

**T.C. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**AVRUPA BİRLİĞİ MÜKTESEBATI VE TÜRK
HUKUKU'NDA ŞİRKETLER TOPLULUĞU**

**AYŞE ELİF YILDIRIM
2501130064**

**TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. MEHMET HELVACI**

İSTANBUL - 2015

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : AYŞE ELİF YILDIRIM Numarası : 2501130064
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı : AVRUPA BİRLİĞİ Danışmanı : PROF DR MEHMET HELVACI
Tez Savunma Tarihi : 16.09.2015 Saati : 14:00
Tez Başlığı : AVRUPA BİRLİĞİ MÜKTESEBATI VE TÜRK HUKUKU'NDA ŞİRKETLER TOPLULUĞU

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜ'NE OYBİRLİĞİ / ~~OYÇOKLUĞU~~ LA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-PROF. DR. MEHMET HELVACI	Basarılı	⇒ Helvacı
2-PROF. DR. MEHMET ALTAN	Basarılı	⇒ M Altan
3- PROF DR. OSMAN KÜÇÜKAHMETOĞLU	Basarılı	⇒ O. Küçükahmetoğlu
4-PROF. DR. GÜLSEVİL ALPAGUT	Basarılı	⇒ Alpogut
5-PROF. DR. ZAFER ERTUNÇ ŞİRİN	Basarılı	⇒ Z. Ertunç Şirin

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-PROF DR . ERCÜMENT TEZCAN		
2-PROF DR. SEDA ÖZMUMCU		

ÖZ

AVRUPA BİRLİĞİ MÜKTESEBATI VE TÜRK HUKUKU'NDA ŞİRKETLER TOPLULUĞU

Ayşe Elif Yıldırım

Bir şirketin diğer şirketlere iştirak etmesi ve üzerlerinde hâkimiyet kurması yoluyla kurulan şirketler toplulukları günümüzde ekonomik hayatın en önemli öğeleri haline gelmişlerdir. Hâkimiyet kuran şirkete ana şirket (hâkim şirket) ve üzerinde hâkimiyet kurulan şirkete ise bağlı şirket denilmektedir.

Geleneksel şirketler hukuku, şirketler topluluklarının faaliyetlerini düzenlemekte yetersiz kalmaktadır, dolayısıyla hukuk sistemleri tarafından şirketler topluluklarına yönelik olarak bazı düzenlemeler kabul edilmiştir. Bu düzenlemeleri en sistematik yapan Alman hukuk sistemidir. Alman hukukunu izleyen birçok Avrupa ülkesi şirketler topluluklarına yönelik olarak düzenlemeler getirmiştir. Aynı doğrultuda, 1 Temmuz 2012'de yürürlüğe giren Türk Ticaret Kanunu ile de şirketler topluluğu kavramı Türk hukukuna girmiştir.

Türkiye'nin neredeyse 50 yıldır süren Avrupa Birliği serüveni kapsamında, Türkiye katılım müzakereleri doğrultusunda mevzuatını Avrupa Birliği müktesebatı ile uyumlaştırma yükümlülüğü altına girmiştir.

Ancak, özellikle Avrupa düzeyinde faaliyet gösteren şirketler topluluklarına yönelik olarak Avrupa Birliği düzeyinde de kurallar getirilmeye çalışılmış ve birçok çalışma yapılmış olmasına rağmen, Avrupa Birliği düzeyinde şirketler topluluklarına yönelik genel hükümler bulunmamaktadır. Onun yerine problem odaklı bazı düzenlemeler getirilerek konuya çözüm bulunmaya çalışılmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Avrupa Birliği düzeyinde şirketler topluluklarına yönelik olarak getirilen düzenlemeleri tespit etmek ve Türk hukukunda yeni kabul edilen şirketler topluluğu ile alakalı düzenlemelerle uyumunu araştırmaktır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Avrupa Birliği Hukuku, Avrupa Birliği Müzakere Süreci, Şirketler Hukuku, Şirketler Topluluğu Hukuku

ABSTRACT

REGULATIONS ON CORPORATE GROUPS IN EUROPEAN UNION ACQUIS AND TURKISH LEGISLATION

Ayşe Elif Yıldırım

The corporate groups that are established by a company participating in another company and establishing control, became the utmost important actors in the economic life today. The company establishing control is called parent company (dominant/controlling company) and the company which is under control is called a subsidiary (controlled company).

Traditional corporate law remains insufficient when it comes to regulating corporate groups' activities. Therefore legal systems accepted certain regulations about corporate groups. The most systematic one in this regard is the German law system. Following German lead, numerous European states enacted laws regarding corporate groups. In line with this, the term "corporate groups" entered into Turkish Law by Turkish Commercial Law entered into force on 1 July 2012.

Turkey, as a part European Union adventure that is ongoing for almost 50 years, in parallel with the accession negotiations, Turkey entered into the obligation of harmonizing its legislation with European Union acquis.

However, for the corporate groups operating at the European level, even though there were attempts to accept regulations on corporate groups and there were several studies on the European Union level, there are no general regulations on corporate groups; instead there are some regulations with problem-focus.

The aim of the thesis is to determine the regulations on corporate groups at the European Union level and to research their harmonization with the legislation regarding corporate groups that has been recently enacted under Turkish law.

Keywords: European Union, European Union Law, European Union Accession Process, Corporate Law, Corporate Groups Law

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın amacı, Avrupa Birliği'ne katılım müzakereleri çerçevesinde, kendi mevzuatını Avrupa Birliği müktesebatı ile uyumlu hale getirme yükümlülüğü altına giren Türkiye'nin, önceden tanıştığı ancak hukuki olarak yeni tanıdığı kavram olan şirketler topluluğu kavramını düzenlerken, Avrupa Birliği ile ne kadar uyumlu bir çalışma yaptığını saptamaktır. Bu doğrultuda Avrupa Birliği müktesebatını incelemek amacıyla yapılan kaynak araştırmalarında görülmüştür ki, Avrupa Birliği düzeyinde yapılan düzenlemeler sistematik olmamakla birlikte, oldukça problem odaklı ve çok farklı direktiflerde yer almaktadır. Bunun haricinde, şirketler topluluklarını düzenlemek, geleneksel "sınırlı sorumluluk" üzerine kurulu şirketler hukukunun sınırlarını zorlamaktadır ve buna istinaden konuya farklı hukuk sistemleri tarafından farklı yaklaşılmaktadır.

Dolayısıyla, şirketler topluluğunu sadece Avrupa Birliği ve Türkiye kapsamında incelemek mümkün olmamıştır. Şirketler topluluklarına yönelik olarak çeşitli hukuk sistemlerinin bu konuya nasıl yaklaştığının incelenmesi gerekmiştir ve bu çerçevede Alman, İngiliz ve Amerikan hukuk sistemlerine bakılmış ve farklı yaklaşımlara inceleyecek şekilde araştırma genişletilmiştir.

Daha sonra, tezin amacını gerçekleştirmek maksadıyla Avrupa Birliği düzeyindeki şirketler topluluklarına yönelik hükümler tespit edilmiş ve buna paralel olarak Türk mevzuatında getirilen hükümlere bakılmıştır. Ancak bu tezin şirketler topluluklarını etkileyebilecek hususları kapsamaması açısından, şirketler topluluklarını ilgilendiren yasal oluşumlara ve Türk mevzuatı açısından da sorumluluk kurallarına değinmek ihtiyacı hissedilmiştir.

Bu karşılaştırmanın sonunda Türkiye'nin şirketler hukuku alanında Avrupa Birliği'ne uyumu konusunda oldukça ileri düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Ancak yine de bazı eksiklikler söz konusudur. Bu eksikliklere çalışmanın sonunda değinilmiştir.

Bu tez hazırlanırken, Avrupa Birliği'ne ve şirketler topluluğu konusuna olan ilginin azlığı ve bunun sonucunda ortaya çıkan konu hakkındaki kaynak yetersizliği ve Avrupa Birliği müktesebatı ile ilgili kaynakların genellikle yabancı kaynaklar

olması, bu kaynaklara ulaşmanın hayli güç olması nedeniyle çalışmanın yapılmasını bazen zora girmiştir. Bu açıdan bu tezin, akademik camiada Avrupa Birliği'ne ve şirketler topluluğu olgusuna bir nebze olsun ilgi çekeceğini umuyorum.

Bu tezi hazırlarken bana destek olan tez danışmanın Prof. Dr. Mehmet Helvacı'ya, bana çalışmam için ortam sağlayan ve her türlü desteği veren Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi'ne ve personeline teşekkürlerimi sunuyorum.

Ayşe Elif Yıldırım

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞİRKETLER TOPLULUĞU KAVRAMI

A. Şirketler Topluluğu Kavramı.....	11
1. Genel Olarak.....	11
a. Ana Şirket.....	11
b. Bağlı Şirket.....	13
2. Hâkimiyet (Kontrol) Kavramı.....	13
B. Dünyada Şirketler Topluluklarına Yönelik Düzenlemelerde Görülen Farklı Yaklaşımlar.....	15
1. Şirketler Hukuku Yaklaşımı.....	17
2. Teşebbüs Yaklaşımı.....	19
3. İkililik Yaklaşımı.....	20
C. Farklı Hukuk Sistemlerinde Şirketler Topluluklarına Yönelik Düzenlemeler.....	21
1. Alman Hukuk Sisteminde Şirketler Topluluğu.....	21
2. İngiliz Hukuk Sisteminde Şirketler Topluluğu.....	24
3. Amerikan Hukuk Sisteminde Şirketler Topluluğu.....	25
D. Şirketler Topluluğu Oluşturma Nedenleri.....	28
E. Şirketler Topluluğu Oluşturma Yolları.....	30

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ MÜKTESEBATINDA ŞİRKETLER TOPLULUĞU

A. Avrupa Birliği Hukukunda Şirket Kavramı.....	34
B. Avrupa Birliği Muktesebatında Şirketler Topluluklarına Yönelik Getirilen Düzenlemeler.....	35
1. Şirketler Topluluğu Kavramı.....	36
2. Şirketler Topluluklarının Kurulması.....	40
a. Birleşme Tüzüğü.....	40
b. 2012/30/EU sayılı Direktif.....	42
3. Şirketler Topluluklarında Şirket Belgelerinin Muhafazası.....	42
4. Şirketler Topluluklarında Şeffaflık.....	44
5. Şirketler Topluluklarında Mali Raporlama.....	47
6. Şirketler Topluluklarında Denetim.....	56
7. Şirketler Topluluklarında Şirket Payı İktisabı.....	60
8. Şirketler Topluluklarında Vergilendirme.....	61
C. Avrupa Birliği Düzeyinde Şirketler Topluluklarının Düzenlenmesine İlişkin Yapılan Çalışmalar.....	65
1. Taslak Dokuzuncu Şirketler Hukuku Yönergesi ve Sonrasındaki Gelişmeler.....	65
2. Forum Europaeum.....	70
3. Avrupa Model Şirketler Kanunu (“EMCA”).....	75
D. Avrupa Birliği Şirketleri.....	80
1. Avrupa Şirketi (Societas Europea – “SE”).....	80
a. Kuruluş.....	82
b. Yapılanma.....	83

c. İşçilerin Yönetime Katılımı.....	85
d. Yıllık Raporlar ve Tasfiye.....	85
e. Vergilendirme.....	86
2. Avrupa Ekonomik Çıkar Topluluğu (European Economic Interest Grouping – “EEIG”).....	86
a. Kuruluş.....	87
b. Yapılanma.....	88
c. İşçilerin Yönetime Katılımı.....	88
3. Diğer Yasal Oluşumlar ve Çalışmalar.....	88

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK MEVZUATINDA ŞİRKETLER TOPLULUĞU

A. Türk Hukukunun Şirketler Topluluklarını Düzenlenmede Benimsediği Yaklaşım.....	91
B. Türk Mevzuatında Şirketler Topluluklarına Yönelik Getirilen Düzenlemeler....	92
1. Şirketler Topluluğu Kavramı.....	92
2. Şirketler Topluluğunun Kurulması.....	98
a. Rekabet Kanunu.....	98
b. Ticaret Sicil Yönetmeliği.....	100
c. TTK'nın Hakimiyet Sözleşmelerine İlişkin Hükümü.....	101
3. Şirketler Topluluklarında Şirket Belgelerinin Muhafazası.....	104
4. Şirketler Topluluklarına Şeffaflık.....	101
a. Bildirim Yükümlülükleri.....	101
b. Bağlılık Raporları.....	103
c. Bilgi Alma Hakkı.....	103
5. Şirketler Topluluklarında Mali Raporlama.....	105

6. Şirketler Topluluklarında Denetim.....	110
7. Şirketler Topluluklarında Şirket Payı İktisabı.....	112
8. Şirketler Topluluklarında Vergilendirme.....	114
C. Türk Mevzuatında Şirketler Topluluklarına İlişkin Diğer Hükümler.....	115
1. Sorumluluk.....	115
a. Hakimiyet Hukuka Aykırı Kullanılması.....	115
b. Tam Hakimiyet Hali.....	117
c. Güvenden Dolayı Sorumluluk.....	118
2. Hakim Şirketin Satın Alma Hakkı (Squeeze-Out).....	119

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ MÜKTESEBATI VE TÜRK MEVZUATININ KARŞILAŞTIRILMASI

A. Şirketler Toplulukları Açısından Avrupa Birliği ve Türk Mevzuatı Arasındaki Farklar.....	120
1. Rekabet Kanunu.....	120
2. Muhasebe Standartları.....	123
3. Denetim Standartları.....	123
4. Muhafaza Yükümlülükleri.....	124
B. Resmi Belgelere Göre Uyum Süreci.....	124
1. 2014 İlerleme Raporu.....	127
2. Ulusal Eylem Planı.....	128
SONUÇ.....	129
KAYNAKÇA.....	132

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ABİA	Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkındaki Antlaşma
a.e.	aynı eser
a.g.e.	adı geçen eser
AIHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AKÇT	Avrupa Kömür Çelik Topluluğu
aş.	aşağıya atıf
bkz.	bakınız
C.	Cilt
çev.	çeviren
ed.	editör
EA	Avrupa Derneği
EBOR	European Business Organization Law Review
ECGI	European Corporate Governance Institute
EEC	European Economic Community
EEIG	Avrupa Ekonomik Çıkar Topluluğu
EMCA	Avrupa Model Şirketler Kanunu
ESMA	Avrupa Tahvil Pazar Kurumu
EU	European Union
Fr.	Fransızca
IFAC	Uluslararası Denetçiler Federasyonu
IFRS	Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Vakfı

İMKB	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
KAP	Kamuyu Aydınlatma Platformu
md.	madde
ME	Avrupa Karşılıklı Şirketi
MERSİS	Merkezi Sicil Kayıt Sistemi
MÜHF - HAD	Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
NATO	Kuzey Atlantik Paktı
No.	Numara
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
s.	sayfa
SCE	Avrupa Kooperatif Şirketi
SE	Avrupa Şirketi
SPE	Avrupa Limited Şirketi
SPK	Sermaye Piyasası Kurumu
sy.	Sayı
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TFRS	Türkiye Finansal Raporlama Standartları
TMS	Türk Muhasebe Standartları
TTK	6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
UK	United Kingdom
US	United States
Vol.	Volume
yuk.	yukarıya atıf

GİRİŞ

II. Dünya Savaşı'nın yarattığı ekonomik ve politik tahribatın ertesinde, Avrupa devletleri kendi aralarında bir bütünleşme ve işbirliği arayışına girmişlerdir. Bu doğrultuda çeşitli organize olma çabaları olmuştur, örneğin; Amerika'yı da içine alarak 1948 yılında kurulan Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD)¹ veya 1949 yılına kurulan Kuzey Atlantik Paktı (NATO)² gibi. Avrupa çapında ise Avrupa Konseyi³ çatısı altında 1950 yılında kabul edilen Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)⁴ göze çarpmaktadır, ancak bu sözleşme ekonomik amaçlara hizmet etmez. Bu yüzden, Avrupa Konseyi'ne alternatif olarak, çeşitli ekonomik topluluklar da kurulmuştur. Bunlardan bu çalışmanın konusu ile en alakadar olanı, Avrupa Birliği (ya da bu çalışma içerisinde zaman zaman kısaltıldığı gibi “**Birlik**” veya “**AB**”)’nin temeli kabul edilen Avrupa Kömür Çelik Topluluğu⁵ (“**AKÇT**”)’dur.

AKÇT, 1951’de Paris’te imzalanan bir antlaşma ile kurulmuştur ve bu antlaşma bugünkü Avrupa Birliği’nin temellerini oluşturan antlaşma olarak kabul edilmektedir. II. Dünya Savaşı sonrası Fransa Planlama Teşkilatı Başkanı olan Jean Monnet’nin savaş malzemeleri üretmekte kullanılan hammaddeler olan kömür ve çelik üretiminin devletlerin tekelinden alınmasının Avrupa’nın birleşmesine ve savaşların sona ermesini sağlayacağı düşüncesinden yola çıkarak, 1950 yılında, Fransa Dışişleri Bakanı Robert Schuman bir plan hazırlamış ve bu maddelerin üretim ve kullanımın daha uluslar üstü bir yapının sorumluluğuna bırakılmasını önermiştir. Bu planı kabul eden Almanya ve daha sonra İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg’un katılımıyla 9 Mayıs 1950⁶’de Avrupa’da bir birlik kurulmasına ilişkin bir bildiri yayınlamıştır. Bu bildiride Avrupa’da barışın sağlanması için gerekli olan ileride kurulacak Avrupa federasyonuna yönelik

¹ İngilizce olarak: The Organisation for Economic Co-operation and Development (çevrimiçi) www.oecd.org, 20 Mart 2015

² İngilizce olarak: North Atlantic Treaty Organization (çevrimiçi) www.nato.int, 20 Mart 2015

³ İngilizce olarak: The Council of Europe (çevrimiçi) <http://www.coe.int/tr/web/portal/home>, 20 Mart 2015

⁴ İngilizce olarak: The European Convention on Human Rights (çevrimiçi) http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=basictexts&c=#n1359128122487_pointer, 20 Mart 2015

⁵ İngilizce olarak: The European Coal and Steel Community

⁶ 1985 Avrupa Birliği Milano Zirvesi’nde 9 Mayıs Avrupa Günü olarak ilan edilmiştir.

olarak ekonomik birleşmenin sağlanması gerektiğinden ve ilk adım olarak da kömür ve çelik üretiminin bir araya getirilmesi gerektiğinden bahsedilmektedir. Bildiride ifade tam olarak şu şekilde geçmektedir:

“Kömür ve çelik üretiminin bu şekilde bir araya getirilmesi, Avrupa federasyonunun ilk adımı olarak ekonomik gelişme için gerekli ortak temellerin derhal atılmasını sağlayacak, böylece uzun süredir savaş mühimmatı üretimi yapan ve bundan hep zarar gören bölgelerin kaderini değiştirecektir.”⁷

AKÇT'nin 1952 yılında kurulması ve başarılı olmasının ertesinde, daha kapsamlı ekonomik birleşmelerin gerçekleşmesinin yolu açılmış ve bu minvalde, 1957'de Roma'da imzalanan sözleşmeler ile Avrupa Ekonomik Topluluğu⁸ ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu⁹ kurulmuştur. Antlaşmalar, 1958 yılında yürürlüğe girmiştir. 1965 yılında imzalanan Brüksel Antlaşması ile bu üç topluluk tek çatı altında birleştirilmiş ve artık Avrupa Toplulukları ismi ile anılmaya başlanmıştır. Brüksel Antlaşması 1997 yılında imzalanan Amsterdam Antlaşması'na kadar yürürlükte kalmıştır.

Avrupa Birliği'ne daha sonra kronolojik sırasıyla, 1986 tarihinde imzalanan 1987 tarihinde yürürlüğe giren ve ortak pazarın oluşmasında gerekli hukuki ve politik dayanağı oluşturan Tek Avrupa Senedi; 1992 yılında imzalanan ve 1993 yılında yürürlüğe giren ve Avrupa Topluluğunu üç sütunlu bir yapıya dönüştüren¹⁰ “Avrupa Birliği Antlaşması” olarak da bilinen Maastricht Antlaşması; 1997 yılında imzalanan 1999 yılında yürürlüğe giren Avrupa Birliği Antlaşması ile Avrupa Topluluğu Antlaşması'nı birleştiren ve yeniden numaralandıran Amsterdam Antlaşması; 2001'de imzalanan ve 2003 tarihinde yürürlüğe giren ve Avrupa Birliği'ni genişleme sürecine uygun duruma getiren Nice Antlaşması; ve son olarak 2007'de imzalanan ve 2009

⁷ Tam metin için bkz: Rıdvan Karluk, **Avrupa Birliği: Kuruluşu, Gelişmesi, Genişlemesi, Kurumları**, 11. Baskı, İstanbul, Beta Yayınları, 2014, s. 6-8

⁸ İngilizce olarak: European Economic Community

⁹ İngilizce olarak: The European Atomic Energy Community

¹⁰ Mevcut yapının üzerine adalet ve içişleri alanında işbirliği ile güvenlik ve adalet alanında işbirliği sütunları eklenmiştir. Aynı zamanda Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası oluşturulmuştur.

tarihinde yürürlüğe giren ve şu an hala yürürlükte olan Lizbon Antlaşması şekil vermiştir¹¹.

Günümüzde ise, AB, yukarıda da kısaca değinildiği gibi başından beri ekonomik amaçlara odaklanarak gelişen, daha sonra Lizbon Sözleşmesi¹² ile kabul edildiği şekilde tüzel kişiliğe de haiz, her ne kadar bu husus tartışılmalı da olsa, politik bir kurum olma yolunda ilerleyen bir oluşumdur. 2015 yılı itibariyle, son olarak 2013'te gerçekleştirilen genişlemenin sonucunda AB, 28 adet üye devletten oluşmaktadır: Almanya, Avusturya, Belçika, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Güney Kıbrıs Rum Kesimi, Hırvatistan, Hollanda, İngiltere, İrlanda, İspanya, İsveç, İtalya, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Malta, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovakya, Slovenya ve Yunanistan (bu çalışma kapsamında ilgili devletlerden herhangi bir tanesinden bahsedildiğinde “**Üye Devlet**”, bütün hepsinden bahsedildiğinde “**Üye Devletler**” olarak anılacaktır). Aday ülkeler ise 2015 yılı itibariyle; Arnavutluk¹³, İzlanda¹⁴, Karadağ¹⁵, Makedonya¹⁶, Sırbistan¹⁷ ve Türkiye¹⁸’dir. Potansiyel adaylar ise Bosna Hersek ve Kosova olarak geçmektedir.

¹¹ Bu antlaşmalara topluca “Kurucu Antlaşmalar” da denmektedir.

¹² Avrupa Birliği nezdinde yapılan anayasalaşma çabalarının sonuç vermemesi ile (bu konu hakkında daha fazla bilgi için bkz. Belgin Akçay, İlke Göçmen, **Avrupa Birliği: Tarihçe, Teoriler, Kurumlar ve Politikalar**, Güncellenmiş 2. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınları, 2014, s. 54-56), bu çalışmaların bir nihayete ulaşması için Nice Antlaşması’nda reformlar yapmak üzere 2006 yılında çalışmalara başlanmış ve sonuç olarak Avrupa Birliği’nin niteliğinde büyük değişiklikler yapan Lizbon Antlaşması hazırlanmıştır. Lizbon Antlaşması üye devletler arasında 2007’de imzalanmış olup, İrlanda’nın referandumuna takıldığı için ancak 2009’da yürürlüğe girebilmiştir.

¹³ Arnavutluk’a, adaylık statüsü 26 Temmuz 2014 tarihinde verilmiştir.

¹⁴ İzlanda ile katılım müzakereleri 17 Haziran 2010 tarihinde başlamıştır; ancak Mayıs 2013’te İzlanda adaylık görüşmelerini askıya almıştır.

¹⁵ Karadağ ile katılım müzakereleri 29 Haziran 2012 tarihinde başlamıştır.

¹⁶ Makedonya’ya adaylık statüsü 16 Aralık 2012 tarihinde verilmiştir.

¹⁷ Sırbistan’a adaylık statüsü 1 Mart 2012 tarihinde verilmiştir.

¹⁸ Türkiye 1963 yılında Ankara Katılım Antlaşması’nı imzalamıştır. Türkiye’nin adaylık süreci 1987 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu’na katılma isteğini belirtmesi ile başlar ancak 1997 yılında Avrupa Birliği’ne aday olabileceği kabul edilir. 1995 yılında Gümrük Birliği kurulur. Katılım müzakereleri ancak 3 Ekim 2005 tarihinde başlayabilmiştir.

AB'nin ana gayesi bugün kabul edildiği itibariyle Avrupa'nın ekonomik entegrasyonudur ve bunun güçlendirilmesi için oluşturulan ve sürekli geliştirilen "İç Pazar"¹⁹ kurumu Avrupa Birliği'nin en önemli ögesidir.

İç pazar kavramı Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkındaki Antlaşma²⁰'nin ("ABİA") 26. maddesinin 2. fıkrasında tanımlanmıştır: "İç pazar, Antlaşmaların hükümlerine uygun olarak, içinde malların, kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımının sağlandığı, iç sınırların olmadığı bir alanı kapsar"²¹.

Buradan anlaşıldığı üzere, iç pazar, malların, insanların, hizmetlerin ve sermayenin serbestçe dolaştığı, dolaşımı engelleyecek hiçbir iç bariyerin ve sınırlamaların bulunmadığı bir alandır²². Bu alan üye devletlerin sınırları içinde oluşturulmuştur.

Bu tanıma istinaden iç pazar, bir takım serbestilerin tanındığı bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. ABİA'nın 26. maddesine göre iç pazar özellikle dört faktörün serbest dolaşımını sağlayarak güçlendirilir: **(i)** malların serbest dolaşımı; **(ii)** kişilerin serbest dolaşımı; **(iii)** hizmetlerin serbest dolaşımı ve **(iv)** sermayenin serbest dolaşımı²³. İç pazarın amacı, oluşturulan bu serbestiler sayesinde bir üye devlette üretilen ürünlerin ya da sağlanan hizmetlerin diğer üye devletlerin pazarlarında da hiçbir engelle karşılaşmadan sunulabilmesidir. Lizbon Antlaşması çeşitli hükümlerinde bu gayeye erişmek için gerekli tekniklerden bahseder.

¹⁹ İngilizce olarak: Internal Market

²⁰ İngilizce olarak: Treaty on Functioning of the European Union, metinde de bahsedildiği gibi bu antlaşmanın eski adı Avrupa Topluluğu Antlaşması'dır. Lizbon Antlaşması ile bugünkü ismini almıştır.

²¹ Bu ve bu çalışma içerisinde aynı antlaşmadan yapılan diğer alıntılara ilişkin çeviriler Avrupa Birliği Bakanlığı'nın yayınladığı metinden alınmıştır. (çevrimiçi) <http://www.abgs.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf>, 20 Mart 2015

²² Ekonomik anlamda ortak pazar (Avrupa Birliği nezdinde de önceleri Ortak Pazar (common market) terimi kullanırken, şimdi İç Pazar (internal market) terimini kullanmaya başlamıştır), ekonomik entegrasyon sürecinin aşamalarından bir tanesidir ve taraflar arasında mal ve üretim faktörlerinin dolaşımının sağlandığı tek bir pazar kurma amacını taşır. Bunu gerçekleştirmek için ise, ortak pazarın tarafları arasında mal ticaretine uygulanan engelleri kaldırır, üçüncü ülkelere karşı ortak dış ticaret politikası uygular ve taraflar arasında belli bazı üretim faktörlerinin serbest dolaşımı sağlar. Avrupa Birliği, ekonomik entegrasyon sürecinin bu safhasını büyük ölçüde tamamlamıştır. Ekonomik entegrasyon sürecinin açıklaması için bkz: Belgin Akçay, İlke Göçmen, **a.g.e.**, sf. 329-332

²³ İngilizce olarak: (i) Free Movement of Goods; (ii) Free Movement of Persons; (iii) Free Movement of Services; ve (iv) Free Movement of Capital

Üretim faktörleri olarak da görülen yukarıda sayılan bu dört faktör ile serbest dolaşımın önündeki engelleri ortadan kaldırılması ile üye devletler arasında pazar birliği sağlamayı amaçlar. Ancak bu engeller kalktıktan sonra ekonomik birliğin tam olarak sağlanmasına yönelik politikalar geliştirilmesi ve uygulanması kaçınılmazdır. Şu an AB'nin yapmaya çalıştığı iç pazarın tam olarak uyumlu olmasını sağlamak için politikalar üretmektir. Bu ortak politikalar, ekonomik veya parasal olabileceği gibi sosyal konulara ilişkin de olabilir.

Buradan da anlaşılacağı üzere, iç pazarın işleyişini düzenlemek amacıyla birçok hukuki tasarruf yapılmıştır ve halen de yapılmaya devam edilmektedir. AB, iç pazarın yeni durumlara uyarlanması gerekliliğinin farkına vardığından, sürekli olarak iç pazarın işleyişine ve gelişime ilişkin raporlar yayınlanmaktadır²⁴. Özellikle son yıllarda yaşanan Euro Krizi ile ekonomik odaklı çalışmalar önem kazanmış ve iç pazara yönelik çalışmalar artırılmıştır²⁵.

Bu hukuki tasarrufların bir kısmı da, ekonomik düzenin en önemli aktörlerinden biri olan şirketlere ilişkindir. İç pazarın getirdiği avantajlardan faydalanmak isteyen şirketler, Avrupa içerisinde şirketler veya teşebbüsler kurarak ya da birleşme-devralma işlemleri gerçekleştirerek farklı ülkelerde tasarruflarda bulunmaya çalışmaktadırlar. Ancak her defasında farklı hukuk sistemlerine tabii olmaları nedeniyle, özellikle hassas sektörlerde, bazen üye devlet hükümetlerin kısıtlamalarına maruz kalmaları söz konusu olabilmektedir. Buna küreselleşmenin de getirdiği etkiler eklenmektedir. Yabancı pazarlara çıkmak isteyen Avrupa şirketleri üzerinde rekabet baskısı artmakta ve şirketler sürekli olarak küresel bir pazarda hareket etmek durumunda kalmaktadırlar. Bu da ev sahibi olan AB'nin, şirketlerin daha rahat hareket etmesine yönelik yapması gereken ekonomik, sosyal ve düzenleme sistemlerinin hâlihazırdaki işlevselliğini yeniden düşünmeye zorlamaktadır, bu açıdan şirketler hukukuna ilişkin Birlik düzeyinde düzenlemeler yapılması kaçınılmaz hale gelmektedir.

²⁴ İç Pazar'a ilişkin bilgilere Komisyon'un sitesinden ulaşılabilir (çevrimiçi) <http://ec.europa.eu/growth/>, 20 Mart 2015

²⁵ 1 Kasım 2014'te Avrupa Komisyonu Başkanlığı görevini devralan Jean-Claude Juncker, beş yıl boyunca kalacağı görevinde önceliğini iç pazarın geliştirilmesine vereceğini açıklamıştır. Juncker'ın Avrupa Parlamentosu'nda açıklamış olduğu politik prensipleri için bkz.: (çevrimiçi) http://ec.europa.eu/priorities/docs/pg_en.pdf, 20 Mart 2015

Nitekim ABİA md. 50/2(g) AB'ye şirketlere ilişkin koordine çalışmaları yapma yetkisi vermektedir²⁶. Buna göre:

“2. Avrupa Parlamentosu, Konsey ve Komisyon, yukarıdaki hükümler uyarınca kendilerine verilen görevleri, özellikle aşağıdakiler vasıtasıyla yerine getirirler: (...)

g) ortakların ve üçüncü kişilerin çıkarlarını korumak amacıyla, üye devletlerin 54. maddenin 2. paragrafında tanımlanan şirketlerden istedikleri teminatları, bunların Birlik çapında eşdeğer olmasını sağlamak için gerektiği ölçüde koordine ederek (...)

Bu maddede sadece iç pazarın işleyişini kolaylaştırmak için düzenleme yapma yetkisinden bahsedilmektedir. Şirketlerin teşebbüs özgürlüğünü sağlamak, üretimi engelleyici rekabeti önlemek ve topluluk içerisinde işlem güvenliğini sağlamak gibi amaçları gerçekleştirmek için bu maddeye dayanılmaktadır. Bunun yanı sıra, AB düzeyinde kurulabilecek şirketlere ilişkin de direktifler çıkarılmıştır. Bu direktifleri çıkarma yetkisi ise aynı Antlaşmanın 352²⁷. maddesinin 1. fıkrasına dayanılmaktadır²⁸:

“Antlaşmalar'da belirtilen amaçlardan birinin gerçekleştirilmesi için, Antlaşmalar'da tanımlanan politikalar çerçevesinde, Birliğin bir eylemde bulunması gerekirse ve Antlaşmalar'da bu eylem için gerekli yetkiler öngörülmemişse, Konsey, Komisyon'un önerisi üzerine ve Avrupa Parlamentosu'nun muvafakatini aldıktan sonra, oybirliğiyle hareket ederek uygun tedbirleri alır. Söz konusu tedbirlerin Konsey tarafından özel yasama usulü uyarınca kabul edilmesi durumunda da, Konsey, Komisyon'un önerisi üzerine ve Avrupa Parlamentosu'nun muvafakatini aldıktan sonra oybirliğiyle hareket eder.”

4 Kasım 2002'de Avrupa Komisyonu'nun görevlendirildiği uzmanlardan oluşan bir çalışma grubu “Avrupa Birliği Şirketler Hukuku için Modern bir Çerçeve Düzenleme” adında bir rapor yayınlamıştır. Bu rapor dokuz bölümden oluşmakta ve Birlik düzeyinde şirketler hukukuna ilişkin yapılması gereken düzenlemeleri

²⁶ Avrupa Birliği hukukuna göre, uyumlaştırma çalışmaları yapılacak alanların mutlaka hukuki bir temeli olmalıdır. Çıkarılan direktifler ve tüzüklerin (ki bunlara ikincil mevzuat denilmektedir, bu konu hakkında daha fazla bilgi için bkz. aş. dipnot 94) Kurucu Antlaşmalarda yetki verilmiş olması gereklidir. Avrupa Birliği kurumları ancak bu hallerde ilgili alanda mevzuat çalışması yapabilirler. Bu konu hakkında daha fazla bilgi için bkz: Gareth Davies, **European Union Internal Market Law**, Second Edition, United Kingdom, Cavendish Publishing, 2003, s. 150-153

²⁷ Bu madde söz konusu Direktiflerin çıkarıldığı tarihte yürürlükte olan Avrupa Topluluğu Antlaşması'nın 308. maddesi olarak karşımıza çıkmaktadır, metin Lizbon değişikliklerinden sonra aynı kalmıştır. Bu çalışmada belirtilen madde sayıları şu an yürürlükte olan Lizbon Antlaşması ile kabul edilen numaralandırma sistemine göredir.

²⁸ Guy Moustaki, Valérie Engammare, çev. Ayşegül Sezgin Huysal, “Avrupa Birliği Şirketler Hukuku”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, C. 14, Sy. 1-2, s. 254

içermektedir. Aynı şekilde 5 Nisan 2011’de yine Avrupa Komisyonu’nun görevlendirmesiyle, uzmanlardan oluşan bir çalışma grubu kurulmuş ve söz konusu grup “Avrupa Birliği Şirketler Hukuku’nun Geleceği” isimli bir rapor yayınlamıştır. Bu rapor ise 4 bölümden oluşmaktadır ve yine yapılması gereken düzenlemelere ilişkin öneriler içermektedir. Her iki raporda da göze çarpan, bu çalışmanın da konusu olan, “**Şirketler Topluluğu**” ya da “**Grup Şirketler**”e²⁹ ilişkin AB düzeyinde düzenlenmelerin içeriğine ve kapsamına ilişkin verilen önerilerdir.

Şirketler toplulukları günümüzde ekonominin önemli aktörleri olarak kabul edilmektedirler³⁰. Özellikle birden fazla ülkede faaliyet gösteren şirketler toplulukları, dünya ekonomisinde büyük rol oynamaktadırlar. Dünya ekonomisi göz önüne alındığında birden çok ülkede kurulmuş ve ana şirketleri gelişmiş ülkelerde yer alan şirketler topluluğu şeklindeki yapılanmalarının, 2013 yılı itibariyle yaptıkları dış yatırımların miktarı 857 trilyon Amerikan Doları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu büyük rakamı en çok tetikleyen etken, son yıllarda artan uluslararası ticaretin ve yatırımın daha serbest hale getirilmesidir³¹.

Şirketler toplulukları günlük tüketici mallarının üretiminden (örneğin; *Nestlé*), ilaç yapımına (örneğin; *Bayer*) ya da uçak yapımına (örneğin; *Boeing*) kadar her türlü ekonomik faaliyette karşımıza çıkabilmektedirler. Türkiye’de de şirketler topluluklarının örneklerini Koç Şirketler Topluluğu, Doğan Şirketler Topluluğu şeklinde görmek mümkündür. Ekonomik hayatın bu kadar içinde yer alan bir olgunun hukuk sistemleri tarafından düzenlenmesi kaçınılmaz olmaktadır. Nitekim üye devletler düzeyinde şirketler topluluklarına ilişkin düzenlemeler getirilmiştir; ancak AB düzeyinde bu alanda yasalaşma çalışmaları oldukça yavaş gerçekleşmektedir. Bunun nedenlerinden biri, finansal hizmetlerin daha çok ön plana çıkması ve oldukça teknik bir

²⁹ İngilizce olarak: Corporate Groups ya da Groups of Companies şeklinde karşımıza çıkmaktadırlar.

³⁰ Brenda Hannigan, **Company Law**, Second Edition, United Kingdom, Oxford University Press, 2009, s. 65; Avrupa’da sınırlı sorumlu şirketlerin çoğu şirketler topluluğu şeklinde düzenlenmiştir. Stefan Grundmann, **European Company Law, Organization, Finance and Capital Markets**, Atwerpen-Oxford, Intersentia, 2007, s. 628

³¹ UNCTAD, World Investment Report 2014: Investing in the SDGs: An Action Plan, UN Publications, 2014 s. xiv, (çevrimiçi) http://www.unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2014_en.pdf, 20 Mart 2015

alan olan şirketler hukukunun ve daha da tartışmalı bir alan olan şirketler topluluğu hukukunun uyumlaştırılmasının bir hayli zor olmasıdır³².

Türk hukuk sistemine şirketler topluluğu kavramı 14 Şubat 2011 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan ve 1 Temmuz 2012 tarihinde yürürlüğe giren 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (“TTK”) ile girmiştir. Bunun öncesinde Türk ekonomik hayatında şirketler toplulukları mevcut olmakla birlikte, bu yapıdaki şirketlere ilişkin düzenlemeler bulunmamaktaydı. Ancak, 9 Temmuz 1956 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan ve Yeni Türk Ticaret Kanunu’nun yürürlüğe girmesiyle yürürlükten kalkan 6762 sayılı eski Türk Ticaret Kanunu’nun 466. maddesinin 4. bendinde holding şirketlere ilişkin “*gayesi esas itibariyle başka işletmelere iştiraktan ibaret olan*” şirketler tanımlaması yapılmıştı³³. Ancak burada dikkat çekmek gerekir ki, holding şirketler ile şirketler topluluğu kavramları yakın ilişkili olsalar da birbirlerinden farklı kavramlardır. Çalışma içerisinde daha sonra bu farklılığa değinilecektir³⁴.

Bu çalışmanın amacı, Birlik düzeyinde yapılan şirketler topluluklarına ilişkin hükümleri tespit etmek ve 6102 sayılı TTK ile Türk ekonomik hayatına giren şirketler topluluğuna ilişkin hükümlerin incelemesini ayrıntılı olarak yapmaktır. Aday ülke konumunda olan ve AB yasaları ile kendi yasalarını uyumlaştırma yükümlülüğü altında bulunan Türkiye’nin hukuk sistemine yeni kazandırdığı şirketler topluluğu kavramının, AB mevzuatı ile ne kadar uyumlu olduğunun araştırılması bu çalışmanın ana gayesidir. Bununla birlikte; AB düzeyinde de şirketler topluluğuna ilişkin çalışmaların ne düzeyde olduğunun tespit edilmesi bu çalışmanın bir bölümünü oluşturacaktır.

Bu doğrultuda, çalışma dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde şirketler topluluklarının tanımı yapılacak, “hâkimiyet/kontrol” kavramı açıklanacak, şirketler

³² Brenda Hannigan, **a.g.e.**, s. 33

³³ Söz konusu hüküm yedek akçelere ilişkin olup, holdinglere, ikinci tertip yedek akçe ayırma zorunluluğunun uygulanmayacağını belirtmekte ve kanuni yedek akçelerini istedikleri gibi harcayabileceği esasını kabul etmektedir. Bu hüküm 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 519. maddenin 4. paragrafında da birkaç ifade değişikliği ile beraber aynen yer almaktadır. Bkz. 519. maddenin gerekçesi:

“Madde, 6762 sayılı Kanunun 466 ncı maddesinden alınmıştır. Ancak, anılan 466 ncı maddenin ifadesi, uygulamada yorum güçlükleri doğurduğundan gerek kelimelerin seçiminde, gerek söz diziminde önemli değişiklikler yapılmış, ancak içeriğe temel olan düşünce ve hükümler değiştirilmemiştir.”

³⁴ Bkz.: aş. s. 12

topluluklarında ortaya çıkan sorumluluk kavramını değinilecek ve Şirketler topluluğuna yönelik çeşitli ũlkelerin, AB'nin ve Tũrkiye'nin yaptığı tanımlamalara yer verilecektir.

İkinci bölümde AB düzeyinde Şirketler topluluğuna ilişkin Şimdiye kadar kabul edilmiş ve taslak halinde olan dũzenlemeler ile açıklanacak ve Şirketler topluluklarını ilgilendirebilecek AB düzeyinde kabul edilen yasal Şirket oluŐumlarından bahsedilecektir.

ũũncũ bölümde, TTK ve ilgili kanunlar çerçevesinde Şirketler topluluğuna yönelik getirilen hũkũmler açıklanacaktır.

Dũrdũncũ bölümde ise AB mevzuatı ile Tũrk mevzuatı karşılaştırılması yapılacak ve İlerleme Raporları ve diğer resmi belgeler çerçevesinde Tũrkiye'nin uyumu açıklanacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞİRKETLER TOPLULUĞU KAVRAMI

19. yüzyılın sonlarında Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Almanya'da şirketlerin hızlı bir şekilde büyüdüğü ve birden fazla ürün üretmeye başladığı gözlemlenmektedir. Bunlara örnek olarak Amerika Birleşik Devletleri'ndeki General Electric firması ya da Almanya'daki Siemens AG firmaları örnek olarak gösterilebilir. Ancak şirketlerin büyüme metodları farklılıklar gösterebilir. Örneğin, General Electric'in, sözleşmesel işbirlikleri oluşturarak pazar payını en yükseğe çıkarma hedefi ile şirketler topluluğu kurduğu gözlenmiştir, yani birleşme ve devralma yoluyla büyüme göze çarpmaktadır. Siemens AG'nin ise projeleri için farklı şirketler kurması yoluna gittiği saptanmıştır. Bu projelere örnek olarak, telefon ekipmanları üretimi, elektrokimyasal üretimi gibi örnekler verilebilir. Siemens AG, ayrıca kablosuz telgraf sistemi projesi için Telefunken gibi firmalarla iş ortaklığına (*joint venture*) da girmiştir³⁵.

Görüldüğü gibi 19. yüzyılın sonunda başlayan ve günümüzde dünya ekonomisinin büyük katılımcıları haline gelen şirketler toplulukları ekonomik hayatta oldukça önemli rol oynamaktadırlar.

Yukarıda kısaca değinildiği gibi, şirketler topluluğu farklı yollarla kurulabilmektedirler. Aynı zamanda şirketler topluluklarının kendi içlerindeki ekonomik ilişkileri de bir topluluktan diğer topluluğa farklılık gösterebilmektedir. Çünkü şirketler topluluklarının bünyesinde bulunan şirket sayısında farklılıklar olabilir veya ana şirket ile bağlı şirket arasındaki bağ çok sıkı ya da çok gevşek olabilir³⁶.

Şirketler topluluğu ilişkilerinde farklı alanlarda ortaya çıkan gerilimler söz konusudur. Örneğin, yöneticiler, kendi şirketlerinin iyi durumunu düşünmek zorundadır, ancak aynı zamanda şirketler topluluğunun da iyiliğini düşünmek zorundadırlar ve bu durum karşımıza bir gerilim hattı olarak ortaya çıkmaktadır. Yöneticiler kendi şirketleri ile

³⁵ Andreas Cahn, David C. Donald, **Comparative Company Law: Text and Cases on the Laws Governing Corporations in Germany, the UK and the USA**, United Kingdom, Cambridge University Press, 2010, s. 678

³⁶ Stefan Grundmann, **a.g.e.**, s. 627-628

alakalı bağımsız kararlar vermek durumundadır, ancak şirketler topluluğu söz konusu olduğunda ana şirketin verdiği talimatlara da uyma yükümlülüğü doğmaktadır. Bir diğer örnek ise, bir şirketin borçlarından kendi sorumlu olması durumu verilebilir; ancak şirketler topluluğu söz konusu olduğunda acaba bu borçlardan hâkimiyet kurmuş olan ana şirket de sorumlu tutulabilir mi? Bütün bu ilişkilerin boyutunu düzenlemek şirketler topluluğu hukukunun konusuna girmektedir.

A. ŞİRKETLER TOPLULUĞU KAVRAMI

1. Genel Olarak

Şirketler topluluğu, geleneksel olarak “bağlı şirketlerin, ana şirket tarafından belirlenen ortak ekonomik amaca hizmet ettiği ayrı tüzel kişiliklerin bir araya gelmesi ile oluşan yeni bir teşebbüs organizasyonu” olarak tanımlanması mümkündür³⁷. Yine aynı doğrultuda, “hâkim durumda olan bir ana şirket ve onun altında yer alan ana şirketlere hizmet eden alt-holding, alt kuruluş ya da bağlı şirketler şeklinde organize olmuş bir oluşumdur. Genelde bu oluşumlar, ortak bir kontrol altında ve ortak bir kamusal karakter yaratarak, tek bir oluşum gibi hareket ederler” şeklinde de şirketler topluluğu tanımlanabilir³⁸. Ancak bu tanımlar oldukça genel olmakla birlikte, her hukuk sistemi bu tanımların içini farklı doldurmaktadır. Her iki tanıma da bakıldığında, şirketler topluluklarının öğelerine ilişkin iki önemli kavram karşımıza çıkar: Ana şirket ve bağlı şirket.

a. Ana Şirket

Ana şirkete doktrinde veya pratikte hâkim şirket, hâkim ortaklık, ana ortaklık, tepe ortaklık ya da çatı ortaklık dendiği de görülmektedir. Türk hukuk sisteminde “hâkim şirket” terimi kullanılmıştır. Genelde Türk ekonomik hayatında söz konusu teşebbüsün bir “holding” şeklinde yapılaştığı görülmektedir; ancak şirketler topluluğu kurulması için ana şirket (ya da hâkim şirketin) holding olması zorunluluğu yoktur. Bunun nedeni ise, TTK’da şirketler topluluğuna ilişkin hükümlerde “holding” kavramına herhangi bir sonuç bağlanmaması, bunun yerine kontrol kavramının şirketler

³⁷ José Engarcia Antunes, **Enterprise forms and enterprise liability: The paradox of Corporation Law**, Spain, paper presented at the School of Law of “Universidad Autonoma de Madrid”, 27 Şubat 2004, s. 214

³⁸ a.e., s. 677

topluluğunu tanımlamada merkez kavram olarak kullanılması gelmektedir³⁹. Tepedeki şirket holding ismini taşısa da taşımasa da, eğer kanunda sayılan ölçütler yerine getirilip, hâkimiyet oluştuysa, şirketler topluluğuna ilişkin hükümler uygulanacaktır. Aynı şekilde, AB müktesebatında da kontrol kavramı merkez kavram olarak ele alınmıştır⁴⁰.

Diğer taraftan, holding ismini alan şirketin de başka şirketlerde iştirakinin olması zorunlu değildir, holding tek bir ortaklıktan da oluşabilir⁴¹. Hatta son zamanlarda ülkemizde holdingin de üstünde “yönetim ve yatırım ortaklığı” denilen bir ortaklık hâkim şirket durumuna geçmiştir. Bu durum hâkim şirketin söz konusu yönetim ve yatırım ortaklığı olmasına ve holdinglerin de bağlı şirket olmasına yol açmaktadır⁴².

Burada kavram kargaşası yaratmamak amacıyla, “holding” tanımını kısaca tanımlamak gerekir. Holding şirketler, diğer şirketlerin hisselerini elinde bulunduran çatı şirketi tanımlamak amacıyla kullanılmaktadır. TTK md. 519 (4)’te tanımlandığı gibi, amacı başka şirketlere katılmaktan ibaret olan şirkettir. Bu tanımda hakimiyet veya kontrol unsuruna yer verilmemiştir. Holdingler pratikte genelde anonim şirket şeklinde kurulmakta ise de böyle bir zorunluluk kanun tarafından getirilmemiştir⁴³.

Doktrinde faaliyet bakımından bir ayırım yapılmakta ve saf holding ve karma holding şeklinde ikili bir ayrıma gidildiği görülmektedir. Saf holding, TTK’da da tanımına yer verildiği gibi, holdingin amacının sadece başka şirketlere katılmak olması durumlarında ortaya çıkar. Karma holding, bir sınaî, ticari konu veya hizmet sunan ama

³⁹ Bkz. TTK md. 195’in gerekçesi:

“Birinci fıkra “kontrol ölçütüne uygun olarak hakimiyet olanaklarını araçlarını saymaktadır. Sayılan araçlarından herhangi birinin varlığı halinde fiili şirketler topluluğu meydana gelir (...)”

Aynı zamanda bkz.: Gül Okutan, “Şirketler Topluluğu”, **Bankacılar Dergisi**, Sayı 79, 2011, s. 94

⁴⁰ Bkz: aş. s. 38

⁴¹ Hasan Pulaşlı, **Yeni Şirketler Hukuku: Genel Esaslar**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2012, s. 214, 216

⁴² Ünal Tekinalp, **Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku**, Değişiklikler ve İkincil Düzenlemelerle Gözden Geçirilmiş 3. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2013, s. 546

⁴³ a.e., s. 546

aynı zamanda başka şirketler üzerinde hakimiyet kuran holdinglerdir⁴⁴. Türk hukuk sistemi, sadece saf holdingleri düzenlemektedir⁴⁵.

Ancak, şirketler topluluğu terimi hem holding şirket şeklinde yapılaşabilen ana şirket, hem de ana şirkete bağlı bulunan diğer şirketleri kapsayıcı bir terimdir⁴⁶.

b. Bağlı Şirket

Bağlı şirket, yavru şirket şeklinde de anılmaktadır. Bağlı şirketin en önemli özelliği, hukuki anlamda ayrı bir şirket olmasına rağmen, ekonomik anlamda ana şirkete bağlı olmasıdır. Şirketler topluluklarında, bağlı şirket ekonomik açıdan şirketler topluluklarının yararına odaklanırken, hukuken bağımsızlığını korumakta ve üçüncü kişiler ile yapacağı hukuki işlemleri kendi adına ve bağımsız olarak yapabilmektedir.

Bazı şirketler topluluğu yapılaşmalarında, bağlı şirketler de başka şirketlerin iştiraki durumuna gelebilirler. Bu sayede ana şirket bağlı şirket vasıtasıyla torun şirketi de hâkimiyeti altına alabilmektedir. Bu durumda ortada kalan şirketin, ana şirket yönünden bağlı şirket, torun şirket yönünden ise ana şirket olarak kabul edilmesi gerekmektedir.

2. Hâkimiyet (Kontrol) Kavramı

Şirketler topluluğu, hukuki anlamda bakıldığında, ana şirket altında birleşen bağlı şirketlerden oluşan, birden çok şirketin bir araya gelmesi ile oluşan bir oluşumdur; bu şirketler bir araya gelerek ekonomik bir işbirliği içerisine girmektedirler ve bu ekonomik işbirliğinin boyutu şirketten şirkete değişebilmektedir.

Her durumda ana şirketin bağlı şirketler üzerinde hâkimiyet kuramadığı durumlar olabilir⁴⁷. Zira hâkimiyet kurma ya da kontrol kurma kavramları üzerinde teorik olarak üzerinde anlaşılmış bir kavram bulunmamaktadır⁴⁸. Değinildiği gibi,

⁴⁴ Hasan Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 214

⁴⁵ Ünal Tekinalp, **Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku**, s. 543

⁴⁶ Nizam İpekçi, **Holding Şirketler**, İstanbul, İpek Yayıncılık, 2000; s. 1-2; Ünal Tekinalp, **Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku**, s. 542; Karahan/Giray, **Şirketler Hukuku**, Konya, Mimoza Yayınları, Aralık 2012, s. 125; Hasan Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 214, 216

⁴⁷ Nizam İpekçi, **a.g.e.**, s. 677

⁴⁸ José Engarcia Antunes, **a.g.e.**, s. 195

hukuk sistemlerinde, şirketler topluluğu kavramının içi farklı şekillerde doldurulmaya çalışılmaktadır. Aşağıda bu farklı hukuk sistemlerinde yapılan şirketler topluluğu tanımlamalarına yer verilecektir⁴⁹. Hatta bazı hukuk sistemleri kontrol kavramını dahi şirketler topluluğunun merkezine koymamaktadır. Bu durumda karşımıza iki merkez kavram çıkmaktadır.

Buna göre, ekonomik birliğin düzenlenmesinde başlıca iki ilkeden biri tercih edilir:

- (i) Tek elden yönetim ilkesi; ve
- (ii) Kontrol (hakimiyet) ilkesi

Tek elden yönetim ilkesi, hakim şirketin kendisi ile, bir veya birden çok şirketin birlikte hakim şirketin yönetimi altında toplanmasını ifade etmekle birlikte, sadece hakimiyet olgusunun varlığını yeterli bulmamakta, aynı zamanda tek elden yönetimin de fiilen uygulanması gerektiğini söylemektedir. Yani bütün bağlı şirketler, hâkim şirket tarafından benimsenen bir stratejiyi takip ederler. Bu iki durumun varlığında bir şirketler topluluğunun varlığı kabul edilir. Alman hukukunda bu ilkenin tercih edildiği görülmektedir⁵⁰.

Kontrol ilkesi ise, ana şirketin, bağlı şirketin yönetimiyle ilgili kararları, kendi politikaları doğrultusunda, çeşitli hukuki araçları kullanarak aldırması durumunda ortaya çıkar. Sadece bu olgunun bulunması yeterlidir, fiilen bu hâkimiyetin kullanılması olgusu ayrıca aranmaz⁵¹. Bu, Anglo Sakson ve Kıta Avrupası hukukunda görülen bir anlayıştır⁵². Aynı zamanda Türk hukuk sistemi de bu anlayışı kabul etmiştir.

⁴⁹ Bkz.: aş. s. 21-28

⁵⁰ Söz konusu ayırım yabancı kaynaklarda kontrol/hâkimiyet (control/dominance) şeklinde yapılmıştır (bkz.: Stefan Grundmann, a.g.e., s. 634-635; Corporate Group Law for Europe: Forum Europaeum Corporate Group Law, European Business Law Review, Volume 1, Issue 2, June 2000, s. 187-188). Ancak Türkçe kaynaklarda kontrol ve hâkimiyet kavramı genelde aynı anlamda kullanıldığı için burada ayırım Ünal Tekinalp hocanın makalesinden esinlenilerek kontrol/tek elden yönetim şeklinde yapılmıştır. Ünal Tekinalp, "Türk Ticaret Kanunu Tasarısının Şirketler Topluluğuna İlişkin Düzenlemesinde Kontrol İlkesi", **Prof. Dr. Hüseyin Hatemi'ye Armağan**, C. II, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2009, s. 1544-1548

⁵¹ a.e., s. 1548

⁵² Ünal Tekinalp (Poroy/Tekinalp/Çamoğlu), **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, Güncelleştirilmiş 12. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2010, s. 927

Her iki ilkeye göre de, şirketler topluluğunun oluşturulması için kullanılan hukuksal mekanizmalar farklılıklar gösterebilir. Bu mekanizmaları şu şekilde saymak mümkündür⁵³:

(i) *Finansal mekanizmalar*: Grup içi şirketlerde hisse senetlerine sahip olma, oyların yoğunlaştırılması gibi.

(ii) *Sözleşmesel mekanizmalar*: Yönetimi kontrol sözleşmeleri, iş transferi sözleşmeleri gibi.

(iii) *Ticari veya borçlar hukukuna tabi sözleşmesel mekanizmalar*: Mal tedariki antlaşmaları, borç sözleşmeleri, acentelik sözleşmeleri gibi.

(iv) *Kişisel mekanizmalar*: Yönetimin belli bir kişiye verilmesi gibi.

(v) *Organizasyon ile alakalı mekanizmalar*: Şirketler hukukunun izin verdiği ölçüde organizasyona ilişkin kullanılan mekanizmalar.

B. DÜNYADA ŞİRKETLER TOPLULUKLARINA YÖNELİK DÜZENLENMELERDE GÖRÜLEN FARKLI YAKLAŞIMLAR

Bir önceki başlıkta şirketler topluluğunun özelliklerinden ve hukuksal olarak kurulma yollarından bahsettik. Şirketler topluluğu kurulduğunda ise, ortaya çıkan en büyük problemlerden biri, şirketlerin kurduğu ekonomik işbirliğinin kötüye kullanılması durumudur.

Bu konuya örnek olarak, bir dava verilebilir. Aralık 1984'de, Bhopal, Hindistan bölgesinde, Union Carbide isimli bir şirketin kurduğu böcek ilacı fabrikasından zehirli metilzosiyanat gazının sızması ile, bu fabrikanın etrafında yaşayan yöre halkı zehirlenmiş ve Hindistan otoritelerinin söylediğine göre 3.000 kişinin ölümüne, 50.000 kişinin kalıcı bir şekilde engelli olmasına yol açmıştır. Bu gaz kaçağı faciasının ertesinde de kaçağın olduğu civarda yaşayan 15.000 kişinin yine bu gaz kaçağından kaynaklanan nedenlerle öldüğü açıklanmıştır. Bu gaz kaçağından mağdur olan bazı kişiler Union Carbide'e karşı Amerikan mahkemelerine dava açmıştır ancak Amerikan mahkemeleri, 1986 yılında, davanın Hindistan'da görülmesi gerektiğini söyleyerek

⁵³ José Engarcia Antunes, **a.g.e.**, s. 196

davayı reddetmiştir. Ancak, yapılan işlemin ertesinde hala çevresel etkiler devam etmektedir ve mağdurlar tarafından açılan davalar söz konusudur. Bu davaların bir kısmı yine Amerikan mahkemelerinde davalar devam etmektedir⁵⁴.

Union Carbide bir şirketler topluluğudur ve bu yapıya göre, Connecticut, ABD’de yer alan Union Carbide Cooperation, UC Overseas’in ana şirketidir. UC Overseas, Union Carbide Asia’nın yüzde 100 hisselerine sahiptir ve bu şirket ise, kazanın meydana geldiği yer olan Bhopal, Hindistan’da kurulu olan Union Carbide India Limited şirketinin yüzde 100 hisselerine sahiptir. Yani ortada oldukça karmaşık ve farklı hukuk sistemlerinin etkileştiği bir yapılaşma vardır.

Bu davadan görüldüğü gibi geleneksel şirketler hukuku anlayışına göre şirketler birbirinden halen bağımsızdırlar. Ancak ortaya çıkan bir zarar söz konusudur ve bu zarar şirketler arası ekonomik ilişkilerden doğmuştur. Bu zarar ortaya çıktığında kimin sorumlu tutulacağı hususu klasik şirketler hukuku hükümleri tarafından çözümlenememektir. Bazı durumlarda bu durum ana şirketin faydasına, sorumluluktan kurtulmasına sebebiyet vermektedir. Ancak, özellikle insan haklarının çiğnenmesi gibi durumlar ortaya çıktığında, bu insan hakları ihlallerinden kimin sorumlu tutulacağına ilişkin sorunlar ciddiye kazanmaktadır⁵⁵.

Bu doğrultuda, şirketler topluluğu hukuku hükümleri çeşitli hukuk sistemleri tarafından kabul edilmeye başlanmış ve hangi durumlar altında ana şirketin, bağlı şirketlerin sorumluluklarından ve borçlarından sorumlu olacağı sorusunun cevabı aranmaya çalışılmıştır.

⁵⁴ Bu dava ile ilgili daha fazla bilgi için bkz.: (çevrimiçi) <http://business-humanrights.org/en/union-carbidedow-lawsuit-re-bhopal>, 20 Mart 2015

⁵⁵ Bu husus, özellikle şirketler topluluklarının farklı ülkelerde yapılaşması durumunda daha da büyümektedir. Şirketler topluluğunca gerçekleştirilen insan hakları ihlallerinden doğan sorumluluk henüz uluslararası hukukta çözüme kavuşturulamamıştır. Geleneksel insan hakları hukukunda, sadece devletlerin insan hakları ihlallerinden sorumlu tutulması ve şirketler aleyhine uluslararası mahkemelerde dava açılmaması hususu, uluslararası arenada oldukça fazla tartışılmaktadır. Birleşmiş Milletler düzeyinde yapılan bazı çalışmalar mevcuttur. Bkz. John Ruggie, United Nations Human Rights Council, Report of the Special Representative of the Secretary-General on the issue of human rights and transnational corporations and other business enterprises, No. A/HRC/17/31 (çevrimiçi) http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Business/A-HRC-17-31_AEV.pdf, 20 Mart 2013. Bu doğrultuda şu an uluslararası arenada yeni bir hukuk dalı doğduğu söylenebilir.

Bu açıdan, dünyada üç eğilim görülmektedir. Bu eğilimler ise şirketler toplulukları üzerinde uzmanlaşan akademisyen Jose Engarcia Antunes tarafından şu şekilde sınıflandırılmaktadır⁵⁶:

1. Şirketler Hukuku Yaklaşımı⁵⁷

Bu yaklaşım, Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere gibi Anglo-Sakson hukukuna sahip ülkelerde ve bazı Kıta Avrupası hukuk sistemine sahip ülkelerde kabul edilen yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre, şirketler topluluğunun üyesi olan ana şirket, şirketler topluluğunun diğer üyelerinin borçlarından ya da bu diğer şirketlerin faaliyetlerinden sorumlu tutulmamaktadırlar. Kısacası, şirketler topluluğunun üyeleri farklı hukuki kişiler olarak kabul edilmektedirler.

Bu yaklaşımda, ana şirketin bağlı şirketin borçlarından sorumlu tutulması oldukça nadir olmaktadır, sadece bazı istisnai durumlarda ana şirket devreye girmektedir. Yani, bu konu ile ilgili hâkimin önüne bir dava geldiğinde, hâkim davaya bu şirketlerin tamamen farklı şirketler olduğu önyargısı ile başlar ve çok istisnai durumlarda ana şirketin sorumluluğuna gidilir. Ancak, bu istisnai durumlar, geniş yorumlanabilecek şekilde tutulmuştur, ana şirketin hâkimiyeti kötüye kullanması gibi. Bu istisnai durum için doktrinde bir kavram geliştirilmiştir: “*Piercing the corporate veil*”⁵⁸, “*lifting the corporate veil*”⁵⁹ veya “perdeyi kaldırmak”.

Şirketler hukuku yaklaşımı türünde ana şirketin yöneticilerini de sorumlu tutmak aynı ana şirketi sorumlu tutmak gibi oldukça istisnai durumlarda söz konusu olmaktadır. Burada şirket yöneticilerinden beklenen, şirketi yönetmekte olduğu gibi, grubu yönetmekte de basiretli davranmasıdır. Ancak bu durum da hâkimler şirket yöneticilerinin şirketler topluluğunu iyi ya da kötü yönettiğini saptamak durumunda kalmaktadırlar. Ancak bu kararın hakime bırakılması mevzuu kesinlikten uzaklaştırmaktadır. Buna çözüm olarak “topluluk yararı”⁶⁰ gibi bir kavram türemiştir.

⁵⁶ Jose Engarcia Antunes, **a.g.e.**, s. 200-214

⁵⁷ İngilizce olarak: The Entity Law Approach

⁵⁸ Amerikan hukuk sisteminde kullanıldığı görülmektedir.

⁵⁹ İngiliz hukuk sisteminde kullanıldığı görülmektedir.

⁶⁰ İngilizce olarak: Group interest ya da interest of the group

Topluluk yararı kavramı ile ilgili olarak özellikle Fransız Yüksek Mahkemesi⁶¹, nin verdiği bir karardan faydalanarak oluşturulan *Rozenblum doktrinine* dikkat çekmek gerekir. Bu muğlâk duruma kesinlik kazandırmak amacıyla, bazı şartlar gerçekleştiğinde topluluğun yararının devreye gireceği kabul edilmektedir. Bu şartlar ise şunlardır;

(i) Ortada bir şirketler topluluğu olmalıdır ve bu topluluk şirketler arası sermaye bağlarının varlığı ile karakterize edilmelidir.

(ii) Topluluk içi şirketler arasında etkili ve güçlü bir işletme entegrasyonu olmalıdır.

(iii) Yardım eden şirketin diğer şirketten aldığı ekonomik bir bedel karşılığı bulunmalı ve ilgili şirketlerin karşılıklı taahhütleri arasında bir dengesizlik bulunmamalıdır.

(iv) Şirketin yaptığı yardım, kendi kapasitesini aşmamalıdır. Yani, şirket bu yaptığı yardım yüzünden iflas noktasına gelmemelidir⁶².

Eğer bu şartlar gerçekleşirse, ana şirket yöneticilerinin bağlı şirketleri avantajlı olmayan durumlara sokabileceği kabul edilmektedir. Ynai topluluk yararı gözetilmeden işlem yapılmıştır.

Bu yaklaşım türü, her ne kadar *Rozenblum doktrini* yardımıyla kesinlik kazandırılmaya çalışılsa da, belirsiz bir sistem yarattığı için eleştirilmektedir. Çünkü bu sistemde normal durumlar ile istisnai durumlar arasındaki çizgi belirsizleşmekte, topluluk içi ilişkilerde sorumluluğun ne zaman ana şirkete yüklenebileceği ne zaman yüklenemeyeceğine karar vermek güçleşmektedir. Bu da öngörülebilirliği azaltmaktadır.

Bu yaklaşım, şirketler topluluğunda şirketlerin ekonomik olarak etkili bir şekilde işlemlerini sağlamak amacıyla. Bu yaklaşımla ortaklar, yöneticiler ve alacaklılar korunur. Ancak şirket topluluğu içerisinde yanlış alınan kararların getireceği riskler göz

⁶¹ Cour de Cassation, 4 Şubat 1985

⁶² Pierre-Henri Conac, Lucas Enriques, Martin Gelter, "Constraining Dominant Shareholders' Self Dealing: The Legal Framework in France, Germany and Italy", *European Company and Financial Law Review*, Vol. 4, No. 4, 2007, ECGI - Law Working Paper No. 88/2007, Harvard Olin Fellows' Discussion Paper No. 18/2008, (çevrimiçi) http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1532221, 20 Mart 2015, p. 31; Stefan Grundmann, *a.g.e.*, s. 638-639

ardı edildiği için eleştirilebilir. Mesela, ana şirket, çok az bir sermaye ile yeni bir şirket kurup bu şirket üzerinden yüksek riskli işlere girişebilir, eğer işler iyi giderse, ana şirket buradan kazanacağı parayı kullanabilir, eğer kötü giderse, ana şirket sorumlu tutulamaz. Bu durum, yüksek riskli sektörlerde çalışan şirketlerin faydasına işlemektedir. Örneğin, biyoteknoloji ya da petrol-taşımacılığı şirketlerinde olduğu gibi. Bu şirketler, genelde ufak şirketler kurup, riski ufak şirketlerin üzerine atıp, şirketler topluluğunun genel sorumluluğunu azaltmak istemektedir. Yukarıda açıklanan *Bhopal* davasında da buna benzer bir örnek görülmektedir.

2. Teşebbüs Yaklaşımı⁶³

Teşebbüs yaklaşımı, şirketler hukuku yaklaşımından tamamen farklı olarak, ana şirketi bağlı şirketlerin bütün ödenmemiş borçlarından ve yaptığı işlemlerden sorumlu tutmaktadır. Çünkü burada ana şirketin, bağlı şirketi kontrol ettiği kabul edilir. Burada, şirketler topluluğu tek bir ekonomik oluşum gibi kabul edilmektedir. Yani, ana şirketin sınırsız bir sorumluluğu söz konusudur. Bu yaklaşım AB düzeyinde çıkarılmak istenen direktiflerde göze çarpmaktadır⁶⁴.

Bu yaklaşım birkaç açıdan eleştirilmektedir: Öncelikle “şirketler topluluğu” kavramının herkes tarafından kabul edilmiş kesin bir tanımının olmaması, bu yaklaşımın ne zaman uygulanacağına dair belirsizlik yaratmaktadır⁶⁵. Özellikle ana şirketler açısından her an beklenmedik bir şekilde sorumluluk doğması durumu ortaya çıkabilmektedir, yani bağlı şirketin bir şekilde ana şirkete bağlı olduğunu ispat etmesi durumunda sorumluluktan kurtulması ve sorumluluğu ana şirket üzerine atması mümkün olabilir. Özellikle, merkezileşmenin fazla olmadığı şirketler topluluklarında ana şirket açısından öngörülemeyen sorumluluklarla karşılaşma durumunu ortaya çıkabilir. Bu risklerden kurtulmak için ana şirketlerin hiyerarşik yapıyı fazla önemsemesi söz konusu olabilir.

⁶³ İngilizce olarak: Enterprise Approach

⁶⁴ Tasarı halindeki Dokuzuncu Şirketler Hukuku Direktifi. Bu direktif aşağıda incelenecektir. Bkz.: aş. s. 65-70

⁶⁵ Jose Engarcia Antunes, **a.g.e.**, s. 206-207

3. İkिलik Yaklaşımı⁶⁶

Yukarıda açıklanan iki farklı uçtaki yaklaşımların ortasında ise ikililik yaklaşımı bulunmaktadır. Bu yaklaşım özellikle Alman hukukunda ortaya çıkmıştır ve ertesinde Brezilya, Portekiz gibi ülkeler tarafından da benimsenmiştir.

Burada, şirketler topluluğuna ilişkin düzenleme yapılırken ikili bir ayırım yapıldığı göze çarpmaktadır. İlk ayırım “hukuki gruplar” ya da “sözleşmesel gruplar” için yapılmıştır. Burada aranan, yasal olarak ana şirket ile bağlı şirket arasında bir bağ kurulmuş olmasıdır. Bu bağ, organizasyona ilişkin bir sözleşme yapılarak ya da hâkimiyet sözleşmesi yapılarak oluşturulabilir. Yani burada açıkça, ana şirket bağlı şirket üzerinde bir hâkimiyet kurmaktadır ve bu durumda ana şirket, bağlı şirketin borçlarından ve yaptığı tasarruflardan sorumlu tutulmaktadır.

İkinci ayırım ise “fili grup” halidir. Bu durumda, ana şirket ile bağlı şirket arasında hâkimiyet sözleşmesi yoktur ancak geleneksel şirketler hukuku yolları ile bir bağ oluşturulmuştur. Bu durumda, ana şirketin bağlı şirketin iyiliği için hareket etmesi beklenir, ancak bağlı şirket zarara uğradığında, ana şirket sadece sayısal olarak bağlı şirket üzerinde kurduğu hâkimiyet oranında sorumlu olacaktır.

Buradan anlaşıldığı üzere, şirketler topluluğunun bu iki sistemden hangisine girdiğinin tespiti sorumluluk düzeyini belirleyecektir.

Bu sisteme de eleştiriler getirilmiştir. Şirketler topluluğu oluşumunda bu şekilde keskin bir ikili ayırım yapılmasının ekonomik hayatla uyumlu olmadığı gözlemlenmiştir, çünkü şirketler topluluğu oluşumlarında bu ikili ayırımın dışında da hâkimiyet kurulma şekilleri olabilmektedir⁶⁷. Ana şirket dolaylı veya dolaysız olarak bağlı şirketin zarara uğramasına sebep olmasa bile, eğer ilişkinin ilk gruba girdiği kabul edilirse, ana şirketin sorumluluğu doğacaktır. Öte yandan, ikinci gruba dâhil edilen bir ilişkide ana şirketin bağlı şirketi sömürmesi ve yeterince korumaması durumu söz konusu olabilecektir.

⁶⁶ İngilizce olarak: Dualistic Approach

⁶⁷ Jose Engarcia Antunes, **a.g.e.**, s. 212

C. FARKLI HUKUK SİSTEMLERİNDE ŞİRKETLER TOPLULUKLARINA YÖNELİK DÜZENLEMELER

Aşağıda özellikle AB müktesebatı ile Türk hukuk sisteminde şirketler topluluğuna ilişkin hükümler ayrıntısıyla incelenecektir; ancak yukarıda açıklanan farklı yaklaşımların daha iyi anlaşılması ve karşılaştırma yapmanın daha da kolaylaştırılması amacıyla burada Alman, İngiliz ve Amerikan Hukuku'nda şirketler topluluğuna ilişkin getirilen hükümler kısaca açıklanacaktır.

1. Alman Hukuk Sisteminde Şirketler Topluluğu

Alman Hukuk sisteminde şirketler topluluğuna (*Konzernrecht*) ilişkin hükümler Alman Anonim Şirketlere İlişkin Kanununun (*Aktiengesetz*)⁶⁸, 15-19. maddeleri ile 291-328. maddeleri arasında yer alır. Bu maddeler, özellikle bağlı şirketlerde azınlık haklarını ve borçluları korumak amacıyla getirilmiştir. Bu maddelerin getirilmesindeki amaç, ana şirketin kendi ticari çıkarlarını korumak amacıyla bağlı şirketleri kullanabileceği, bu şirketlere zarar verebileceği ve kanunun diğer maddelerinde yer alan azınlık haklarını ve borçluları koruyucu maddelerin şirketler topluluğu söz konusu olduğunda faydasız kalacağıdır.

Söz konusu kanunun 15 ila 19. maddelerinde genel hükümler yer almaktadır ve sermaye şirketi olsun olmasın her türlü işletmeyi kapsayıcı yönde hükümler getirmektedir. Bu maddelerde ana şirket ile bağlı şirketlerin tanımı (§16), hâkim şirket ile hâkimiyet altında olan şirketin (§17) ve şirketler topluluğunun tanımı (§18) yapılmıştır. §291 ve devamı maddelerinde ise, bağlı şirketin bir anonim şirket olması durumlarında uygulanacak özel hükümler düzenlenmiştir.

§18'de şirketler topluluğunun tanımı yapılmıştır, bu tanımda açıkça yukarıda değinilen tek elden yönetim ilkesinin kabul edildiği de görülmektedir⁶⁹. Buna göre,

“(1) Bir hâkim ve bir veya daha çok bağlı teşebbüs, hâkim teşebbüsün tek elden yönetimi altında toplandığı takdirde şirketler topluluğu (*konzern*) kurulmuş olur; münferit teşebbüsler şirketler topluluğu teşebbüsüdür. Aralarında bir hâkimiyet sözleşmesi (§291)

⁶⁸ Yürürlüğe girme tarihi: 6 Eylül 1965

⁶⁹ Bkz. yuk. s. 14

bulunan veya başka bir teşebbüse katılan teşebbüsler (§319) tek elden yönetim altında addedilir. Bağlı bir teşebbüsün hâkim teşebbüsle şirketler topluluğu oluşturduğu kabul edilir.

(2) Hukuki olarak bağımsız olan teşebbüsler, başka bir teşebbüsün hâkimiyeti altında olmasa dahi tek elden yönetim altında yer almışsa, bunlar bir şirketler topluluğu meydana getirirler; münferit teşebbüsler şirketler topluluğu teşebbüsleridir⁷⁰.”

Alman hukuku, yukarıda da kısaca değinildiği ve bu maddeden de anlaşılacağı gibi, ana şirket ile bağlı şirket arasındaki ilişkiyi temel alarak ikili bir ayırım yapılmaktadır: **(i)** şirketler arası antlaşma yolu ile kurulan hukuki ilişki⁷¹; ve **(ii)** gerçek bir etki yaratma yoluyla kurulan fiili ilişki^{72,73}.

(i) İlk kısma giren ilişkide Alman hukuku bu amaçla yapılabilecek antlaşmaların isimlerini vermekte, bunların nasıl onaylanacağını açıklamakta ve içermesi gerekenleri sıralamaktadır⁷⁴. Buna göre, hukuki ilişkiler, “Hâkimiyet

⁷⁰ Çeviri için şu kaynaktan da yararlanılmıştır: Ünal Tekinalp, “Türk Ticaret Kanunu Tasarısının Şirketler Topluluğuna İlişkin Düzenlemesinde Kontrol İlkesi”, s. 1545. İngilizce çeviri metni:

“Aktiengesetz § 18 Groups and Members of Groups

(1) If a controlling and one or more controlled enterprises are subject to the common direction of the controlling enterprise, such enterprises shall constitute a group and the individual enterprises shall constitute members of such group. If enterprises are parties to a control agreement (§ 291) or if one enterprise has been integrated into the other (§ 319), such enterprises shall be deemed to be subject to common management. A controlled enterprise and its controlling enterprise shall be presumed to constitute a group.

(2) If legally separate enterprises are subject to common direction, although none of such enterprises controls the other, such enterprises shall constitute a group and the individual enterprises shall constitute members of such group.”

Bu çalışma içerisinde söz konusu kanunun İngilizce çevirisi için Norton Rose Fulbright firmasının yaptığı çeviriden yararlanılmıştır. Çeviri metni için bkz.: (çevrimiçi) <http://www.nortonrosefulbright.com/files/german-stock-corporation-act-109100.pdf>, 20 Mart 2015

⁷¹ Almanca olarak: Unternehmensverträge

⁷² Almanca olarak: Faktischer Konzern

⁷³ Andreas Cahn, David C. Donald, **a.g.e.**, s. 683

⁷⁴ Aktiengesetz § 291: Control Agreement, Profit Transfer Agreement

“(1) 1 An agreement in which a stock corporation or partnership limited by shares submits the direction of the company to another enterprise (control agreement) or undertakes to transfer its entire profits to another enterprise (profit transfer agreements) shall constitute enterprise agreements. An agreement in which a stock corporation or partnership limited by shares agrees to conduct its business on behalf of another enterprise shall also constitute a profit transfer agreement.

(2) If enterprises that are not controlled by one another submit by agreement to common direction, without one of such enterprises becoming controlled by another contracting enterprise, such agreement shall not constitute a control agreement.(...)”

Sözleşmesi⁷⁵” ya da “Kar Transferi Sözleşmesi⁷⁶” şeklinde olabilir. Bu iki sözleşme türüne birden teşebbüs antlaşmaları denilmektedir ve teşebbüs antlaşmalarının yürürlüğe girmesinin genel kurulun onayı ile olabileceği hükme bağlanmıştır. Ayrıca bu karar genel kurulda kararın geçmesi sırasında temsil edilen sermaye miktarının en az dörtte üçünün onayı ile mümkün olmaktadır, ancak daha fazla bir oran ya da ek şartlar öngörülebilir (§293/1). Ayrıca sözleşmemelerin geçerliliği için yazılı şekil şartı aranmıştır. (§293/3). Yönetim kurulunun, sözleşmenin onaylanacağı genel kurula, sözleşme ile alakalı detaylı bir rapor hazırlamalıdır (§293a/1).

Kar transferi sözleşmesi söz konusu olduğunda ise, bir şirketin diğer şirkete karının bir kısmını transfer etmesi söz konusudur. İlgili kanun, transfer edilebilecek miktara bir kısıtlama getirmiştir, özellikle sözleşmeden önce elde edilen karın ana şirkete aktarılamayacağı (§301) ve yedek akçelerin transfer edilen kardan düşülemeyeceği hükme bağlanmıştır (§300).

Alman hukuku aynı zamanda teşebbüs sözleşmelerinin olduğu durumlarda, bağlı şirketin azınlık sermayedarları ve borçluları için de belli bir takım korumalar öngörmüştür. Öncelikle, ana şirket, böyle bir sözleşmenin varlığı durumunda, bağlı şirketin yaptığı zararlardan sorumlu hale gelir (§302). Bağlı şirketin alacaklıları için ise, sözleşmenin sona ermesi halinde ortaya çıkan büyük miktardaki borçların teminat altına alınmasını isteme hakkı tanınmıştır (§303). Azınlığın var olduğu hallerde, kar payı teminatı isteyebilir (§304) ya da bu kar payının ana şirket tarafından belirli bir ücret karşılığı satın alınmasını isteyebilir (§305).

(ii) Alman hukuku, teşebbüs sözleşmelerinin olmadığı durumlarda da hâkimiyetin kurulabileceğini kabul etmiş ve bu durumlar için de özel hükümler öngörmüştür. Bu maddede bir istisnanın varlığından söz edilebilir, çünkü hâkimiyetin olmadığı durumda dahi, tek elden yönetim varsa burada bir şirketler topluluğunun varlığı kabul edilir⁷⁷. Bu tür ilişki şirketler hukuku hükümlerine göre kurulan bir ilişki olabilir. Yani, bağlı şirketin sermayesinin belli bir bölümünü ana şirketin elinde tutması

⁷⁵ Almanca olarak: Beherrschungsvertrag

⁷⁶ Almanca olarak: Gewinnabführungsvertrag

⁷⁷ Ünal Tekinalp, “Türk Ticaret Kanunu Tasarısının Şirketler Topluluğuna İlişkin Düzenlemesinde Kontrol İlkesi”, s. 1545

gibi bir durum söz konusu olabilir. Zira §17(2)'de sermaye çoğunluğunun başka bir şirketin elinde bulunması durumunda bir hâkimiyet ilişkisinin varlığı karinesi kabul edilmiştir. Başka örnek bir durum ise, bir şirketin diğer şirketin yöneticilerini atama ve görevden alma yetkisinin verilmesi olabilir.

Böyle bir hâkimiyet ilişkisinin varlığında, bağlı şirketin yönetim kurulunun bir “bağlılık raporu” hazırlaması ve bu raporda hâkim şirket ile olan ilişkilerini açıklaması gerekliliği öngörülmüştür (§312). Bu raporun genel kurula sunulması gerekliliği olmamasına rağmen, raporun denetçiler (§313) ve danışma kurulu tarafından incelenmesi zorunluluğu getirilmiştir (§314).

Hâkimiyet ilişkisinin söz konusu olduğu durumlarda bağlı şirketin hâkim şirketin faaliyetleri sonucunda bazı yararları zedelenmişse ve hâkim şirket bağlı şirketin kendi faaliyetleri sonucu belli bir şekilde davranmaya zorladıysa, doğabilecek herhangi bir zarardan sorumlu olmaktadır ve finansal yılın sonunda bu zararları gidermekle yükümlü tutulmaktadır (§311).

2. İngiliz Hukuk Sisteminde Şirketler Topluluğu

İngiliz hukuk sisteminde, Alman hukuk sisteminden farklı olarak şirketler topluluklarına yönelik sistematik bir düzenleme çalışması yapılmamıştır. Yine de, 2006 tarihli Şirketler Kanunu (*Companies Act 2006*)⁷⁸’nda bir takım maddelere yer verilmiştir.

2006 tarihli Şirketler Kanunu 38. Bölüm md. 1162’ye göre, bir şirket ana şirket, ve ilişkili olduğu şirket ise bağlı şirket, şu hallerin varlığında ortaya çıkabilir:

(i) Ana şirket bağlı şirkette oy haklarının çoğunluğuna sahipse;

(ii) Ana şirket bağlı şirketin yönetim kurulunun çoğunluğunu atama ve görevden alma hakkına sahipse;

(iii) Ana şirket bağlı şirket üzerinde hâkim etkisini kullanabiliyorsa ki bu durum, şirketin ana sözleşmesinde belirtilmiş olabilir ya da bir hâkimiyet sözleşmesi yapılması ile ortaya çıkabilir; ve

⁷⁸ Yürürlüğe girme tarihi: 8 Kasım 2006. 2006 tarihli Şirketler Kanunu metni için bkz: (çevrimiçi) <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46>, 20 Mart 2015

(iv) Ana şirket, diğer hissedarlar ya da üyeler ile yapılan bir sözleşme sonucu, o işletmedeki oy haklarının çoğunluğunu tek başına kontrol edebiliyorsa.

İngiliz hukukunda şirketler topluluğuna ilişkin hükümler söz konusu kanunda EK 6 ve 7⁷⁹'de düzenlenmiştir. EK 6'da bağlı şirket tanımı yapılırken, EK 7'de ana şirket ve bağlı şirketin işleyişine ilişkin bazı yardımcı hükümler verilmiştir. Bu maddelerin oldukça genel ve bazı spesifik hususlara yönelik olduğu gözlenmektedir.

EK 7 madde 4/2'de "hâkimiyet sözleşmesi"nin tanımına yer verilmiştir. Buna göre, hâkimiyet sözleşmesi, kullanılacak hâkimiyet hakkının içerisinde belirtildiği ve ilgili işletmenin kurulduğu yerin hukuk sisteminin izin verdiği bir yazılı sözleşmedir⁸⁰.

Buradan da anlaşıldığı gibi, İngiliz hukukunda çok daha geniş tanımlamalara yer verilmiştir. Alman hukukunun aksine, şirketler arası ilişkiler serbest bırakılmıştır ve belli bazı kanundan kaynaklanan haklar çiğnenmediği sürece bu ilişkilerin boyutu istenildiği şekilde şekillendirilebilir. Ayrıca her şirketin birbirinden ayrı ve bağımsız bir teşebbüs olduğu kabul edilmektedir⁸¹.

Ancak yine de İngiliz hukuku, AB müktesebatı ile uyum sağlamak amacıyla şirketler topluluklarına ilişkin bazı özel hükümler de kabul etmiştir.

3. Amerikan Hukuk Sisteminde Şirketler Topluluğu

Amerikan hukuk sistemi de, İngiliz hukuk sistemine benzemektedir. Amerikan hukukunda şirketler üzerine kabul edilmiş bir federal yasa yoktur, şirketler hukukuna ilişkin yasalar eyaletler düzeyinde kabul edilmiştir. Bu açıdan bakıldığında, Amerika

⁷⁹ Schedule 6 and 7.

⁸⁰ "Right to exercise dominant influence

(...)

(2) A "control contract" means a contract in writing conferring such a right which—

(a) is of a kind authorised by the articles of the undertaking in relation to which the right is exercisable, and

(b) is permitted by the law under which that undertaking is established."

⁸¹ Brenda Hannigan, **a.g.e.**, s. 22

Birleşik Devletleri'nin en ünlü eyaleti olan ve şirketler için bir cennet sayılan Delaware⁸² eyaletinin yasalarını incelenmesi faydalı olacaktır.

Delaware yasaları, özellikle şirketler hukukuna ilişkin olan Delaware Genel Şirketler Kanunu (*Delaware General Corporation Law*)⁸³, şirketler topluluklarına ilişkin spesifik yasalar içermemektedir. Bununla birlikte yasalarla şirketin kurumsal yönetim mekanizmalarının dilenilen şekilde belirlenebileceğinin serbestisinin tanınması, şirketler topluluklarının oluşturulabileceğini gösterir. Örneğin, isterse hâkim şirket, yönetim kurulunun üyelerini, hâkim ortak olarak kendisinin belirleyeceğine karar verebilir (§ 141(a))⁸⁴. Ancak Delaware yasalarının özünde, bu yöneticilerin özenli ve sadık bir şekilde şirketi yönetmeleri gerektiği yatmaktadır. Buna “işletme kararı kuralı (*business judgment rule*)” prensibi denmektedir⁸⁵.

Ana şirket-bağlı şirket ilişkileri söz konusu olduğunda Delaware yasaları, İngiliz yasalarından daha fazla serbestilik tanımaktadır.

Burada örnek olarak Delaware Yüksek Eyalet Mahkemeleri tarafından verilen *Sinclair*⁸⁶ davasına kısaca değinilebilir. Petrol arama ve işletme faaliyetlerinde bulunan Amerikan şirketi Sinclair Oil Corporation (bundan böyle “**Sinclair**” olarak anılacaktır), Sinclair Venezuelan Oil Company'nin (bundan böyle “**Sinven**” olarak anılacaktır) yüzde 97 hissesine sahiptir. Sinven, sadece Venezuela'da faaliyetlerini yürütmekte ve

⁸² Delaware eyaleti, Amerika'nın doğusunda, Atlantik Okyanusu'nun kıyısında yer alan bir eyalettir. Söz konusu eyaletin şirketler için uygun ortam hazırlayan bir şirketler kanunu olduğundan, Amerika'da kurulan şirketlerin yarısından fazlasının bu eyalette yer almaktadır. Fortune 500 denilen (çevrimiçi) <http://fortune.com/fortune500/>, 20 Mart 2015, yıllık karları belli bir oranın üstünde olan şirketlerin %65'i yine bu eyaleti merkez olarak seçmiştir. Şu an için eyalette kurulmuş 1 milyonu aşkın şirket olduğu belirtilmektedir. Daha fazla bilgi için bkz.: (çevrimiçi) <http://www.delaware.gov/>, 20 Mart 2015

⁸³ Söz konusu kanunun bölümlerine şu adresten ulaşılabilir: (çevrimiçi) http://corplaw.delaware.gov/delaware_law.shtml, 20 Mart 2015

⁸⁴ Söz konusu madde metni şu şekildedir:

“§ 141 Board of directors; powers; number, qualifications, terms and quorum; committees; classes of directors; nonstock corporations; reliance upon books; action without meeting; removal.

(a) The business and affairs of every corporation organized under this chapter shall be managed by or under the direction of a board of directors, except as may be otherwise provided in this chapter or in its certificate of incorporation. If any such provision is made in the certificate of incorporation, the powers and duties conferred or imposed upon the board of directors by this chapter shall be exercised or performed to such extent and by such person or persons as shall be provided in the certificate of incorporation. (...)”

⁸⁵ Daha fazla bilgi için bkz.: (çevrimiçi) http://corplaw.delaware.gov/eng/delaware_way.shtml, 20 Mart 2015

⁸⁶ Supreme Court of Delaware, *Sinclair Oil Corporation v. Francis S. Levien*, 280 A 2d 717 (1971)

burada petrol arama ve işletme faaliyetleri yapmaktadır. Sinclair, Sinven'in yönetim kurulu üyelerinin tamamını atamaktadır. Bu atanan üyeler, Sinclair'dan bağımsız çalışmamakta, ya Sinclair'da yönetim kurulu üyesi, ya şirkette çalışan görevli veya işçi konumunda bulunmaktadırlar. Sinclair açıkça Sinven üzerinde hâkimiyet kurmuştur ve yasalara göre Sinclair'ın, Sinven'i özenli ve sadık bir şekilde yönetmesi gerekmektedir. Azınlık pay sahibi olan davacı, Sinclair'ın Sinven üzerinde hâkimiyetini kullanarak, 1960 yılından 1966 yılına kadar, Sinven'in normalden fazla kar payını Sinclair'a ödediğini ve Sinven'in endüstriyel gelişimini engellediğini ve şirketi iflase sürüklediğini ileri sürmektedir.

1960 yılından 1966 yılına kadar, Sinven, Sinven'in o dönemde elde ettiği karın 38 milyon Amerikan Doları üstünde olarak, 108 milyon Amerikan Doları kar payını Sinclair'a geçirmiştir. Davacı, büyük miktardaki bu paranın Sinclair'ın nakde ihtiyacı olduğu için geçirildiğini, davalı olan Sinclair ise, bu kar payı transferinin Delaware yasalarına uygun olarak yapıldığını savunmuştur⁸⁷. Burada mahkeme, Sinclair'ın Sinven'in azınlık hissedarlarının hakkını aşarak kendine nakit transferi yapmadığını, azınlık sermayedarların haklarını verdiğini söylemiş ve davanın başka bir boyuttan incelenmesi gerektiğine karar vermiştir. Bu boyut ise, davacının söylediği gibi, Sinclair,

⁸⁷ Söz konusu kanun hükmü, her şirketin yönetim kuruluna sermaye birikiminden kar payı ödemesi yapması imkânını vermektedir. Bu kar payı sermaye fazlasından ödenebileceği gibi, sermaye fazlasının olmadığı durumlarda, ödemenin yapılacağı finansal yıl ya da ondan sonraki finansal yıl elde edilecek kar payından ödenebileceğine hükmetmektedir. Söz konusu madde metni aşağıdaki gibidir:

“§ 170 Dividends; payment; wasting asset corporations.

(a) The directors of every corporation, subject to any restrictions contained in its certificate of incorporation, may declare and pay dividends upon the shares of its capital stock either:

(1) Out of its surplus, as defined in and computed in accordance with §§ 154 and 244 of this title; or

(2) In case there shall be no such surplus, out of its net profits for the fiscal year in which the dividend is declared and/or the preceding fiscal year.

If the capital of the corporation, computed in accordance with §§ 154 and 244 of this title, shall have been diminished by depreciation in the value of its property, or by losses, or otherwise, to an amount less than the aggregate amount of the capital represented by the issued and outstanding stock of all classes having a preference upon the distribution of assets, the directors of such corporation shall not declare and pay out of such net profits any dividends upon any shares of any classes of its capital stock until the deficiency in the amount of capital represented by the issued and outstanding stock of all classes having a preference upon the distribution of assets shall have been repaired. Nothing in this subsection shall invalidate or otherwise affect a note, debenture or other obligation of the corporation paid by it as a dividend on shares of its stock, or any payment made thereon, if at the time such note, debenture or obligation was delivered by the corporation, the corporation had either surplus or net profits as provided in (a)(1) or (2) of this section from which the dividend could lawfully have been paid. (...)

Sinven'in gelişimini engelleyip engellemediğidir. Bu açıdan bakıldığında ise, mahkeme Sinven'in gelişmek için karşısına herhangi bir fırsat çıkmadığını dolayısıyla Sinven'in aslında şartlar göz önüne alındığında gelişmeyeceği sonucu çıkarmıştır.

Burada da görüldüğü üzere, Delaware yasaları, ana şirketlere büyük bir serbestlik tanımakta ve ana şirket-bağlı şirket ilişkilerinin boyutunu, incelenen diğer hukuk sistemleri ile karşılaştırıldığında oldukça minimuma indirmektedir. Bu açıdan yukarıda açıklanan şirketler topluluğu düzenlemelerine ilişkin farklı yaklaşımlara bakıldığında, Amerikan hukuku sisteminin şirketler hukuku yaklaşımını benimsediği söylenebilir.

D. ŞİRKETLER TOPLULUĞU OLUŞTURMA NEDENLERİ

Ekonomik hayatta bir şirketi, faaliyetlerini şirket içi farklı bölümler altında yürütmek yerine, başka şirketler kurarak şirketler topluluğu şeklinde organize olma yoluna iten nedenler farklı olabilir. Bu nedenleri şu şekilde gruplamak mümkündür⁸⁸:

(i) Hızlı büyüme: Ana şirket, bünyesine yeni şirketler katarak hızlı bir şekilde büyüme sağlayabilir ve pazar payını artırabilir.

(ii) Sınırlı sorumluluk: Bir şirket söz konusu olduğunda, kar elde edemeyen bölümden doğan sorumluluk bütün şirketin sorumluluğu olmakta ve bütün şirketin karını ortadan kaldırmaktadır. Bu da tek şirket şeklinde organize olma durumunda olan şirketin iflasa kadar gitmesine yol açabilir. Ancak şirket altında oluşturabilecek bölümler yerine, bu her bölümün farklı tüzel kişilikler şeklinde organize edilmesi, bir faaliyetin kar elde edememesi durumunda sadece o alt şirketin sorumluluğunda kalmakta, bu zarar riski sadece alt şirketin omuzlarına yüklenmekte ve diğer şirketler bu zarardan etkilenmeden yollarına devam edebilmektedirler. Bu yüzden, aslında bireyler tarafından sermaye yatırımlarını teşvik etmek amacıyla getirilmiş olan sınırlı sorumluluk ilkesi, şirketler topluluğu şeklinde yapılaşmaların da önünü açmıştır.

(iii) Az sermaye/Büyük şirket: Şirketler topluluğu şeklinde yapılaşmanın bir başka nedeni de göreceli olarak az sermaye yatırımı ile daha fazla şirket yönetme ihtimalini de ortaya çıkarmasıdır. Örneğin, A şirketi, B şirketinin sadece yüzde 50,1 sermaye payını elinde tutarak, B şirketine basit çoğunluğu elinde tutmakta ve bu

⁸⁸ Andreas Cahn, David C. Donald, **a.g.e.**, s. 679-680

şirketin vereceği genel kurul kararlarını da aslında belirleyicisi olmaktadır⁸⁹, B şirketinin diğer yüzde 49,9 sermaye payını şirket dışından birinin tutmuş olması burada önemini yitirmektedir. Böylece A şirketi, sadece yüzde 50,1 sermaye yatırımı yaparak, B şirketi üzerinde etkin bir kontrol sergileyebilmektedir. Bu da daha az yatırım ile daha fazla iş yapma olanağı sağlamaktadır. Aynı şekilde, B şirketi C şirketine yatırım yapar ve C şirketinin yüzde 50,1 sermaye payını elinde tutarsa, B şirketi, C şirketi üzerinde kontrol sağlayacak ve dolaylı yoldan A şirketi de, C şirketi üzerinde kontrol sağlayabilecektir. Üstelik böyle bir durumda, A şirketinin C şirketine yaptığı yatırım tutarı yüzde 25'in biraz üzerindedir.

(iv) Daha az hiyerarşi: Şirketler topluluğu şeklindeki yapılaşmanın hiyerarşiyi azaltması nedeniyle, daha hızlı karar alma olanağı tanımaktadır. Böylece ana şirketin günlük işlerle uğraşmak yerine, daha uzun-dönemli stratejiler üzerine yönelmesi, faaliyetleri gözlemlemesi mümkün olabilmektedir. Aynı zamanda ana şirkette orta düzey bir yetkili olabileceken, bazı insanları bağlı şirketlerde üst düzey yönetici olarak atamak da bu vesileyle daha kolay olmaktadır. Küreselleşmenin getirdiği etki ile farklı ülkelerde faaliyet yürütmek isteyen firmaların, bu ülkelerde şube açmak yerine bir şirket kurması, çok daha rahat yönetilmesine de olanak sağlayabilmektedir.

Ancak aynı zamanda, bütün bu avantajlarının yanında, şirketler topluluklarının getirdiği dezavantajlardan da bahsetmek mümkündür. Özellikle, bağlı şirketin bütün şirketler topluluğunun yararını düşünerek hareket etmesi gerekirken, bu işlemlerden doğacak zararların sadece kendi sorumluluğunda olması bazı sorunlar yaratabilmektedir. Bağlı şirketin alacaklıları, şirketin durumu hakkında daha az bilgiye sahip olabilmekte, eğer şirket grubun içindeki diğer şirketler tarafından ayakta tutuluyorsa bunun tespit edilmesi zor olabilmektedir. Bu yüzden şirketler topluluğu kurmak, avantajlarının yanında dezavantajlar da getirmektedir. Aynı zamanda azınlık haklarını da ortadan kaldıracabilecek durumlar söz konusu olabilmektedir.

Kısacası, şirketler topluluğu şeklinde organize olmak, sadece şirkete yararlı olacağı düşünülmemeli, aynı zamanda şirketin sermayedarlarının idaresine de büyük etkiler doğuracağı gözden kaçırılmamalıdır.

⁸⁹ Tabii ki bu husus sadece basit çoğunlukla karar alınmaya izin verilen durumlar için yapılan bir genellemedir.

E. ŞİRKETLER TOPLULUĞU OLUŞTURMA YOLLARI

Şirketlerin idari yapısı oturduğunda, şirketlerin büyümeyi seçtiği ve bünyesine farklı şekillerde yeni üniteler eklediği gözlenmiştir. Bunun altında yatan nedenlerden birinin pazar payını büyütme olduğu söylenebilir.

Her ne kadar yukarıda açıklandığı gibi, büyümek için kullanılan hukuksal araçlar farklılıklar gösterse de şirketler topluluğunun büyümek için izlediği yolları gruplandırmak mümkündür. Bu tespitler ışığında, şirketler topluluğu oluşturma yollarının dört farklı şekilde olabileceği sonucuna varılmıştır⁹⁰:

(i) Yatay genişleme: Şirketin kendisi ile aynı prosedürü izleyip, benzer ürünler yapan şirketleri bünyeye katma şeklinde büyüme.

(ii) Dikey genişleme: Şirketin yaptığı ürüne ilişkin olarak, bu ürünün daha önceki veya daha sonraki aşamaları ile ilgilenen şirketleri bünyesine katarak büyümesi. Ürünün üretim aşamaları, hammadde üretiminden, ürünün son haline getirilmesi, örneğin, paketlenmesi, aşamasına kadar olabilir.

(iii) Coğrafi olarak genişleme: Şirketin bulunduğu yerden daha uzaktaki coğrafi yerlere ulaşmak amacıyla genişlemesi.

(iv) Yeni ürünler üretme: Şirketin kullandığı teknolojileri ve elinde tuttuğu pazarı kullanarak yeni ürünler üretmesi, şeklinde olabilir.

Tabii ki bir şirketler topluluğu, büyümek için sadece yukarıda sayılan büyüme türlerinden bir tanesini gerçekleştirmek zorunda değildir. Şirketler topluluğu bütün bu genişleme türleri kapsamında değerlendirilebilecek genişleme faaliyetleri gösterebilir.

⁹⁰ Alfred D. Chandler, Jr., **Scale and Scope: The Dynamics of Industrial Capitalism**, United States, Harvard University Press, 1990, s. 36-45

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ MÜKTESABATINDA ŞİRKETLER TOPLULUĞU

Çalışmanın giriş kısmında kısaca değinildiği gibi, AB iç pazar kurumunu dört temel serbesti üzerine kurmuştur. Bunlar **(i)** malların serbest dolaşımı; **(ii)** hizmetlerin serbest dolaşımı; **(iii)** kişilerin serbest dolaşımı; ve **(iv)** sermayenin serbest dolaşımıdır. Bu serbestiler gerçek kişiler için geçerli olmakla birlikte, aynı zamanda tüzel kişiler için de geçerlidir. Yani bir tüzel kişilik, iç pazar içerisinde dilenilen yerde kurulabilir, aynı zamanda bu tüzel kişiler diğer üye devletlerde serbestçe iştirak kurabilirler.

Ancak; AB'nin üye devletlerinde şirketler hukuku rejimlerinin farklılık göstermesi, iç pazarın işleyişini güçleştirmekte, gelişmesine engel teşkil etmekte ve ilgili kişilerin yeterli ölçüde korunmasına olanak sağlamamaktadır. Bu yüzden, 1960lı yıllardan beri AB düzeyinde şirketler hukukuna ilişkin uyumlaştırma çalışmaları yapılmış ve bu çalışmalar halen daha devam etmektedir. Bu çalışmalar, şirketler hukuku alanında üye devletlere de çeşitli yükümlülükler getirmektedir.

Mevzuat uyumlaştırması, üye devletler arasındaki hukuki farklılıkların yarattığı sorunların ortadan kaldırılması için yapılan bir çalışma olup, iç pazarın işleyişi için önemlidir. Uyumlaştırmalar sayesinde iç pazarın engelsiz işlenmesini sağlar. Ancak, mevzuat uyumlaştırması üye devletlerin yasama egemenliğini daraltıcı bir etki yaratır. Bu alanda yapılacak değişiklik ise ancak yine AB düzeyinde yapılacak değişiklikler ile mümkün olabilir⁹¹. Şirketler hukuku alanında da bir takım yasama yetkisi Kurucu Antlaşmaların da verdiği yetkiyle AB tarafından kullanılmaktadır.

Ancak burada, doktrinde AB şirketler hukukunun ne kadar etkili olduğuna dair yapılan tartışmalar vardır. Kısaca değinmek gerekirse, bir görüş, şimdiye kadar AB düzeyinde kabul edilen şirketler hukukuna yönelik düzenlemelerin oldukça yüzeysel olduğunu, şirketlerin işleyişine, yönetimine ilişkin büyük etki yaratan hükümler öngörmediği savunmaktadır. Bu görüşe göre, AB'de şirketler hukukuna ilişkin esas hükümler halen üye devletlerin hukuk sistemleri tarafından düzenlenmektedir. Bunun

⁹¹ Can Hacı, **Avrupa Birliği Hukuku**, İstanbul, Sürat Üniversite Yayınları, 2013-II, s. 308-309

nedenleri şöyle sıralanabilir, AB şirketler hukuku, temsil yetkisi gibi şirketler hukukunun ana alanları kapsamamaktadır; icrası yetersizdir; Avrupa Adalet Divanı'nın şirketler hukukuna ilişkin düzenlemeleri hakkında seyrek yorum yapması nedeniyle üye devletler AB direktiflerini kendi hukuk kültürlerine göre yorumlamaktadır⁹² ve bu da hukuk sistemleri arasında farklılıklar yaratmaktadır. Ayrıca, AB yeni kurallar öngörse bile, bu kuralların AB'nin yokluğunda dahi üye devletler tarafından hükmedilme olasılığı da bulunduğu için, büyük yenilikler ve etkiler getirmemektedir. Bu da AB şirketler hukuku kurallarının önemsiz, kaçınılabilir ve uygulanması isteğe bağlı olmasına yol açmaktadır⁹³.

Bazı Türk yazarlar ise, AB'nin şirketler hukuku alanında neredeyse bir "Avrupa Topluluk Hukuku" yarattığını öne sürmektedirler⁹⁴.

AB düzeyinde şirketler hukukuna ilişkin yapılan düzenlemeler, sınırlı sorumlu şirketler (anonim ve limited şirketler) üzerine yoğunlaşmıştır. Mali raporlama, kuruluş ve tescil, sermayenin korunması, tek ortaklı firmalar gibi konular üzerinde uyumlaştırma çalışmaları yapılmıştır.

Bu uyumlaştırma çalışmaları ikincil mevzuat çıkarılması yönünde olmuştur. Çalışmanın giriş kısmında açıklanan Kurucu Antlaşma maddelerine dayanılarak çıkarılan tüzük ve direktiflerle şirketler hukuku alanındaki çalışmalar yürütülmüştür⁹⁵.

Direktifler üye devletlere yöneliktir ve bağlayıcıdır. Üye devletler bu direktifleri iç hukuklarına uyarlamakla yükümlüdürler. Üye devletler bu uyarlama çalışmasını yaparken diledikleri kanuni yöntemi kullanabilirler. Ancak üye devletlerin

⁹² Zira Avrupa Birliği içerisinde dört farklı hukuk kültürü bulunmaktadır: Roma/Alman, Roma hukuku, Anglo Sakson Hukuku ve İskandinav hukuku.

⁹³ Luca Enriques, "EC Company Law Directives and Regulations: How Trivial Are They?", **Journal of International Law**, Vol. 27, Issue 1, 2006, s. 7

⁹⁴ Can Hacı, **İç Pazar Hukuku**, s. 341; Gülören Tekinalp (Tekinalp/Tekinalp), **Avrupa Birliği Hukuku**, 2. Bası, İstanbul, Beta Yayınları, 2000, s. 346

⁹⁵ Lizbon Sözleşmesi ile normlar hiyerarşisi kabul edilmiş ve Avrupa Birliği nezdinde çıkarılan kanunların bir hiyerarşiye tabi olacağı belirtilmiştir. Buna göre, birincil mevzuat ve ikincil mevzuat şeklinde ayırım yapılmış (bkz: Ünal Tekinalp (Tekinalp/Tekinalp), **Avrupa Birliği Hukuku**, s. 68-76) ve Kurucu Antlaşmaların birincil mevzuat olduğu ve bu Kurucu Antlaşmalar'a istinaden çıkarılan tüzük (regulation) ve direktiflerin (directive) ise ikincil mevzuat olduğu kabul edilmiştir. Doğal olarak, ikincil mevzuat birincil mevzuatın, normlar hiyerarşisi açısından, altında yer alır. Daha fazla bilgi için Bkz.: Ünal Tekinalp (Tekinalp/Tekinalp), **Avrupa Birliği Hukuku**, s. 68-76;

iç hukuka uyarlama yapmasının belli bir süresi vardır, eğer bu yapılmazsa Avrupa Adalet Divanı üye devletin tazminat ödemesine hükmedebilir.

Tüzükler ise doğrudan bağlayıcıdır. Tüzüklerin üye devletler tarafından iç hukuka aktarılması gerekmemektedir, tüzükler yürürlüğe girdikleri anda doğrudan üye devletlerin iç hukukunun bir parçası haline gelmektedirler⁹⁶.

Şu an itibariyle, toplamda 14 adet şirketler hukukuna ilişkin direktif çalışması yapılmış⁹⁷ ve bunlardan sadece 9 tanesi kabul edilmiştir⁹⁸. Kabul edilenlerin bir kısmı ise çeşitli çalışmalar ve gelişmeler sonucunda tekrar revize edilmiştir.

AB düzeyinde kurulabilecek şirketlerin yasal şekillerinin düzenlenmesine ilişkin tüzükler kabul edilmiştir. Örnek olarak, Avrupa Ekonomik Çıkar Grupları'na (*European Economic Interest Grouping*) ve Avrupa Şirketi'ne (*European Company - Societas Europaea*) ilişkin tüzükler örnek verilebilir.

Aynı zamanda “Tek Pazar için Daha Basit Mevzuat⁹⁹” projesi altında, şirketler hukuku mevzuatını da basitleştirmek için bazı öneriler yapılmıştır. Bunun dışında,

⁹⁶ Ruth A. Pagell, Michael Halperin, **International Business Information: How to Find It, How to Use It**, Second Edition, United States, the Oryx Press, 1999, s. 59-61; Karel Van Hulle (haz.), **Avrupa Birliği'nin Şirketler Hukuku Müktesabı ve Türkiye'nin Uyumu**, İstanbul, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, Mart 2003, s. 11

⁹⁷ Stefan Grundmann, **a.g.e.**, s. 58

⁹⁸ Söz konusu direktifler şu şekildedir: Birinci Şirketler Hukuku Direktifi Council Directive 68/151/EEC on Registration of companies and mandatory publication of specified company documents (şekil, tescil ve ilan, organların ortaklığı bağlaması, butlan); İkinci Şirketler Hukuku Direktifi Council Directive 77/91/EEC on Safeguards in respect to formation of public companies (kuruluş, sermayenin korunması); Üçüncü Şirketler Hukuku Direktifi Council Directive 78/855/EEC on Mergers between two public companies in member states (anonim şirketlerin birleşmesi); Dördüncü Şirketler Hukuku Direktifi Council Directive 78/660/EEC on Annual accounts of individual companies complemented by Seventh Directive (yıllık hesaplar, finansal tablolar); Altıncı Şirketler Hukuku Direktifi Council Directive 82/891/EEC on Division of PLCs (anonim şirketlerin bölünmesi); Yedinci Şirketler Hukuku Direktifi Council Directive 83/349/EEC on Consolidated Accounts (konsolide tablolar); Sekizinci Şirketler Hukuku Direktifi Council Directive 84/253/EEC on Qualification of auditors (denetçilerin nitelikleri); Onbirinci Şirketler Hukuku Direktifi Council Directive 89/666/EEC on Disclosure requirements of branches (şubeler); Onikinci Şirketler Hukuku Direktifi Council Directive 89/667/EEC on Single-member private limited companies (Tek kişilik limited şirketi). Bu direktiflerin bir kısmı revize edilmiştir.

Taslak halinde kalan şirketler hukuku direktifleri ise şunlardır: Taslak Beşinci Şirketler Hukuku Direktifi Proposed Council Directive on Structure of management of PLCs and voting structure (anonim şirketlerin yapısı, işçilerin yönetime katılması); Taslak Dokuzuncu Şirketler Hukuku Direktifi Proposed Council Directive on Groups containing PLCs (şirketler topluluğu); Taslak Onuncu Şirketler Hukuku Direktifi Proposed Council Directive on Cross-border mergers of public companies (sınırdışı birleşmeler); Taslak Onüçüncü Şirketler Hukuku Direktifi Proposed Council Directive on Regulation of Public Take-over bids (devralma önerileri), Taslak Ondördüncü Şirketler Hukuku Direktifi Proposed Council Directive on Cross-border transfer of Company Seats (sınır ötesi şirket merkezlerini taşıması).

Avrupa Komisyonu'nun görevlendirmesiyle uzmanlar tarafından hazırlanan iki adet AB Şirketler Hukuku'nun geleceği üzerine rapor yayınlanmıştır¹⁰⁰. Bu raporlar bağlayıcı değildir.

Bu bölümde, AB düzeyinde yapılan şirketler topluluğuna ilişkin düzenlemeler ve taslak düzenlemelerde şirketler topluluğuna ilgilendiren düzenlemelere yer verilecektir. Her ne kadar şirketler topluluğuna ilişkin çoğu hüküm şirketler hukukuna ilişkin kabul edilen direktiflerde yer alsa da bunların dışında vergilendirmeye ilişkin bazı direktiflere de değinilecektir. AB düzeyinde kurulabilecek şirket türlerine değinilecek ve bu düzenlemeler ayrıntılı olarak açıklanacaktır. Aynı zamanda, ileriye yönelik olarak yapılan çalışmalara da kısaca değinilecektir.

A. AVRUPA BİRLİĞİ HUKUKUNDA ŞİRKET KAVRAMI

AB Hukukunda şirket kavramı ABİA md. 54'te açıklanmıştır. Buna göre:

“Bir üye devlet mevzuatına göre kurulmuş ve sicilde kayıtlı merkezi, idare merkezi veya başlıca iş yeri Birlik içinde bulunan şirketler, bu Bölümde yer alan hükümlerin uygulanması bakımından, üye devlet uyuşu gerçek kişilerle aynı muameleye tabi olur.

Şirketler; kâr amacı gütmeyenler hariç, kooperatifler de dâhil olmak üzere, medeni hukuk veya ticaret hukukuna göre kurulmuş şirketler ile kamu hukuku veya özel hukuk hükümlerine tabi diğer tüzel kişileri ifade eder.”

Bu maddeden anlaşıldığı üzere, AB hukuku, üye devletlerin kendi kanunlarında şirket olarak kabul ettiği her türlü tüzel kişiliği AB düzeyinde de şirket kabul etmekte ve AB kanunlarının yararlanıcısı konumuna getirmektedir. Yani, AB kanunları, şirket kavramını geniş yorumlamakta, sadece sermaye şirketlerini şirket saymamakta, şahıs şirketlerini de içine almaktadır. Hatta tüzel kişilikleri olmayan ama milli hukukları

⁹⁹ İngilizce olarak: Simpler Legislation for the Single Market (SLIM), Söz konusu proje Mayıs 1996'da başlatılmıştır ve iç pazara yönelik mevzuatın daha basitleştirilmesini amaçlamaktadır. Küçük gruplar halinde çalışan SLIM takımları, dört ya da beş uzmandan oluşmaktaydı. Bu proje altında üç adet 24 Kasım 1997, 25 Şubat 1999 ve 28 Şubat 2000 yıllarında olmak üzere önerileri içeren raporlar yayınlanmıştır.

¹⁰⁰ 4 Kasım 2002 tarihli rapor: Report Of The High Level Group Of Company Law Experts On A Modern Regulatory Framework For Company Law In Europe. Şu adresten ulaşılabilir: (çevrimiçi) http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/modern/report_en.pdf, 20 Mart 2015; ve 5 Nisan 2011 tarihli rapor: Report of the Reflection Group On the Future of EU Company Law. Şu adresten ulaşılabilir: (çevrimiçi) http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/modern/reflectiongroup_report_en.pdf, 20 Mart 2015

uyarınca hak sahibi olup borç altına girebilen gruplaşmalar da şirket olarak kabul edilebilir¹⁰¹.

Belirtildiği gibi, bu madde ile AB hukukuna dâhil olacak şirketler belirlenmiştir ancak önemli bir detay olarak, Birlik hukukuna tabii olabilmek için maddenin birinci fıkrasında yer alan iki farklı şart karşımıza çıkmaktadır. AB hukukunun konusu olabilmek için şirketlerin şu iki şarttan birini gerçekleştirmesi yeterlidir:

(i) Bir üye devlet mevzuatına göre kurulmuş olmaları; veya

(ii) Sicilde kayıtlı merkezi (asli merkez), idare merkezi (fiili merkez) veya başlıca iş yerinin (ticari merkez veya üretim merkezi) Birlik içinde bulunması.

Yani AB hukukuna bağlılığın tespitinde tüzel kişilik kazanma ve gerçek yerleşim yeri kriterlerinden eşit şekilde yararlanılmaktadır. Bu şekilde üye devletlere diledikleri bağlama kuralını seçme serbestisi tanınmıştır¹⁰².

Bu maddeye göre AB hukukuna tabii olan şirketler AB mevzuatına uyma yükümlülüğü altına girmektedirler. Aynı zamanda, AB'nin sağladığı serbestliklerden de ayrımcılığa maruz kalmadan faydalanabilmektedirler.

B. AVRUPA BİRLİĞİ MÜKTESEBATINDA ŞİRKETLER TOPLULUKLARINA YÖNELİK GETİRİLEN DÜZENLEMELER

AB mevzuatında şirketler topluluklarına ilişkin Alman hukukunda görüldüğü gibi spesifik düzenlemeler şu an için bulunmamaktadır. Bu konuya ilişkin Dokuzuncu Şirketler Hukukuna İlişkin Direktif önerilmiş, ancak ağır eleştiriler alması nedeniyle kabul edilmemiştir¹⁰³. Bu direktif aşağıda daha ayrıntılı olarak incelenecektir. Ancak, şirketler topluluklarının işleyişini ilgilendiren çeşitli AB direktifleri ile kabul edilmiştir ve bu hükümler aşağıda farklı başlıklar altında incelenecektir.

¹⁰¹ Guy Moustaki, Valerie Engammare, **a.g.e.**, s. 257

¹⁰² **A.e.**, s. 257

¹⁰³ **A.e.**, s. 278

1. Şirketler Topluluğu Kavramı

Her ne kadar şirketler topluluklarına ilişkin genel bir düzenleme günümüz itibariyle AB düzeyinde kabul edilmediyse de, 78/660/EEC sayılı Yıllık hesaplara yönelik Direktifi¹⁰⁴ (bundan böyle “**Dördüncü Direktif**” olarak anılacaktır) tamamlaması amacıyla kabul edilen 83/349/EEC sayılı Konsolide hesaplara yönelik Direktif¹⁰⁵ (bundan böyle “**Yedinci Direktif**” olarak anılacaktır), hâkimiyet kavramının içeriği tanımlanmıştır. Daha sonra bu direktifler revize edilerek 2013/34/EU sayılı Direktif¹⁰⁶ kabul edilmiş ve Yedinci ve Dördüncü Direktifler yürürlükten kaldırılmıştır. Yedinci Direktifin giriş kısmında, günümüz ekonomik hayatında birçok şirketin şirketler topluluğu üyesi olduğu kabul edilmiş ve bu açıdan finansal raporlamanın üçüncü kişiler ve şirketler topluluğunun diğer üyeleri için daha da fazla önem arzettiği kabul söylenmişti. Aynı şekilde 2013/34/EU sayılı Direktif’te giriş kısmında yine aynı şekilde, şirketler topluluklarının ekonomik hayatta söz sahibi olmasından ve konsolide raporların hazırlanmasının öneminden bahsedilmiş ve bağlı şirketi koruyucu, küçük şirketler topluluklarını istisna kabul eden daha geniş çaplı bir rejime yer vermiştir.

Yedinci Direktifin 1. maddesinin 1. fıkrasına, ve bu fıkrayı aynen kabul eden 2013/34/EU sayılı Direktif’in 22. maddesine göre aşağıdaki hallerde bir ana şirketin, bağlı şirket üzerinde hâkimiyet kurduğu ve konsolide hesap hazırlaması gerektiği kabul edilmektedir:

(i) Eğer ana şirket, bağlı şirketin hisselerinin ya da oy haklarının çoğunluğuna sahipse;

(ii) Eğer ana şirket, bağlı şirketin idari üyelerinin, yöneticilerinin ya da danışma kurulunun çoğunluğunu atama veya görevden alma yetkisine sahipse ve aynı zamanda bağlı şirkette pay sahibiyse ya da bağlı şirketin bir üyesiye;

¹⁰⁴ Fourth Council Directive of 25 July 1978 based on Article 54 (3) (g) of the Treaty on the annual accounts of certain types of companies (78/660/EEC)

¹⁰⁵ Seventh Council Directive of 13 June 1983 based on the Article 53 (3) (g) of Treaty on consolidated accounts (83/349/EEC)

¹⁰⁶ Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on the annual financial statements, consolidated financial statements and related reports of certain types of undertakings, amending Directive 2006/43/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC

(iii) Eğer ana Şirket, bağlı Şirket ile yaptığı, bağlı Şirketin bağlı bulunduğu üye devlet hukuk sisteminin izin verdiği ölçüde, bir antlaşmaya ya da beyannameinde veya ana sözleşmesinde yer alan bir hükme dayanarak, pay sahibi ya da üyesi olduğu bağlı Şirket üzerinde hakimiyet kurduysa; ki üye devletler ana Şirketin bağlı Şirkette pay sahibi veya üye olması gerekliliğini ortadan kaldıracılabırler;

(iv) Eğer ana Şirket, bağlı Şirkette pay sahibi veya üye ise ve,

(i) Bağlı Şirketin bir önceki finansal yılda, o finansal yıl içinde ve konsolide hesapların hazırlanmasına kadar geçen sürede görevde bulunan idari üyelerinin, yöneticilerinin ya da danışma kurulunun çoğunluğunu oy hakkını kullanarak atadıysa; ya da

(ii) Diğer pay sahipleriyle ya da bağlı Şirketin diğer üyeleri ile yaptığı bir sözleşme gereği, bağlı Şirketteki pay sahiplerinin ya da üyelerin oy haklarının çoğunluğunu tek başına kontrol ediyorsa ki üye devletler bu sözleşmelerin içeriğine yönelik daha detaylı hükümler getirebilir.

Bunun dışında, üye devletlerin kendi kanunları ile bir teşebbüsün konsolide hesap ve konsolide yıllık rapor hazırlamasını kabul edilebileceği söylenmiştir. Ancak bu durumda,

(iii) Ana Şirketin fiili olarak bağlı Şirket üzerinde bir hâkimiyet kurması gerekmekte; ya da

(iv) Ana Şirket ve bağlı Şirketin başka bir ana Şirket tarafından tek elden yönetilmesi gerekmektedir.

Yedinci Direktifte de bulunan ve daha sonra 2013/34/EU sayılı Direktif ile aynen kabul edilen bu hüküm, üye devletlerdeki farklı Şirketler topluluğu tanımlarını da kapsamak amacıyla getirilmiştir. Bu çalışmanın birinci bölümünde değinildiği gibi, Şirketler topluluğunu tanımlamada ve düzenlemede farklı kıstasların, farklı yaklaşımların devletler tarafından benimsenmesi mümkündür. Birlik içerisinde de Alman hukuk sistemi ve İngiliz hukuk sistemi gibi iki farklı yaklaşım vardır. AB hukuku bu farklı tanımlamaları kapsayıcı bir uluslararası tanım getirmeye çalışmaktadır. Bu açıdan bu maddenin 1. paragrafı daha çok İngiliz ve bazı Kıta Avrupası hukuk sistemi ile benimsenen kontrol ilkesini temel alırken, ikinci paragraf ise Alman ve Portekiz sisteminde karşıma çıkan tek elden yönetim ilkesini temel almaktadır.

Ancak unutulmamalıdır ki, 2013/34/EU sayılı Direktif konsolide hesaplara yönelik olup, hangi durumlarda şirketlerin konsolide hesap hazırlaması gerektiğinden bahsetmektedir, yani aslında bir şirketler topluluğu tanımı yapmak gibi bir amacı yoktur. Aşağıda söz konusu direktif yeniden incelenecektir¹⁰⁷.

Ancak, her ne kadar Yedinci Direktif ve onun yerine kabul edilen 2013/34/EU sayılı Direktif şirketler topluluğu kavramının tanımını yapmak gayesinde olmasa da, burada verilen tanım birçok çalışma ve ertesinde kabul edilen kanunlarda temel alınmıştır ve bu tanım bir başlangıç noktası olarak kabul etmek doğru olabilir. Örneğin, Yedinci Direktifin tanımına paralel bir şekilde 2004/109/EC sayılı Direktif¹⁰⁸,te de kontrol edilen teşebbüsün tanımı yapılmıştır ve neredeyse Yedinci Direktif'teki tanımın aynısına yer verilmiştir. Genel anlamda, AB'nin kontrol ilkesini benimsediğini, ancak diğer ilkelerin de üye devletler tarafından benimsenebileceğini, sırf üye devletler arası yaklaşım farklılıklarını kabul etmek amacıyla böyle bir tanım yapıldığı söylenebilir. Çünkü AB müktesebatında kontrol terimi, başka direktiflerde de karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, alım tekliflerine ilişkin 2004/25/EC sayılı Direktif¹⁰⁹,te de kontrol teriminden bahsedilmektedir¹¹⁰; ancak herhangi bir tanıma yer verilmemiştir¹¹¹.

¹⁰⁷ Bkz.: aş. s. 47-56

¹⁰⁸ Directive 2004/109/EC of the European Parliament and of the Council of 15 December 2004 on the harmonisation of transparency requirements in relation to information about issuers whose securities are admitted to trading on a regulated market and amending Directive 2001/34/EC, söz konusu direktifin bazı maddeleri yakın zamanda 2013/50/EU sayılı Direktif ile değiştirilmiştir (Directive 2013/50/EU of the European Parliament and of the Council of 22 October 2013 amending Directive 2004/109/EC of the European Parliament and of the Council on the harmonisation of transparency requirements in relation to information about issuers whose securities are admitted to trading on a regulated market, Directive 2003/71/EC of the European Parliament and of the Council on the prospectus to be published when securities are offered to the public or admitted to trading and Commission Directive 2007/14/EC laying down detailed rules for the implementation of certain provisions of Directive 2004/109/EC).

¹⁰⁹ Directive 2004/25/EC of the European Parliament and of the Council of 21 April 2004 on takeover bids, söz konusu direktif Onüçüncü Direktif adıyla da anılmaktadır.

¹¹⁰ Söz konusu direktifte, kontrol kavramına, oy haklarının çoğunluğuna sahip olacak bir miktarda hisse satın almanın şirketi kontrol etme anlamına geleceğinden bahsedilmiştir ve bu durumda diğer pay sahiplerinin korunması gerektiğine değinilmiştir (md. 3). Ancak direktifin amacı, halka açık şirketlerde alım tekliflerinin yapılmasına ilişkin genel prensipleri üye devletler düzeyinde uyumlaştırmaktır.

¹¹¹ Stefan Grundmann, **a.g.e.**, s. 635-636

Bunun dışında Avrupa Çalışma Konseylerine İlişkin 2009/38/EC sayılı Direktif¹¹²,te de yine şirketler topluluğu tanımına yer verilmiştir. Söz konusu Direktif'in 3. maddesinin 1. fıkrasında ana şirket, bağlı şirket üzerine hâkimiyetini kullanıyorsa ortaya çıkmaktadır. Aynı maddenin 2. fıkrasında ise, ana şirketin, aksi ispatlanmazsa, şu üç halin varlığı halinde, bağlı şirket üzerinde hâkimiyet kurduğu kabul edilecektir:

(i) Ana şirket, doğrudan veya dolaylı olarak bağlı şirketin ödenmiş sermayesinin çoğunluğunu elinde tutuyorsa;

(ii) Ana şirket, doğrudan veya dolaylı olarak bağlı şirketin ihraç edilen şirket sermayesinin çoğunluğunu elinde tutuyorsa; veya

(iii) Ana şirket, doğrudan veya dolaylı olarak bağlı şirketin idari üyelerinin, yönetim kurulunun veya danışma kurulunun üyelerinin yarısından fazlasını atayabiliyorsa.

Her ne kadar bu tanım 2013/34/EU sayılı Direktif ile paralel gibi gözükse de, aslında 2013/34/EU sayılı Direktiften daha farklı, hatta daha geniş denebilecek bir tanıma yer verildiği görülebilir.

2009/38/EC sayılı Direktif ise Avrupa Çalışma Konseyi'ne yöneliktir. Yani bu direktiflerin esas amacı “şirketler topluluğu” tanımını yapmak değildir. Bu nedenle, her ne kadar bu direktiflerde yapılan tanımın şirketler topluluğu kavramını tanımlamak için iyi bir başlangıç olduğu kabul edilse de, tam olarak şirketler topluluğu tanımı olarak kabul etmenin doğru olmayacağı söylenebilir. Bu açıdan şirketler topluluğu tanımı ile alakalı AB düzeyinde bir eksiklik olduğu belirtilebilir¹¹³.

¹¹² Directive 2009/38/EC of the European Parliament and of the Council of 6 May 2009 on the establishment of a European Works Council or a procedure in Community-scale undertakings and Community-scale groups of undertakings for the purposes of informing and consulting employees, söz konusu direktif 94/45/EC sayılı Direktif'i yürürlükten kaldırmıştır (Council Directive 94/45/EC of 22 September 1994 on the establishment of a European Works Council or a procedure in Community-scale undertakings and Community-scale groups of undertakings for the purposes of informing and consulting employees)

¹¹³ Christine Windbichler, “Corporate Group Law for Europe: Comments on the Forum Europaeum’s Principles and Proposals for a European Corporate Group Law”, **European Business Organization Law Review** 1, 2000, s. 265-286

2. Şirketler Topluluklarının Kurulması

Şirketler topluluklarının kurulması ile alakalı olarak AB düzeyinde bu konuyu kapsayıcı nitelikte hükümler olmamasına rağmen, bazı direktiflerde şirketler topluluklarının oluşturulması aşamasında dikkat edilmesi gereken noktalara değinilmiştir. Söz konusu Direktifler 139/2004 sayılı Birleşme Tüzüğü¹¹⁴ (bundan böyle sadece “**Birleşme Tüzüğü**” olarak anılacaktır.) ile 2012/30/EU sayılı Direktif¹¹⁵ tir.

a. Birleşme Tüzüğü

Yukarıda değinildiği gibi, şirketler topluluğu oluşturma yollarından bir tanesi, bir şirketin başka bir şirketi devralmasıdır veya iki şirketin birleşmesidir. Ancak, bir şirketin başka bir şirketi devralması ya da iki şirketin birleşmesi, piyasalarda dengelerin bozulmasına yol açabilmekte ve bazı istenmeyen yapılaşmaların ya da piyasayı bozucu eylemlerin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Bu yapılaşmalar, tekelleşme, kartel ya da eylem olarak, hâkim durumun kötüye kullanılması olabilir. Bu durumlar piyasada rekabeti bozabilir ve rekabetin bozulması ekonomik gelişmeyi önleyici etkiler yaratabilir.

Birleşme ve devralmalara, daha geniş bir kavram kullanılarak AB’nde “konsantrasyon” ya da “yoğunlaşma” denilmektedir. Konsantrasyon, birleşmeler, pay iktisapları, işletme veya malvarlığı devirleri ve borçlar hukuku sözleşmeleri ile teşebbüslerin bir teşebbüs bünyesinde ve etrafında yoğunlaşmaları olarak

¹¹⁴ Council Regulation (EC) No 139/2004 of 20 January 2004 on the control of concentrations between undertakings (the EC Merger Regulation), bu tüzük, 4064/89 sayılı Tüzüğü yürürlükten kaldırmıştır (Council Regulation (EEC) No 4064/89 of 21 December 1989 on the control of concentrations between undertakings)

¹¹⁵ Directive 2012/30/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 on coordination of safeguards which, for the protection of the interests of members and others, are required by Member States of companies within the meaning of the second paragraph of Article 54 of the Treaty on the Functioning of the European Union, in respect of the formation of public limited liability companies and the maintenance and alteration of their capital, with a view to making such safeguards equivalent; bu direktif, İkinci Direktif olarak da anılan 77/91/EEC sayılı Direktifi yürürlükten kaldırmıştır (Second Council Directive of 13 December 1976 on coordination of safeguards which, for the protection of the interests of members and others, are required by Member States of companies within the meaning of the second paragraph of Article 58 of the Treaty, in respect of the formation of public limited liability companies and the maintenance and alteration of their capital, with a view to making such safeguards equivalent (77/91/EEC)).

tanımlanabilir¹¹⁶. Birleşme Tüzüğü'nün 3. maddesinde de bir konsantrasyon tanımı yapılmıştır.

AB düzeyinde rekabet hukuku, üye devletlerin rekabet hukukunun üzerinde yer alır, ancak AB'nin yetki alanına giren konsantrasyonlar, üye devletlerden farklı tanımlanmıştır. AB düzeyindeki ve Avrupa Komisyonu'nun denetimine tabi konsantrasyonlar, Birleşme Tüzüğü'nün 1. maddesinde tanımlanmıştır. Buna göre,

(i) İlgili bütün teşebbüslerin toplam dünya çapında cirosu 5.000 milyon Euro'nun üstünde olan; ve

(ii) İlgili en az iki teşebbüsün AB düzeyindeki cirosu 250 milyon Euro'nun üzerinde olan teşebbüslerin konsantrasyon işlemleri Avrupa Komisyonu'nun denetimine tabidir. Bu anılan şartların ikisinin bir arada bulunması gerekmektedir.

Avrupa Komisyonu'nun denetimine tabi olan birleşme ve devralmaların, Tüzük'te belirtilen belli bir takım denetim aşamalarından geçilerek iç pazar içerisinde rekabeti bozup bozmayacağı araştırılır. Eğer rekabeti bozacağına karar verilirse, bu birleşme ve devralmalara izin verilmez. Aynı şekilde, rekabeti bozucu sözleşmeler yapan şirketler için de denetim uygulanır ve eğer söz konusu sözleşmelerin rekabeti bozduğuna kanaat getirilirse, bazı cezalar kesilmesi söz konusu olabilmektedir.

Konsantrasyonların denetimi ekonomik bazı kriterlere dayanılarak yapılmaktadır. Birleşme Tüzüğü'nün 2. maddesinin 3. fıkrasında belirtildiği üzere, etkili rekabeti bozduğu tespit edilen konsantrasyonlar iç pazar ile uyumsuz kabul edilecektir¹¹⁷.

Sonuç olarak, yukarıda açıklanan şirketler topluluğunu kurmak için başvuru yollarının iç pazar içerisinde rekabeti bozmaması gerekmektedir, aksi takdirde belli bir takım denetim mekanizmalarından bu davranışlar geçirilebilmektedir ve cezalandırılması söz konusu olabilmektedir.

¹¹⁶ Ünal Tekinalp (Tekinalp/Tekinalp), **Avrupa Birliği Hukuku**, s. 463

¹¹⁷ Söz konusu test İngilizce olarak SIEC (Significant impediment of effective competition) Test şeklinde anılmaktadır. İlgili madde metni:

“ A concentration which would significantly impede effective competition, in the common market or in a substantial part of it, in particular as a result of the creation or strengthening of a dominant position, shall be declared incompatible with the common market.”

b. 2012/30/EU sayılı Direktif

2012/30/EU sayılı Direktif, aşağıda değinilecek olan 2009/101/EC sayılı Direktifi tamamlayıcı nitelikte olup, halka açık sınırlı sorumlu şirketler¹¹⁸in kuruluşu, sermayesinin korunması ve artırılması ya da azaltılmasına, şirketin kendi hisselerini almasına ilişkin belli bazı hükümler öngörmüştür. 2012/30/EU sayılı Direktif'in 2. maddesinde şirketin kuruluş belgesinde yer alması gereken bilgilere hükmedilmişken, 3. maddesinde yine aynı belge de ya da ayrı bir belgede bulunması gereken şirket ile alakalı bilgiler yer almıştır. Bu açıdan 2009/101/EC sayılı Direktifi tamamlayıcı olduğu söylenebilir. 2009/101/EC sayılı Direktif ise, şirketlerin sicile kaydedilmesi, belgelerin muhafaza edilmesine ilişkindir. 2009/101/EC sayılı Direktife aşağıda tekrar değinilecektir¹¹⁹.

3. Şirket Topluluklarında Şirket Belgelerinin Muhafazası

2009/101/EC sayılı Direktif¹²⁰, te belli başlı bazı şirketlere¹²¹, üçüncü kişileri ve pay sahiplerini korumak amacıyla getirilen bildirim yükümlülüklerini düzenlemek için kabul edilmiştir.

¹¹⁸ Bu direktifin üye devletlerde hangi şirket türlerine uygulanacağı söz konusu direktifin Ek 1'inde belirtilmiştir. Buna göre; "Belçika: société anonyme/naamloze vennootschap; Bulgaristan: акционерно дружество; Çek Cumhuriyeti: akciová společnost; Danimarka: aktieselskab; Almanya: Aktiengesellschaft; Estonya: aktsiaselts; İrlanda: public company limited by shares, public company limited by guarantee and having a share capital; Yunanistan: ανώνυμη εταιρία; İspanya: sociedad anónima; Fransa: société anonyme; İtalya: società per azioni; Güney Kıbrıs Rum Kesimi: δημόσιες εταιρείες περιορισμένης ευθύνης με μετοχές, δημόσιες εταιρείες περιορισμένης ευθύνης με εγγύηση που διαθέτουν μετοχικό κεφάλαιο; Letonya: akcīju sabiedrība; Litvanya: akcinė bendrovė; Lüksemburg: société anonyme; Macaristan: nyilvánosan működő részvénytársaság; Malta: kumpanija pubblika/public limited liability company; Hollanda: naamloze vennootschap; Avusturya: Aktiengesellschaft; Polonya: spółka akcyjna; Portekiz: sociedade anónima; Romanya: societate pe acțiuni; Slovenya: delniška družba; Slovakya: akciová spoločnosť; Finlandiya: julkinen osakeyhtiö/publikt aktiebolag; İsveç: aktiebolag; Birleşik Krallık: public company limited by shares, public company limited by guarantee and having a share capital." Söz konusu direktifin kabul edildiği tarih olan 2009 yılında Hırvatistan Avrupa Birliği üyesi olmadığından dolayı, bu üye devletteki şirket yapılaşmalarına bu maddede yer verilmiştir.

¹¹⁹ Bkz.: a.ş. s. 42-44

¹²⁰ Directive 2009/101/EC of the European Parliament and of the Council of 19 September 2009 on coordination of safeguards which, for the protection of the interests of members and third parties, are required by Member States of companies within the meaning of the second paragraph of Article 48 of the Treaty, with a view to making such safeguards equivalent; bu Direktif, Birinci Direktif olarak da anılan 68/151/EEC sayılı Direktifi yürürlükten kaldırmıştır (First Council Directive of 9 March 1968 on coordination of safeguards which, for the protection of the interests of members and others, are required by Member States of companies within the meaning of the second paragraph of Article 58 of the Treaty, with a view to making such safeguards equivalent throughout the Community (68/151/EEC)).

Bu direktifin 2. maddesi, üye devletlerin özellikle bildirim yapılması ve şirketlerin kamuya açık hale getirmesi gereken belgeleri sıralamıştır. Bunların arasında yukarıda incelenen 2013/34/EU sayılı Direktif uyarınca hazırlanması gereken yıllık hesaplar, yıllık rapor, konsolide hesaplar ve konsolide rapor da sayılmıştır. Madde 3'te ise, merkezi sicil, ticari sicil ya da şirketler sicilinde kaydı yapılan her şirket için bir dosya açılmasını ve bu dosyanın içerisinde madde 2'de sayılan belgelerin saklanması gerektiğini belirtmiştir. Bu belgeler arasında, şirket ana sözleşmesi, şirket ana sözleşmesinde yapılan her türlü değişiklik, finansal dökümanlar, şirketin kayıtlı merkezi, tasfiye ile alakalı bilgiler yer almaktadır. Aynı zamanda bu belgelerin elektronik ortamda da tutulması öngörülmüştür. Bu belgelerin bir kopyası, basılı ya da elektronik olarak başvuru üzerine ilgili kişilere verilmelidir. Bu kopya alma başvurularından alınacak ücretler idari masrafları geçmemelidir.

¹²¹ Bu şirketler söz konusu direktifin 1. maddesinde sayılmıştır. Buna göre, “Belçika: naamloze vennootschap, société anonyme, commanditaire vennootschap op aandelen, société en commandite par actions, personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid; société de personnes à responsabilité limitée; Bulgaristan: акционерно дружество, дружество с ограничена отговорност, командитно дружество с акции; Çek Cumhuriyeti: společnost s ručením ezéným, kciová společnost; Danimarka: aktieselskab, kommanditaktieselskab, anpartsselskab; Almanya: die Aktiengesellschaft, die Kommanditgesellschaft auf Aktien, die Gesellschaft mit beschränkter Haftung; Estonya: aktsiaselts, osauhing; İrlanda: Companies incorporated with limited liability; Yunanistan: ανώνυμη εταιρία, εταιρία περιορισμένης ευθύνης, ετερόρρυθμη κατά μετοχές εταιρία; İspanya: la sociedad anónima, la sociedad comanditaria por acciones, la sociedad de responsabilidad limitada; Fransa: société anonyme, société en commandite par actions, société à responsabilité limitée, société par actions simplifiée; İtalya: società per azioni, società in accomandita per azioni, società a responsabilità limitata; Güney Kıbrıs Rum Kesimi: δημόσιες εταιρείες περιορισμένης ευθύνης με μετοχές ή με εγγύηση, ιδιωτικές εταιρείες περιορισμένης ευθύνης με μετοχές ή με εγγύηση; Letonya: akciju sabiedrība, sabiedrība ar ierobežotu atbildību, komanditsabiedrība; Litvanya: akcinė bendrovė, uždaroji akcinė bendrovė; Lüksemburg: société anonyme, société en commandite par actions, société à responsabilité limitée; Macaristan: részvénytársaság, korlátolt felelősségű társaság; Malta: kumpannija pubblika/public limited liability company, kumpannija privata/private limited liability company; Hollanda: naamloze vennootschap, besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid; Avusturya: die Aktiengesellschaft, die Gesellschaft mit beschränkter Haftung; Polonya: spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, spółka komandytowo-akcyjna, spółka akcyjna; Portekiz: a sociedade anónima de responsabilidade limitada, a sociedade em comandita por açções, a sociedade por quotas de responsabilidade limitada; Romanya: societate pe acțiuni, societate cu răspundere limitată, societate în comandită pe acțiuni; Slovenya: delniška družba, družba z omejeno odgovornostjo, komaditna delniška družba; Slovakya: akciová spoločnosť, spoločnosť s ručením obmedzeným; Finlandiya: yksityinen osakeyhtiö/privat aktiebolag, julkinen osakeyhtiö/ publik aktiebolag; İsveç: aktiebolag; Birleşik Krallık: Companies incorporated with limited liability.” Söz konusu direktifin kabul edildiği tarih olan 2009 yılında Hırvatistan Avrupa Birliği üyesi olmadığından dolayı, bu üye devletteki şirket yapılaşmalarına bu maddede yer verilmiştir.

Söz konusu belgelerin açıklanması yerel gazete¹²²de yayınlanması ile olur. Bu bilgiler yine, üçüncü kişiler açısından ilgili belgelerin yerel gazetede yayınlanması ile sonuç doğurur. Bu yerel gazete elektronik formatta tutulabilir.

Şirketler ile belgelerin aşağıdaki bilgileri içermesi zorunludur:

- (i) Şirketin kayıtlı olduğu ve dosyasının saklı tutulduğu sicil ve şirketin sicil numarası; ve
- (ii) Şirketin yasal şekli, kayıtlı merkezi ve eğer söz konusu ise, şirketin tasfiye halinde olduğu (md. 5).

Burada açıklanan 2013/34/EU sayılı Direktif kapsamında açıklanması gereken yıllık hesap ve rapor ile konsolide hesap ve yıllık raporun yayınlanmamasına ilişkin olarak üye devletlerin, bu yükümlülüğü yerine getirmeme durumu için gerekli hukuki yaptırımların öngörülmesi gerektiğini de söylemiştir (md. 7).

4. Şirketler Topluluklarında Şeffaflık

Şirketler hukuku direktifleri haricinde, finansal hizmetlerin de AB düzeyinde uyumlaştırılması gerekliliği ortaya çıkmış ve buna yönelik bir takım direktifler kabul edilmiştir. Şirketler topluluklarında şeffaflığa ilişkin olan direktif ise 2004/109/EC sayılı, Şeffaflık Direktifi¹²³ de denilen direktiftir. Bu direktif, hisseleri borsada işlem gören şirketlerin uyması gereken şeffaflık kurallarına ilişkindir. Yani hisseleri borsada işlem görmeyen şirketlerin ve tabi oldukları şirketler topluluklarının bu direktife tabi olması söz konusu değildir. Hisseleri borsada işlem görmeyen şirketler hakkında şeffaflık kuralları hazırlanmasına ilişkin 2003 yılında yayınlanan raporda bir çalışmanın yapılması gerektiğini Komisyon tarafından kabul etmiştir¹²⁴.

Hisse senedi çıkaran kişi (ihraççı) olarak, söz konusu 2004/109/EC sayılı Direktifin 2013 yılında yapılan değişikliklerle son halini almış olan 2. maddesinde

¹²² Söz konusu direktifte geçen kelime tam olarak “national gazette” olup, Türkçe’ye çevirildiğinde bu “yerel gazete” ya da “ulusal gazete” olmaktadır, ancak burada söz konusu olan yerel gazete, günlük anlamdaki habercilik gazetesi değil, burada değinilen bilgileri açıklamak amacıyla için özel olarak çıkarılan bir gazetedir. Türk hukuk sisteminde bu gazetenin karşılığı Türk Ticaret Sicil Gazetesi’dir.

¹²³ Bkz. dipnot 108

¹²⁴ Communication from the Commission to the Council and the European Parliament: Modernising Company Law And Enhancing Corporate Governance in the European Union - A Plan To Move Forward, COM (2003) 284 Final, Brüksel, 21 Mayıs 2003, s. 19

tanımlanmıştır. Buna göre hisse senedi çıkaran kişi, özel veya kamu hukukuna tabi, devletin kendisi de dâhil olmak üzere, hisseleri borsaya kabul edilmiş, gerçek kişi ya da tüzel kişiliktir. Yani, hisse senetleri borsada işlem gören gerçek kişiler de tüzel kişilik olarak bu tanımın altına girmekte ve direktifin kapsama alanına dâhil olmaktadır. Burada gerçek kişiler çalışma kapsamına girmediği için, sadece hisseleri borsada işlem gören şirketlerden bahsedilecektir, ancak aynı kuralların hisseleri borsada işlem gören gerçek kişilere de uygulanacağını belirtmekte fayda vardır.

Bu Direktif ile beraber, hisse senetleri borsada işlem gören şirketlerin belli zaman aralıkları ile bazı bilgileri kamuya açıklaması gerektiği belirtilmiştir. Bu bilgiler arasında yıllık hesaplar ve raporlar ile denetim raporu (eğer şirketin hazırlama yükümlülüğü var ise buraya konsolide raporlar da girer) (md. 4); yarıyıl finansal raporları ve dönem içi yönetim raporu ile denetim raporları (md. 5) yer alır. 2013 yılında getirilen bir değişiklik ile birlikte, üye devletlere, yıllık hesaplar ve yarıyıllık hesaplardan farklı zaman aralıklarında hisseleri borsada işlem gören şirketin finansal durumu ile ilgili ek bir rapor yayınlanmasını isteme serbestisi verilmiştir. Ancak böyle bir yükümlülük üye devletler tarafından getirilecekse, bu yeni belirlenen zaman aralığında yapılacak ek finansal raporlamanın, hisseleri borsada işlem gören şirkete ekstra bir maddi yük yüklememesi gerekir ve bu ek finansal raporun içeriğinin hisse senetlerine yatırım yapacak olan yatırımcıların kararlarına etkisi olması gerekir. Yine 2013 yılında yapılan bir değişiklikle, kamuya açıklanması istenen altı aylık dönemlere ilişkin şirketin ve bağlı şirketlerin finansal durumu üzerinde etkili olmuş olayların ve işlemlerin açıklandığı ve şirketin kendisinin ve bağlı şirketlerin söz konusu 6 aylık dönemdeki finansal durumuna ve performansına ilişkin genel açıklamaların yer aldığı yönetim raporu kaldırılmıştır.

Hisseleri borsada işlem gören şirketin hisselerinin bir pay sahibi tarafından alınması veya elden çıkarılması sonucunda, hisseler oranının yüzde 5, yüzde 10, yüzde 15, yüzde 20, yüzde 25, yüzde 30, yüzde 50 ve yüzde 75'i barajlarının altına düşer veya üstüne çıkarsa, ilgili pay sahibi tarafından hisseleri borsada işlem gören şirkete haber verme yükümlülüğü vardır. Aynı baraj oy haklarının alınması veya elden çıkarılması durumlarında da geçerlidir (md. 9). Bu barajların hesaplanmasının yapılabilmesi için 2004/109/EC sayılı Direktif, hisseleri borsada işlem gören şirketlerin, değişiklik

meydana gelen her ayın sonunda, kamuya toplam oy haklarını ve sermayeyi açıklamasının üye devletler tarafından şart koşulmasını öngörmüştür (md. 15). Oy hakları pay sahibi değil, üçüncü bir kişi tarafından kullanılması hallerinde de yine bildirim yükümlülüğü vardır (md. 10). Söz konusu bildirim içeriğinde, oy haklarının son durumu, oy haklarının el değiştirmesi sonucu etkilenen bağlı şirketler, barajın geçildiği tarih, pay sahibinin kimlik bilgileri ve eğer söz konusu pay sahibi oy haklarını kullanmayacaksa, oy haklarını kullanacak gerçek veya tüzel kişinin kimlik bilgileri de yer almalıdır.

Söz konusu bildirim yükümlülüğü ile alakalı olarak, şirketler topluluğuna ilişkin bir istisna da kabul edilmiştir. Eğer hisseleri satın alan kişi, hisseleri borsada işlem gören şirketin ana şirketi ise bu bildirim yapmak zorunda değildir. Aynı şekilde, hisseleri alan ana şirket başka bir şirketin bağlı şirketi ise de, ana şirketin üstünde yer alan ana şirket de bildirim yükümlülüğünden istisna tutulabilir (md. 12).

Bunlar haricinde, hisseleri borsada işlem gören şirketin, hisse senetleri grubunda herhangi bir değişiklik meydana gelmesi durumunda, tahvil sahiplerinin haklarında yaşanan değişiklikleri ve tahvil söz konusu olduğunda yeni borç durumlarının ya da yeni teminatlarla ilgili bilgileri gecikmeden kamuya açıklaması gerekmektedir.

Üye devletler, bu bilgilerin toplandığı bir merkez sistem oluşturmakla yükümlü tutulmuştur (md. 21). 2013 yılında getirilen bir hükümlerle, bütün üye devletlerin merkezi bilgi depolama mekanizmalarının bu portal altında toplanması kararlaştırılmıştır. Bu portala Avrupa Elektronik Erişim Noktası ismi verilmiştir. Söz konusu portalın 2018 yılına kadar hazırlanması gerekmektedir.

Buradan da anlaşılacağı gibi, 2013 yılında getirilen yenilikler AB'yi bilgi paylaşımı konusunda daha yetkin kılmaktadır. Birlik bünyesinde 1 Ocak 2011 tarihinde göreve başlayan Avrupa Tahvil Pazar Kurumu (*European Securities and Markets Authority – “ESMA”*)¹²⁵ kurulmuş ve bu kuruma daha önceleri üye devletler tarafından

¹²⁵ Söz konusu kurum, 24 Kasım 2010 tarihinde çıkarılan 1095/2010 sayılı Tüzük (Regulation (EU) No 1095/2010 of the European Parliament and of the Council of 24 November 2010 establishing a European Supervisory Authority (European Securities and Markets Authority), amending Decision No 716/2009/EC and repealing Commission Decision 2009/77/EC) ile kurulmuş olup, amacı tahvillerle ilgili düzenlemeleri tek el altında toplama ve Birlik düzeyinde uyumlaştırmayı sağlamak ve ekonomik stabiliteyi korumaktır. Daha fazla bilgi için bkz.: (çevrimiçi) <http://www.esma.europa.eu/>, 20 Mart 2015

kullanılan bazı yetkiler devredilmiştir. ESMA, AB düzeyinde bu direktif ile açıklanması gerekli olan bilgilerin açıklanma prosedürüne ilişkin teknik standartları düzenlemekle görevli tutulmuştur. Bu standartlar henüz ESMA tarafından hazırlanmamış olup, taslak metnin Komisyon'a iletilmesi için verilen tarih 27 Kasım 2015'tir. Bu teknik standartların kabul edilmesi yetkisi Komisyon'a bırakılmıştır.

5. Şirketler Topluluklarında Mali Raporlama

AB düzeyinde, şirketler topluluklarına yönelik olarak en geniş kapsamlı düzenleme mali raporlamaya ilişkin yapılmıştır. Şirketler topluluklarını ilgilendiren mali raporlamaya ilişkin hükümler eskiden Dördüncü Direktif ve Yedinci Direktifte öngörülmekteydi, 2013 yılında yapılan değişiklikte bu direktifler yürürlükten kaldırılmış ve yerine 2013/34/EU sayılı Direktif getirilmiştir. Denetçi olarak seçilecek kişilerin onaylanmasına ilişkin olan 2006/43/EC sayılı Direktif¹²⁶ ile birlikte, bu iki direktife Avrupa Muhasebe Kanunları da denilebilir¹²⁷. Bu iki direktif birlikte finansal belgelerin yayın ilkelerini uyumlaştırma amacı taşırken, aynı zamanda bu belgelerin benzer özellikte olmasını da öngörür.

Yıllık hesaplara ilişkin Dördüncü Direktifin kabul edilmesi, üye devletlerin raporlama ve muhasebeye farklı olan yaklaşımları nedeniyle yaklaşık 10 yıl sürmüştür. Bu direktifin kabul edilmesinin nedenlerinden biri, şirketin aktif ve pasif malvarlığının, finansal durumunun ve kar ve zararının doğru ve adaletli bir şekilde sunulmasıydı. Bu yüzden Dördüncü Direktif oldukça ayrıntılı hükümler içermekteydi¹²⁸. Anca bütün bunlara ve bunca tartışmaya rağmen direktifin üye devletler arasındaki farklılıkları tamamen kaldırmadığı söylenmekteydi.

¹²⁶ Directive 2006/43/EC of the European Parliament and of the Council of 17 May 2006 on statutory audits of annual accounts and consolidated accounts, amending Council Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC and repealing Council Directive 84/253/EEC; bu direktif, Sekizinci Direktif olarak da anılan 84/253/EEC sayılı Direktifi yürürlükten kaldırmıştır Eighth Council Directive of 10 April 1984 based on Article 54 (3) (g) of the Treaty on the approval of persons responsible for carrying out the statutory audits of accounting documents (84/253/EEC)

¹²⁷ Adriaan Dorresteyn v.d., **European Corporate Law**, Second Edition, United Kingdom, Kluwer Law International, 2009, s. 64

¹²⁸ A.e., s. 64

1990'lardan sonra ortaya çıkan şirket skandalları¹²⁹'nın da etkisiyle, AB'nin bu direktifi ve diğer direktifleri gözden geçirmesi söz konusu olmuş¹³⁰ ve daha sıkı kurallar getirmesine yol açmıştır. Bu nedenle 2006/46/EC sayılı Direktif¹³¹ değişiklik direktifi kabul edilmiş ve yıllık raporlara ilişkin direktiflere değişiklikler getirilmiştir. Bu değişiklikler özellikle şu alanlarda yoğunlaşmıştır: **(i)** yönetim kurulu üyelerinin finansal raporlardan ve finansal olmayan anahtar bilgilerden kolektif olarak sorumlu tutulmasını AB düzeyinde sağlamak; **(ii)** borsada işlem görmeyen firmaların ilgili taraflarla yaptığı işlemlerin şeffaflığını artırmak; **(iii)** bilanço dışı hesaplarda yer alan bilgilere ilişkin hükümlerin geliştirilmesi; ve **(iv)** borsada işlem gören şirketlerin yıllık “kurumsal yönetim beyanı” yayınlaması yükümlülüğünün getirilmesi.

Değişiklikler arasında en önemli olan Uluslararası Muhasebe Standartları¹³²'nin AB tarafından hukuki olarak da benimsenmiş olmasıdır. Uluslararası Muhasebe

¹²⁹ Amerika Birleşik Devletlerinde ortaya çıkan Enron Skandalı, Arthur Andersen denetim şirketinin de iflas etmesine yol açan bir muhasebe skandalıdır. Enron, Amerika Birleşik Devletleri piyasasında oldukça büyük bir enerji firmasıydı ve Fortune 500 listesinde ilk 10da yer alıyordu ancak, şirketin başarısının en büyük nedenlerinden biri birçok yasadışı muhasebe kuralının uygulanması, şirketin kar ve zararlarının saklanması yolu ile şirketin hisse senetleri fiyatlarının yükseltilmesi olduğu ortaya çıktı. 2001 yılında şirket çöküşe girmiş ve iflas etmiştir. Daha sonradan yapılan incelemelerde ortaya çıkan muhasebe açıkları, şirketi denetlemekle yükümlü olan Arthur Andersen bağımsız denetçi firmasının da işini iyi yapmadığını ortaya çıkarmıştır. Bu olay ertesinde şirketlere olan güven oldukça azalmıştır. Bu olay Uluslararası Muhasebe Standartlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bkz.: Erdal Demir, **Sermaye Piyasası Kurulu'nun Anonim Şirketlerdeki Yönetim Kuruluna İlişkin Kurumsal Yönetim İlkeleri**, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2013, s. 13-19

¹³⁰ Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkan “Enron Skandalı” denilen olayın ertesinde, Avrupa komisyonu önlem olarak çalışma yapmış ve kendi muhasebe kurallarını gözden geçirmeye karar vermiştir. Bu konu ile alakalı olarak 2002 yılında bir “İlk Tepki” çalışması yayınlanmıştır. Bu çalışmada, Enron skandalının uluslararası politika kuralları sorunlarını ortaya çıkardığından bahsedilmiş ve AB düzeyinde de bu sorunlara değinmenin öneminden bahsedilmiştir. Bu çalışmada özellikle beş alanda AB düzeyinde neler yapılması gerektiğinden bahsedilmiştir. Bu alanlar (i) finansal raporlama; (ii) zorunlu denetim; (iii) kurumsal yönetim; (iv) uluslararası finansal sistemlerde şeffaflık; ve (v) finansal analiz araştırmaları ve kredi derecelendirme kurumlarının rolü. Söz konusu çalışma için bkz.: A first EU response to Enron related policy issues, Not efor the informal Ecofin Council Oviedo 12 and 13 April 2002. (çevrimiçi) http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/enron/ecofin_2004_04_enron_en.pdf, 20 Mart 2015

¹³¹ Directive 2006/46/EC of the European Parliament and of the Council of 14 June 2006 amending Council Directives 78/660/EEC on the annual accounts of certain types of companies, 83/349/EEC on consolidated accounts, 86/635/EEC on the annual accounts and consolidated accounts of banks and other financial institutions and 91/674/EEC on the annual accounts and consolidated accounts of insurance undertakings

¹³² Küreselleşmenin getirdiği etki ile uluslararası düzeyde muhasebe standartları belirleme gerekliliği doğmuştur ve Uluslararası Muhasebe Standartları (International Accounting Standards) kabul edilmiştir. Uluslararası Muhasebe Standartları, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu'nun (International Accounting Standards Board) kabul ettiği, yüksek kalitede, anlaşılabilir, icra edilebilir, küresel olarak

Standartları 1606/2002 Sayılı Tüzük¹³³ gereğince Avrupa Birliğince de kabul edilmiştir. Bu Tüzüğün 4. maddesine göre konsolide hesaplar ve raporlar, Uluslararası Muhasebe Standartlarına uygun olarak hazırlanmalıdır.

Ancak bazı yükümlülüklerin küçük işletmelere idari ve finansal yük getirmesi nedenleriyle, bu şirketleri korumaya yönelik daha basit kurallar getirilmesi kararlaştırılmış ve daha basitleştirilmiş hükümler içeren 2013/34/EU sayılı Direktif kabul edilmiştir. Bu direktif, EK 1’de sayılan üye devletlerin kanunlarına göre kurulmuş olan şirketlere uygulanacaktır¹³⁴.

kabul edilmiş finansal raporlama standartlarıdır. Bu kurulun bütün toplantıları kamuya açık bir şekilde yapılır ve internet üzerinde de yayınlanır. Kurul, çalışmaları için, pay sahipleri, muhasebeciler, kamu çalışanları gibi kişilerle iletişim halindedir. Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Vakfı (International Financial Reporting Standards Foundation)’nın bünyesinde faaliyet göstermektedir. Daha fazla bilgi için bkz.: (çevrimiçi) <http://www.ifrs.org/Pages/default.aspx>, 20 Mart 2015

¹³³ Regulation (EC) No 1606/2002 of the European Parliament and of the Council of 19 July 2002 on the application of international accounting standards

¹³⁴ Söz konusu ekte şirketler şu şekilde sayılmıştır: “Belçika: la société anonyme/de naamloze vennootschap, la société en commandite par actions/de commanditaire vennootschap op aandelen, la société privée à responsabilité limitée/de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid, la société coopérative à responsabilité limitée/de coöperatieve vennootschap met beperkte aansprakelijkheid; Bulgaristan: акционерно дружество, дружество с ограничена отговорност, командитно дружество с акции; Çek Cumhuriyeti: společnost s ručením omezeným, akciová společnost; Danimarka: aktieselskaber, kommanditaktieselskaber, anpartsselskaber; Almanya: die Aktiengesellschaft, die Kommanditgesellschaft auf Aktien, die Gesellschaft mit beschränkter Haftung; Estonya: aktsiaselts, osahing; İrlanda: public companies limited by shares or by guarantee, private companies limited by shares or by guarantee; Yunanistan: η ανώνυμη εταιρία, η εταιρία περιορισμένης ευθύνης, η ετερόρρυθμη κατά μετοχές εταιρία; İspanya: la sociedad anónima, la sociedad comanditaria por acciones, la sociedad de responsabilidad limitada; Fransa: la société anonyme, la société en commandite par actions, la société à responsabilité limitée, la société par actions simplifiée; İtalya: la società per azioni, la società in accomandita per azioni, la società a responsabilità limitata; Güney Kıbrıs Rum Kesimi: Δημόσιες εταιρείες περιορισμένης ευθύνης με μετοχές ή με εγγύηση, ιδιωτικές εταιρείες περιορισμένης ευθύνης με μετοχές ή με εγγύηση; Letonya: akciju sabiedrība, sabiedrība ar ierobežotu atbildību; Litvanya: akcinės bendrovės, uždariosios akcinės bendrovės; Lüksemburg: la société anonyme, la société en commandite par actions, la société à responsabilité limitée; Macaristan: részvénytársaság, korlátolt felelősségű társaság; Malta: kumpanija pubblika —public limited liability company, kumpanija privata —private limited liability company, soċjeta in akkomandita bil-kapital maqsum f’azzjonijiet —partnership en commandite with the capital divided into shares; Hollanda: de naamloze vennootschap, de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid; Avusturya: die Aktiengesellschaft, die Gesellschaft mit beschränkter Haftung; Polonya: spółka akcyjna, spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, spółka komandytowo-akcyjna; Portekiz: a sociedade anónima, de responsabilidade limitada, a sociedade em comandita por ações, a sociedade por quotas de responsabilidade limitada; Romanya: societate pe acțiuni, societate cu răspundere limitată, societate în comandită pe acțiuni; Slovenya: delniška družba, družba z omejeno odgovornostjo, komanditna delniška družba; Slovakya: akciová spoločnosť, spoločnosť s ručením obmedzeným; Finlandiya: yksityinen osakeyhtiö/privat aktiebolag, julkisen osakeyhtiö/publikt aktiebolag; İsveç: aktiebolag; Birleşik Krallık: public companies limited by shares or by guarantee, private companies limited by shares or by guarantee.” Söz konusu

2013/34/EU sayılı Direktifin 3. maddesinde teşebbüsler ve şirketler toplulukları farklı kategorilere ayrılmıştır. Bu kategorilerin kabul edilmesinin sebebi, küçük işletmeleri belirlemek ve bunları yukarıda açıklanan çeşitli idari yükümlülüklerden kurtaracak istisnalara tabi tutmayı kolaylaştırmaktır. Söz konusu direktifin 3. maddesi ayrımı şu şekilde yapmıştır:

(i) Mikro-teşebbüsler

Üye Devletler mikro teşebbüsleri, bütçeleri aşağıda sayılan üç kotadan en az iki tanesini geçmeyen teşebbüsler olarak tanımlayabilirler:

- (a) Bütçe Toplamı: 350.000 Euro¹³⁵
- (b) Net Ciro: 700.000 Euro
- (c) Finansal yıldaki ortalama çalışan sayısı: 10

(ii) Küçük işletmeler:

Küçük işletmeler, bütçeleri aşağıda sayılan üç kotadan en az iki tanesini geçmeyen teşebbüslerdir, burada üye devletlere tanımlama serbestisi bırakılmamıştır, ancak üye devletler, ilk iki kotayı burada belirlenenden daha fazla olarak belirleyebilecekleri kabul edilmekle beraber, bu kotalar bütçe toplamı için 6.000.000 Euro'yu, net ciro için de 12.000.000 Euro'yu geçmemesi gerektiği belirtilmiştir:

- (a) Bütçe Toplamı: 4.000.000 Euro
- (b) Net Ciro: 8.000.000 Euro
- (c) Finansal yıldaki ortalama çalışan sayısı: 50

(iii) Orta ölçekli işletmeler

Orta ölçekli işletmeler, mikro teşebbüsler ya da küçük işletmeler altında sayılmayan ve bütçeleri aşağıda sayılan üç kotadan en az iki tanesini geçmeyen teşebbüslerdir:

direktifin kabul edildiği tarih olan 2013 yılında Hırvatistan Avrupa Birliği üyesi olmadığından dolayı, bu üye devletteki şirket yapılaşmalarına bu maddede yer verilmiştir.

¹³⁵ Yerel para birimi Euro olmayan üye devletler için direktif bu tutarların yerel para birimine çevrilmiş hali ile kullanılabilmesi belirtilmiştir. Kur hesabı, direktifin yürürlüğe girdiği gün aynı şekilde Avrupa Birliği Resmi Gazetesinde yayınlanacak olan kurlara göre hesaplanır. Üye devletler, miktarı yuvarlamak için bu tutarların yüzde 5'ine kadar oynama yapabilirler. (2013/34/EU sayılı Direktif md. 3/9)

- (a) Bütçe Toplamı: 20.000.000 Euro
- (b) Net Ciro: 40.000.000 Euro
- (c) Finansal yıldaki ortalama çalışan sayısı: 250

(iv) Büyük işletmeler

Büyük işletmeler, bütçeleri aşağıda sayılan üç kotadan en az ikisini geçen teşebbüslerdir:

- (a) Bütçe Toplamı: 20.000.000 Euro
- (b) Net Ciro: 40.000.000 Euro
- (c) Finansal yıldaki ortalama çalışan sayısı: 250

(v) Küçük şirketler topluluğu

Küçük şirketler topluluğu, bir ana şirket ve konsolidasyona tabi bağlı şirketlerden oluşan, ve konsolidasyon temel alınarak, ana şirketin bütçesini aşağıda sayılan üç kotadan en az iki tanesini geçmeyen teşebbüslerdir, ancak üye devletler, ilk iki kotayı burada belirlenenden daha fazla olarak belirleyebilecekleri kabul edilmekle beraber, bu kotalar bütçe toplamı için 6.000.000 Euro'yu, net ciro için de 12.000.000 Euro'yu geçmemesi gerektiği belirtilmiştir:

- (a) Bütçe Toplamı: 4.000.000 Euro
- (b) Net Ciro: 8.000.000 Euro
- (c) Finansal yıldaki ortalama çalışan sayısı: 50

(vi) Orta ölçekli şirketler topluluğu

Orta ölçekli şirketler topluluğu, küçük işletmeler altında sayılmayan, bir ana şirket ve konsolidasyona tabi bağlı şirketlerden oluşan, ve konsolidasyon temel alınarak, ana şirketin bütçesinin aşağıda sayılan üç kotadan en az iki tanesini geçmeyen teşebbüslerdir:

- (a) Bütçe Toplamı: 20.000.000 Euro
- (b) Net Ciro: 40.000.000 Euro
- (c) Finansal yıldaki ortalama çalışan sayısı: 250

(vii) Büyük şirketler topluluğu

Büyük şirketler topluluğu, bir ana şirket ve konsolidasyona tabi bağlı şirketlerden oluşan, ve konsolidasyon temel alınarak, ana şirketin bütçesinin aşağıda sayılan üç kotadan en az iki tanesini geçen teşebbüslerdir:

- (a) Bütçe Toplamı: 20.000.000 Euro
- (b) Net Ciro: 40.000.000 Euro
- (c) Finansal yıldaki ortalama çalışan sayısı: 250

Genel hükümlere göre, yıllık finansal hesaplar, bu direktife göre bilanço, kar ve zarar hesapları ve bu hesaplar üzerindeki notlardan oluşur. Eğer üye devletler dilerlerse, küçük işletmeler dışındaki teşebbüslerden daha fazla belge talep edebilirler. Yıllık hesaplar, şirketin aktif ve pasif malvarlığı, finansal durumu ve kar ve zararı ile ilgili doğru ve adaletli bilgi vermelidir. Aynı zamanda açık bir şekilde hazırlanmalıdır. Üye devletler yine, küçük işletmeler dışındaki işletmelerden, yıllık finansal hesaplarında daha fazla bilgi açıklamasını talep edebilirler (md. 4). Bu dökümanlar, teşebbüsün ismi de dâhil olmak üzere 2009/101/EC sayılı Direktif'te belirtilen gerekli bilgileri de içermelidir (md.5)¹³⁶.

Şirketlerin yıllık ve konsolide raporlarını oluştururken dikkat etmesi gereken söz konusu Direktif'in eklerinde (EK III-VI) verilen bütçe ve kar-zarar tablolarıyla ilgili düzenlere uymalıdır. Bu düzen içerisinde belirlenen kalemler altına yazılamayacak bir husus söz konusu ise, düzen tarafından belirlenen kalemlerin dışında kalemler eklenmesi mümkündür ancak belirlenmiş düzenin bozulmamasına özen gösterilmelidir (md. 9/2).

EK III ve EK IV'te bilanço ile ilgili iki farklı düzen öngörölmüş ve üye devletlerin bu düzenlerden birini seçebilecekleri belirtilmiştir. Eğer üye devlet her iki düzeni de seçerse, şirketleri iki düzenden birini seçmesi için de serbest bırakmalıdır (md. 10). Aynı şey kar ve zarar tabloları için de geçerli olup, üye devletler EK V veya EK VI yer alan düzenlerden birini seçebilirler ya da her ikisini de seçip, şirketleri bir seçim yapmaları konusunda serbest bırakabilirler (md. 13).

¹³⁶ Direktif ile ilgili bilgi için bkz.: yuk. s. 42-44

Yıllık finansal raporların içerisinde yer alan hesapların notlarının minimum içeriği de direktifte belirlenmiştir. Bu notlar içerisinde yer alması gereken bilgiler arasında, kabul edilen muhasebe ilkeleri, o finansal yıl içerisindeki ortalama işçi sayısı gibi bilgiler vardır (md. 16). Aynı zamanda, orta ölçekli ve büyük işletmeler ile halka açık şirketlere¹³⁷ de ekstradan bazı açıklama yükümlülükleri getirilmiştir. Bu açıklama yükümlülükleri arasında, söz konusu finansal yıl içerisindeki işçilerin ortalama sayısı ve bu işçilerin nasıl kategorilere ayrıldığı, eğer karar-zarar hesaplarında belirtilmediyse, bu işçilere ödenen maaşlar ve ödenekler gibi bilgilerin yer alması gerekmektedir (md. 17).

Ayrıca, şirketler her yıl bir yıllık rapor yazmakla yükümlüdürler. Bu yıllık raporda olması gerekenler ise md. 19'da sayılmıştır. Buna göre, finansal yılın bitiminden itibaren meydana gelen önemli olaylar; şirketin gelecekteki muhtemel gelişimi; araştırma ve geliştirme faaliyetleri; ve kendi hisselerini satın almakla alakalı bilgiler; teşebbüsün varsa şubeleri; şirketin finansal yönetimi ile alakalı risk yönetimi ilkeleri ve fiyat riskleri, alacak riskleri, likidite riskleri ve nakit akışı riskleri ile alakalı bilgiler yıllık raporda yer almalıdır.

Bununla beraber, borsada işlem gören şirketlerin yıllık raporlarına “kurumsal yönetim beyanı” eklemesi yükümlülüğü vardır. Bu beyan, diğer şeylerin yanında şirketi tabi olduğu kurumsal yönetim ilkelerine ya da gönüllü olarak kabul ettiği ilkelere de gönderme yapmalıdır. Üye devlet hukuk sisteminin getirdiği kurallarının izin verdiğinin ötesinde kurumsal yönetim uygulamaları benimsendi ise bunlar da raporda belirtilmelidir. Ayrıca, üye devlet kurumsal yönetim ilkelerinden farklı ilkeler benimsendiyse veya bu kurallarının uygulanmamasına karar verildiyse bunlar da raporda belirtilmelidir. Bir diğer belirtilmesi gereken bilgi ise, idari kurul, yönetim kurulu ve danışma kurullarının düzeni ve işleme şeklidir (md. 20).

Şirketler topluluklarının hazırlaması gereken konsolide raporlara gelince, ilk olarak ne tür teşebbüslerin konsolide hesap düzenlemesi gerektiğini öngörmesi

¹³⁷ Halka açık şirketler (public-interest entities), söz konusu direktifin 2. maddesinde tanımlanmıştır. Buna göre, (i) hisseleri borsada işlem gören şirketler; (ii) 2006/48/EC sayılı Direktif'te tanımlandığı üzere kredi kurumları (Directive 2006/48/EC of the European Parliament and of the Council of 14 June 2006 relating to the taking up and pursuit of the business of credit institutions); (iii) 91/674/EEC sayılı Direktif'te tanımlandığı üzere sigorta şirketleri (Council Directive 91/674/EEC of 19 December 1991 on the annual accounts and consolidated accounts of insurance undertakings); ve (iv) üye devletler tarafından halka açık şirket olarak belirlenebilecek diğer şirketler olarak tanımlanmıştır.

kaçınılmazdır. Dolayısıyla 2013/34/EU sayılı Direktif ilk olarak konsolide hesap düzenlemekle yükümlü olan teşebbüsleri tanımlamakla başlamıştır, bu tanımları da kontrol kavramı etrafında yapmıştır. Yukarıda şirketler topluluğunun tanımını yaparken bu maddeye değinmiştik¹³⁸. Bu maddede tanımı yapılan ana şirketler, konsolide hesaplar ve konsolide yıllık rapor hazırlama yükümlülüğü altındadır.

2013/34/EU sayılı Direktif'in 22. maddesinin 1 ve 2. fıkrasında yapılan tanım, ekonomik hayatta karşımıza çıkan bazı şirketler topluluklarını ise kapsamamaktadır. Buna örnek olarak, hukuki bir hâkimiyetin olmadığı durumlarda dahi, şirketlerin ana sözleşmesinde yer alan bazı hükümlerden dolayı; ya da iki şirketin yönetim kurullarının aynı kişilerden oluşması gibi kişisel mekanizmaların kullanıldığı durumlarda ortaya çıkan şirketler topluluklarını verebiliriz¹³⁹. 2013/34/EU sayılı Direktif, bu tip şirketlerin de konsolide hesap ve konsolide yıllık rapor hazırlamasının üye devletler tarafından belirlenebileceği öngörmüştür (md. 22/7). Bu maddeye göre, **(i)** 2013/34/EU sayılı Direktif'in 22. maddesinin 1 ve 2. fıkrasında tanımlandığı gibi hukuki olarak bağlı olmamakla birlikte, bir sözleşmeye dayanarak ya da şirketin beyannamesinde ya da ana sözleşmesinde yer alan hükümler nedeniyle tek elden yönetim varsa; veya **(ii)** 2013/34/EU sayılı Direktif'in 22. maddesinin 1 ve 2. fıkrasında tanımlandığı gibi hukuki olarak bağlı olmamakla birlikte idari kurul, yönetim kurulu ya da danışma kurulu üyelerinin çoğunluğu o finansal dönem içerisinde ve konsolide raporların hazırlanmasına kadar geçen sürede aynı kişilerden oluşuyorsa, üye devletler, bu şirketlerin de konsolide rapor hazırlamasına hükmedebilir.

Küçük şirketler topluluklarını korumak amacıyla, bu kategoride sayılabilecek şirketlerin konsolide hesap hazırlama konusunda istisna tutulduğu söz konusu direktifin 23. maddesinde belirtilmiştir. Ancak bu küçük şirketler topluluklarının bağlı şirketlerinden herhangi bir tanesi halka açık şirket ise, bu istisnadan yararlanamayacaklardır. Aynı şekilde üye devletler orta ölçekli şirketler topluluklarına da konsolide hesap hazırlamak konusunda istisna sağlayabilirler, ancak yine bağlı şirketlerden herhangi birinin halka açık şirket olmaması gerekir (md. 23).

¹³⁸ Bkz.: yuk. s. 36-37

¹³⁹ Bu tip şirketler topluluklarına yatay şirketler topluluğu da denilmektedir. Bkz.: Adriaan Dorresteijn v.d., a.g.e., s. 74

Yıllık hesaplara ilişkin olarak getirilen hükümler konsolide hesaplara da uygulanır. Yani buradan anlaşılacağı üzere, konsolide hesaplar, konsolide bilanço, konsolide kar ve zarar tablosu ve bu hesaplar üzerindeki notlardan oluşur. Aynı tekli hesaplarda olduğu gibi, konsolide hesaplar da aktif ve pasif malvarlığı ile şirketler topluluğunun finansal durumu ve kar ve zararları hakkında doğru ve adaletli bilgi vermelidir. Yıllık finansal hesapların bilanço ve kar ve zarar tablolarına ilişkin verilen belirlenen düzenler konsolide hesaplar için de uygulanır, ancak hesapların konsolide olacağı göz önüne alınarak, belirlenen düzen üzerinde gerekli değişiklikler yapılabilir (md. 24/1).

Konsolide raporlara ilişkin bu direktifte bazı kurallara yer verilmiştir. Örneğin, konsolide raporların konsolideye dahil edilen şirketler arası borçlanmalar ve alacakların, konsolide hesaplarda yer almaması gerektiğinden bahsedilmiştir. Aynı şekilde, şirketler arası yapılan işlemler nedeniyle ortaya çıkan gelir ve giderlerin konsolide hesaplarda yer almaması gerektiği söylenmiştir (m. 24/7). Konsolide hesaplar, ana şirketin yıllık finansal raporlarının hazırlandığı gün hazırlanmalıdır (md. 24/8).

Aynı zamanda 2013/34/EU sayılı Direktif'te, konsolide hesaplara eklenecek notlarda mutlaka bulunması gerekenlerden bahsetmektedir (md. 28). Yıllık finansal raporlara eklenecek notlara ilişkin olan maddede sayılanların, konsolide hesaplara eklenecek notlarda da bulunması zorunludur. Ancak buna ek olarak birkaç bilgi daha eklenmiştir. Örneğin, konsolidasyona tabi olan şirketlerin bilgileri gibi.

Bunun dışında, yukarıda da belirtildiği gibi konsolide hesapların yanında bir de konsolide yıllık rapor sunulmalıdır (md. 29). Bu raporun içeriğine ilişkin yine yıllık finansal hesaplarda hazırlanması gereken yıllık raporun maddelerine atıf yapılmıştır. Ancak, konsolidasyon olması nedeniyle bazı ek bilgiler istenmiştir. Bu ek bilgiler arasında ana şirketin bağlı şirkette tuttuğu hisselerinin nominal değeri ya da nominal değerinin bulunmadığı durumlarda hisse başına düşen muhasebenin bulunması gerekir. Ancak son sayılan mevzunun üye devletler tarafından konsolide hesapların notlarında da yayınlanması öngörülebilir. Bunun yanında, halka açık şirketler için konsolide yıllık raporlara topluluk içerisindeki iç kontrol ve risk yönetim mekanizmalarına ilişkin açıklamalar yapılmasına da hükmedilmiştir.

Yıllık hesaplar, yıllık rapor ve denetçilerin raporları, 2009/101/EC sayılı Direktif'e uygun olarak yayınlanmalıdır. Üye devletler yıllık raporun yayınlamasını zorunlu tutup tutmamakta serbesttirler; ancak yayın zorunluluğunu kaldırırrsa, gerektiği takdirde bu raporların istek üzerine bir kopyasının verilmesini sağlamakla yükümlüdürler (md. 30). Yine küçük ve orta-ölçekli işletmeleri korumak amacıyla üye devletler tarafından, söz konusu kategorilere giren teşebbüsleri yayınlama zorunluluğundan istisna tutabileceği öngörülmüştür.

Şirket yönetim kurulu üyeleri müşterek olarak, bu yıllık ve konsolide raporları, yıllık ve konsolide hesapları ve yıllık ve konsolide kurumsal yönetim beyanlarının hazırlanması, direktife ve Uluslararası Muhasebe Standartlarına uygun olarak yayınlaması sorumluluğu altındadır (md. 33).

Halka açık şirketlerin, orta ölçekli ve büyük şirketlerin yıllık hesapları ve yıllık raporları, konsolide hesapları ve konsolide raporları denetçiler veya denetim firmaları tarafından denetlenmelidir. Bu denetçiler veya denetim firmaları 2006/43/EC sayılı Direktife uygun olarak seçilmiş olmalıdır. İlgili denetçi aynı zamanda, denetim görevini yaparken, yıllık ve konsolide raporun, yıllık ve konsolide hesaplarla da uyumlu olduğunu onaylamalı, aynı zamanda yıllık raporun hukuki zorunluluklara uygun olup olmadığını da denetlemeli ve raporunda bunlara ilişkin bilgi vermelidir. Eğer bir uyumsuzluk bulursa bunları da bildirmelidir (md. 34). Denetçiler ile alakalı olan, aşağıda Şirketler Topluluklarında Denetim adlı başlığın altında ayrıntılı olarak incelenecektir¹⁴⁰.

2013/34/EU sayılı Direktif'te aynı zamanda üye devletler tarafından mikro-işletme kategorisine giren işletmelere idari yükümlülükleri azaltıcı bir takım istisnalar getirilebileceğinden bahsedilmiş ve bu istisnaların içeriği sayılmıştır.

6. Şirketler Topluluklarında Denetim

Şirketler toplulukları, denetleme açısından farklı hükümlere tabi tutulmayıp, genel olarak zorunlu denetim ile alakalı AB müktesebatına tabi tutulmuştur. Konu ile

¹⁴⁰ Bkz. aş. s. 57-60

alakalı olan Direktif ise, 1984 yılında kabul edilmiş Sekizinci Direktif'i yürürlükten kaldıran 2006/43/EC sayılı Direktif'tir.

2006/43/EC sayılı Direktif, muhasebe belgelerinin zorunlu denetimini yapacak kişilerin özelliklerine ilişkindir. Bu kişilerin bağımsızlıkları ve kaliteli denetim yapmalarını sağlamak ve AB gözetim kurumları arasındaki işbirliği düzenlemek amacıyla bu direktif kabul edilmiştir. Bu direktif, yıllık hesaplar ve konsolide hesapların denetiminin Topluluk hukuku tarafından öngörüldüğü hallerde uygulanacaktır. Yani burada zorunlu bir denetim söz konusudur. Bir başka deyişle, 2013/34/EU sayılı Direktif'te sözü edilen hesapların aynı zamanda bu direktife uygun bir biçimde denetlenmesi gerekmektedir. 2006/43/EC sayılı Direktifin başlangıç kısmında belirtildiği üzere bu direktif Dördüncü ve Yedinci Direktif dışında, aynı zamanda bankalar ve diğer finansal kuruluşlar ile sigorta şirketlerinin hesaplarının denetlenmesine de uygulanacaktır.

Yine bu direktifin giriş kısmında belirtildiği üzere, zorunlu denetimin yüksek kaliteli olmasını sağlamak amacıyla üye devletler arası bir mevzuat uyumlaştırmasına gidilmesi gerekmektedir. Ancak bu amaçla kabul edilen Direktif vasıtasıyla yapılmak istenen uyumlaştırmanın tam bir uyumlaştırma olmadığı belirtilmiştir. Bu da aslında, direktif aksini belirtmediği sürece üye devletlerin daha sıkı uygulamalar kabul edebileceği anlamına gelmektedir.

2006/43/EC sayılı Direktif üye devletlere özellikle denetçiler ve denetim firmalarının kalitesini korumak için bazı hükümler öngörmüştür. Örneğin, söz konusu direktifin 3. maddesinde, üye devletlerin denetçileri ve denetim firmalarını onaylaması için yetkili bir kurum belirlemeleri gerektiğinden bahsedilmiştir. Bu yetkili kurumlar, denetleme yapacak gerçek kişilerin direktifte belirlenen özelliklere uygun olmasını sağlamakla yükümlü olduğundan bahsedilmektedir. 2006/43/EC sayılı Direktif'e göre, denetçi olacak kişilerin saygınlığı olmalı (md. 4), bu kişiler üniversite mezunu olmalı, denetim ile alakalı teorik bir kursu tamamlamış olmalı, uygulamalı eğitimden geçmiş olmalı ve üye devlet tarafından düzenlenen konu ile alakalı bir sınavda da başarılı olmuş olmalıdır (md. 6). Denetçiler ve denetim firmaları kamuya açık bir sicile kaydedilmeli ve bu sicil elektronik ortamda da kamu tarafından erişilebilir olmalıdır (md. 15). Üye devletler, denetçilerin bağımsızlığından emin olmak için, denetleme yapan denetçilerin

veya denetim firmaların, denetlenen firma ile ilişkilerinin olmadığından ve bu firmanın karar alma mekanizmasında yer almadığından emin olmalıdır (md. 22). Üye devletler, zorunlu denetimin doğru, yapıldığından emin olmak amacıyla, denetimin yetersiz yapılmasını saptama, düzeltme ve önleme mekanizmaları kabul etmelidir (md. 30). Avrupa Komisyonu, kabul edilen Uluslararası Denetleme Standartları¹⁴¹’ni yayınlamakla görevlendirilmiştir. Üye devletlerin, denetçiler ve denetim firmalarının Komisyon tarafından kabul edilen Uluslararası Denetleme Standartlarına uyumu sağlamakla görevli tutmuştur (md. 26). Ayrıca, bir üye devlet tarafından onanmış bir denetim firması, başka bir üye devlette denetim gerçekleştirebilir (md. 34).

Denetlemeye ilişkin olarak da bazı hükümler bu direktif ile kabul edilmiştir. Bunlardan en önemlisi, hesapları denetlenecek olan şirketlerin, denetçi veya denetim firmasının genel kurul kararıyla ataması gerekir. Ancak üye devletler bu konu ile alakalı, denetçi veya denetim firmasının bağımsızlığını garanti edecek başka bir karar verme mekanizması kabul edebilirler (md. 37).

Söz konusu direktifin özellikle 27. maddesi şirketler topluluklarının hazırlamakla yükümlü oldukları konsolide raporların denetlenmesine ilişkindir. Şirketler topluluğunu denetlemekle görevli olan kişi ya da denetçi, konsolide hesapların incelenmesini takiben bir rapor hazırlamakla görevlidir ve bu rapordan sorumludur. Topluluk denetçisi aynı zamanda topluluğun denetimi ile alakalı olarak üçüncü bir ülke denetçisinin veya denetim firmasının yaptığı denetimi değerlendirmekle, söz konusu denetçilerin ya da firmaların yaptığı denetimi, zamanlamasını ve yaptıkları işin kapsamını belgelemekle ve gerekirse bu kişilerin denetimle alakalı belgelerinin ilgili kısımlarını tekrar gözden geçirmekle de yükümlüdür. Aynı zamanda, bu kişiler tarafından yapılan denetimi de genel olarak değerlendirmeli ve belgelemelidir. Eğer

¹⁴¹ Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları (International Auditing And Assurance Standards), Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu (International Auditing And Assurance Standards Board) kabul ettiği, denetleme, kalite kontrol, gözden geçirme ve diğer güvence ve ilgili hizmetler ile alakalı uluslararası standartlarıdır. Kurulun amacı, bu şekilde uluslararası standartlar belirleyerek, küresel manada denetim hizmetlerinin yüksek kalitede tutulmasını sağlamak ve dünyada denetim hizmetlerine duyulan güven artırılmaya çalışılmaktadır. Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu, aynı Uluslararası Muhasebe Kurulu gibi Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Vakfı (International Financial Reporting Standards Foundation)’nın bünyesinde faaliyet göstermektedir. Daha fazla bilgi için bkz.: (çevrimiçi) <http://www.ifrs.org/Pages/default.aspx>, 20 Mart 2015

topluluk denetçisi üçüncü ülke denetçilerini ya da denetim firmalarının yaptığı denetleme işini herhangi bir nedenle değerlendiremiyorsa, ilgili yetkili kurumlara derhal haber vermelidir. Eğer şirketler topluluğunun denetimini de üçüncü ülke denetçileri ya da denetim firmaları tarafından yapılıyorsa, bu durumda devlet düzeyindeki yetkili kurum, üçüncü ülkedeki yetkili kurumlardan gerekli belgeleri isteyebilirler. Bununla alakalı olarak 47. maddede üye devletlerin üçüncü ülkelerde yer alan yetkili kurumlarla bağlantıda olması ve çalışma düzenleri oluşturması gerektiğinden bahsedilmiştir. Ancak üye devletler bu çalışma düzenlerinden Komisyon'u haberdar etmek durumundadırlar. Her iki tarafın yetkili kurumları arasında çalışma düzeni bulunmuyorsa, topluluk denetçisi her türlü önlemi alıp bu raporlara ulaşmaya çalışmalıdır, bunu raporların kopyasını kendi tutmak suretiyle ya da kendi çalışma düzenlemesini oluşturmak suretiyle yapabilir. Her şeye rağmen yine de bu raporlara ulaşamıyorsa, kendi raporunda her türlü yolu denediğini ancak bu raporlara ulaşamadığını ispat etmelidir.

Denetim raporuna gelince, bu rapora yazılı olma şartı getirilmiştir. Bu raporun içeriğine ilişkin madde 2013 yılında değişikliğe uğramıştır. Bu değişikliklerle birlikte bu raporun içeriğinde yer alması gerekenler ise, yıllık ya da konsolide hesaplarının incelendiği teşebbüs, bu hesapların hangi dönemi kapsadığı ve hazırlanırken hangi finansal çerçeveye uyulduğu; hangi denetim standartlarının temel alındığı; denetlemenin sonucunda ortaya çıkan görüş, ki bu görüş finansal raporların doğru ve adaletli olup olmadığını ve finansal raporlara ilişkin getirilen zorunlu hükümlere uyup uymadığını da belirtmelidir; ve dikkat çekilmesi gereken diğer hususlardır. Ayrıca 2013/34/EU sayılı Direktif'in 34. maddesinde belirtilen yıllık ve konsolide raporun, yıllık ve konsolide hesaplarla da uyumlu olup olmadığı ve yıllık raporun 2013/34/EU sayılı Direktif ile belirlenen hukuki zorunluluklara uygun olup olmadığı¹⁴² belirtmelidir. Belirtilmesi gereken bir diğer husus da denetçilerin ve denetim firmasının kuruluş yeridir (md. 28). Eğer şirketler topluluğunda ana şirketin yıllık hesapları ve raporu, konsolide hesaplar ve raporlarla birlikte sunulmuşsa, denetim raporu da birleştirilebilir.

Eğer denetim, birden fazla denetçi veya denetim firması tarafından gerçekleştirildiyse, bu denetçiler veya denetim firmalarının üzerinde anlaşığı ortak bir

¹⁴² Bkz. yuk. s. 47-56

görüş ve beyan raporu hazırlanmalıdır. Rapor, denetçi tarafından imzalanmalıdır ve rapora tarih atılmalıdır.

7. Şirketler Topluluklarında Şirket Payı İktisabı

2012/30/EU sayılı Direktif'te şirket belgelerinde yer alması gereken hususlar dışında, şirketin kendi paylarını iktisabı ile alakalı hükümler de getirilmiştir. Söz konusu direktifin şirketler topluluklarına ilişkin olarak getirdiği hükümler ise md. 28'de yer almaktadır.

2012/30/EU sayılı Direktif'in 21. maddesinde ise, üye devletlerin şirketin kendi paylarını almasına izin verebileceği ve bu pay alımlarını belli bir takım kurallara bağlaması gerektiğini belirtmiştir. Bu şartlar ise şu şekilde sıralanabilir:

(i) Kendi paylarını iktisap etme yetkisinin genel kurul tarafından verilmesi gerektiği ve bu genel kurulun kendi paylarını alma şekline ilişkin şartları belirlemesi gerekmektedir;

(ii) Pay alımlarının şirketin net aktiflerinin Direktif tarafından belirlenen bazı eşiklerin altına düşürecek şekilde etkilememesi gerekmektedir; ve

(iii) Sadece tamamı ödenmiş paylar işleme dâhil olabilmektedir.

28. maddede ise şirketler topluluğuna ilişkin bir hüküm bulunmaktadır. Buna göre, halka açık sınırlı sorumlu şirket hisselerinin, 2009/101/EC sayılı Direktif'te sayılan şirketler¹⁴³den biri olan ve halka açık sınırlı sorumlu şirketin üzerinde doğrudan veya dolaylı olarak oy haklarının çoğunluğuna sahip olduğu ya da doğrudan veya dolaylı olarak hâkimiyetinin olduğu başka bir şirket tarafından taahhüt edilmesi, alınması ya da tutulması halinde, şirketin kendi hisselerini almış gibi kabul edilir (md. 28/1)¹⁴⁴. Bu durum, diğer şirketin başka bir ülkede olması durumunda da yine uygulanacaktır. Burada tek şart, başka bir ülkede bulunan şirketin 2009/101/EC sayılı Direktif'te sayılan şirket türlerinden herhangi birine denk olmasıdır.

Ancak burada üye devletlere bir seçim hakkı tanınmış ve halka açık şirketin dolaylı olarak diğer şirketin oy haklarını elinde tutması ya da hâkimiyetini dolaylı

¹⁴³ Bkz.: dipnot 118

¹⁴⁴ Alihan Aydın, **Anonim Ortaklığın Kendi Paylarını İktisap Etmesi**, İstanbul, Arıkan Basım, 2008, s. 152

olarak kurması durumlarında, üye devletlerin bu hükümleri uygulamamayı seçebileceği söylenmiştir. Burada yine bir şart koşulmuştur, böyle bir seçimin üye devletler tarafından kullanılması halinde, bağlı şirketin hisselerini aldığı halka açık şirketteki hisselerle birlikte gelen oy haklarından vazgeçmesi gerekir.

Aynı maddenin 2. fıkrasında üye devletlerin hukuk sistemlerinde şirketler topluluğuna ilişkin düzenlemelerin olmadığı hallerde, üye devletlerin bazı hususlara açıklık getirmesi gerektiğinden söz edilmiştir. Halka açık şirketlerin başka bir şirket üzerinde ne hallerde hâkimiyet kuracağı, idari kurulun, yönetim kurulunun ya da danışma kurulunun üyelerinden çoğunluğu ataması ya da görevden alabilmesine ilişkin hükümler hukuk sistemi tarafından kabul edilmelidir. Aynı zamanda diğer şirketin ortağı olduğu hallerde veya diğer şirkette pay sahibi olunması ve oy haklarının çoğunluğunu diğer pay sahipleri ile akdettiği bir sözleşme altında tek başına yönetmesi seçeneklerinden bir tanesi ile tanımlanmalıdır. Halka açık şirketin hangi hallerde dolaylı olarak başka bir şirketin oy haklarını elinde bulundurduğunu ya da dolaylı olarak hâkimiyetini kullandığını tanımlamalı; ve halka açık şirketlerin hangi hallerde oy haklarını bulundurduğunu belirlemelidir.

Bundan sonraki paragraflarda ise, üye devletlerin hangi hallerde söz konusu hükmü uygulamamayı seçecekleri belirlenmiştir. Örneğin, halka açık sınırlı sorumlu şirket ile hisseleri satın alan şirketin arasındaki bağıllık ilişkisi hisselerin alınmasından sonra gerçekleşiyse, üye devletler bu kuralın uygulanmamasına hükmedebilirler.

8. Şirketler Topluluklarında Vergilendirme

Şirketler topluluklarının ve konsolide hesapların vergilendirilmesine ilişkin bir düzenleme olmamakla beraber, şirketler topluluklarının vergilendirilmesine ilişkin olarak 2011/96/EU sayılı Direktif¹⁴⁵ kabul edilmiştir. Bu direktif, Direktifin ekinde

¹⁴⁵ Council Directive 2011/96/EU of 30 November 2011 on the common system of taxation applicable in the case of parent companies and subsidiaries of different Member States, söz konusu Direktif 90/435/EEC sayılı Direktifi (Council Directive of 23 July 1990 on the common system of taxation applicable in the case of parent companies and subsidiaries of different Member States (90/435/EEC)) yürürlükten kaldırmıştır. 2014 yılında 2014/86/EU sayılı Direktif ile değişikliğe uğramıştır (Council Directive 2014/86/EU of 8 July 2014 amending Directive 2011/96/EU on the common system of taxation applicable in the case of parent companies and subsidiaries of different Member States).

verilen şirketler¹⁴⁶ üzerinde uygulanır. Burada dikkat çekici nokta, üye devletlerde kabul edilen şirket formlarının yanı sıra, AB düzeyinde kabul edilen şirket formlarının da (Avrupa Şirketi vs.) bu direktifin kapsama alanına alınmasıdır.

¹⁴⁶ Avrupa Birliği: Avrupa Şirketi (SE) ve Avrupa Kooperatif Şirketi (SCE); Belçika: ‘société anonyme’/‘naamloze vennootschap’, ‘société en commandite par actions’/‘commanditaire vennootschap op aandelen’, ‘société privée à responsabilité limitée’/‘besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid’, ‘société coopérative à responsabilité limitée’/‘coöperatieve vennootschap met beperkte aansprakelijkheid’, ‘société coopérative à responsabilité illimitée’/‘coöperatieve vennootschap met onbeperkte aansprakelijkheid’, ‘société en nom collectif’/‘vennootschap onder firma’, ‘société en commandite simple’/‘gewone commanditaire vennootschap’, ve Belçika kanunları altında Belçika kanunlarında öngörülen kurumsal vergilendirmeye tabii diğer şirketler ve yukarıda sayılan şirket türlerinden herhangi birini kabul etmiş kamu teşebbüsleri; Bulgaristan: ‘събирателно дружество’, ‘командитно дружество’, ‘дружество с ограничена отговорност’, ‘акционерно дружество’, ‘командитно дружество с акции’, ‘неперсонифицирано дружество’, ‘кооперации’, ‘кооперативни съюзи’, ‘държавни предприятия’; Çek Cumhuriyeti: ‘akciová společnost’, ‘společnost s ručením omezeným’; Danimarka: ‘aktieselskab’ and ‘anpartsselskab’ ve Kurumsal Vergi Kanunu altında kurumsal vergiye tabi tutulan diğer şirketler; Almanya: ‘Aktiengesellschaft’, ‘Kommanditgesellschaft auf Aktien’, ‘Gesellschaft mit beschränkter Haftung’, ‘Versicherungsverein auf Gegenseitigkeit’, ‘Erwerbs- und Wirtschaftsgenossenschaft’, ‘Betriebe gewerblicher Art von juristischen Personen des öffentlichen Rechts’, ve Alman kanunları altında kurumsal vergiye tabi tutulan diğer şirketler; Estonya: ‘täisühing’, ‘usaldusühing’, ‘osäühing’, ‘aktsiaselts’, ‘tulundusühistu’; İrlanda: İrlanda kanunlarına tabii şirketler, Sanayi ve Yardım Vakıfları Kanunu altında kurulmuş olan, Yapı Kooperatifleri Kanunu altında kurulmuş olan yapı kooperatifleri ve Trustee Savings Banks (küçük firmalara ödenek çıkaran banka) Kanunu altında kurulan şirketler; Yunanistan: ‘ανώνυμη εταιρεία’, ‘εταιρεία περιορισμένης ευθύνης (Ε.Π.Ε.)’ ve Yunan kanunları altında kurumsal vergiye tabi tutulan diğer şirketler; İspanya: ‘sociedad anónima’, ‘sociedad comanditaria por acciones’, ‘sociedad de responsabilidad limitada’, özel kanunlar altında faaliyet yürüten kamu hukuku kurumları ve İspanyol kanunları altında kurumsal vergiye tabi tutulan diğer şirketler; Fransa: ‘société anonyme’, ‘société en commandite par actions’, ‘société à responsabilité limitée’, ‘sociétés par actions simplifiées’, ‘sociétés d’assurances mutuelles’, ‘caisses d’épargne et de prévoyance’, ‘sociétés civiles’ which are automatically subject to corporation tax, ‘coopératives’, ‘unions de coopératives’, sinai ve ticari kamu teşebbüsleri ve Fransız kanunları altında kurumsal vergiye tabi tutulan diğer şirketler; İtalya: ‘società per azioni’, ‘società in accomandita per azioni’, ‘società a responsabilità limitata’, ‘società cooperative’, ‘società di mutua assicurazione’, ve faaliyetlerinin bir kısmı veya tamamı ticari olan özel ve kamu teşebbüsleri; Güney Kıbrıs Rum Kesimi: Gelir Vergisi Kanunu’nda tanımlandığı üzere ‘εταιρείες’; Letonya: ‘akciju sabiedrība’, ‘sabiedrība ar ierobežotu atbildību’; Litvanya: Litvanya kanunları altında kurulmuş olan bütün şirketler; Lüksemburg: ‘société anonyme’, ‘société en commandite par actions’, ‘société à responsabilité limitée’, ‘société coopérative’, ‘société coopérative organisée comme une société anonyme’, ‘association d’assurances mutuelles’, ‘association d’épargne-pension’, ‘entreprise de nature commerciale, industrielle ou minière de l’Etat, des communes, des syndicats de communes, des établissements publics et des autres personnes morales de droit public’, ve Lüksemburg Kurumsal Vergi Kanunu altında kurumsal vergiye tabi tutulan Lüksemburg kanunları altında kurulmuş olan diğer şirketler; Macaristan: ‘közkereseti társaság’, ‘betéti társaság’, ‘közös vállalat’, ‘korlátolt felelősségű társaság’, ‘részvénytársaság’, ‘egyesülés’, ‘szövetkezet’; Malta: ‘Kumpaniji ta’ Responsabilita’ Limitata’, ‘Soċjetajiet en commandite li l- kapital ta’ghhom maqsum f’azzjonijiet’; Hollanda: ‘naamloze vennootschap’, ‘besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid’, ‘open commanditaire vennootschap’, ‘coöperatie’, ‘onderlinge waarborgmaatschappij’, ‘fonds voor gemene rekening’, ‘vereniging op coöperatieve grondslag’, ‘vereniging welke op onderlinge grondslag als verzekeraar of kredietinstelling optreedt’, ve Hollanda kanunları altında kurumsal vergiye tabi tutulan diğer şirketler; Avusturya: ‘Aktiengesellschaft’, ‘Gesellschaft mit beschränkter Haftung’, ‘Versicherungsvereine auf Gegenseitigkeit’, ‘Erwerbs- und Wirtschaftsgenossenschaften’, ‘Betriebe gewerblicher Art von Körperschaften des öffentlichen Rechts’, ‘Sparkassen’, ve Avusturya kanunları altında kurumsal vergiye tabi tutulan diğer şirketler; Polonya:

Bu direktife özgü olarak bir ana şirket ve bağlı şirket tanımı daha yapılmıştır, çünkü bu direktifin amacı ana şirket ile bağlı şirketin farklı üye devletlerde kurulmuş olması halinde ortaya çıkabilecek çifte vergilendirmenin önlenmesidir¹⁴⁷. Madde 3'teki tanıma göre, bu direktif kapsamına giren ana şirketler:

(i) Başka bir üye devlette kurulmuş olan ve direktifte sayılan şirket türlerinden biri olarak kabul edilebilecek bir şirketin sermayesinin en az yüzde 10'una sahip olan ve yine direktifte sayılan şirket türlerinden biri olarak kabul edilebilecek şirket; veya

(ii) Bir üye devletin kanunları altında kurulmuş olan bir şirketin sermayesinin en az yüzde 10'una sahip olan yine aynı üye devletin kanunları altında kurulmuş olan şirket, ancak bu durumda şirketin işlerini yürüttüğü merkez¹⁴⁸ başka bir üye devlette bulunmalıdır.

Bağlı şirket ise, yukarıda bahsi geçen sermayesinin bir kısmı başka bir şirket tarafından elde tutulan şirkettir.

Anlaşılabileceği gibi, aslında burada yukarıda tanımı yapıldığı şekliyle bir şirketler topluluğunun oluşması beklenmemektedir. Bir şirketin başka bir şirkete az bir miktar katılımının olması yeterlidir. Burada hâkimiyet ya da kontrol unsuru aranmamaktadır.

Bu direktifin amacı, önceden de belirtildiği gibi çifte vergilendirmenin önüne geçmektir. Çifte vergilendirmenin önlenmesi için direktif özellikle bağlı şirketin, ana şirkete karını dağıtması anında doğabilecek vergilendirme yükümlülüklerine

'spólka akcyjna", "spólka z ograniczoną odpowiedzialnością", spółka komandytowo-akcyjna;'; Portekiz: Portekiz kanunları altında kurulmuş olan, ticari bir şekle sahip ticari ve medeni şirketler ve kooperatifler ve kamu teşebbüsleri; Romanya: "societăți pe acțiuni", "societăți în comandită pe acțiuni", "societăți cu răspundere limitată", "societăți în nume colectiv", "societăți în comandită simplă"; Slovenya: 'delniška družba', 'komanditna družba', 'družba z omejeno odgovornostjo'; Slovakya: 'akciová spoločnosť', 'spoločnosť s ručením obmedzeným', 'komanditná spoločnosť'; Finlandiya: 'osakeyhtiö'/'aktiebolag', 'osuuskunta'/'andelslag', 'säästöpankki'/'sparbank', 'vakuutusyhtiö'/'försäkringsbolag'; İsveç: 'aktiebolag', 'försäkringsaktiebolag', 'ekonomiska föreningar', 'sparbanker', 'ömsesidiga försäkringsbolag', 'försäkringsföreningar'; Birleşik Krallık: İngiliz kanunları altında kurulmuş olan şirketler. Söz konusu direktifin kabul edildiği tarih olan 2011 yılında Hırvatistan Avrupa Birliği üyesi olmadığından dolayı, bu üye devletteki şirket yapılaşmalarına bu maddede yer verilmiştir.

¹⁴⁷ Stefan Grundmann, **a.g.e.**, s. 661

¹⁴⁸ Merkez kavramına direktifte "permanent establishment" denmekte ve şirketin idari işlerinin yürütüldüğü merkez olarak tanımlanmaktadır (md. 2 (b)).

yoğunlaşmıştır. Madde 4'e göre, ana şirketin ya da ana şirketin idari merkezinin bulunduğu üye devlet, bağlı şirketin ana şirkete karını dağıtması anında (bağlı şirketin tasfiye durumu hariç olmak üzere);

(i) Dağıtılan karın bağlı şirketten düşülemeyeceği ölçüde vergilendirmesinden kaçınmalı ve bu karları bağlı şirketten düşebileceği ölçüye kadar vergilendirmelidir; ya da

(ii) Ana şirketi ya da merkezi idareyi dağıtılan kar ile alakalı kurumsal vergilerden bağlı şirket ya da zincirin daha alt kısmında yer alan bağlı şirketin ödediği oranda düşürebilecek şekilde karı vergilendirmelidir.

Yani burada ikili bir seçenek sunulmuş olup, ya bağlı şirket hiç vergiye tabii tutulmayacak ya da ana şirketin ödeyeceği kurumsal vergilerden bağlı şirketin ödeyeceği vergiler düşürülecektir ve böylece çifte vergilendirme önlenecektir.

5. maddede, bağlı şirketin ana şirkete dağıttığı karın stopaj vergisinden muaf olduğu söylenmiştir. Aynı şekilde, ana şirketin aldığı bağlı şirketten dağıtılan karın üzerine de ana şirketin bağlı olduğu üye devletin stopaj vergisi koyamayacağı 6. maddede belirtilmiştir. Ancak burada kullanılan stopaj vergisi kavramı, bağlı şirketin bulunduğu üye devlete peşin ödenen ya da önceden ödenen karın dağıtılması ile ilgili olan kurumsal vergileri kapsamamaktadır.

Ancak bu direktif, şirketler toplulukları tarafından, vergi kaçırmak amacıyla karların gerçeği yansıtmayacak biçimde daha az vergilendirme yapan üye devletlere (örneğin; Lüksemburg) yönlendirilerek kötüye kullanıldığının ortaya çıkması nedeniyle, yakın zamanda Parlamento tarafından tekrar gözden geçirilmek üzere ele alınmıştır¹⁴⁹.

2011/96/EU sayılı Direktif dışında, şirketler topluluklarının ödeyeceği vergilere ilişkin ise herhangi bir düzenleme bulunmamakla birlikte, üye devletler arasında ortak bir kurumlar vergisi politikası oluşturmak üzere taslak direktif önerisi sunulmuştur¹⁵⁰. Bu taslak direktifte, şirketler toplulukları için, konsolide hesaplar üzerinden verilecek vergiye ilişkin hükümler bulunmaktadır.

¹⁴⁹ Söz konusu hususa yönelik olarak önerilen değişiklik tasarısı için bkz: (çevrimiçi) <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2016633%202014%20INIT>, 20 Mart 2015

¹⁵⁰ Proposal for a Council Directive on a Common Consolidated Corporate Tax Base (CCCTB), Brüksel, 16 Mart 2011

C. AVRUPA BİRLİĞİ DÜZEYİNDE ŞİRKETLER TOPLULUKLARININ DÜZENLENMESİNE İLİŞKİN YAPILAN ÇALIŞMALAR

1. Taslak Dokuzuncu Şirketler Hukuku Yönergesi ve Sonrasındaki Gelişmeler

Denetçilere ilişkin Sekizinci Yönerge'nin kabul edilmesinin ertesinde, Komisyon Dokuzuncu Yönerge¹⁵¹ olarak anılan, şirketler topluluklarına ilişkin bir Direktif taslağı hazırlamıştır. Ancak bu taslağın eleştiri almasından dolayı Konsey'e gönderilmemiştir¹⁵².

Söz konusu taslakta, şirketler topluluğu, bir ana şirketin;

(i) Bağlı şirketin hisselerinin ya da oy haklarının çoğunluğuna sahip olduğu hallerde;

(ii) Bağlı şirketin idari üyelerinin, yöneticilerinin ya da danışma kurulunun çoğunluğunu atama veya görevden alma yetkisine sahip olduğu ve aynı zamanda bağlı şirkette pay sahibi ya da bağlı şirketin bir üyesi olduğu hallerde;

(iii) Bağlı şirketin bir önceki finansal yılda, o finansal yıl içinde görevde bulunan idari üyelerinin, yöneticilerinin ya da danışma kurulunun çoğunluğunu haklarını kullanarak atadıysa; ya da

(iv) Diğer pay sahipleriyle ya da bağlı şirketin diğer üyeleri ile yaptığı bir sözleşme gereği, bağlı şirketteki pay sahiplerinin ya da üyelerin oy haklarının çoğunluğunu tek başına kontrol ediyorsa, ortaya çıkacağı belirtilmiştir. Bu madde 2013/34/EU sayılı Direktif'te kontrol kavramının açıklandığı madde ile oldukça benzerdir.

Bunun yanında, Taslak Dokuzuncu Direktif, şirketler topluluğunda bildirim ve hisse oranlarının şeffaflığı ile ilgili bir takım hükümler de getirmiştir. Buna göre, bir anonim şirketin yüzde 10'undan fazla pay oranında başka bir şirkete iştirak etmesine

¹⁵¹ Draft Proposal for a Ninth Council Directive pursuant to Article 54 (3) (g) of the EEC Treaty relating to links between undertakings and in particular to groups

¹⁵² Adriaan Dorresteijn v.d., a.g.e., s. 79

bildirim yükümlülüğü getirilmektedir¹⁵³. Ancak taslağın büyük bir kısmı ana şirketin hâkimiyeti altında olan bağlı şirketin korunmasına ilişkin birçok hüküm içermektedir. Buradan Taslak Dokuzuncu Direktif'in şirketler topluluğunu bir bütün olarak görüp ona göre bir takım düzenlemeler getirdiğini anlayabiliriz. Bu manada, Taslak Dokuzuncu Direktif, şirketler topluluğu olgusuna yukarıda açıklanan Teşebbüs Yaklaşımı¹⁵⁴, nı benimsemektedir.

Ancak şirketler topluluğu ile alakalı olarak, AB düzeyinde çeşitli araştırmalar yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir. Örneğin, 1993 yılında Avrupa Komisyonu'nun görevlendirmesiyle, Ghent Üniversitesi (Belçika)'nde profesör olan Eddy Wymeersch üye devletlerdeki şirketler topluluğu düzenlemelerine ilişkin bir araştırma çalışması yapmıştır¹⁵⁵. Wymeersch, daha sonra şirketler toplulukları üzerine yaptığı çalışmalarda, AB düzeyinde şirketler topluluklarına yönelik bir takım kurallar getirilmesi gerektiğini savunmuştur¹⁵⁶.

Aynı şekilde 2002 yılında şirketler hukuku uzmanları tarafından yayınlanan AB Şirketler Hukuku'nun geleceğine ilişkin raporda, şirketler topluluklarına ilişkin uzmanların önerilere de yer verilmiştir¹⁵⁷. Söz konusu raporda, Dokuzuncu Direktifi Konsey'e öneri olarak sunmanın gereksiz olduğunu savunulmuştur. AB düzeyinde şirketler topluluğuna yönelik olarak kapsayıcı bir düzenleme yapılmasını önermemekle birlikte, Komisyon belli başlı bazı sorunlara yönelik düzenlemeler yapmasını belirtilmektedir¹⁵⁸. Uzmanlar, AB düzeyinde yapılacak düzenlemelerin özellikle şu üç

¹⁵³ Guy Moustaki, Valérie Engammare, **a.g.e.**, s. 278

¹⁵⁴ Bkz.: yuk. s. 19

¹⁵⁵ Eddy Wymeersch ed., **Groups of Companies in the EEC: A Survey Report to the European Commission on the Law Relating Corporate Groups in Various Member States**, Berlin/New York, European Communities, 1993

¹⁵⁶ Eddy Wymeersch (Hopt/Wymeersch), **Capital Markets and Company Law**, United States, Oxford University Press, 2005, s. 600

¹⁵⁷ Report of the High Level Group of Company Law Experts on a Modern Regulatory Framework for Company Law in Europe, Brussels, 4 November 2002

¹⁵⁸ Raporda geçen ifade İngilizce olarak şu şekildedir: "As to the instruments of intervention, the Group takes the view that the enactment of an autonomous body of law, specifically dealing with groups, is not to be recommended at EU level; we do not recommend the undertaking of a new attempt to bring about the Ninth Company Law Directive on group relations. Rather, the Group recommends that the Commission considers provisions within the existing range of corporate law to address particular

alana yoğunlaşması gerektiğini söylemektedirler: **(i)** şirketler topluluğu yapısının ve ilişkilerinin şeffaflığı; **(ii)** şirketler topluluğunun bir bütün olarak ve bölümlerinin ayrı ayrı çıkarları; ve **(iii)** piramit şeklindeki yapılaşmaların özel sorunları.

Bunun üzerine Avrupa Komisyonu'nun cevap olarak yayınladığı ve bir Eylem Planı içeren raporda¹⁵⁹ yine Dokuzuncu Direktif'in öneri olarak sürülmesinin gerekli olmadığına yer verilmiştir. Ancak, bu raporda aynı zamanda şirketler topluluklarına ilişkin çerçeve kuralların yayınlanması gerektiğinden de bahsedilmiştir. Bu çerçeve kuralların, şirketler topluluğunun yönetimine ilişkin, topluluğun koordineli bir biçimde yönetilmesine dayalı kurallar olması gerektiği ve bu kuralların şirketin alacaklılarına etkili bir koruma sağlayacak şekilde ve şirketin pay sahiplerinin yükümlülükleri ve avantajları arasında iyi bir denge sağlayacak şekilde düzenlenmesi gerektiğinden bahsedilmiştir.

Buna rağmen, bu Eylem Planına görüş bildirmek üzere kamuya duyuru yapılmasından sonra, 2006 yılında kamudan alınan görüşler bir araya toplanmış ve bir özet rapor çıkarılmıştır. Bu raporda, kamunun yukarıda açıklanan şirketler topluluğuna yönelik çerçeve kuralların Birlik seviyesinde düzenlenmesine sıcak bakmadığı ortaya çıkmıştır. Görüş bildirenlerin yüzde 67,5'u AB düzeyinde şirketler topluluğuna yönelik düzenleme yapılmaması gerektiğini söylemiştir. Olumlu görüş verenlerin oranı ise yüzde 29 olmasına rağmen bu oranın da yüzde 31,1'i, AB'nin sadece, özellikle sınır ötesi şirketler topluluklarında şeffaflık hususu ile alakalı düzenleme yapması gerektiğini söylemiştir. Bu kişilerin yüzde 24,9'u ise piramitlere yönelik olarak hükümler getirilmesi gerektiğini belirtmiştir¹⁶⁰.

Her ne kadar bir eylem planı hazırlansa da AB düzeyindeki şirketler hukukunun yeniden düzenlenmesine ilişkin girişimler başarısız kalmıştır. Bunun üzerine Aralık

problems." Report of the High Level Group of Company Law Experts on a Modern Regulatory Framework for Company Law in Europe, s. 94

¹⁵⁹ Communication from the Commission to the Council and the European Parliament: Modernising Company Law and Enhancing Corporate Governance in the European Union - A Plan To Move Forward, COM (2003) 284 Final, Brussels, 21 May 2003

¹⁶⁰ Directorate General for Internal Market and Services, Summary Report on the Consultation on Future Priorities for the Action Plan on Modernising Company Law and Enhancing Corporate Governance in the European Union, (çevrimiçi) http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/consultation/final_report_en.pdf, 20 Mart 2015

2010'da, tekrar şirketler hukuku üzerine yoğunlaşan uzmanlar, Avrupa Komisyonu tarafından görevlendirilmiş ve "Yansıma Grubu" olarak da adlandırılan söz konusu uzmanlar 2011 yılında yine AB'nde şirketler hukukunun geleceğine ilişkin bir rapor hazırlayıp, yayınlamıştır¹⁶¹.

Bu raporun bir bölümü de aynı şekilde şirketler topluluklarının AB düzeyindeki düzenlenmelerine ilişkindir. Bu raporda AB'nin şirketler topluluklarına yönelik hükümlerinin çoğunlukla hisseleri borsada işlem gören şirketlere yönelik olduğu ve çoğu şirketler topluluklarının hisselerin borsada işlem görmediği ve buna ilişkin AB düzeyinde çalışma yapılması gerektiğinden bahsedilmiştir. Ancak buna ilişkin, Yansıma Grubu'nun kendi içinde bölündüğünden ve farklı görüşlerin ortaya çıktığından bahsedilmiştir. Grupta bulunan uzmanların bir kısmı, "topluluk yararı"nın AB düzeyinde düzenlenmesini ancak sadece yüzde yüz iştirakin söz konusu olduğu durumlar getirilmesi gerektiğini savunmuş, diğer bir kısım uzman ise topluluk yararı konseptinin hisseleri borsada işlem gören şirketlere uygulanmaması gerektiğini belirtmiştir. Aynı zamanda, grubun bazı üyeleri AB düzeyinde herhangi bir düzenleme yapma taraftarı olmamıştır. Bir kısım uzman ise, topluluk yararı konseptinin kabul edilebileceğini, hisseleri borsada işlem görsün veya görmesin bu konseptten yararlanabileceğini, ancak, bu seçimin şirketlere bırakılması gerektiği şeklinde görüş açıklamıştır. Raporda yapılan açıklamalar sonucunda, Avrupa Komisyonu'na AB düzeyinde şirketler topluluğuna ilişkin "topluluk yararı" kavramını açıklayıcı çalışmalar yapılıp yapılmamasını tartışma önerisinde bulunulmuştur.

Topluluk yararı kavramı, şirketler topluluğunda yöneticilerin, aynı bir şirketin yöneticilerinin şirketin geleceğini ve yararını düşünerek hareket etmesi zorunluluğu gibi, şirketler topluluğunun da yararını düşünerek hareket etmesi olarak tanımlanmıştır. Yansıma Grubu'ndaki bazı uzmanlar, ana şirketin yönetim kurulu üyelerinin şirketler topluluğunun yararını düşünmek konusunda bir seçim hakkı olması gerektiğini savunmuştur. AB içerisinde yer alan bağlı şirketlerin yönetim kurulu üyeleri ise, bazı güvencelere tabi olarak, ama büyük olasılıkla onları zorlamayacak biçimde topluluk yararını gözetme konusunda izin verilebileceği söyleyerek "topluluk yararı" kavramına

¹⁶¹ Report of the Reflection Group On the Future of EU Company Law, Brussels, 5 April 2011

olumlu görüş bildirmiştir. Raporda, topluluk yararı kavramının düzenlenmesinin özellikle bağıli şirketlerde hangi işlemleri onaylayıp onaylamayacağına karar verirken daha belirgin anahatlar çizilebileceğinin büyük bir artı olacağı belirtilmiştir ve ana şirket ile bağıli şirket arasındaki ilişkilerin hangi durumlarda sorumluluk yaratacağı konusunda daha belirgin alanlar oluşmasına yardımcı olacağı söylenmiştir¹⁶².

Yansıma Grubu'nun raporunun ertesinde bu sefer eylem planının çıkarılmasından önce, görüş almak üzere kamuya duyuru yapılmasından sonra, Şubat 2012 tarihinde kamudan alınan görüşler bir araya toplanmış ve bir özet rapor çıkarılmıştır. Bu sefer, bir önceki kamu görüşlerinin aksine cevap verenlerin 2/3'ü AB düzeyinde şirketler topluluklarına ilişkin düzenlemeler yapılması gerektiği şeklinde görüş bildirmiştir, bu olumlu görüş verenlerin çoğunluğu AB düzeyinde şirketler topluluklarının yapısına ilişkin daha iyi bilgi alma ve topluluk yararına ilişkin düzenlemeler yapılmasına destek vermiştir. Olumlu cevap verenlerin küçük bir kısmı AB düzeyinde şirketler topluluğuna ilişkin uyumlaştırma çalışmaları yapılması gerektiğini de savunmuştur¹⁶³.

Bu kamuya danışma çalışmasının ertesinde Avrupa Komisyonu, Aralık 2012'de yeni bir Eylem Planı¹⁶⁴ yayınlamış ve şirketler topluluğuna ilişkin olarak özellikle "topluluk yararı" kavramına odaklanacağını açıklamış ve yapmıştır. AB düzeyinde şirketler topluluğuna ilişkin genel bir uyumlaştırmanın yapılması da küçük bir destek aldığı için henüz gündeme alınmamıştır.

Bu açıklamaya rağmen "topluluk yararı"nın tanımlanmasına ilişkin bir çalışma AB tarafından yapılmamıştır.

Bütün bunlardan anlaşılacağı üzere, Avrupa Komisyonu, AB düzeyinde şirketler topluluklarını düzenleme konusunda hala ihtiyaç hissetmesine rağmen, kamudan tam bir

¹⁶² Söz konusu açıklamalar raporun 60-61. sayfalarında belirtilmiştir.

¹⁶³ European Commission, Feedback Statement Summary of Responses to the Public Consultation on the Future of European Company Law, Temmuz 2012, s. 12

¹⁶⁴ Communication from the Commission to the European Parliament, The Council, The European Economic And Social Committee and the Committee of the Regions, Action Plan: European company law and corporate governance - a modern legal framework for more engaged shareholders and sustainable companies, Strasbourg, 12 December 2012, COM(2012)

destek alamadığı için, çalışmalar sürekli yarım kalmaktadır. Dolayısıyla, halen spesifik konulara yönelik çalışmalar yapılmaya devam edilmektedir.

2. Forum Europaeum

Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden bir grup uzman "Avrupa İçin Şirketler Topluluğu Hukuku (*Konzernrecht für Europa*)" isimli bir çalışmaya imza atmıştır. Bu çalışma 1992 yılında başlamış, çalışmanın sonuçları 2000 yılında yayına dönüştürülmüştür. Bu çalışmanın amaçları, Avrupa Komisyonu'na Avrupa'daki şirketler topluluğu hukukuna ilişkin yapılan çalışmaların sonucunu sunmak, Avrupa çapında şirketler topluluğu hukukuna gösterilen ilginin yerelde kalmamasını, uluslararası düzeye taşınmasını sağlamak ve her ne kadar çalışmanın ana amacı olmasa da, Avrupa Konseyi'nin gündemine şirketler topluluğu hukuku ile ilgili maddeler koyulmasını sağlamak olarak açıklanmıştır¹⁶⁵.

Forum Europeaeum, AB düzeyinde şirketler topluluğu hukukunun uyumlaştırılmasını tavsiye etmemiştir, ancak aynı bir kısım uyumlaştırmanın da gözden çıkarılmaması gerektiği belirtilmiştir¹⁶⁶. Özellikle çekirdek alan denilebilecek mevzuların AB düzeyinde düzenlenmesi ve üye devletleri kendi ihtiyaçlarına göre şirketler topluluğu hukukuna ilişkin düzenlemeler yapması gerektiğine ve bu şekilde aralarında bir rekabet yaratmaya izin verilmesi gerektiğinden bahsedilmiştir¹⁶⁷. Aşağıda Forum Europaeum'un verdiği önerilere kısaca değinilecektir:

(i) *Şirketler Topluluğu Tanımı*

Forum Europaeum, şirketler topluluğu kavramını tanımlamak için, yukarıda da değinilen Yedinci Direktif'in 1. maddesinin 1. fıkrasında da kabul edildiği gibi¹⁶⁸, kontrol kavramını temel olarak almıştır. Ancak yine de bazı üye devletlerin sistemlerinin kontrol ettiği tek elden yönetim ilkesini de (Almanya, Portekiz) aynı

¹⁶⁵ *Corporate Group Law for Europe: Forum Europaeum Corporate Group Law*, s. 178

¹⁶⁶ *A.e.*, s. 179

¹⁶⁷ *A.e.*, s. 180

¹⁶⁸ Bkz.: yuk. s. 36-39

Yedinci Direktif¹⁶⁹,in kabul ettiği biçimde tanıma eklenmesinin doğru olacağı belirtilmiştir. Kısacası, Forum Europaeum, Yedinci Direktif'te yapılan tanımın, AB düzeyinde yapılacak bir şirketler topluluğu tanımı için yeterli olduğunu ve bu tanımın benimsenebileceğine kanaat getirmiştir¹⁷⁰.

(ii) Şirketler Topluluğunun Şeffaflığı

Forum Europaeum, mali raporlama ve şeffaflık konularını birlikte ele almış ve Yedinci Direktif'i tekrar incelemiştir. Mali raporlama standartları bakımından yükümlülükler getiren Yedinci Direktif, genellikle ana şirketin konsolide hesap hazırlaması ve bu hesapları yayınlaması yükümlülüğü getirdiğinden, bağlı şirketlere herhangi bir yükümlülük yüklememektedir. Ancak bazı durumlarda bağlı şirketlerin faaliyetleri, ana şirketin faaliyetlerini etkileyebilmektedir. Örneğin, bağlı şirketin daha özgür bırakıldığı durumlarda verdiği bir ticari karar ile karlılık düşebilir ve ana şirketin yıllık hesapları etkilenebilir. Bağlı şirketin yıllık hesaplarına ilişkin Yedinci Direktif herhangi bir yükümlülük getirmemiştir. Dolayısıyla Forum Europaeum, bu konuda bir eksiklik olduğunu ve ileride yapılacak tartışmalar ile bağlı şirketlerin hesaplarının şeffaflığı ve bidirim yükümlülüklerinin dengelenmesine ilişkin çalışmalar yapılmasını önermiştir¹⁷¹.

(iii) Şirketler Topluluğu Yönetiminin Hukuki Olarak Kabul Edilmesi

Forum Europaeum bu başlık altında topluluk yararı kavramının AB düzeyinde düzenlenip düzenlenmemesi gerektiğini tartışmıştır. Fransız Yüksek Mahkemesi tarafından kabul edilen *Rozenblum Doktrini*¹⁷² ışığında, topluluk yararının tanımlanması gerektiği ve belli şartlar gerçekleştiğinde bağlı şirketlerin, ana şirkete olan bağlılıklarının hukuki olacağına atıf yaparak, bu konu hakkında aşağıdaki önerileri sunmuştur:

¹⁶⁹ Söz konusu Yedinci Direktif şu an yürürlükte olmayıp, 2013/34/EU sayılı Direktif tarafından yürürlükten kaldırılmıştır. Bkz.: yuk. s. 36

¹⁷⁰ **Corporate Group Law for Europe: Forum Europaeum Corporate Group Law**, s. 190-191

¹⁷¹ **A.e.**, s. 191-196

¹⁷² Bkz.: yuk. s. 18

Eğer ana şirket, bağlı şirketin kendi ticari yararına değil de şirketler topluluğu yararına hareket etmesine olanak sağlayacak şekilde ticari bir politika yarattıysa, aşağıdaki haller gerçekleştiğinde sorumluluğu doğmaz;

1. Şirketler topluluğunun dengeli ve sıkı bir yapısı varsa;
2. Bağlı şirket uzun dönemli ve tutarlı bir topluluk politikasına entegre olmuşsa;
3. Eğer yönetim kendi eylemleri dolayısıyla doğabilecek olan zararların makul bir süre içerisinde oluşacak yararlarla dengeleneceğini düşünüyorsa.

Bu öneri ile Forum Europaeum, Rozenblum doktrinini AB hukukunun bir parçası haline getirilmesi önerisinde bulunmuştur¹⁷³.

(iv) Özel Soruşturma

Bu öneri özellikle azınlık haklarını korumak amacıyla getirilmiştir. Eğer şirketler topluluğu faaliyetlerinde hukuka veya ana sözleşmeye aykırılık olduğu düşünülüyorsa, azınlık pay sahiplerinin genel kurulda alınan bir karar ya da mahkemenin verdiği karar ile ana şirket ve bağlı şirketler arasındaki ilişkilerin özel soruşturmaya tabi tutulabileceği öngörülmüştür. Üye devletler bu soruşturmanın detaylarını kendi hukuklarına göre ayarlayabileceklerdir. Burada Forum Europaeum ikinci bir alternatif öneri daha sunmuş ve buna göre, üye devletlere azınlık haklarını korumak amacıyla herhangi bir bilgi alma yolu düzenlemesi yapılması gerektiği belirtilmiştir. Bu özel bilgi alma yolu, özel bir soruşturmanın içerisinde yer alabilir ya da bilgi alma yollarını teminat altına alan başka bir çerçevede sunulabilir. Yine aynı şekilde bu bilgi alma hakkı şirketler topluluğunda bulunan ana şirket ve bağlı şirketler arasındaki ilişkileri kapsayacak biçimde düzenlenmelidir¹⁷⁴.

(v) Zorunlu Alım Teklifi

Bu öneri de yine azınlık haklarını korumak ile alakalıdır. Eğer şirketin hisselerinin çoğunluğu el değiştiriyorsa, azınlık pay sahiplerine şirketten ayrılma hakkı

¹⁷³ **Corporate Group Law for Europe: Forum Europaeum Corporate Group Law**, s.197-207

¹⁷⁴ **A.e.**, s. 207-217

tanınmalıdır. Burada bir kota belirlenmiş ve azınlığın, şirket hisselerinin yüzde 5'ini oluşturacak şekilde paya sahip olmalıdır denmiştir. AB düzeyinde yapılacak bir düzenleme sadece bu zorunlu alım teklifine yönelik bir kılavuz şeklinde olmalı, zorunlu alım teklifinin detaylarına ilişkin üye devletler düzenlemeler de yapmalıdır.

Buna alternatif olarak bir diğer öneri ise, yukarıdaki öneriye ek olarak, üye devletlere zorunlu alım teklifi sırasında, azınlık haklarını koruyucu başka tedbirlerin alınmasına da izin verilmesine ilişkindir¹⁷⁵.

(vi) Buy-Out ve Sell-Out

Normalde, şirketler topluluğu söz konusu olduğunda şirkette azınlık pay sahiplerinin olması şirketler topluluğunun yapısını bozabilir. Genelde şirketler topluluklarında ana şirket tarafından hisselerin yüzde 100'üne sahip olma durumu söz konusudur. Ancak çok küçük bir miktar azınlığın söz konusu olduğu durumlarda, yukarıdaki zorunlu alım teklifini tamamlayacak biçimde, eğer küçük bir azınlık söz konusu ise, bu azınlığın hisselerini alma hakkı (*buy-out*) verilmesi uygun görülmüştür. AB düzeyinde herhangi bir direktifin hazırlanması durumunda, bu direktifin söz konusu alma hakkının genel çerçevesini oluşturması gerektiği belirtilmiştir.

Aynı zamanda zorunlu alım teklifinden ayrı olarak, küçük miktar azınlığın hisselerini satma zorunluluğu (*sell-out*) da bu önerinin içinde yer almaktadır¹⁷⁶.

(vii) Şirketler Topluluğunun Beyanı

Eğer ana şirket, bağlı şirketin ana sözleşmesini tek başına değiştirebilecek şekilde hisselerine sahipse o zaman bağlı şirketin yönetimini de elinde tutmaktadır. Bu durumda Forum Europaeum, bir “Grup Beyanı (*Group Declaration*)” yapılmasını ve sicile kaydedilmesini önermiştir. Bunun için ise, ana şirketin genel kurulunun grup beyanının yapılması kararı almasını öngörmüştür. Bu beyanın yapılmasının sonuçlarının da yine AB düzeyinde yapılacak bir direktif ile düzenlenmesi gerekmektedir. Bu

¹⁷⁵ A.e., s. 217-225

¹⁷⁶ A.e., s. 225-232

sonuçlar, bağlı şirketin uğradığı zararların ana şirket tarafından karşılanması gibi durumlar olabileceğini söylemiştir¹⁷⁷.

(viii) *Haksız Ticari Faaliyet (Wrongful Trading)*

İngiliz hukukundaki haksız ticari faaliyet (*wrongful trading*¹⁷⁸) öğretisinden yola çıkılarak oluşturulan bu öneriye göre, eğer ana şirket, bağlı şirket üzerinde etkili bir

¹⁷⁷ A.e., s. 232-245

¹⁷⁸ Wrongful Trading, İngiliz hukukunda karşımıza çıkan bir terimdir. 1986 tarihli İngiliz İflas Kanunu'nun (UK Insolvency Act 1986) 214. alt başlığında (Section 214) düzenlenmiştir. Eğer şirket yönetimi, şirketin iflastan kurtulamayacağını bilerek ya da bilmesi gerekerek şirketin ticari faaliyetlerini sürdürmesine göz yumuyorsa ve şirketin alacaklılarının doğabilecek zararlarının daha az olmasını sağlamak için herhangi bir adım atmadıysa, kanuna göre haksız ticari faaliyet ortaya çıkmakta ve söz konusu kanuna göre şirket yöneticilerinin sorumluluğu doğmaktadır. Söz konusu kanunun ilgili maddesi şu şekildedir:

“Section 214 Wrongful trading:

(1) Subject to subsection (3) below, if in the course of the winding up of a company it appears that subsection (2) of this section applies in relation to a person who is or has been a director of the company, the court, on the application of the liquidator, may declare that that person is to be liable to make such contribution (if any) to the company's assets as the court thinks proper.

(2) This subsection applies in relation to a person if—

(a) the company has gone into insolvent liquidation,

(b) at some time before the commencement of the winding up of the company, that person knew or ought to have concluded that there was no reasonable prospect that the company would avoid going into insolvent liquidation, and

(c) that person was a director of the company at that time;

but the court shall not make a declaration under this section in any case where the time mentioned in paragraph (b) above was before 28th April 1986.

(3) The court shall not make a declaration under this section with respect to any person if it is satisfied that after the condition specified in subsection (2)(b) was first satisfied in relation to him that person took every step with a view to minimising the potential loss to the company's creditors as (assuming him to have known that there was no reasonable prospect that the company would avoid going into insolvent liquidation) he ought to have taken.

(4) For the purposes of subsections (2) and (3), the facts which a director of a company ought to know or ascertain, the conclusions which he ought to reach and the steps which he ought to take are those which would be known or ascertained, or reached or taken, by a reasonably diligent person having both—

(a) the general knowledge, skill and experience that may reasonably be expected of a person carrying out the same functions as are carried out by that director in relation to the company, and

(b) the general knowledge, skill and experience that that director has.

(5) The reference in subsection (4) to the functions carried out in relation to a company by a director of the company includes any functions which he does not carry out but which have been entrusted to him.

(6) For the purposes of this section a company goes into insolvent liquidation if it goes into liquidation at a time when its assets are insufficient for the payment of its debts and other liabilities and the expenses of the winding up.

(7) In this section “director” includes a shadow director.

şekilde hâkimiyetini kullanıyorsa ve bağlı şirketin durumu kötüleşmişse, bağlı şirketten olan alacaklılara karşı sorumluluğun doğmaması için, ana şirketin bağlı şirket kriz noktasına ulaştığı anda, ya bağlı şirketi kurtarmaya ya da tasfiye etmeye karar vermesi gerekir. Forum Europaeum, buna ilişkin önerilerin AB tarafından yayınlanması gerektiğini belirtmiştir¹⁷⁹.

Bu önerilere eleştiri olarak, *Rozenblum* doktrinine fazla güvenilmesi, halbuki bu doktrininin tesirinin tartışmalı olması, birçok konunun düzenlenmesinin üye devletlere bırakılması, özellikle “Grup Beyanı” şeklindeki bir önerinin yapılmasının bugünkü şirketler toplulukları açısından pek geçerli olamayacağını, zira şirketler topluluklarının, özellikle de çok uluslu olanların, oldukça karmaşık yapılara sahip olduğu ve beyanın hangi hallerde yapılacağına öngörülmesinin çok zor olacağı söylenmiştir¹⁸⁰.

Forum Europaeum’un yaptığı öneriler AB düzeyinde bir şirketler topluluğu hukuku oluşmasına sebebiyet vermediyse de, bu alandaki tartışmalara katkıda bulunmuştur. Türkiye’de ise şirketler topluluğu ile ilgili hükümleri kanun koyucu yeni Türk Ticaret Kanunu’na eklerken bu önerilerden yararlanmıştır¹⁸¹.

3. Avrupa Model Şirketler Kanunu (“EMCA”)

Burada ayrıca biraz daha yeni bir çalışma olan Avrupa Model Şirketler Kanunu¹⁸² projesine de değinmek gerekir. Bu proje, Eylül 2007 tarihinde Danimarkalı Prof. Paul Krüger Andersen ve Prof. Theodor Baums’un girişimleriyle başlayan, Avrupa Model Şirketler Kanunu taslağı oluşturmak amacıyla, AB’nin çeşitli

(8)This section is without prejudice to section 213.

¹⁷⁹ **Corporate Group Law for Europe: Forum Europaeum Corporate Group Law**, s. 245-257

¹⁸⁰ Daha fazla bilgi için bkz.: Christine Windbichler, **a.g.e.**

¹⁸¹ Karahan/Giray, **a.g.e.**, s. 123; Gönen Eriş, **6335 Sayılı Kanunla Güncellenmiş Yeni TTK Hükümlerine Göre Ticari İşletme ve Şirketler**, C: II, Seçkin Yayınları, 2013, s. 1989; Ünal Tekinalp, **Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku**, s. 533; Hasan Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 216

Bkz. TTK md. 195’in gerekçesi:

“(…)Sistemin oluşturulmasında, Avrupa konzern hukukuna ilişkin Forum Europaeum (FE)’un (ZGR 1988,672) önerileri de dikkate alınmıştır(…)”

¹⁸² İngilizce olarak: European Model Company Act (“EMCA”)

ülkelerinden gelen profesörlerin katılımlarıyla oluşturulan bir projedir¹⁸³. Forum Europaeum'dan farklı olarak oluşturulacak bu model kanun ile AB'ye daha iyi düzenlemeler yapılması için bir takım öneriler sunmak ve üye devletlerin de kendi düzenlemelerini yaparken yararlanabileceği bir model kanun olmak amacı güdülmüştür.

Yani sadece AB yetkililerine öneriler sunulmak için bu proje başlatılmamıştır, aynı zamanda üye devletlerin de uygulayabileceği bazı öneriler verilmeye çalışılmaktadır. Proje kapsamında profesörlerin yaptığı çalışmaların sonucu birkaç bölüm yayınlanmıştır. Bu yayınlanan bölümler arasında şirketler topluluğuna ilişkin bir bölüm de bulunmaktadır. Söz konusu bölüm 4 ana başlık ve 17 alt başlıktan oluşmaktadır. Bu bölüm oluşturulurken özellikle şirketler topluluklarının yönetimine odaklanılmıştır. Burada, bu model kanunda getirilen önerilere kısaca değinilecektir¹⁸⁴:

(i) Tanımlar

Şirketler topluluğu ile alakalı bölüm ilk olarak şirketler topluluğunun tanımını yapmak ile başlamış ve bu tanımları yürürlükteki AB müktesabatına oranla oldukça kısa tutmuştur. Buna göre şirketler topluluğu, bir ana şirket ve yerel ve yabancı bağlı şirket veya teşebbüslerin oluşturduğu bir teşebbüstür (Alt başlık 1). Yani oldukça basit ve geniş bir tanıma yer verilmiştir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken nokta, ana şirketin bir “şirket” olması gerektiği yani herhangi bir gerçek kişinin ana şirket olarak kabul edilmediğidir. EMCA, bu tanım ile kontrol ilkesini benimsemiş, tek elden yönetim ilkesini tanımın merkezine almamıştır. Tanımın bir diğer dikkat çekici noktası ise, bağlı şirketlerden bahsederken yabancı uyruklu bağlı şirket özelliğindeki şirketleri de tanımın kapsamının içine alınmasıdır. Böylece çok uluslu şirketlerin de model kanunun kapsamına girmesi sağlanmıştır.

Daha sonra bağlı şirket ve ana şirket ve tamamına sahip olunan bağlı ortaklık tanımlarına yer verilmiştir (Alt başlık 2-3). İkinci tanıma yer verilmesinin sebebi ise,

¹⁸³ Proje hakkında daha fazla bilgi için bkz.: (çevrimiçi) <http://law.au.dk/forskning/projekter/europeanmodelcompanyactemca/>, 20 Mart 2015

¹⁸⁴ Söz konusu bölüm 01 Ekim 2013 tarihinde yayınlanmıştır. Model Kanunun şirketler topluluğuna yönelik olan bölümünün metni için bkz.: (çevrimiçi) http://law.au.dk/fileadmin/Jura/dokumenter/CHAPTER_16_GROUPS_OF_COMPANIES.pdf, 20 Mart 2015

azınlığın olmadığı durumlarda ana şirkete daha fazla serbesti tanınmasını sağlamak şeklinde belirtilmiştir.

Daha sonra ise “kontrol” kavramının tanımı yapılmış ve burada ikili bir ayrıma gidilmiştir, *de jure* kontrol ve *de facto* kontrol. Öncelikle kontrol, bağlı şirketi finansal ve ticari olarak, tek başına ya da diğer ortaklarla yönetme gücü olarak tanımlanmıştır (Alt başlık 4). *De jure* kontrol, bir şirketin doğrudan veya dolaylı olarak, bu ilişkinin açıkça kontrol yaratmadığı istisnai durumlar hariç, bağlı şirketin hisselerinin yarısından fazlasına sahip olması olarak tanımlanırken, *de facto* kontrol ise, bir şirketin bağlı şirketin hisselerinin yarısına veya yarısından azına sahip olduğu durumlarda, ancak; **(i)** diğer yatırımcılarla yaptığı bir anlaşma sonucu şirketin oy haklarının yarısından fazlasını kullanabiliyorsa; **(ii)** herhangi bir sözleşme veya şirket ana sözleşmesi altında bağlı şirketin finansal ve ticari faaliyetlerine hükmedebiliyorsa; **(iii)** bağlı şirketin işletmesini kontrol edebilecek güce sahip en üst düzey yönetim organının çoğunluğunu atayabiliyorsa veya görevden alabiliyorsa; ya da **(iv)** bağlı şirketin genel kurulunda ya da buna eşdeğer organında oy çoğunluğunu kullanma hakkı varsa ve dolayısıyla işletme hâkimiyeti altındaysa, ortaya çıkar (Alt başlık 5-6).

Bunun yanında model kanunda, ana şirketin yazılı olarak, kontrol durumu oluştuğu veya ortadan kalktığı anda bağlı şirkete bildirimde bulunması gerektiği söylenmiştir. Böyle bir bildirim yükümlülüğü getirilmesinin sebebi, bağlı şirket statüsüne giren bir şirketin bazı sorumluluklarının doğmasıdır. İkinci bir bildirim yükümlülüğü ise bağlı şirkete getirilmiştir, bağlı şirket, ana şirketten kontrol durumunun oluştuğuna dair bir bildirim aldığı anda, ana şirketi, bağlı şirketin diğer şirketlerde sahip olduğu hisse ve oy haklarına dair bilgilendirmesi gerektiği söylenmiştir. Bu bildirim yükümlülüğünün getirilmesinin sebebi ise, ana şirketin, bağlı şirket vasıtasıyla dolaylı olarak başka şirketlerde oluşabilecek haklarından haberdar olmasıdır (Alt başlık 8).

(ii) Şirketler Topluluğunun Yönetimi

Şirketler topluluğunun yönetimi ile alakalı, ilk olarak ana şirketin bağlı şirketin yönetim kuruluna talimat verebilmesi hakkı getirilmiştir (Alt başlık 9). Bu hakkın model kanunda yer alması ilginçtir, çünkü şirketler topluluğu ile ilgili kanunlarda genelde bu hakka yer verilmez, ancak uygulamada açıkça bağlı şirketler, ana

şirketlerinden yazılı veya sözlü olarak direktifler alırlar. Bu hakkın hukuk sistemleri tarafından kabul edilmemesinin nedeni, kanımızca, bağlı şirketin hala özgür iradesi olan bir şirket olarak görülmesi olabilir. EMCA'nın bu şekilde bir hüküm kabul etmesiyle, şirketler topluluğunu bir teşebbüs olarak kabul etmesinden dolayı olmuş olabilir¹⁸⁵. Aynı şekilde, ana şirkete, bağlı şirketten bilgi talep etme hakkı da, bağlı şirketin bulunduğu ülke kanunları da izin verdiği sürece, model kanunda verilmiştir (Alt başlık 10). Bu talep edilen bilgi, özellikle hesaplara ilişkin olabilir.

Forum Europaeum tarafından sunulan öneriye paralel şekilde, bağlı şirketin hisselerinin yüzde 90'na sahip ana şirkete, azınlığın hisselerini alma hakkı tanınmıştır (*squeeze-out*) (Alt başlık 11). Bu hükmün model kanunda yer almasının nedeni, tam anlamıyla bütünleşmiş şirketler topluluğu oluşmasına olanak sağlamaktır.

Yine Forum Europaeum'un yaptığı öneriye benzer şekilde genel kurula ve azınlığa bilgi alma ve özel bilgi isteme hakları getirilmiştir (Alt başlık 12), ancak Forum Europaeum'un yaptığı öneriden biraz daha geniş bir hak tanınmıştır. Forum Europaeum'da sadece şirket ana sözleşmesini ya da kanunu ihlal edici büyük bir durumun söz konusu olduğundan şüphelenildiğinde bu hakkın tanınması gerektiği belirtiliyordu, EMCA ise, bu hakkın herhangi bir ihlalden şüphelenildiği vakit tanınması gerektiği fikrinden yanadır.

(iii) Bağlı Şirketin Ortaklarının ve Alacaklılarının Korunması

Bu alt başlık altında, bağlı şirketin hisselerinin tamamının ana şirkete ait olmaması durumunda, ana şirketin kurumsal bir fırsatı bağlı şirketin yöneticilerinin onayı olmadan kendi yararına kullanmasını yasaklamıştır (Alt başlık 13).

Forum Europaeum'un önerilerinden bir diğeri olan özel soruşturma da yine, EMCA'nın önerileri arasında yer almakta ancak daha çerçevesi belirlenmiş bir şekilde ortaya çıkmaktadır (Alt başlık 14).

Yine azınlığı korumak amacıyla, Forum Europaeum'da olduğu gibi, ana şirketin doğrudan veya dolaylı olarak bağlı şirketin yüzde 90 oranında hisselerine veya oy haklarına sahip olduğu zaman, diğer ortakların oy haklarını veya hisselerini satın alması

¹⁸⁵ Teşebbüs yaklaşımı ile alakalı bilgiler için bkz.: yuk. s. 19

için ana şirkete başvurma hakkı verilmesi önerisinde bulunulmuştur (*sell-out*) (Alt başlık 15)¹⁸⁶.

EMCA'nın verdiği öneriler arasında en önemlisi, birçok defa gündeme gelen "topluluk yararı" hususunun model kanunda bir hükme dönüşmüş şekilde belirtilmesidir. EMCA, topluluk yararını şu şekilde düzenlemiştir:

"Alt başlık 16

Topluluk Yararı

(1) *Eğer bağlı şirketin yönetimi, özellikle ana şirketin direktifleri sonucunda, kendi şirketlerinin menfaatlerine aykırı bir karar alıyorsa, şu hallerde yönetim görevini ihlal ettiği addolunmaz:*

- a) *Karar, şirketler topluluğunun tamamının menfaatineyse;*
- b) *Yönetim doğacak kayıp/zarar/dezavantajların, makul bir süre içerisinde menfaat/kazanım/avantaja dönüşeceğini düşünüyorsa; ve*
- c) *İlk cümlede geçen kayıp/zarar/dezavantajların uzun süreli varlığı, şirketi riske atmayacaksa.*

(2) *Eğer şirketin tamamı ana şirkete aitse, paragraf (1)(b) uygulanmaz.*

(3) *Eğer (1). paragrafta bahsedilen şartlar yerine gelmezse, bağlı şirketin yönetimi ana şirketin direktiflerini yerine getirmek zorunda değildir."*

Burada görüldüğü üzere, topluluk yararının tanımına yer verilmemiş, sadece topluluk yararına ilişkin bir çerçeve çizilmeye çalışılmıştır. Söz konusu maddenin gerekçesinde ise, topluluk yararı kavramının hâkimlere bırakılması gerektiği, böyle bir tanımın yapılmasının neredeyse imkânsız olduğu ve hâkimlerin olaya göre karar vermesi gerektiği belirtilmiştir¹⁸⁷.

¹⁸⁶ Forum Europaeum'un önerisi için bkz.: yuk. s. 73

¹⁸⁷ Söz konusu gerekçe metni İngilizce olarak şu şekildedir:

"Section 16 does not provide a definition of the "interest of the group". The reason is that a satisfactory definition would be very difficult, if not impossible, to find given the almost infinite diversities of situations in groups. Therefore, it is left to judges to decide on a case by case basis. This approach creates some uncertainty but which should be rather limited because judges usually do not tend to second guess the business decisions of management, as long as the company has not filed for bankruptcy."

EMCA'da topluluk yararından bahsederken *Rozenblum* doktrininden faydalanmıştır ancak bazı basitleştirmeler ve esnemeler yapmıştır. Öncelikle, *Rozenblum* doktrininden farklı olarak, EMCA önerisinde sıkı bir şirketler topluluğu yapılaşması aramamaktadır.

Son olarak, yine Forum Europaeum'da da karşımıza çıkan bir öneri ile benzer şekilde, EMCA'nın getirmiş olduğu haksız ticari faaliyete (*wrongful trading*) ilişkin getirilen taslak hüküm karşımıza çıkmaktadır. Eğer bağlı şirket, ana şirketin direktifleri doğrultusunda ve topluluk yararına hareket ediyorsa, kriz noktasına geldiyse ve kendi kaynakları ile bu durumdan kurtulamıyorsa, ana şirket, bağlı şirketi ya yeniden yapılandırmak ile ya da tasfiye prosedürünü başlatmak ile yükümlüdür.

D. AVRUPA BİRLİĞİ ŞİRKETLERİ

Şirketler topluluklarına ilişkin üye devletler arasında farklılıkların bulunması, şirketler topluluklarına yönelik Birlik düzeyinde ortak bir düzen oluşturulamaması ve özellikle farklı üye devletlerde iştirakleri bulunan şirketlerin çoğalması gibi nedenlerle, bazı yasal şirket yapılaşmalarının kabul edilmesine neden olmuştur. Ancak unutulmamalıdır ki, bu şirket yapılaşmaları şirketler topluluklarına kolaylık getirmek amacıyla kabul edilmiş olmakla beraber, şirketler topluluğu hukukunu oluşturmamaktadır, zira şirketler toplulukları bu yasal düzenler altında kurulmuş olmak zorunda değildirler.

Bu alt başlıkta, şirketler topluluklarını ilgilendirdiğinden kısaca iki önemli yasal yapılaşma olan Avrupa Şirketi ve Avrupa Ekonomik Çıkar Toplulukları incelenecek ve diğer yasal oluşumlar yine kısaca belirtilecektir.

1. Avrupa Şirketi (Societas Europea-SE)

Ön hazırlıkları 1960lı yıllarında başlayan ve 1970 yılında ilk defa bir tüzük tasarısı ile gündeme gelen Avrupa Şirketi (Societas Europea, ya da kısaca “SE”)¹⁸⁸,

¹⁸⁸ Haluk Kabaalioglu, *AT'da Şirketler Hukuku ve Sermaye Piyasası Çalışmaları – Türkiye Açısından Bir Değerlendirme*, İstanbul, TÜSİAD Yayınları, 1989, s. 31-35; Stefan Grundmann, *a.g.e.*, s. 671-678; Karel Van Hulle (haz.), *a.g.e.*, s. 44; Adriaan Dorresteijn v.d., *a.g.e.*, s. 103; Nizam İpekçi, *a.g.e.*, s. 130-134. Söz konusu ilk tasarı metni özellikle işçilerin yönetime katılması maddeleri yüzünden fazla eleştirilmiştir. Daha fazla bilgi için, Stefan Grundmann, *a.g.e.*, s. 672-673; Adriaan Dorresteijn v.d., *a.g.e.*, s. 104

ancak 8 Ekim 2001 tarihinde bir tüzük aracılığı ile kabul edilebilmiştir. Bir anonim şirket olarak tasarlanan SE, ulusal düzeyde kurulan şirketlerin Avrupa düzeyine taşınması ve böylece şirketin karmaşık yapısının kolaylaştırılmasını hedeflemektedir¹⁸⁹. Amaç şirket yapılaşmasını üye devletlerin ötesine geçirek, ticari anlamda daha güçlü ve rekabet ortamında daha kolay hareket edebilecek şirketler yaratmaktadır¹⁹⁰. Özellikle, Avrupa Şirketi modelini benimseyen şirketlerin, merkezini bir üye devletten diğer üye devlete tasfiye olmaksızın taşıyabilmesi kolaylığı getirecek bir esneklik sağlamaktadır¹⁹¹.

SE, bir anonim şirkettir, sermayesi paylara bölünmüştür ve sicile kaydolmakla tüzel kişilik kazanır. Bağlı olduğu hukuk 2157/2001 sayılı Tüzük¹⁹² (bundan böyle “**SE Tüzüğü**” olarak anılacaktır), bu tüzüğün izin verdiği ölçüde SE’nin kendi ana sözleşmesi ve bu iki kaynağın olaya uygulanamadığı durumlarda, SE’nin merkezinin bulunduğu ülke hukukudur¹⁹³.

SE yapılanmasının kabul edilmesinden bu yana çeşitli firmalar SE şeklinde yapılaşma yoluna gitmiştir. Bunlara örnek olarak, Almanya merkezli dizel motor üretimi yapan MAN Diesel & Turbo SE¹⁹⁴ veya Alpler üzerinde yapılacak olan Brenner Tüneli için kurulan Alman ve İtalyan firmaların ortaklığı ile kurulan Galleria di Base del Brennero - Brenner Basistunnel BBT SE¹⁹⁵ verilebilir.

SE Tüzüğü, 7 bölümden oluşur, bu bölümler sırası ile, genel hükümler; kuruluş; SE’nin yapısı; yıllık ve konsolide hesaplar, tasfiye, iflas ve borçların ifası, ek hükümler ve son hükümlerdir.

¹⁸⁹ Adriaan Dorresteijn v.d., **a.g.e.**, s. 105; Guy Moustaki, Valérie Engammare, **a.g.e.**, s. 281; Karel Van Hulle (haz.), **a.g.e.**, s. 44

¹⁹⁰ Guy Moustaki, Valérie Engammare, **a.g.e.**, s. 281

¹⁹¹ Adriaan Dorresteijn v.d., **a.g.e.**, s. 104

¹⁹² Council Regulation (EC) No 2157/2001 of 8 October 2001 on the Statute for a European Company (SE)

¹⁹³ Adriaan Dorresteijn v.d., **a.g.e.**, s. 105; Guy Moustaki, Valérie Engammare, **a.g.e.**, s. 281

¹⁹⁴ Resmi websitesi: (çevrimiçi) <http://dieselturbo.man.eu/>, 20 Mart 2015

¹⁹⁵ Resmi websitesi: (çevrimiçi) <http://www.bbt-se.com/en/home/>, 20 Mart 2015

a. Kuruluş

Bir SE'nin asgari sermayesinin 120.000 Euro olması gerekmektedir¹⁹⁶. SE kurulurken, merkezinin bulunacağı üye devletin bir anonim şirket kurulumuna ilişkin getirdiği hükümlere uygun olarak kurulması gerekir. Kuruluşuna dair gerekli belgeleri 2009/101/EC sayılı Direktife ve bulunduğu üye devletin hukukuna uygun olarak açıklar. Aynı zamanda her bir SE'nin Avrupa Birliği Resmi Gazetesi (*Official Journal of the European Union*)'nde yayınlanması gerekmektedir¹⁹⁷. Bir SE'nin isminin yanında ayrıca SE kısaltmasının bulunması gerekir.

SE kurma yolları birden fazladır. Sadece tüzel kişiler SE kurabilirler, gerçek kişilerin SE kurması mümkün değildir¹⁹⁸. SE kurma yolları Tüzük'te sayıldığı üzere 4 adettir:

(i) Farklı üye devletlerin kanunlarına tabi olan anonim şirketlerin birleşmesi (md. 17): Bu birleşmenin 2011/35/EU sayılı Direktif¹⁹⁹e uygun olarak gerçekleşmesi gerekir. Bu birleşmenin, devralma şeklinde de yapılması mümkündür, ancak devralan şirket daha sonra SE yapısına dönüşmelidir²⁰⁰. SE olarak birleşmeye karar veren iki şirket arasında Birleşme İlkeleri²⁰¹ isimli bir belge hazırlanmalıdır. Bu belgenin içeriğinde bulunması gerekenler SE Tüzüğü'nün 20. maddesinde sayılmıştır.

(ii) Bir holding-SE oluşturulması (md. 32): Merkezleri AB içerisinde yer alan iki anonim şirket, farklı üye devlet kanunlarına tabi olmak ya da en az iki yıldır başka bir üye devletin kanunlarına tabi bağlı şirketi veya şubesi olmak şartı ile bir holding-SE oluşturabilirler. Bu iki şirket eğer holding-SE kurmaya karar verirse, bu holding-SE'nin oluşturulmasına ilişkin bazı ilkeler yayınlamaları gerekir. Bu ilkelerin içeriğinde holding-SE oluşturmanın ekonomik ve hukuki gerekçeleri ile beraber

¹⁹⁶ Guy Moustaki, Valérie Engammare, **a.g.e.**, s. 281; Karel Van Hulle (haz.), **a.g.e.**, s. 44; Adriaan Dorresteijn v.d., **a.g.e.**, s. 115; Stefan Grundmann, **a.g.e.**, s. 687

¹⁹⁷ Karel Van Hulle (haz.), **a.g.e.**, s. 45

¹⁹⁸ Guy Moustaki, Valérie Engammare, **a.g.e.**, s. 281; Stefan Grundmann, **a.g.e.**, s. 678

¹⁹⁹ Directive 2011/35/EU of the European Parliament and of the Council of 5 April 2011 concerning mergers of public limited liability companies, söz konusu Direktif Üçüncü Direktif olarak da anılan 78/855/EC sayılı Direktif'i yürürlükten kaldırmıştır (Third Council Directive of 9 October 1978 based on Article 54 (3) (g) of the Treaty concerning mergers of public limited liability companies (78/855/EEC))

²⁰⁰ Adriaan Dorresteijn v.d., **a.g.e.**, s. 107

²⁰¹ İngilizce olarak: Terms of Merger

sonuçları ve bunun çalışanlar ve pay sahipleri açısından sonuçlarının anlatıldığı bir rapor da bulunmalıdır.

(iii) Bağlı SE oluşturulması (md. 35): Merkezleri AB içerisinde yer alan iki anonim şirket, farklı üye devlet kanunlarına tabi olmak ya da en az iki yıldır başka bir üye devletin kanunlarına tabi bağlı şirketi veya şubesi olmak şartı ile bağlı bir SE oluşturabilirler.

(iv) Bir anonim şirketin SE'ye dönüşmesi (md. 37): Üye devletlerin herhangi birinin kanunlarına göre kurulmuş ve merkezi AB içerisinde yer alan bir anonim şirket, en az iki yıldır başka bir üye devletin kanunlarına tabi bir bağlı bir şirketinin bulunması kaydıyla SE'ye dönüşebilir. Bu dönüşüm şirketin tasfiyesine ya da yeni bir tüzel kişilik oluşmasına neden olmaz. Yine bu halde de yönetim kurulu ya da idari kurulun ilkeler oluşturması gerekmekte ve bunların içeriğinde söz konusu dönüşümün şirkete olacak hukuki ve ekonomik gerekçeleri ile beraber sonuçları ve bunun çalışanlar ve pay sahipleri açısından sonuçlarının anlatıldığı bir rapor da bulunmalıdır.

Bunların dışında, bir SE'nin, SE yapısında bir bağlı şirket kurması, bir SE'nin başka SE yapıları ya da sınırlı sorumlu şirketler ile birleşmeleri; bir SE'nin başka SE yapıları ya da sınırlı sorumlu şirketler ile bir holding-SE oluşturması; ya da bir SE'nin başka SE yapıları ya da sınırlı sorumlu şirketler ile bir bağlı SE oluşturması şeklinde de kurulabilir²⁰².

Ancak burada önemli bir husus vardır, bir SE'nin kurulabilmesi için öncelikle 2001/86/EC sayılı Direktif²⁰³ (bundan sonra "SE Direktifi" olarak anılacaktır.) gereğince, işçilerin bu konuda katılımının sağlanması ve SE kurulması üzerinde uzlaşmış olması gerekmektedir. Bu konuya aşağıda tekrar değinilecektir²⁰⁴.

b. Yapılanma

Bir SE'nin, tüzüğünde belirlenen şekle göre, organları şunlar olabilir: Genel kurul ve bir danışma kurulu ve yönetim kurulu (iki kademeli sistem) ya da genel kurul

²⁰² Adriaan Dorresteijn v.d., a.g.e., s. 108

²⁰³ Söz konusu Direktif SE Tüzüğünü tamamlayıcı niteliktedir ve Tüzüğün ayrılmaz parçası olarak kabul edilmektedir. (Council Directive 2001/86/EC of 8 October 2001 supplementing the Statute for a European company with regard to the involvement of employees)

²⁰⁴ Bkz.: aş. s. 85

ve sadece yönetim kurulu (tek kademeli sistem)²⁰⁵. Bu iki sistem arasında seçim yapma hakkı vardır.

İki kademeli sistemde, yönetim kurulu SE'nin yönetiminden ve idaresinden sorumludur. Bu yönetim kurulunun üyeleri, danışma kurulu tarafından atanır veya görevden alınır (md. 39). Danışma kurulu, yönetim kurulunun gözetleyip denetlemekle yükümlüdür, ancak yönetim işlerine karışmaz. Danışma kurulunun üyeleri ise genel kurul tarafından atanır (md. 40). Yönetim kurulu, her üç ayda bir danışma kuruluna rapor verir (md. 41).

Tek kademli sistemde ise, yönetim kurulu SE'nin yönetiminden ve idaresinden sorumludur. Yönetim kurulunun üyeleri, genel kurul tarafından atanır (md. 43). Bu yönetim kurulu en az her üç ayda bir toplanmalı, SE'nin durumunu tartışmalı ve geleceği ile ilgili kararlar almalıdır (md. 44). Yönetim kurulu kendi içinden bir başkan seçmelidir (md. 45).

SE Tüzüğü içerisinde ayrıca, her iki sistem için de ortak kurallar getirilmiştir. Bunlar arasında, şirket üyelerinin altı yılı aşan bir süre için görevlendirilemeyeceği, ancak yeniden atanmanın mümkün olabileceği, toplantı yeter sayısının yönetim kurulu üye sayısının yarısı olduğu ve karar sayısının toplantı da hazır bulunanların çoğunluğu olduğu da belirtilmiştir (md. 46-51).

Genel kurul ise, SE Tüzüğü ve SE Direktifi ile özel olarak getirilen hususlarda karar alma yetkisine sahiptir. Bu yetkiler arasında, SE'nin merkezinin taşınması, Birleşme İlkeleri'nin onaylanması gibi yetkiler bulunmaktadır. Genel kurulda da karar yeter sayısı, SE Tüzüğü'nde veya üye devlet hukukunda aksi öngörülmediyse, hâlihazırda toplantıda bulunanların çoğunluğu olarak belirlenmiştir. Aynı zamanda SE Tüzüğü'nde azınlık haklarını koruyucu bir takım hükümler de bulunmaktadır (Örneğin; md. 55, 56)²⁰⁶.

²⁰⁵ Karel Van Hulle (haz.), **a.g.e.**, s. 45; Adriaan Dorresteijn v.d., **a.g.e.**, s. 115; Guy Moustaki, Valérie Engammare, **a.g.e.**, s. 283

²⁰⁶ Adriaan Dorresteijn v.d., **a.g.e.**, s. 119; Stefan Grundmann, **a.g.e.**, s. 692

c. İşçilerin Yönetime Katılımı

Daha önceden de kısaca bahsedildiği gibi işçilerin karar alma sürecine dâhil edilmesi, tartışılan bir konu olmuş ve ilk taslağın ağır eleştiriler almasına yol açmıştır. Ancak en sonunda üzerinde uzlaşılan husus, yönetim ve işçiler arasında müzakerelerin öncelik kazandığı bir yaklaşım olmuştur²⁰⁷.

Öncelikle, SE Direktifi'ne göre bir SE'nin kurulması aşamasında, işçilerin ve şirket çalışanlarının da fikrinin alınmasına önem verilmiş ve hazırlanacak olan ilkeler ve içeriğindeki raporun işçilere sunulması ve onlarla görüşmelerin yapılması gerektiği bildirilmiştir. Bu görüşmelerin yapılabilmesi için bir müzakere organı kurulması öngörülmüştür. Bu müzakere organı kurulduğu anda görüşmeler başlar ve altı ay boyunca sürebilir. Ancak taraflar dilerlerse bu süre bir yıla kadar uzatılabilir. Direktif'te müzakerelerin nasıl yapılacağına ilişkin ayrıntılı hükümler bulunmaktadır²⁰⁸.

Bu müzakere organında kararlar salt çoğunluk ile alınır, ancak bu salt çoğunluk ayrıca işçilerin de salt çoğunluğunu temsil etmelidir²⁰⁹. Eğer müzakere organından karar çıkmazsa Standart Kurallar denilen ve Direktif'in EK'inde yer alan kurallar uygulama bulur.

d. Yıllık Raporlar ve Tasfiye

SE'lerin yıllık finansal hesapları, konsolide hesapları ve bunların denetimi merkezinin bulunduğu üye ülke kanunlarına göre olacaktır. Ancak burada unutulmamalıdır ki, 2013/34/EU sayılı Direktif ve denetime ilişkin olan 2006/43/EC sayılı Direktif üye ülke kanunlarını bu alanlarda uyumlaştırmıştır (md. 61)²¹⁰.

Tasfiye konusunda ise yine, SE'nin merkezinin bulunduğu üye ülke kanunları, genel kurulun alacağı kararlar da dâhil olmak üzere geçerli olacaktır (md. 63). Burada

²⁰⁷ Karel Van Hulle (haz.), **a.g.e.**, s. 45; Adriaan Dorresteijn v.d., **a.g.e.**, s. 120; Stefan Grundmann, **a.g.e.**, s. 694

²⁰⁸ Adriaan Dorresteijn v.d., **a.g.e.**, s. 121

²⁰⁹ **A.e.**, s. 121

²¹⁰ **A.e.**, s. 119

yıllık finansal hesaplar ve konsolide hesaplardan farklı olarak, AB düzeyinde herhangi bir uyumlaştırma çalışması yoktur²¹¹.

e. Vergilendirme

SE'ler için öngörölmüş olan spesifik bir vergilendirme düzenlemesi yoktur. Genel olarak sınırlı sorumlu şirketlere uygulanan vergi rejimi SE'ler için de uygulanır²¹².

Ancak çifte vergilendirmeye ilişkin durumlarda, 2011/96/EU sayılı Direktif uygulanacaktır²¹³.

2. Avrupa Ekonomik Çıkar Topluluğu (European Economic Interest Grouping-EEIG)

Avrupa Ekonomik Çıkar Topluluğu (European Economic Interest Grouping ya da kısaca “**EEIG**”), 1985 yılında kabul edilen bir tüzük ile 1 Temmuz 1989 tarihinden itibaren AB hukuk düzeninde yürürlükte olan bir oluşumdur²¹⁴. Kaynağını Fransız hukuk sisteminde kabul edilen “*groupement d'intéret économique*”²¹⁵den almaktadır²¹⁶. 2137/85 sayılı Tüzük²¹⁷ (bundan böyle kısaca “**EEIG Tüzüğü**” olarak anılacaktır) ile düzenlenen EEIG, farklı üye devletlerde kurulmuş olan şirketlerin ya da gerçek kişilerin belli bir ekonomik çıkar doğrultusunda bir araya gelmesidir²¹⁸. EEIG yapısı ile kurulan az ortaklık olmasına rağmen bazı örneklere rastlanmaktadır. Bu yapılanma ile kurulmuş

²¹¹ A.e.

²¹² Bu konu hakkında daha fazla bilgi için bkz.: Stefan Grundmann, **a.g.e.**, s. 696-698

²¹³ Bkz. yuk. s. 61-64

²¹⁴ Haluk Kabaalioğlu, **a.g.e.**, s. 15; Guy Moustaki, Valérie Engammare, **a.g.e.**, s. 279; Karel Van Hulle (haz.), **a.g.e.**, s. 40

²¹⁵ Fransız hukuku altında bu tip yapılaşmalar bir şirket olarak değil, özel hukuki bir araç olarak görölmektedir. Bu yapılaşmanın üyeleri, bağımsızlıklarını kaybetmeden ortak çıkarları doğrultusunda bir araya gelmektedirler. Code de Commerce, Article L251-1-L251-23, söz konusu kanun metni (Fr.) için bkz.:
(çevrimiçi)
http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do;jsessionid=95EC36471C6AB15B0A33C75FBED2669A.tpd_ila14v_3?idSectionTA=LEGISCTA000006146070&cidTexte=LEGITEXT000005634379&dateTexte=20150224, 20 Mart 2015

²¹⁶ Haluk Kabaalioğlu, **a.g.e.**, s. 15; Karel Van Hulle (haz.), **a.g.e.**, s. 40; Stefan Grundmann, **a.g.e.**, s. 704

²¹⁷ Council Regulation (EEC) No 2137/85 of 25 July 1985 on the European Economic Interest Grouping (EEIG)

²¹⁸ Karel Van Hulle (haz.), **a.g.e.**, s. 41

teşebbüslere örnek olarak Fransız-Alman ortaklığı medya şirketi ARTE (*Association relative à la télévision européenne*)²¹⁹ verilebilir.

EEIG Tüzüğü'nde belirtildiği üzere, EEIG, kendi adına kar etme amacı taşımayan, ancak üyelerinin ekonomik faaliyetlerini geliştirmeye yardımcı, bu faaliyetlerin sonuçlarını iyileştirici bir amaç taşır (md. 3/1)²²⁰. EEIG'nin bir tüzel kişiliğe sahip olup olmayacağı ise üye devletlerin tercihine bırakılmıştır²²¹, ancak EEIG'lerin halka açılmayacakları tüzükte belirtilmiştir (md. 23)²²².

a. Kuruluş

Bir EEIG'nin farklı ülkelerde faaliyet gösteren iki üyesi bulunmalıdır. Bu üyelerin bir anlaşma imzalayarak bunu EEIG'nin resmi adresinin bulunduğu üye devlette sicile kaydettirmelidirler (md. 1, 6)²²³. Bu anlaşma şeklen, EEIG'nin resmi adresinin bulunduğu üye devletin kanunlarına tabi olacaktır. Ancak taraflar sözleşmenin başka bir hukuk sistemine tabi olmasını kararlaştırabilirler²²⁴.

Sözleşmenin içeriğinde sonuna EEIG ibaresi eklenmiş hali ile beraber ismi ve EEIG'nin resmi adresi, üyeler ile bilgiler ve eğer belirlendiyse EEIG'nin süresi de bulunmalıdır (md. 5). EEIG için bir sermaye şartı getirilmemiştir²²⁵.

EEIG'lerin resmi adreslerini başka bir üye devlete herhangi bir sınırlama ile karşılaşmaksızın taşımaları mümkündür (md. 13)²²⁶. Ancak resmi adres taşıma işlemi EEIG'nin tabi olacağı hukuk sistemini değiştirecekse, bunun için özel hükümler de EEIG Tüzüğü'nde öngörülmüştür (md. 14).

²¹⁹ Resmi websitesi: (çevrimiçi) <http://www.arte.tv/fr>, 20 Mart 2015

²²⁰ Adriaan Dorresteijn v.d., **a.g.e.**, s. 96

²²¹ Guy Moustaki, Valérie Engammare, **a.g.e.**, s. 279; Adriaan Dorresteijn v.d., **a.g.e.**, s. 96

²²² Karel Van Hulle (haz.), **a.g.e.**, s. 43

²²³ Adriaan Dorresteijn v.d., **a.g.e.**, s. 97

²²⁴ **A.e.**

²²⁵ Guy Moustaki, Valérie Engammare, **a.g.e.**, s. 279

²²⁶ **A.e.**, s. 280

b. Yapılanma

EEIG'nin zorunlu organları, üyeler ve yönetici ya da yöneticilerdir²²⁷, ancak EEIG'yi oluşturan sözleşmede daha fazla organ kurulması da öngörülebilir. Üyelerin beraber bir organ olarak hareket ettikleri zaman, EEIG ile alakalı kararları almaya yetkilidirler (md. 16).

Her üyenin bir oy hakkı bulunmaktadır. Yine sözleşme ile bir üyeye birden fazla oy hakkı verilebilir, ancak bu üyenin oyların çoğunluğunu elinde tutmaması şartı aranmaktadır (md. 17)²²⁸. Bazı kararların alınması için üyelerin oybirliği gereklidir. Bu kararlar EEIG Tüzüğü'nün 17. maddesinde sayılmıştır.

EEIG, bir veya birden fazla gerçek kişi tarafından yönetilir. Bu gerçek kişiler sözleşme tarafından atanabilir ya da üyeler tarafından belirlenebilir (md. 19)²²⁹. Bu yöneticiler, üçüncü kişilere karşı EEIG'yi temsil ederler²³⁰.

Üyelerin yöneticilerden bilgi alma ve inceleme hakkı da bulunmaktadır (md. 18)²³¹.

c. İşçilerin Yönetime Katılımı

SE'den farklı olarak EEIG'ler için işçilerin yönetime katılımı ile alakalı özel düzenlemeler getirilmemiştir. Bu durumda üye devletlerin hukuklarına göre işçilerin yönetime katılımı durumu belirlenecektir²³².

3. Diğer Yasal Oluşumlar ve Çalışmalar

Bu yapılaşmaların dışında, Komisyon 1993 yılında Avrupa düzeyinde başka şirket veya benzeri yapılaşmalara yönelik çalışmalara başlamıştır. Avrupa Kooperatif Şirketi (*European Cooperative Society* ya da kısaca "SCE") 2003 yılında kabul edilen

²²⁷ Adriaan Dorresteijn v.d., **a.g.e.**, s. 96; Stefan Grundmann, **a.g.e.**, s. 708

²²⁸ Adriaan Dorresteijn v.d., **a.g.e.**, s. 101

²²⁹ **A.e.**

²³⁰ Guy Moustaki, Valérie Engammare, **a.g.e.**, s. 280; Adriaan Dorresteijn v.d., **a.g.e.**, s. 101

²³¹ Guy Moustaki, Valérie Engammare, **a.g.e.**, s. 280

²³² Adriaan Dorresteijn v.d., **a.g.e.**, s. 102

1435/2003 sayılı Tüzük²³³ ile hayata geçmiştir. Bu tür yapılaşma sermayesi paylara bölünmüş bir şirket olarak tasarlanmıştır.

Bunun dışında devam eden çalışmalar ise Avrupa Derneği (*European Association* ya da kısaca “**EA**”) ve Avrupa Karşılıklı Şirketi (*European Mutual Society* ya da kısaca “**ME**”) üzerinedir. Avrupa Derneği, kar amacı olmayan kamuya yararlı bir dernek veya vakıf statüsünde iken, Avrupa Karşılıklı Şirketi, ortakların aidatlarından oluşan bir esas sermayeye sahip kişi topluluğu olarak tanımlanmıştır²³⁴.

Bir diğer çalışma ise Avrupa Limited Şirketi (*European Private Company* ya da kısaca “**SPE**”) üzerinedir. 2008 yılında Komisyon bu yasal oluşuma ilişkin bir teklif sunmuştur²³⁵. SPE, yine SE gibi Birlik düzeyinde bir şirket olarak tasarlanmıştır. Ancak diğer yasal formlardan farklı olarak işçilerin yönetime katılımı ile ilgili düzenlemelerin olmayacağı, Avrupa düzeyinde bir limited şirket gibi bir yapılaşmanın olacağı ve Avrupa düzeyinde kurulan şirketlerin yararlandığı avantajlardan yararlanmasının sağlanacağı bir teşebbüs olarak tasarlanmıştır²³⁶.

²³³ Council Regulation (EC) No 1435/2003 of 22 July 2003 on the Statute for a European Cooperative Society (SCE)

²³⁴ Guy Moustaki, Valérie Engammare, **a.g.e.**, s. 286

²³⁵ Proposal for a Council Regulation on the Statute for a European private company, Brüksel, COM(2008) 396/3

²³⁶ Adriaan Dorresteijn v.d., **a.g.e.**, s. 129

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK MEVZUATINDA ŞİRKETLER TOPLULUĞU

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, 13 Ocak 2011 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilmiş, 14 Ocak 2011 tarihinde ise Resmi Gazete’de yayınlanmıştır²³⁷. 1 Temmuz 2012 tarihinde ise yürürlüğe girmiştir.

6762 sayılı eski Türk Ticaret Kanunu²³⁸ “Şirketler Topluluğu” kavramını düzenlenmemiştir. Sadece “Holding”in bir tanımı yapılmış ve eski Türk Ticaret Kanunu’nun 466. maddesinde “gayesi itibariyle başka şirketlere iştiraktan ibaret şirket” olarak tanımlanmıştır. Yukarıda da açıklandığı üzere bu tanım TTK’da korunmuş ancak, yeni kanunumuz eski Türk Ticaret Kanunu’ndan farklı olarak şirketler topluluğuna ilişkin hükümler getirmiş ve şirketler topluluğuna ilişkin hukuk sistemlerinde düzenlemeleri bulunan Almanya, Portekiz gibi ülkelerin arasına katılmıştır²³⁹.

Ekonomik hayatta aslen var olan ancak yeni TTK’nın yürürlüğe girmesi ile hukuki bir çerçeveye kavuşan şirketler topluluğu kavramı, TTK’nın 195 ila 210. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Düzenlemeler yapılırken kanun gerekçesine göre aslen Alman hukukundan faydalanılmış olup, yukarıda açıklanan Forum Europaeum’un verdiği öneriler de göz önünde tutulmuştur²⁴⁰.

Kanun gerekçesinde şirketler topluluğu ile alakalı hükümlerin neden getirildiği açıklanmıştır. Buna göre;

“Sermaye şirketleri, özellikle anonim şirketler hukuku, uzun yıllardan beri ekonomik yaşam gerçeğine yabancı bir hukuki varsayımda ısrar etmektedir. Bu varsayımın veya başka bir deyişle temel hipotezin yanlışlığı gün geçtikçe daha da belirgin hale gelmektedir. Bu hipotez, bir şirketler topluluğu içinde yer alsa, bağlı şirket konumunda bulunsun bile bir şirketin, dolayısıyla bir sermaye şirketinin bağımsız olduğudur. Bir şirket başka bir şirketin hâkimiyeti altında bulunsun, onun belirlediği politikalar kendi menfaatine uymasa bile uygulamak zorunda kalsa, hâkim şirketin talimatlarını aynen yerine getirmeye fiilen zorunlu olsa, bu talimatların yerine getirilmesi kendisine kayıp verse bile bağımsızdır, serbest iradesini kullanır demek gerçeği

²³⁷ Yayınlandığı Resmi Gazete tarihi: 14 Ocak 2011, sayısı: 27846

²³⁸ Yayınlandığı Resmi Gazete tarihi: 9 Temmuz 1956, sayısı: 9353

²³⁹ Ünal Tekinalp, **Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku**, s. 533

²⁴⁰ Bkz.: dipnot 181

görmezden gelmektir. Bu varsayım gerçeğe gözün kapatılması, yöneticilere, azlığa ve küçük pay sahiplerine haksızlıklar yapılması anlamına gelmektedir. (...)

Tasarı ekonomik hayat gerçeği ile hukuk kurallarının çelişmemesi gerektiği düşüncesine ağırlık tanımış ve şirketler topluluğunu bazı temel kurallara bağlamıştır.”

Buradan anlaşılacağı üzere, kanun koyucu bir karar vererek, ekonomik hayat ile kanun kurallarının çelişmemesi gerektiğini de düşünerek²⁴¹, TTK ile şirketler topluluğuna ilişkin hükümleri kabul etmiştir.

Şirketler topluluğu hukukunun konusu, hâkim şirket ve bağlı şirketler arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi, azınlıkların ve alacakların haklarının korunması, özel sorumluluk kuralları ve şeffaflığın sağlanmasıdır²⁴².

A. TÜRK HUKUKUNUN ŞİRKETLER TOPLULUKLARINI DÜZENLEMEDE BENİMSEDİĞİ YAKLAŞIM

Türk hukuk sisteminde şirketler topluluğuna ilişkin düzenlemeler yapılırken birçok kaynaktan yararlanılmıştır. Başlıca kaynak Alman hukuku olmakla beraber, Forum Europaeum'un önerilerine de bakılmış, *Rozenblum* doktrininden de faydalanılmıştır. Ancak aynı zamanda TTK'ya özgü bazı modeller de kanunumuz içerisinde yer almaktadır.

TTK, şirketler topluluğunu tanımlarken merkez kavram olarak “kontrol” ilkesini almıştır. Yani Alman hukukundan farklı olarak “tek elden yönetim ilkesi”²⁴³ni benimsememiştir²⁴⁴. Bu kavramın merkez kavram olarak seçilmesinin nedeni, kontrol kavramının matematiksel olarak tespit edilmesinin daha kolay olmasıdır, tek elden yönetim ilkesi ise daha çok karinelere dayanır ve tespiti zordur²⁴⁵.

Türk hukukunda, kontrol ilkesi benimsenmekle beraber, bu kavram biraz geniş tutulmuştur. Matematiksel olarak hesaplanabilecek değerler (oy çoğunluğu olunca,

²⁴¹ Gönen Eriş, **a.g.e.**, s. 1989

²⁴² Ünal Tekinalp, **Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku**, s. 534

²⁴³ Açıklamalar için bkz.: yuk. s. 14

²⁴⁴ Karahan/Giray, **a.g.e.**, s. 124; Hasan Pulaşlı, **a.g.e.**, 219; Gül Okutan, **a.g.e.**, s. 91

²⁴⁵ Hasan Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 219

kontrol kurulmuştur gibi) kabul edilmekle birlikte, aksi ispat edilebilecek karineler de kabul edilmiştir²⁴⁶.

Türk mevzuatının Alman hukukundan etkilendiği için ikilik prensibi üzerinden şirketler topluluklarını düzenlediği söylenebilir. Nitekim, hem hakimiyet durumu hem de fiili topluluk hali ayrı ayrı düzenlenmiştir.

B. TÜRK MEVZUATI'NDA ŞİRKETLER TOPLULUĞUNA GETİRİLEN HÜKÜMLER

Bu bölümde, Birlik düzeyinde kabul edilmiş şirketler topluluklarına yönelik hükümlerle karşılaştırmanın daha kolay yapılması amacıyla öncelikle AB mevzuatı ile paralel olarak, Türk mevzuatının getirdiği sistemler açıklanacaktır. Türk mevzuatının sorumluluğa ilişkin getirdiği hükümler ayrı bir bölüm olarak incelenecektir.

1. Şirketler Topluluğu Kavramı

TTK'da şirketler topluluğu kavramı 195. maddede tanımlanmıştır. Bu maddeye göre, bir hâkim şirket²⁴⁷ e doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bulunan şirketler, onunla birlikte şirketler topluluğunu oluşturur. Bu tanımda dikkat edileceği üzere, Türk hukukunda şirketler topluluğunu sadece “şirket”lerin oluşturabileceği anlaşılmaktadır. Yani AB müktesebatında sık sık karşımıza çıkan “teşebbüs” kavramı yoktur²⁴⁸.

Bir diğer özellik ise, şirketler topluluğunun en az üç tane şirketin, bir hâkim şirket ve iki bağlı şirketin, bir araya gelmesi ile oluşabileceğidir²⁴⁹.

Tepedeki ana şirketin anonim şirket veya limited şirket olma zorunluluğu yoktur, bir kooperatif, komandit şirket de olabilir. Kanun “ticaret şirketleri²⁵⁰” şeklinde tanım

²⁴⁶ Bunu “genişletilmiş kontrol” olarak kabul eden yazar: Cafer Eminoğlu, **Türk Ticaret Kanunu'nda Kurumsal Yönetim**, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2014, s. 161

²⁴⁷ Türk Ticaret Kanunu'nda ana şirket yerine hâkim şirket kavramı kullanılmıştır. Yukarıda da açıklandığı gibi her iki kavram da aynı anlama gelmektedir. (Bkz.: yuk. s. 11) Türk kanunları ile paralel olmak amacıyla çalışmanın Türk mevzuatına ilişkin bölümünde hâkim şirket kavramı kullanılmıştır.

²⁴⁸ Ünal Tekinalp, **Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku**, s. 542

²⁴⁹ Ancak bu konu tartışmalıdır. Bazı yazarlar iki bağlı şirket ve bir ana şirketten şirketler topluluğu oluşturulabileceğini savunmaktadır. Bkz.: Ünal Tekinalp, **Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku**, s. 542, Cafer Eminoğlu, **a.g.e.**, s. 164. Şirketler topluluğunun iki şirketten oluşabileceğini söyleyen yazarlar da vardır. Bkz.: Karahan/Giray, **a.g.e.**, s. 125

yaptığı için, TTK'nın 124. maddesinde ticaret şirketlerini sayan maddeye giren her şirket hâkim şirket olabilir²⁵¹. Hâkim şirketin her zaman holding olması zorunluluğu da yoktur²⁵².

Ancak md. 195/5, ana şirketin bir teşebbüs olabileceğini de söylemiştir, teşebbüsün tanımı ise TTK'da yapılmamıştır. Ünal Tekinalp tarafından şu şekilde tanımlanmıştır²⁵³:

“bir sermaye ortaklığına iştirak edebilen (yani bu hukuki ehliyete sahip) her gerçek kişi, kişi birliği veya mal topluluğu, ekonomik bir amaca sahip bulunmasa bile Ticaret Kanunu'nun topluluk hükümleri bakımından bir teşebbüstür. Teşebbüs geniş bir kavram olup, ticaret ortaklıklarını da kapsar.”

Yani TTK md. 195'in 1. fıkrasında belirtilen “ticaret şirketleri”nin topluluk üyesi olabileceğine ilişkin hükme 5. fıkra da bir istisna getirerek, hâkim (ana) şirketlerin bir teşebbüs olabileceği belirtilmiştir.

Eğer şirketlerden birinin merkezi Türkiye'de ise Türk kanunları uygulanır (TTK md. 195/1). Yani şirketin merkezinin yurtdışında yer alması mümkündür. Sadece herhangi şirketlerden bir tanesinin merkezinin Türkiye'de bulunması, şirketler topluluğu hükümlerinin uygulanması için yeterlidir.

Türk hukukunda, şirketler topluluğunun tüzel kişiliğe haiz olduğu kabul edilmemektedir, sadece bir birliktir, ekonomik bütünlüğü olan bir hukuki yapıdır²⁵⁴.

²⁵⁰ Hükmün ilk halinde, topluluk oluşturabilecek üyelerin TTK md. 124'ün 2. fıkrasında tanımlanan “sermaye şirketleri” olabileceği belirtilmiştir, ancak Alt Komisyon tarafından bu ifade “ticaret şirketleri”ne çevrilmiştir. Alt Komisyon'un gerekçesi şu şekildedir:

“Tasarı şirketler topluluğunu sermaye şirketi olarak düzenlemiş, sadece 195 inci maddenin beşinci fıkrasında topluluğun tepesinde, herhangi bir gerçek veya tüzel kişinin bulunmasına ilişkin bir hükme yer vermişti. Alt Komisyon'daki görüşmeler sırasında bu dar sistemin bazı sakıncalar doğurabileceği düşünülerek hükmün amacına göre hareket edilerek gerekli olan yerlerde ticaret şirketine veya teşebbüse yer verilmesi topluluğa ilişkin hükümlerin hakim ve bağlı şirketlerden birinin yurtdışında olması halinde de uygulanacağına dair bir hükmün öngörülmesi ve açıklık ile kesinliği sağlayıcı bazı ifade değişikliklerinin yapılması öngörülmüştür (...). Karahan/Giray, **a.g.e.**, s. 125

²⁵¹ Aynı husus bağlı şirketler için de geçerlidir.

TTK md. 124: “ (1) Ticaret şirketleri; kolektif, komandit, anonim, limited ve kooperatif şirketlerden ibaretir.”

²⁵² Bkz.: yuk. s. 12

²⁵³ Ünal Tekinalp, **Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku**, s. 545

²⁵⁴ **A.e.**, s. 544

TTK md. 195/4'te şirketler topluluğunun tanımı yapılırken birkaç önemli kavram önümüze çıkmaktadır: Hâkim şirket, bağlı şirket, doğrudan ve dolaylı bağlılık.

(i) **Hâkim Şirket/Bağlı Şirket Kavramları:** Şirketler topluluğunun tepesinde yer alan ve tüm topluluğa hâkim olan şirket, ya da istisnaen teşebbüs, hâkim şirket olarak anılır. Ancak karmaşık yapıları olan şirketler topluluklarında hâkim şirketin kim olduğunun bazen anlaşılabilmesi gibi durumlar ortaya çıkabilmektedir. Bu yüzden her olayın kendine has durumlarına bakılarak, hâkim şirketi belirlemek gereklidir²⁵⁵.

Hâkim şirketle kanunda belirtildiği şekillerde ilişki kuran şirketler ise bağlı şirketlerdir.

(ii) **Hâkimiyet:** TTK md. 195'te belirtildiği üzere, hâkimiyet iki şekilde kurulabilir: doğrudan ve dolaylı şekilde.

➔ **Doğrudan hâkimiyet:** Doğrudan hâkimiyet, hâkim şirketin bağlı şirkette hâkimiyete tek başına sahip olmasıdır²⁵⁶. Doğrudan doğruya iştirak etme durumu vardır²⁵⁷.

➔ **Dolaylı hâkimiyet:** Dolaylı hâkimiyet TTK md. 195/3'te tanımlanmıştır. Buna göre, bir hâkim şirketin, bir veya birkaç bağlı şirket aracılığıyla bir diğer şirkete hâkim olması, dolaylı hâkimiyettir.

Ayrıca hâkimiyetin kurulması şekilleri md. 195/1'de sıralanmıştır. Söz konusu maddeye göre:

“(1) a) Bir ticaret şirketi, diğer bir ticaret şirketinin, doğrudan veya dolaylı olarak;

1. Oy haklarının çoğunluğuna sahipse veya
2. Şirket sözleşmesi uyarınca, yönetim organında karar alabilecek çoğunluğu oluşturan sayıda üyenin seçimini sağlayabilmek hakkını haizse veya
3. Kendi oy hakları yanında, bir sözleşmeye dayanarak, tek başına veya diğer pay sahipleri ya da ortaklarla birlikte, oy haklarının çoğunluğunu oluşturuyorsa,

b) Bir ticaret şirketi, diğer bir ticaret şirketini, bir sözleşme gereğince veya başka bir yolla hâkimiyeti altında tutabiliyorsa,

²⁵⁵ A.e., s. 546

²⁵⁶ Karahan/Giray, a.g.e., s. 126

²⁵⁷ Ünal Tekinalp, *Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku*, s. 547

birinci şirket hakim, diğeri bağı şirkettir.”

Bu maddede yapılan ikili ayırmadan anlaşılacağı üzere TTK iki çeşit şirketler topluluğu kabul etmektedir: fiili topluluk ve sözleşmesel topluluk. Bu yönden TTK, Alman kanunları ile paralel bir yöntem izlemektedir.

(i) **Fiili topluluk**²⁵⁸: Fiili toplulukta gerçek anlamda bir iştirak söz konusudur. Yani hâkim şirket, bağı şirketin oy haklarının çoğunluğunu elinde tutarak ya da maddede sayılan diğeri halleri gerçekleştirerek hâkimiyet kurar ve bir şirketler topluluğu oluşur.

Maddenin a bendinde sayılan hallerden birinin gerçekleşmesi durumunda, hâkimiyetin kullanılıyor olup olmadığına bakılmaksızın şirketler topluluğunun varlığı kabul edilir²⁵⁹. Bu hâkimiyet doğrudan veya dolaylı kurulmuş olabilir. Bu hâkimiyet kurma araçlardan sadece bir tanesinin olması yeterlidir.

Bu maddede sayılmayan hallerden biri, hâkim şirketin sermayenin çoğunluğunun elinde tutması halidir²⁶⁰. Ancak, oyda veya yönetimde imtiyaz sermaye çoğunluğunu etkisiz kılabilir²⁶¹. Zaten md. 195’in 2. fıkrasında oyda çoğunluğunu sağlayabilecek oranda sermayeyi elde tutmanın da hâkimiyetin oluşacağına karine sayılacağı belirtilmiştir:

“(2) Birinci fıkrada öngörülen haller dışında, bir ticaret şirketinin başka bir ticaret şirketinin paylarının çoğunluğuna veya onu yönetebilecek kararları alabilecek miktarda paylarına sahip bulunması, birinci şirketin hâkimiyetinin varlığına karinedir.”

Ancak bu fıkra, ilk fıkradan farklı olarak aksi ispat edilebilir bir durum oluşturmaktadır²⁶².

²⁵⁸ Ünal Tekinalp, fiili topluluk yerine “iştirake dayalı topluluk” şeklinde b kavramının kullanılmasının daha uygun olacağı görüşündedir. Ünal Tekinalp, **Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku**, s. 548

²⁵⁹ Karahan/Giray, **a.g.e.**, s. 126

²⁶⁰ Gereğede de buna dikkat çekilmiştir:

“(…) Fıkranın sermayenin çoğunluğuna sahip bulunmayı bir hâkimiyet (kontrol) aracı olarak kabul etmediğine dikkat edilmelidir (...).”

²⁶¹ Karahan/Giray, **a.g.e.**, s. 127

²⁶² Md. 195/2’nin gerekçesinde bunun açıklaması da yapılmıştır:

“İkinci fıkra, birinci fıkranın aksine, ispat edilemeyen bir kanuni varsayımı değil, bir karineyi düzenlemektedir. Bir sermaye şirketinin paylarının çoğunluğuna sahip olmak esasında hâkimiyet

Oy haklarının çoğunluğuna sahip olmak: Oy çoğunluğunun ne olduğu kanunda tanımlanmamıştır. Dolayısıyla burada anlaşılması gereken, bağlı şirketin karar almasını sağlayabilecek kadar oy haklarının hâkim şirketin elinde tutulmasıdır. Yönetimi belirleyebilecek ölçüde oy haklarına sahip olmak gerekir ve bu oy haklarının asli nitelikte olması gereklidir, yani fiili olarak kullanılabilirdir²⁶³. Burada Alman hukukundan ayrılma ve AB hukukunda yapılan tanımlara yaklaşma söz konusudur. Alman hukukunda, oy haklarının çoğunluğuna sahip olma, aksi ispat edilebilir bir karine sayılırken, Türk hukukunda oy çokluğuna sahip olma hâkim şirket-bağlı şirket ilişkisinin kurulmuş olduğuna sonuç doğuran bir işlem olarak kabul edilmiştir²⁶⁴.

Oy haklarının hesaplanması için TTK md. 196'da öngörülen kurallar uygulanır²⁶⁵.

Şirket sözleşmesi uyarınca, yönetim organında karar alabilecek çoğunluğu oluşturan sayıda üyenin seçimini sağlayabilmek hakkını haiz olmak: İştirak edilen ortaklıkların yönetim organında karar alabilecek çoğunlukta üyenin seçim hakkına haizse bir şirket, burada da bir hâkim şirket-bağlı şirket ilişkisi olduğu varsayılır. Hâkim şirketin, ortaklık sözleşmesi ya da ana sözleşme uyarınca bu yönetim organı²⁶⁶nın üyelerinin çoğunluğunu seçme hakkına sahip olması gereklidir²⁶⁷.

kurulması için yeterli değildir. Önemli olan birinci fıkrada öngörülen oyların çoğunluğuna sahip bulunmaktır. Çünkü oyda imtiyaz hakları ve yönetim organındaki çoğunluk sermaye çoğunluğunu tamamen etkisiz duruma getirebilir. Onun için ikinci fıkra sermaye çoğunluğunu hâkimiyetin varlığı yönünden sadece bir karine olarak görmüştür.

Pay senetleri geniş halk yığınlarına yayılmış, teknik terimle atomize olmuş, pay senetleri borsada işlem gören anonim şirketlerde bazen yüzde yirmibeş-otuz, hatta daha küçük orandaki pahasahiplikleriyle (iştiraklerle) de hâkimiyet kurulabilir. İkinci fıkranın ikinci kısmı da söz konusu karineyi hükme bağlamıştır.”

²⁶³ Bağlı şirket herhangi bir düzenleyicinin yönetimine (kayyum, tasfiye memuru vb.) tabi ise hâkim şirket kontrol gücüne sahip olmayabilir ve bu durumda oy haklarının çoğunluğunu kullanma durumu olmaz. Karahan/Giray, **a.g.e.**, s. 128

²⁶⁴ Karahan/Giray, **a.g.e.**, s. 128; Burada bir hukuki varsayım vardır. Ünal Tekinalp, **Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku**, s. 552

²⁶⁵ Ünal Tekinalp, **Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku**, s. 553; Karahan/Giray, **a.g.e.**, s. 130-133; Hasan Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 227-228

²⁶⁶ Yönetim organı, anonim şirketlerde yönetim kurulunu, limited şirketlerde ortaklar kurulunu belirtir. Diğer ticaret şirketlerinde ise kanuna göre yönetim organı belirlenir.

²⁶⁷ Ünal Tekinalp, **Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku**, s. 554

Kendi oy hakları yanında, bir sözleşmeye dayanarak, tek başına veya diğer pay sahipleri ya da ortaklarla birlikte, oy haklarının çoğunluğunu oluşturmak: Oy sözleşmeleri ile elde edilen çoğunluk bu varsayımın içerisine girer. Eğer bir şirket diğer şirketin oy çoğunluğunu elinde tutmuyorsa, ancak diğer ortak ya da ortaklarla oy sözleşmesi yapıp onların oy haklarını elde tutuyorsa ve bu sayede oy çoğunluğunu elde etmişse, yine oy çoğunluğuna sahip olduğu kabul edilmelidir²⁶⁸.

Burada bazı şartlar söz konusudur: Örneğin, hâkim şirketin oy sözleşmesi ile oy çoğunluğunu elde ettiği bağlı şirkette iştirakinin bulunması gerekmektedir. Oy haklarının bir sözleşmeye dayanarak elde edilmesi gerekir, bu sözleşmenin yazılı olması zorunluluğu yoktur²⁶⁹.

(ii) Sözleşmesel topluluk: TTK md. 195'in 1. fıkrasının b bendi sözleşmeye dayanarak hâkimiyet kurma halini düzenler. Bir hâkim şirket, başka bir ticaret şirketini bir sözleşmeye dayanarak hâkimiyet altında tutuyorsa, bir hâkimiyet olduğu varsayılır²⁷⁰. Burada yine bir karine söz konusu değildir, hâkim şirket-bağlı şirket ilişkisinin sonuçları otomatikman doğar. Hâkimiyet sözleşmesinin içeriği kanunda tanımlanmamıştır, ancak madde gerekçesinde bu tanıma yer verilmiştir²⁷¹. Ayrıca maddeye göre, sadece hâkimiyet sözleşmesi ile değil başka yollarla da hâkimiyet

²⁶⁸ A.e., s. 552

²⁶⁹ A.e., s. 554

²⁷⁰ Ünal Tekinalp, **Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku**, s. 555; Hasan Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 225

²⁷¹ Gerekçe md. 195:

“Birinci fıkranın (b) bendinde ilk planda borçlar hukuku bağlamında hâkimiyet sözleşmeleri kastedilmiştir. Bu sözleşmeler temelinde sözleşmesel şirketler topluluğu kurulur. Hâkimiyet sözleşmeleri dışındaki sözleşmelerle, mesela pay sahipleri sözleşmeleriyle de hâkimiyet sağlanabilir. Hükümdeki “başka bir yolla” ibaresi geniş yoruma olanak sağlamaktadır. Birleşmeler, bölünmeler ve pay alımları da bu ibare içine girebilirler. Pay sahipleri sözleşmeleri veya oy sözleşmeleri ile birden fazla kişinin hâkimiyeti birlikte kurmaları halinde bunlar arasındaki ilişkinin niteliği, özellikle 202 ve devamı maddelerinde düzenlenen denkleştirmenin birlikte hâkim olanlar tarafından nasıl gerçekleştirileceği, pay sahipleri ve alacaklılar tarafından yönetilebilecek tazminat talepleri bakımından nasıl bir uygulama yapılacağı ve birlikte hâkim olanlar arasında teselsül ilişkisi bulunup bulunmayacağı sorunlarının çözümü öğretiyi ve içtihatları bırakılmıştır.”

Ünal Tekinalp, bu tip sözleşmelere Türk hukukunda fazla rastlanmadığını ancak Türkiye'nin AB'ye üye olması durumunda uygulanabileceğini düşünerek kanuna bu eklemenin yapıldığını belirtmiştir (Bkz. Ünal Tekinalp, “Türk Ticaret Kanunu Tasarısının Şirketler Topluluğuna İlişkin Düzenlemesinde Kontrol İlkesi”, s. 1555-1556). Hasan Pulaşlı ise, şirketler topluluğuna ilişkin düzenlemelerin Türk hukukunda bulunmadığı için bu tip sözleşmelerin yapılmadığını ancak bunun bu sözleşmelerin hiç yapılamayacağı anlamına gelmediğini ve hâkimiyet sözleşmesinin akdedilmesinin en azından bir genel kurul kararına bağlanmasının yerinde olacağını savunmaktadır (Bkz. Hasan Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 225).

kurulması mümkündür. Alman hukukunda ise bu tip sözleşmelere ayrıntılı olarak yer verilmiştir ve bu sözleşmelerin geçerliliği bir genel kurul kararına bağlıdır²⁷².

2. Şirketler Topluluğunun Kurulması

Şirketler toplulukları kurulurken dikkat etmesi gereken bazı hususlara Türk hukukunda da yer verilmiştir. Bunlardan ilki, şirketler topluluklarının kurulması yollarından biri olan birleşme ve devralmaların gerçekleştirilmesinin ve şirketler arası kurulabilecek antlaşmaların rekabet kanununa aykırı olmaması gerektiğidir. Diğer hususlar, kuruluş aşamasında Ticaret Sicil Yönetmeliği gereği uyulacak hükümler ve hâkimiyet sözleşmeleri ile alakalı TTK hükmüdür.

a. Rekabet Kanunu

7 Aralık 1994'te kabul edilen 4054 sayılı Rekabet Kanunu²⁷³, nun amacı, mal ve hizmet piyasalarındaki engelleyici, bozucu veya kısıtlayıcı anlaşma, karar ve uygulamaları ve piyasaya hâkim olan teşebbüslerin bu hâkimiyetlerini kötüye kullanmalarını önlemek, bunun için gerekli düzenleme ve denetlemeleri yaparak rekabetin korunmasını sağlamaktadır (md. 1). Bu kapsamda, Rekabet Kanunu, şu üç faaliyeti yasaklamıştır: Rekabeti sınırlayıcı anlaşma, uyumlu eylem ve kararlar; hâkim durumun kötüye kullanılması ve rekabeti kısıtlayıcı birleşme ve devralmalar.

Şirketler topluluğu ile alakalı olarak, özellikle önemli olan birleşme ve devralmaların rekabeti kısıtlayıcı özellik taşıyıp taşımadığı unutulmamalıdır. Rekabet Kanunu'nun 7. maddesi şunu öngörmüştür:

“Bir ya da birden fazla teşebbüsün hâkim durum yaratmaya veya hâkim durumlarını daha da güçlendirmeye yönelik olarak, ülkenin bütünü yahut bir kısmında herhangi bir mal veya hizmet piyasasındaki rekabetin önemli ölçüde azaltılması sonucunu doğuracak şekilde birleşmeleri veya herhangi bir teşebbüsün ya da kişinin diğer bir teşebbüsün mal varlığını yahut ortaklık paylarının tümünü veya bir kısmını ya da kendisine yönetimde hak sahibi olma yetkisi veren araçları, miras yoluyla iktisap durumu hariç olmak üzere, devralması hukuka aykırı ve yasaktır.

Hangi tür birleşme ve devralmalarının hukuki geçerlilik kazanabilmesi için Kurula bildirilerek izin alınması gerektiğini Kurul, çıkaracağı tebliğler ile ifade eder.”

²⁷² Hasan Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 225

²⁷³ Yayınlandığı Resmi Gazete tarihi: 13 Aralık 1994, sayısı: 22140

Belli bazı eşikleri geçen birleşme ve devralmaların geçerli olabilmesi için Rekabet Kurulu'na birleşme veya devralma işlemi gerçekleştirilmeden önce bildirilmesi ve Rekabet Kurulu'nun onayının alınması gerekmektedir. Rekabet Kanunu kapsamındaki birleşme ve devralmaların tanımı ise 2010/4 sayılı Rekabet Kurulundan İzin Alınması Gereken Birleşme ve Devralmalar Hakkında Tebliğ²⁷⁴,de yapılmıştır.

“(1) Kontrolde kalıcı değişiklik meydana getirecek şekilde;

a) İki veya daha fazla teşebbüsün birleşmesi ya da

b) Bir veya daha fazla teşebbüsün tamamının ya da bir kısmının doğrudan veya dolaylı kontrolünün, hisse ya da mal varlığının satın alınmasıyla, sözleşmeyle veya diğer bir yolla bir ya da daha fazla teşebbüs veya halihazırda en az bir teşebbüsü kontrol eden bir ya da daha fazla kişi tarafından devralınması,

Kanunun 7 nci maddesi kapsamında birleşme veya devralma işlemi sayılır.

(2) Bu Tebliğ bakımından kontrol, ayrı ayrı ya da birlikte, fiilen ya da hukuken bir teşebbüs üzerinde belirleyici etki uygulama olanağını sağlayan haklar, sözleşmeler veya başka araçlarla meydana getirilebilir. Bu araçlar özellikle bir teşebbüsün malvarlığının tamamı ya da bir kısmı üzerinde mülkiyet veya işletilmeye müsait bir kullanma hakkı, bir teşebbüsün organlarının oluşumunda ya da kararları üzerinde belirleyici etki sağlayan haklar veya sözleşmelerdir. Kontrol, hak sahipleri ya da bir sözleşmeye göre hakları kullanmaya yetkili kılınmış olan veya böyle bir hak ve yetkisi olmamakla birlikte fiilen bu hakları kullanma gücüne sahip olan kişiler veya teşebbüsler tarafından elde edilebilir.”

Aynı tebliğin 2012 yılında son halini almış 7. maddesinde ise, Rekabet Kurulu'ndan izin alınması gereken birleşme ve devralma işlemlerinin eşikleri belirlenmiştir. Buna göre;

(i) İşlem taraflarının Türkiye ciroları toplamının 100 milyon Türk Lirası'nı ve işlem taraflarından en az ikisinin Türkiye cirolarının ayrı ayrı 30 milyon Türk Lirası'nı; veya

(ii) Devralma işlemlerinde devre konu varlık ya da faaliyetin, birleşme işlemlerinde ise işlem taraflarından en az birinin Türkiye cirosunun 30 milyon Türk Lirası'nı ve diğer işlem taraflarından en az birinin dünya cirosunun 500 milyon Türk

²⁷⁴ Yayınlandığı Resmi Gazete tarihi: 7 Ekim 2010, sayısı: 27722

Lirası'nı aşması halinde söz konusu işlemin hukuki geçerlilik kazanabilmesi için Kurul'dan izin alınması zorunludur.

Bu eşikleri sağlayan birleşme ve devralma işlemlerinin önceden Rekabet Kurulu'na bildirilmesi zorunludur ve bu bildirim Rekabet Kanunu'nun 11. ve 12. maddelerine ve 2010/4 sayılı Tebliğ'in 10. maddesine göre yapılır. Rekabet Kurulu kanunda belirtildiği üzere incelemeyi yapar.

Burada önemli olan husus, inceleme yapılırken 7. maddede belirtildiği şekilde "hâkimiyet testi" uygulanmasıdır. Buna göre, rekabeti bariz bir şekilde kısıtlayacak şekilde hâkim durum yaratmaya veya hâkim durumlarını güçlendirmeye yönelik yapılan birleşmeler ve devralmalar (buradaki hâkimiyet piyasaya yönelik hâkimiyettir) Rekabet Kurulu tarafından engellenmektedir.

b. Ticaret Sicili Yönetmeliği

TTK'nın ilgili maddelerinde tescil ve ilan edilecek hususlar sayılmıştır²⁷⁵ ve bu tescil ve ilanlar, Ticaret Sicili Yönetmeliği²⁷⁶, ne uygun olarak yapılmak durumundadır. Buna göre, şirketlerin kuruluşunda ana sözleşmenin ve belirtilen diğer hususların şirket merkezinin bulunduğu yerdeki ticaret siciline tescili ve ilanı zorunludur. Ancak şirketler topluluğunun tescili zorunlu değildir, sadece, şirketler topluluğunun üyeleri olan şirketlerin Ticaret Sicili Yönetmeliği'ne uygun olarak tescil ve ilanı zorunludur. Tüzel kişilik, bütün şirket türleri için tescilden sonra kazanılır²⁷⁷.

c. TTK'nın Hâkimiyet Sözleşmelerine İlişkin Hükümü

TTK'nın 198. maddesinin 3. fıkrasına göre, hâkimiyet sözleşmesinin geçerli olabilmesi için ticaret sicilinde tescil ve ilanı zorunludur. Ancak bu sözleşme tescil ve ilan edilmez ve geçerli olmazsa, bu durum şirketler topluluklarına ilişkin hükümlerin

²⁷⁵ Tescil ve ilan edilecek hususları içeren genel bir hüküm yoktur. N. Fusun Nomer Ertan (Ülgen/Teoman/Helvacı/Kendigelen/Kaya/Nomer Ertan), **Ticari İşletme Hukuku**, Birinci Basıdan Üçüncü (Tıpkı) Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2009, s. 285

²⁷⁶ Yayınlandığı Resmi Gazete tarihi: 27 Ocak 2013, sayısı: 28541

²⁷⁷ Kollektif Şirket: TTK md. 232; Komandit Şirket: TTK md. 317'den atıfla TTK md. 232; Anonim Şirket: TTK md. 355; Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirket: TTK md. 569'un yaptığı atıfla TTK md. 355; Limited Şirket: TTK md. 588.

hâkim şirket-bağlı şirkete uygulanmasına engel olmaz. Yükümlülükler ve sorumluluklar her halükarda doğar.

3. Şirketler Topluluklarında Şirket Belgelerinin Muhafazası

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın izni ile kurulan ticaret sicillerinde her şirketin bir sicil dosyası bulunur. Bu sicil dosyasında TTK gereğince tescil edilen hususlara ilişkin belgeler tutulur.

Türkiye'de kısa bir süre önce Gümrük ve Ticaret Bakanlığı bünyesinde elektronik olarak tutulan Merkezi Sicil Kayıt Sistemi (MERSİS)²⁷⁸ geçilmiş ve bütün şirketlerin aynı zamanda elektronik olarak da verilerini saklamak amacıyla, belgelerini bu sisteme yüklemeleri yükümlülüğü getirilmiştir. Ticaret Sicili Yönetmeliği md. 13'e göre, sicil işlemleri MERSİS üzerinden gerçekleştirilir ve buna ilişkin kayıtlar sistemde tutulur.

Ticaret Sicili Yönetmeliği md. 19'da, sicile sunulan dilekçe, beyanname, senetler, belgelerin hepsinin şirketin sicil dosyası içerisinde süresiz olarak saklanır.

TTK ve ilgili kanunlarca tescil edilmesi gereken hususlar, Türk Ticaret Sicili Gazetesi'nde yayınlanır. Türk Ticaret Sicili Gazetesi Yönetmeliği²⁷⁹ gereğince, bu gazete Türk Odalar ve Borsalar Birliği'nin bünyesinde kurulan bir müdürlük tarafından Ankara'da çıkarılır ve bu müdürlük gazetenin her sayısını, görüntü olarak erişebilmeye ve aslına uygun olarak çoğaltmaya imkan tanıyan sistemle elektronik ortamda arşivler.

Ancak, Türk mevzuatında ticaret şirketlerinin finansal raporlarını ticaret siciline ya da başka herhangi bir kuruma sunma yükümlülüğü bulunmamaktadır. Bu yükümlülük halka açık şirketler için de bulunmamaktadır. Ancak halka açık sermaye şirketleri Sermaye Piyasası Kanunu²⁸⁰, nun 14. maddesi uyarınca finansal raporlarını denetim raporları ile birlikte kamuya ilan etmek zorundadırlar.

²⁷⁸

MERSİS

Websitesi:

(çevrimiçi)

<http://mersis.gumrukticaret.gov.tr/Login/tabid/110/Default.aspx?returnurl=%2f>, 20 Mart 2015

²⁷⁹ Yayınlandığı Resmi Gazete tarihi: 9 Ağustos 2004, sayısı: 25548

²⁸⁰ Yayınlandığı Resmi Gazete tarihi: 30 Aralık 2012, sayısı: 28513

4. Şirketler Topluluklarında Şeffaflık

a. Bildirim Yükümlülükleri

Şirketler topluluklarında şeffaflığı sağlamak üzerine bildirim, tescil ve ilan yükümlülükleri getirilmiştir. TTK md. 198’de şeffaflığa ilişkin bir takım hükümler öngörülmüştür, aynı zamanda Sermaye Piyasası Kanunu’nda da bazı hükümler yer almaktadır. Denetlenen sermaye şirketlerinde bazı bilgilerin internet sitesine konması yükümlülükleri ve bu yükümlülükler yerine getirilmediği takdirde doğabilecek sonuçlar açıklanmıştır. Bildirimde bulunmamanın başlıca sonucu oy haklarının donmasıdır²⁸¹. Ancak bu durum internet sitesine koyma yükümlülüğü için geçerli değildir²⁸².

Bildirim yükümlülüğü teşebbüslere de yüklenmiştir yani sadece ticaret şirketleri bildirim yükümlülüğü altında değildirler. Aynı AB mevzuatında olduğu gibi bir teşebbüsün bir sermaye şirketinde dolaylı ya da dolaysız olarak sermayesinin belli bir takım oranlara sahip olduğu ya da bu oranların altına düştüğü vakit bildirimde bulunmak zorundadır. TTK md. 198’e göre bu oranlar, yüzde 5, yüzde 10, yüzde 20, yüzde 25, yüzde 33, yüzde 50, yüzde 67 ve yüzde 100 olarak belirlenmiştir.

Bildirim haricinde, bu oranların altına düşüldüğü ya da bu oranların üzerine çıktığı zaman tescil ve ilan edilir. Bu oranların seçilmesinin belli bir takım sebepleri vardır²⁸³.

Bildirim yükümlülüğü bu sermaye paylarını elinden çıkararak ya da iktisap eden teşebbüstedir. Bildirim ise, payı iktisap edilen tüzel kişiliğin yönetim organına yapılır.

Teşebbüsün veya sermaye şirketlerinin yönetim kurulu üyeleriyle yöneticilerine de kendileri ve yakınlarının edindikleri ve elden çıkardıkları payları bildirmelerini öngörmüştür. Burada özellikle sayılan kişiler, pay sahiplerinin kendileri, eşleri, velayeti altındaki çocukları ve bunların sermayesinin en az yüzde 20’sine sahip buldukları ticaret şirketleridir. Bu bildirimler yazılı şekilde olur ve tescil ve ilan edilir.

²⁸¹ Hasan Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 232

²⁸² Ünal Tekinalp, **Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku**, s. 564

²⁸³ Daha fazla bilgi için bkz.: Ünal Tekinalp, **Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku**, s. 565

Bildirimlerin hisse devrinin gerçekleşmesinden itibaren 10 gün içinde yapılması gerekmektedir.

Aynı hüküm, halka açık sermaye şirketleri için de getirilmiştir. Amacı, yatırımcıların zamanında, tam ve doğru bilgilendirilerek sermaye piyasasının güvenilir, şeffaf, etkin, istikrarlı, adil ve rekabetçi bir ortamda işleyişini sağlamaktır. Bu amaçla sermaye piyasası araçlarının değerini, fiyatını veya yatırımcıların yatırım kararlarını etkileyebilecek nitelikteki bilgi, olay ve gelişmelerin kamuya açıklanmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemek olarak belirtilen Sermaye Piyasası Kurulu (“SPK”) tarafından çıkarılan Seri II No. 15.1 sayılı Özel Durumlar Tebliği²⁸⁴,nin 12. maddesi şöyle hükmetmektedir.

“(1) Açıklama yükümlülüğü;

a) Bir gerçek veya tüzel kişinin ya da bu gerçek veya tüzel kişi ile birlikte hareket eden diğer gerçek veya tüzel kişilerin doğrudan veya dolaylı olarak payları borsada işlem gören bir ihraççının sermayesindeki payının veya toplam oy haklarının %5, %10, %15, %20, %25, %33, %50, %67 veya %95 ine ulaşması veya söz konusu oranların altına düşmesi halinde bu kişiler tarafından,

b) Bir kurucuya ait yatırım fonlarının doğrudan veya dolaylı olarak ihraççının sermayesindeki payının veya toplam oy haklarının %5, %10, %15, %20, %25, %33, %50, %67 veya %95 ine ulaşması veya söz konusu oranların altına düşmesi halinde kurucu tarafından,

yerine getirilir.

(2) Sermaye piyasası araçları halka arz edilmesi suretiyle borsada işlem gören halka açık olmayan ortaklıkların sermaye yapısına ve yönetim kontrolüne ilişkin açıklamalarda, birinci fıkranın (a) bendinde sayılan oranlardan sadece %25, %50 ve %67 oranları esas alınır.

(3) Oy hakkının donduğu durumlar da dâhil olmak üzere paya bağlı tüm oy hakları, birinci ve ikinci fıkralarda belirtilen oranların hesaplanmasında dikkate alınır. Bu hesaplama farklı gruptaki payları ve bunlara bağlı oy haklarını içerecek şekilde ayrı ayrı yapılır.”

Açıklama yükümlülüğünün kapsamı ise aynı Tebliğ’in 15. maddesinde belirtilmiştir.

²⁸⁴ Yayınlandığı Resmi Gazete tarihi: 23 Ocak 2014, sayısı: 28891

Bu açıklamalar Kamuyu Aydınlatma Platformu²⁸⁵ (“KAP”)’nda yapılır. Bildirimin şekli özellikleri ise 23 ve 24. maddelerde düzenlenmiştir.

b. Bağlılık Raporları

Şeffaflık ile ilgili bir diğer husus, AB hukukunda yer almayan bağlılık raporları hususudur. Raporlara ilişkin hükümler emredicidir.

Alman hukukundan Türk hukukuna alınan bir diğer husus ise TTK md. 199’da düzenlenen bağlılık raporlarıdır. Bu raporlar yönetim kurulları tarafından hazırlanır ve doğru ve dürüst hesap verme ilkelerine uygun olmak durumundadır.

Bu rapor, bağlı şirketlerin ve istek üzerine hâkim şirketin, kendi aralarındaki ve diğer hâkim şirketlerle olan ilişkilerini içerir. Bu raporda uğranılan zararlardan da bahsedilir. Bu zararlardan rapor içerisinde bahsedilmesi TTK md. 202’de bahsedilen zarar denkleştirilmesi davaları için önemlidir.

Bu raporlar genel kurula sunulmaz. Daha çok topluluk içi ilişkilerin analizini yapmak için bu raporlar yazılır.

Bağlı şirketler için bağlılık raporu yılın ilk üç ayı içerisinde düzenlenir. Hâkim şirketin bağlılık raporu ise istek üzerine düzenlenir. İstek olmazsa düzenlenmesi zorunlu değildir.

c. Bilgi Alma Hakkı

TTK md. 200’de hâkim şirketin her pay sahibinin genel kurulda bağlı şirketler hakkında bilgi sahibi olabileceği düzenlenmiştir. Bilgi alınabilecek hususlar, bağlı şirketlerin finansal ve malvarlığı durumları, finansal tabloların hesap ve sonuçlar ve bağlı şirketlerin yöneticileriyle ve onların yakınlarıyla yapılan işlemler hakkında olabilir.

5. Şirketler Topluluklarında Mali Raporlama

Sermaye şirketleri yıllık finansal raporlar ve yıllık yönetim kurulu raporu hazırlamak durumundadırlar. Bu zorunluluk anonim şirketler için TTK md. 514-518

²⁸⁵ Kamuyu Aydınlatma Platformu (KAP), sermaye piyasası ve Borsa mevzuatı uyarınca kamuya açıklanması gerekli bildirimlerin elektronik imzalı olarak iletildiği ve kamuya duyurulduğu elektronik sistemdir. (çevrimiçi) <http://kap.gov.tr/default.aspx>, 20 Mart 2015

arasında düzenlenmiştir. TTK md. 565 ve md. 610'un yaptığı atıf nedeniyle komandit şirket ve limited şirket için de anonim şirkete ilişkin hükümler geçerli olacaktır.

TTK md. 514'e göre yönetim kurulu finansal hesapları Türkiye Muhasebe Standartlarının belirlediği çerçevede hazırlamakla yükümlüdür. Aynı zamanda TTK md. 516'ya göre yönetim kurulu bir yıllık faaliyet raporu hazırlamak durumundadır. Bu raporun içeriğinde mutlaka olması gereken söz konusu maddenin 2. fıkrasında belirtilmiş olup, aynı zamanda Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın çıkardığı tebliğ ile de içerik daha ayrıntılı düzenlenmiştir. Şirketlerin Yıllık Faaliyet Raporunun Asgari İçeriğinin Belirlenmesi Hakkında Yönetmelik²⁸⁶'e göre bir yıllık raporda **(i)** raporun ilgili olduğu hesap dönemi; **(ii)** şirketin ticaret unvanı, ticaret sicili numarası, merkez ve varsa şubelerine ilişkin iletişim bilgileri ile varsa internet sitesinin adresi; **(iii)** şirketin organizasyon, sermaye ve ortaklık yapıları ile bunlara ilişkin hesap dönemi içerisindeki değişiklikler; **(iv)** varsa imtiyazlı paylara ve payların oy haklarına ilişkin açıklamalar; **(v)** yönetim organı, üst düzey yöneticileri ve personel sayısı ile ilgili bilgiler; ve **(vi)** varsa; şirket genel kurulunca verilen izin çerçevesinde yönetim organı üyelerinin şirketle kendisi veya başkası adına yaptığı işlemler ile rekabet yasağı kapsamındaki faaliyetleri hakkında bilgilerin yer alması zorunludur.

Madde 7'ye göre ise yıllık faaliyet raporu şu bölümlerden oluşur: **(i)** genel bilgiler; **(ii)** yönetim organı üyeleri ile üst düzey yöneticilere sağlanan mali haklar; **(iii)** şirketin araştırma ve geliştirme çalışmaları; **(iv)** şirketin faaliyetleri ve faaliyetlere ilişkin önemli gelişmeler; **(v)** finansal durum; **(vi)** riskler ve yönetim organının değerlendirilmesi; ve **(vii)** diğer hususlar.

AB mevzuatınca getirilen halka açık şirketlerin kurumsal yönetim raporu hazırlaması yükümlülüğüne paralel olarak, Türk mevzuatında da hükümler bulunmaktadır. Halka açık şirketlerde, kurumsal yönetim ilkelerine ilişkin şirketlerin kabul etmesi gereken ilkeler II-17.1 sayılı Kurumsal Yönetim Tebliği'nde belirlenmiştir. Bu tebliğin 8. maddesinde, yıllık faaliyet raporlarında kurumsal yönetim ilkelerine uyulup uyulmadığına ilişkin bir rapor yayınlanması gerektiği belirtilmiştir:

²⁸⁶ Yayınlandığı Resmi Gazete tarihi: 28 Ağustos 2012, sayısı: 28395

“Yıllık faaliyet raporlarında; bu Tebliğ ekinde yer alan kurumsal yönetim ilkelerinin uygulanıp uygulanmadığına, uygulanmıyor ise buna ilişkin gerekçeli açıklamaya, bu ilkelere tam olarak uymama dolayısıyla meydana gelen çıkar çatışmalarına ve gelecekte ortaklığın yönetim uygulamalarında söz konusu ilkeler çerçevesinde bir değişiklik yapma planının olup olmadığına ilişkin açıklamalara yer verilir. Söz konusu açıklamalarda dönem içerisinde önemli bir değişiklik olması durumunda, ilgili değişikliğe ara dönem faaliyet raporlarında yer verilir.”

Aynı Tebliğ’in 15. maddesine göre ise şirketler topluluklarında hakim şirketin hazırlaması gereken yıllık raporda şu hususların yer alması gerektiği belirtilmiştir: **(i)** bir sermaye şirketinin sermayesinin, doğrudan veya dolaylı olarak, yüzde 5, yüzde 10, yüzde 20, yüzde 25, yüzde 33, yüzde 50, yüzde 67 veya yüzde 100’ünü temsil eden miktarda paylarına sahip olduğu veya payları bu yüzdelerin altına düştüğü takdirde bu durum ve gerekçesi; **(ii)** topluluğa dâhil işletmelerin ana şirket sermayesindeki payları hakkında bilgiler; **(iii)** konsolide finansal tabloların hazırlanması süreci ile ilgili olarak topluluğun iç denetim ve risk yönetimi sistemlerine ilişkin açıklamalar; ve **(iv)** yönetim organı üyelerinden birinin talep etmesi halinde, Kanununun 199 uncu maddesinin dördüncü fıkrasında öngörülen raporun sonuç kısmı²⁸⁷.

Kamu Gözetimi Kurumu, 21.08.2014 tarih ve 75935942-050.01.04 – [01/26] numaralı kararı ile 1/1/2014 tarihi ve sonrasında başlayan hesap dönemlerine ilişkin bireysel ve konsolide finansal tablolarının hazırlanmasında Türk Muhasebe Standartlarını (“TMS”) uygulamakla zorunlu olan şirketleri belirlemiştir:

“1) 6/12/2012 tarihli ve 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu uyarınca Sermaye Piyasası Kurulunun düzenleme ve denetimine tabi işletmelerden;

a) Sermaye piyasası araçları bir borsada ve/veya teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem gören anonim şirketler,

b) Yatırım kuruluşları,

c) Kolektif yatırım kuruluşları,

d) Portföy yönetim şirketleri,

e) İpotek finansmanı kuruluşları,

²⁸⁷ Söz konusu madde bağlılık raporlarının sonuç kısmının yıllık raporda yer almasına ilişkindir. Bu durumda raporun sonuç kısmının da denetime tabii olacağı sonucu çıkmaktadır. Hasan Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 236

f) Konut finansmanı ve varlık finansmanı fonları,

g) Varlık kiralama şirketleri,

h) Merkezî takas kuruluşları,

i) Merkezî saklama kuruluşları,

j) Veri depolama kuruluşları,

k) Sermaye piyasası araçları bir borsada ve/veya teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem görmeyen ancak Sermaye Piyasası Kanunu kapsamında halka açık sayılan şirketlerden aşağıdaki üç ölçütten en az ikisini sağlayanlar:

- Aktif toplamı onbeş milyon ve üstü Türk Lirası.

- Yıllık net satış hâsılatı yirmi milyon ve üstü Türk Lirası.

- Çalışan sayısı elli ve üstü.

2) 19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun düzenleme ve denetimine tabi işletmelerden;

a) Bankalar,

b) Finansal kiralama şirketleri,

c) Faktöring şirketleri,

d) Finansman şirketleri,

e) Varlık yönetim şirketleri,

f) Derecelendirme kuruluşları,

g) Finansal holding şirketleri,

h) Finansal holding şirketleri üzerinde 5411 sayılı Kanunda tanımlandığı şekliyle nitelikli paya sahip olan şirketler,

i) Ödeme kuruluşları ve elektronik para kuruluşları.

3) 3/6/2007 tarihli ve 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu ile 28/3/2001 tarihli ve 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu kapsamında faaliyet göstermekte olan sigorta, reasürans ve emeklilik şirketleri.

4) Borsa İstanbul Piyasalarında faaliyet göstermesine izin verilen; yetkili müesseseler, kıymetli madenler aracı kurumları, kıymetli maden üretimi veya ticareti ile iştigal eden anonim şirketler.”

Buradan anlaşılacağı üzere tüm şirketler toplulukları Türk Muhasebe Standartlarını uygulamakla zorunlu bırakılmamıştır, belli özelliklere sahip olan şirketler Türk Muhasebe Standartlarını uygulamakla yükümlüdürler. Bunun dışında kalan şirketler münferit veya konsolide finansal tablolarının hazırlanmasında isteğe bağlı olarak Türkiye Muhasebe Standartlarını uygulayabileceğine hükmedilmiştir. Bu listeye girmeyen şirketler Tek Düzen Hesap Çerçevesini uygulamaya devam edebilirler²⁸⁸.

Türkiye Muhasebe Standartları, Uluslararası Muhasebe Standartları ile tam uyumlu hale getirilmiştir. Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve Hakkında Tebliğ²⁸⁹'in 5. maddesinde ile finansal raporlamanın çerçevesinin Uluslararası Muhasebe Standartları ile uyumlu olacağı kabul edilmiştir.

Şirketler topluluklarında mali raporlamaya ilişkin standartlar Türk Muhasebe Standartları tarafından belirlenmektedir. Şirketler topluluklarına ilişkin özellikle Türkiye Finansal Raporlama Standartları (“**TFRS**”) 10²⁹⁰ ve TMS 27²⁹¹ ve 28²⁹² uygulanmaktadır.

TFRS 10'nun amacı bir işletmenin, bir veya daha fazla işletmeyi kontrol ettiği hallerde düzenlenecek olan konsolide finansal tabloların hazırlanmasına ve sunumuna ilişkin finansal raporlama ilkelerini belirlemektir. Konsolide tablolar ise, ana şirketin ve onun bağlı şirketlerinin varlıklarının, borçlarının, özkaynaklarının, gelirlerinin, giderlerinin ve nakit akışlarının tek bir işletmenininki gibi sunulduğu, bir gruba ait finansal tablolar olarak tanımlanmıştır.

Bu standarda göre, hakim şirket durumundaki bir işletme konsolide hesaplar hazırlamak zorundadır. Madde 4, konsolide hesap hazırlamak zorunda olan hakim şirketleri değil de, konsolide hesap hazırlamak zorunda olmayan şirketleri sıralamıştır.

“Aşağıdaki koşulların tamamını karşılayan bir ana ortaklık konsolide finansal tablo sunmak zorunda değildir:

²⁸⁸ Söz konusu Tek Düzen Hesap Çerçevesi Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği (Yayınlandığı Resmi Gazete tarihi: 26 Aralık 1992, sayısı: 21447 (M))’nde açıklanmıştır.

²⁸⁹ Yayınlandığı Resmi Gazete tarihi: 27 Ocak 2011, sayısı: 27828

²⁹⁰ Bkz.: (çevrimiçi) http://www.kgk.gov.tr/contents/files/TFRS_2014/TFRS/TFRS_10.pdf, 20 Mart 2015

²⁹¹ Bkz.: (çevrimiçi) http://www.kgk.gov.tr/contents/files/TFRS_2014/TMS/TMS27.pdf, 20 Mart 2015

²⁹² Bkz.: (çevrimiçi) http://www.kgk.gov.tr/contents/files/TFRS_2014/TMS/TMS28.pdf, 20 Mart 2015

(i) Ana ortaklığın başka bir işletmenin tamamen sahip olduğu bir bağlı ortaklık olması ya da başka bir işletmenin kısmen sahip olduğu bir bağlı ortaklık olması ve oy hakkı olmayan ortaklar da dâhil olmak üzere, diğer ortaklara ana ortaklığın konsolide finansal tablo sunmayacağını bildirmiş olması ve ortakların da bu duruma itiraz etmemiş olması,

(ii) Ana ortaklığın borçlanma araçlarının ya da özkaynağa dayalı finansal araçlarının kamuya açık bir piyasada (yerel ve bölgesel piyasalar da dâhil olmak üzere, yerli veya yabancı bir sermaye piyasasında veya tezgâh üstü piyasada) işlem görmüyor olması,

(iii) Ana ortaklığın, herhangi bir finansal aracın kamuya açık bir piyasada ihracı için bir sermaye piyasası otoritesine veya düzenleyici diğer bir kuruma, finansal tablolarını vermek suretiyle başvuruda bulunmuş olmaması veya başvuruda bulunma sürecinde olmaması ve

(iv) Ana ortaklığın nihai veya herhangi bir ara kademe ana ortaklığının kamunun kullanımına açık ve TFRS'lere uygun konsolide finansal tablolar hazırlıyor olması.”

TMS 27'nin amacı ise, TFRS ile belirlenen bireysel finansal tabloları hazırlamakla yükümlü olan işletmelerin bu tabloları hazırlanmasında; bağlı ortaklıklardaki, iş ortaklıklarındaki ve iştiraklerdeki yatırımlara ilişkin uyulması gereken muhasebeleştirme ve açıklama hükümlerini düzenlemektir. Bu standartta muhasebeleştirilmenin nasıl yapılacağı hükme bağlanmıştır. TMS 28 ise iştiraklerdeki yatırımların muhasebeleştirilmesini tanımlamak, iştiraklerdeki ve iş ortaklıklarındaki yatırımların muhasebeleştirilmesi durumunda özkaynak yönteminin uygulanmasına ilişkin hükümleri ortaya koymak amacına sahiptir.

Sermaye Piyasası Kanunu'nun 14. maddesi bu hükümlerle paralel olarak sermaye piyasası kanununa tabi şirketlerin finansal raporlarının Türkiye Muhasebe Standartlarına uygun olarak hazırlanması gerektiğini hükme bağlamış, aynı zamanda finansal tablo ve raporların Kurulca belirlenen düzenlemelere uygun olarak hazırlanmasından, sunulmasından ve gerçeğe uygunluğu ile doğruluğundan şirketin kendisini ve kusurlarına ve durumun gereklerine göre şirketin yönetim kurulu üyelerini sorumlu tutmuştur.

6. Şirketler Topluluklarında Denetim

Şirketlerin denetimi ile alakalı olarak iki denetim türünden söz edilebilir. Birinci olarak iç denetim yani şirketin kendi kendini denetlemesi ve bağımsız denetim.

İç denetime Türk Ticaret Kanunu'nda bazı hükümlerde değinilirken, mevzuatın önemli bir bölümü bağımsız denetimi düzenlemeye ayrılmıştır.

İç denetim ile alakalı olarak, TTK md. 366'da yönetim kurulunun iç denetim amacıyla komisyonlar, komiteler kurabileceği söylenmiştir. Aynı zamanda TTK md. 398'in 1. fıkrasında da denetimin konu ve kapsamı tanımlanırken, Türkiye Denetim Standartlarının öngördüğü ölçüde iç denetim yapılacağından bahsedilmiştir:

“(1) Şirketin ve topluluğun finansal tabloları ile yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunun denetimi; envanterin, muhasebenin ve Türkiye Denetim Standartlarının öngördüğü ölçüde iç denetimin, bu Bölüm hükümleri anlamında 378. madde uyarınca verilen raporların ve 397. Maddenin birinci fıkrası çerçevesinde yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunun denetimidir(…)”

Şirketlerin denetimi ile ilgili TTK md. 397-406 hükümler öngörülmüştür. TTK md. 397'nin 4. fıkrasında denetime tabii tutulacak şirketlerin Bakanlar Kurulu tarafından belirleneceği belirtilmiştir.

Söz konusu hükme istinaden çıkarılan 19 Aralık 2012 tarihli 2012/4213 sayılı Bakanlar Kurulu kararında ise denetime tabii şirketler belirlenmiştir. Kararın ilgili maddesi birkaç kez değişmiş olmakla birlikte, son haline göre, tek başına veya bağlı şirketleri ve iştirakleri ile beraber aşağıdaki üç ölçütten en az ikisini sağlayan şirketler bağımsız denetime tabidir:

- (i) Aktif Toplamı 50 milyon ve üstü Türk Lirası
- (ii) Yıllık net satış hasılatı 100 milyon ve üstü Türk Lirası
- (iii) Çalışan sayısı 200 ve üstü olan şirketler bağımsız denetime tabiidirler.

Aynı zamanda Türk Muhasebe Standartlarını uygulamakla yükümlü olan şirketlerle neredeyse paralel bir şekilde söz konusu kararın EK I'inde ve EK II'de sayılmış şirketler de bağımsız denetime tabiidir.

Her ne kadar son değişikliklerle bağımsız denetime tabii olma eşikleri düşürülmüşse de, eşiklerin yine de yüksek olması nedeniyle her şirketler topluluğunun denetime tabii olmayacağı durumu ortaya çıkmaktadır.

Ticaret Sicili Yönetmeliği md. 108 gereğince şirketlerin seçtikleri denetçileri tescil ve ilan etmesi gerekmektedir.

Denetleme sonrasında denetçi ya da denetim kuruluşu TTK md. 402'ye göre bir denetim raporu hazırlar ve TTK md. 403 uyarınca görüşünü açıklar. Bu görüş olumlu ya da olumsuz olabilir. Denetçinin aynı zamanda görüş vermektan kaçınması da mümkündür²⁹³.

Denetçi olabilecek kişiler ise, TTK md. 400'e göre, Kamu Gözetimi, Muhasebe, Denetim Standartları Kurumunca yetkilendirilen kişilerdir.

Bağımsız Denetim Yönetmeliği²⁹⁴, nde ise, bağımsız denetçilerin ve denetim kuruluşlarının sahip olması gereken özelliklere yer verilmiştir. Bu yönetmeliğe göre yetki belgesi alan kurumlar ve gerçek kişiler bağımsız denetim görevini yürütebilirler. madde 13'te belirtilen koşulları yerine getiren kurumlar, madde 14'te belirtilen koşulları gerçekleştiren gerçek kişiler uygulamalı meslek eğitimi aldıktan ve Kamu Gözetimi, Muhasebe, Denetim Standartları Kurumunca yapılacak sınavları verdikten sonra bağımsız denetim yapabilirler. Bütün denetim firmaları ve denetçiler bağımsız denetimi gerçekleştirebilmek için Bağımsız Denetim Sicili'ne kaydolmak zorundadır (md. 17).

Denetim, Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu tarafından belirlenen Türkiye Denetim Standartları'na göre yapılır. Türkiye Denetim Standartları, Uluslararası Denetim Standartları ile uyumludur²⁹⁵. Bu, TTK md. 397'de "Dördüncü fıkra uyarınca denetime tabi olan anonim şirketlerin ve şirketler topluluğunun finansal tabloları denetçi tarafında, Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunca yayımlanan uluslararası denetim standartlarıyla uyumlu Türkiye Denetim Standartlarına göre denetlenir." şeklinde belirtilen hükümden anlaşılmaktadır.

Bunlardan farklı olarak, TTK md. 207'de özel denetçi atanabileceği hükmedilmiştir. Madde metnine göre, denetçi, özel denetçi veya riskin erken saptanması ve yönetimi komitesi; bağlı şirketin, hâkim şirketle veya diğer bağlı bir şirketle ilişkilerinde hilenin veya dolanın varlığını belirtir şekilde görüş bildirmişse, bağlı

²⁹³ Ünal Tekinalp, **Yeni Anonim ve Limited Ortaklıklar Hukuku ile Tek Kişi Ortaklığın Esasları**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2012, s. 332

²⁹⁴ Yayınlandığı Resmi Gazete tarihi: 26 Aralık 2012, sayısı: 28509

²⁹⁵ Ünal Tekinalp, **Yeni Anonim ve Limited Ortaklıklar Hukuku ile Tek Kişi Ortaklığın Esasları**, s. 314

şirketin her pay sahibi, bu konunun açıklığa kavuşturulması amacıyla, şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinden özel denetçi atanmasını isteyebilir. Yani burada özel bir hüküm bulunmaktadır, özellikle bağlı şirket pay sahiplerini koruma amacı güdülmüştür. Buradaki şart, maddede belirtilen kişilerin olumsuz bir görüş vermesidir. TTK 438-444 maddeleri hükümleri buraya uygulanır²⁹⁶.

Şirketler topluluklarında diğer ilgili kişiler korumak için ise, TTK md. 406'da topluluk ilişkileri için bir özel denetçi atanabileceğine hükmedilmiş bulunmaktadır. Özel denetçi sürekli olmayıp bazı şartlar oluştuğunda atanmaktadır. Söz konusu maddeye göre,

“(1) a) Denetçi, şirketin hâkim şirketle veya topluluk şirketleriyle ilişkileriyle ilgili olarak sınırlı olumlu görüş veya kaçınma yazısı yazmışsa veya

b) Yönetim Kurulu, şirketin topluluk tarafından, bazı belirli hukuki işlemler veya uygulanan önlemler dolayısıyla kayba uğratıldığını ve bunlar dolayısıyla denkleştirme yapılmadığını açıklamışsa,

herhangi bir pay sahibinin istemi üzerine, şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesi tarafından şirketin, hakim şirketle veya hakim şirkete bağlı şirketlerden biriyle olan ilişkisini incelemek üzere özel denetçi atanabilir.”

Söz konusu maddenin gerekçesinde böyle bir talep söz konusu olduğunda genel kurulun talebi reddetmesinin mümkün olmadığından bahsedilmiştir. TTK md. 438-444 maddeleri hükümleri buraya uygulanır.

7. Şirketler Topluluklarında Şirket Payı İktisabı

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile 6762 sayılı Eski Türk Ticaret Kanunu'nda yasak olan bir kuruma izin verilmiştir. Bir üst sınır konularak, TTK'nın 379. maddesinde şirketin kendi paylarını iktisap edebileceğine hükmetmiş ve bu iktisabı belli şartlara bağlamıştır²⁹⁷. Söz konusu kanun maddesinin 1. fıkrasında belirtildiği üzere, bir şirket kendi paylarını, esas veya çıkarılmış sermayesinin onda birini aşan veya bir işlem

²⁹⁶ Hasan Pulaşlı, a.g.e., s. 245, Ünal Tekinalp, **Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku**, s. 598

²⁹⁷ Özge Ayan, “Anonim Şirketin Genel Kurul Kararı ile Kendi Paylarını İktisap Etmesi veya Rehin Almasının Koşulları (TTK 379)”; **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XVII, Y.2013, Sa. 1-2, s. 185-228

sonunda aşacak olan miktarda, ivazlı olarak iktisap ve rehin olarak kabul edemez. Yani üst sınırı aşmadığı sürece şirket kendi paylarını iktisap edebilir.

Ancak pay iktisabı belli başlı bazı şartlara bağlanmıştır. Buna göre,

(i) Genel kurulun yönetim kurulunu yetkilendirmesi gerekir ve bu yetki en çok 5 yıl için geçerlidir.

(ii) İktisap edilecek payların bedelleri düşüldükten sonra, kalan şirket net aktifi, en az esas veya çıkarılmış sermaye ile kanun esas sözleşme uyarınca dağıtılmasına izin verilmeyen yedek akçelerin toplamı kadar olmalıdır.

(iii) Sadece bedelleri ödenmiş paylar iktisap edilebilir.

Ayrıca hükmün son maddesi şirketler topluluklarına yöneliktir:

“Yukarıdaki fıkralarda yer alan hükümler, ana şirketin paylarının yavru şirket tarafından iktisabı halinde de uygulanır. Pay senetleri borsada işlem gören şirketler hakkında, Sermaye Piyasası Kurulu şeffaflık ilkeleri ile fiyata ilişkin kurallar yönünden gerekli düzenlemeleri yapar.”

6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun 22. maddesinde ise, halka açık ortaklıkların kendi paylarını iktisap etmesi durumu düzenlenmiştir. Buna göre, halka açık ortaklıklar, kendi paylarını, bir takım şartlar çerçevesinde satın alabilir ve rehin olarak kabul edebilirler. Aynı AB mevzuatında olduğu gibi, halka açık ortaklık paylarının, söz konusu ortaklığın konsolide bilançosuna dâhil edilen ortaklıklar tarafından satın alınması da bu madde hükümlerine tabidir. Halka açık şirketlerin kendi paylarını iktisap etmesine yönelik ise, 10.08.2011 tarih ve 26/767 sayılı Payları İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (“İMKB”)²⁹⁸’nda İşlem Gören Şirketlerin Kendi Paylarını Satın Almaları Sırasında Uyacakları İlke ve Esaslar’a ilişkin SPK kararı kabul edilmiştir. Bu Kurul kararında iktisap şartlarını şu şekilde saymıştır:

²⁹⁸ 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun 138. maddesi ile Borsa İstanbul kurulmuş ve İMKB'nin yerine almıştır. Dolayısıyla burada İMKB'ye referans yapılan yerleri Borsa İstanbul olarak algılamak gerekir.

“Bu Kanunla mülga 91 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye göre kurulan İstanbul Menkul Kıymetler Borsasının ve bu Kanunla mülga 2499 sayılı Kanunun 40/A maddesi uyarınca kurulan İstanbul Altın Borsasının tüzel kişilikleri Borsa İstanbul Anonim Şirketinin esas sözleşmesinin tescili ile son bulur.”

(i) Geri alım işlemleri, genel kurul tarafından onaylanmış geri alım programı çerçevesinde ve azami 18 aylık bir süre için verilebilecek yetki dâhilinde yönetim kurulu tarafından yapılır.

(ii) Geri alımı yapılacak paylar İMKB’de işlem gören nitelikte olmalı ve alımlar yalnızca İMKB’de gerçekleştirilmelidir.

(iii) Geri alımı yapılacak payların, daha önce iktisap edilenler dahil, toplam nominal değeri, şirketin ödenmiş/çıkarılmış sermayesinin yüzde 10’unu aşamaz. Bu oranın aşılması halinde aşımına sebep olan paylar, alım tarihini müteakip 6 ay içerisinde elden çıkarılır.

(iv) İktisap edilecek payların bedelleri düşüldükten sonra, kalan şirket net aktif (öz kaynak), en az ödenmiş/çıkarılmış sermaye ile kanun ve esas sözleşme uyarınca dağıtılmasına izin verilmeyen yedek akçelerin toplamı kadar olmalıdır.

Bu şartlar TTK ile paraleldir.

8. Şirketler Topluluklarında Vergilendirme

Türk vergi sisteminde şirketlerin karlarının vergilendirmesi 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu²⁹⁹’na göre yapılır. Kurumlar Vergisi Kanunu’nda şirketler topluluklarının vergilendirilmesine ilişkin herhangi bir özel hüküm bulunmamaktadır, yani konsolide hesaplara dayanılarak bir vergi beyanı yapılması söz konusu değildir.

Kurumlar Vergisi Kanunu’na göre her şirket ayrı ve bağımsız olarak vergilendirilir. Her şirket ayrı bir vergi sujesi olarak görülür.

Ancak Kurumlar Vergisi Kanunu’nun 13. maddesinde düzenlenen “Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı”nda tam ve doğru olarak beyan edilmeyen gelirlerin örtülü kazanç olarak sayılacağı belirtilmiştir. Söz konusu madde metni şu şekildedir:

“Kurumlar, ilişkili kişilerle emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit ettikleri bedel veya fiyat üzerinden mal veya hizmet alım ya da satımında bulunursa, kazanç tamamen veya kısmen transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılmış sayılır. Alım, satım, imalat ve inşaat işlemleri, kiralama ve kiraya verme işlemleri, ödünç para alınması ve verilmesi,

²⁹⁹ Yayınlandığı Resmi Gazete tarihi: 21 Haziran 2006, sayısı: 26205

ikramiye, ücret ve benzeri ödemeleri gerektiren işlemler her hal ve şartta mal veya hizmet alım ya da satımı olarak değerlendirilir.”

Burada ilişkili kişi kavramından, **(i)** kurumların kendi ortakları; **(ii)** kurumların veya ortaklarının ilgili bulunduğu gerçek kişi veya kurumları, **(iii)** kurumların veya ortaklarının idaresi, denetimi veya sermayesi bakımından doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bulunduğu gerçek kişi veya kurumları; **(iv)** kurumların veya ortaklarının idaresi, denetimi veya sermayesi bakımından nüfuzu altında bulundurduğu gerçek kişi veya kurumları; **(v)** ortakların eşlerini; **(vi)** ortakların veya eşlerinin üstsoy ve altsoy, üçüncü derece dâhil yansoy hısımları ve kayın hısımlarını ifade etmektedir³⁰⁰.

Bu maddeden dolaylı olarak şirketler topluluğu bünyesindeki şirketlerin birbirleri ile yaptığı işlemlerin vergilendirilmesi ile alakalı dolaylı bir düzenleme yapıldığını söylemek mümkündür. Ama çeşitli AB ülkelerinde şirketler topluluklarının vergilendirmesine yönelik olarak açık düzenlemeler bulunmaktadır. Bu da Türkiye'nin bu konuda düzenleme yapmak için biraz geç kaldığını göstermektedir.

C. TÜRK MEVZUATINDA ŞİRKETLER TOPLULUKLARINA İLİŞKİN DİĞER HÜKÜMLER

Türk mevzuatının şirketler topluluklarında sorumluluğa ilişkin getirdiği hükümler özgündür; ancak yukarıda da değinildiği üzere, AB hükümleri sorumluluğa ilişkin hükümler getirememiş, daha çok teknik konulara yönelik direktifler kabul etmiştir. Ancak şirketler topluluklarında sorumluluk büyük bir tartışma konusu olup, önem arz etmektedir. Dolayısıyla bu çalışma içerisinde ayrı bir bölüm olarak kısaca Türk mevzuatının şirketler topluluklarında sorumluluğa ilişkin getirdiği hükümlere değinilecektir.

1. Sorumluluk

a. Hâkimiyetin Hukuka Aykırı Kullanılması

TTK md. 202'de düzenlenen hâkimiyetin hukuka aykırı kullanılması hükmü, dolaylı veya doğrudan kurulan hâkimiyetin hukuka ve iyiniyet kurallarına uygun

³⁰⁰ Gelir İdaresi Başkanlığı, **Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Hakkında Rehber**, Yayın No: 114, Kasım 2010

kullanılmasını sağlamak amacıyla getirilmiştir³⁰¹. TTK md. 202’de hukuka aykırı bazı haller sayılmıştır. Ancak bu hukuka aykırı hallerin *numerus clausus* niteliğinde olmadığı madde gerekçesinde belirtilmiştir³⁰².

Bu maddede 2 fıkra halinde iki kategori belirlenmiştir, birincisi bağlı şirkete hâkimiyet unsuru kullanılarak yaptırılan bazı işlemler, ikincisi ise, bağlı şirketin almak durumunda kaldığı birleşme, bölünme, tür değiştirme gibi kararlardır.

Şirketler topluluğunda hâkim şirketin, bağlı şirketi kayba³⁰³ uğratabilecek bazı işlemleri, denkleştirme yapması halinde hukuka aykırı kabul edilmez. Bu denkleştirme ya kaybın verildiği hesap yılı sonunda (fiilen denkleştirme) ya da zararın nasıl ve en geç ne zaman denkleştirileceğine ilişkin en geç o faaliyet yılı sonuna kadar istem yapılması (denkleştirme için talep hakkı) halinde bu maddede sayılan eylemleri gerçekleştirmek mümkündür.

Aynı zamanda denkleştirmenin somut ve değeri ölçülebilir olması gereklidir. Denkleştirme kaybın meydana geldiği hesap döneminin sonuna kadar gerçekleştirilmelidir.

Eğer ilk fıkrada belirtilen durumlardan biri ortaya çıkmışsa, denkleştirme yapılmazsa ve hâkim şirketin hâkimiyetini kötüye kullanması dolayısıyla bir kayıp ortaya çıktıysa, TTK tarafından bazı davaların açılacağı öngörülmüştür. Bu davalar,

- (i) Alternatif çözümlü tazminat davası (TTK md. 202/1(b))
- (ii) Alacaklının açabileceği tazminat davası (TTK md. 202/1(c))
- (iii) Denkleştirmenin yetersizliği ve uygunluğu davası
- (iv) İlgili genel kurul kararının butlanı ve iptali davası

Eğer hâkim şirketin oy haklarını kullanarak bağlı şirketleri bazı kararlar almaya zorladıysa ki, bu kararlar şirketin yapısının değişmesi, varlığının ortadan kalkması,

³⁰¹ Hasan Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 236

³⁰² TTK md. 202’nin gerekçesi:

“(…)Hâkimiyetin hukuka aykırı olarak kullanılması hallerini sınırlı sayı olmadan göstermekte ve sonuçlarını düzenlemektedir(…)”

³⁰³ Söz konusu kayıp kavramı, borçlar hukukundaki zarar kavramından farklı olup, daha geniş bir kavramdır. TTK’da kayıp kavramının tanımı verilmemiş olmakla beraber, bazı örneklere dayanılmış. Daha fazla bilgi için bkz.: Ünal Tekinalp, **Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku**, s. 572-575

finansal yapısında değişiklik olması ve önemli esas sözleşme değişikliklerinin yapılması şeklinde olabilir, ve bu kararların haklı bir sebebe dayanmaması nedeniyle pay sahipleri zarara uğradıysa, belli başlı bazı davalar açılabilir. Bunlar:

- (i) Tazminat davası;
- (ii) Davacının paylarının satın alınması davası;
- (iii) Genel kurul kararının butlanının tespiti veya genel kurul kararının iptali davası; ya da
- (iv) Yönetim kurulu kararının butlanının tespiti davası olabilir.

b. Tam Hâkimiyet Hali

TTK md. 203'te düzenlenen tam hâkimiyet hali şu şekilde tanımlanmıştır: bir ticaret şirketinin, doğrudan veya dolaylı bir şekilde diğer bir sermaye şirketinin paylarının ve oy haklarının yüzde yüzüne sahip olması durumudur. Burada dikkat edilmesi gereken nokta hem payların hem de oy haklarının hâkim şirkete ait olması şartıdır, böylece oysuz payların da hâkim ortağa ait olması gerekliliği ortaya çıkmaktadır³⁰⁴.

Bu şekilde tam hâkimiyete sahip olan şirketin verdiği talimatlara, bağlı şirketin kaybına yol açabilecek olsa bile, bağlı şirket uymak durumundadır.

Ancak burada bir istisna getirilmiştir, talimatlar bağlı şirketin ödeme gücünü açıkça aşan, varlığını tehlikeye düşürebilecek veya önemli varlıklarını kaybetmesine yol açabilecek nitelikte olamazlar. Bu istisna ve 203. madde kapsamında talimatları yerine getiren bağlı şirket yönetim kurulu üyeleri ve diğer sorumlu tutulabilecek kişiler, sorumlu tutulamazlar.

Bu açıklamalar kapsamındaki talimatları uygulayan bağlı şirketin kayıplarının o hesap yılı içerisinde giderilmediği ya da kaybının denkleştirilmesi bağlı şirket talep edilebilir. Denkleştirme yapılmazsa tazminat davası açılabilir.

³⁰⁴ Ünal Tekinalp, **Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku**, s. 594

c. Güvenden Dolayı Sorumluluk

Güvenden dolayı sorumluluk, dünyada ilk defa Türk kanunları ile düzenlenen bir husustur³⁰⁵. Bu husus TTK md. 209'da düzenlenmiştir. Bir şirketler topluluğu söz konusu ise, bu şirketler topluluğuna duyulan güvenin ihlali halinde bir sorumluluk doğar. Bu madde sadece şirketler topluluklarına yöneliktir, diğer şirketler için uygulanmaz. Söz konusu madde metni şu şekildedir:

“Hakim şirket, topluluk itibarının, topluma veya tüketiciye güven veren bir düzeye ulaştığı hallerde, bu itibarın kullanılmasının uyandırdığı güvenden sorumludur.”

Bu hüküm, tüketiciyi korumaya yöneliktir. Eğer, şirketler topluluğu belli bir itibara ulaşmışsa, bundan dolayı oluşabilecek zararlardan tüketici korunmalıdır.

Bu maddenin uygulanması için bazı şartların gerçekleşmesi gerekir:

- (i) Bir şirketler topluluğu bulunmalıdır;
- (ii) Topluluğun bir itibara sahip olması gereklidir;
- (iii) Topluluğun itibarının toplumda ve tüketicide bir güven uyduracak düzeye erişmesi gerekir;
- (iv) Güven veren düzeydeki itibarın belli bir işte kullanılmış olması gerekir; ve
- (v) Güvenin zarar doğurmuş olması gerekir.

Söz konusu maddenin gerekçesinde şirketler topluluklarının adlarını kullanarak tüketicide bir itibar uyandırdığından ve bu itibarı kullanarak yüksek kazançlar elde ettiğinden bahsedilmektedir. Bu tüketicide uyandırılan bu güvene uygun davranılmadığı vakit, hâkim şirketin sorumluluğu doğar. “Güven” kavramının içinin doldurulması ise hâkimin takdirine bırakılmıştır³⁰⁶.

³⁰⁵ A.e., s. 599

³⁰⁶ Gerekçe md. 209:

“Türkiye bu hüküm ile, Avrupa öğretisinde çoğunluk tarafından savunulan güven kavramının önemli bir uygulamasını oluşturan ve İsviçre Federal Mahkemesinin Wibru/Swissair kararı (BGE 120 II 331) ile kabul edilen şirketler topluluğunun (konzern'in) toplumda veya tüketicide yarattığı güvenden doğan sorumluluğu kanunen düzenleyen ilk ülkedir. Sorunun özel ve dar bir şekilde görünüşü “patronaj açıklaması”dır. Hükümün amacı bir şirketler topluluğu bağlamında hakim şirketin toplumda veya daha dar bir çevre olan tüketicide yarattığı güveni kullandığı takdirde bu kullanmanın sonuçlarını yüklenmesini sağlamaktır.

2. Hâkim Şirketin Satın Alma Hakkı (Squeeze-Out)

Hâkim şirketin paylarının ve oy haklarının en az yüzde 90'nına sahip olduğu bağlı şirketindeki azınlık şirketin çalışmasını engelleyici hareketlerde bulunuyorsa, pervasızca hareket ediyorsa, azınlığın haklarını varsa borsa değeri, yoksa TTK md. 202/2 kapsamındaki değerini ödeyerek satın alabileceği TTK md. 208'de düzenlenmiştir.

Ancak bu düzenleme halka açık anonim şirketlere uygulanmaz. Sermaye Piyasası Kanunu md. 27/3'te "6102 sayılı Kanunun 208 inci maddesi halka açık ortaklıklara uygulanmaz" şeklinde belirtilerek halka açık anonim şirketlerin bu madde kapsamının dışında tutulacağı açıkça düzenlenmiştir.

Bağlı şirketler çoğu kez üyesi oldukları şirketler topluluğunun adını şirket kırtasiyesinde, ilan ve özellikle reklamlarda zikretmekte ve bu yolla kendilerine müşteri bağlamakta, ticari menfaat sağlamaktadır. Adı anılan şirketler topluluğunun toplumda yüksek itibarı haiz olduğu durumlarda bu kazanç yüksek olmaktadır.

Kullanılan topluluk adına güvenerek halkın veya dar anlamda tüketicinin bağlı şirkete yönelmesinin ve bağlı şirketin Pazar payının yükseltilmesinin temelinde, o topluluğun üyesi olan şirketin, dürüst hareket edeceği, verdiği bilgilerin ve kamuya açıklanan tablo ve belgelerin gerçeği yansıttığı, teknolojinin üstün, kalitenin iyi ve her şeyin gereği gibi olduğu inanç ve güveni vardır. İtibarın kullanılması ise, somut olaya göre belirlenir. Kullanılma için adın zikredilmesi, topluluk logosunun kullanılması şart değildir. Tablo, bilgi, kalite vs. güvene uymuyor ise adının kullanılmasına sesini çıkarmayan hakim şirket sonuçtan sorumlu olmalıdır. Bu sebeple sorumluluğun merkez şartı, "itibarın kullanılması"dır. Kullanma yoksa, sadece topluluğa "mensubiyet", sorumluluğu doğurmaz.

Her şirketler topluluğu hükmün kapsamında değildir. Bir topluluğun kapsamına girebilmesi için itibarının topluma veya tüketiciye güven veren bir düzeye ulaşmış olması gerekir. Bu da, somut olaya göre belirlenir."

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ MÜKTESEBATI VE TÜRK MEVZUATININ KARŞILAŞTIRILMASI

AB aday ülke statüsündeki Türkiye, katılım müzakereleri çerçevesinde, mevzuatını AB mevzuatı ile uyumlu hale getirme yükümlülüğü altına girmiştir. Dolayısıyla, iç pazarın önemli aktörlerinden sayılan şirketlere ilişkin düzenlemelerin de AB hükümleri ile uyumlaştırılması gerekmektedir.

Ancak şirketler topluluklarına ilişkin olarak AB düzeyinde yeknesak düzenlemelerin olmaması ve genelde problem odaklı düzenlemelerin yapılması, hangi düzenlemelerde uyumlaştırma çalışması yapılması gerektiğinin tespiti açısından sıkıntılı bir durum yaratmaktadır. Bunun haricinde, bir de AB düzeyinde şirketler topluluğuna ilişkin tartışmaların devam etmesi, hala daha tam anlamıyla oturmuş bir düzenin oluşturulmaması, uyum açısından bir anlamda sıkıntı yaratmasına rağmen, bir anlamda da Türk kanun koyucusuna daha fazla düzenleme yapma alanı bırakmaktadır.

Bu bölümde öncelikle, şirketler toplulukları açısından yukarıda yapılan şirketler topluluklarının işleyişini ilgilendiren AB müktesabati ile Türk mevzuatı arasındaki farklar tespit edilecek, daha sonra katılım müzakereleri çerçevesinde kamuya sunulan resmi belgeler ve raporlar çerçevesinde ne kadar ilerleme kaydedildiği tespit edilecek ve Türk makamları tarafından uyum konusunda gelecekte neler yapılması planlandığı açıklanacaktır.

A. ŞİRKETLER TOPLULUKLARI AÇISINDAN AVRUPA BİRLİĞİ MÜKTESEBATI İLE TÜRK MEVZUATI ARASINDAKİ FARKLAR

Farklılıklar özellikle 4 başlık altında incelenebilir:

1. Rekabet Kanunu

Rekabet ile ilgili hükümler ilk olarak ABD’de 1890 yılında kabul edilmiştir. ABD’deki hükümlerin tamamen sıfırdan doğması, bu hükümlerin rekabet kanunların babası olarak kabul edilmesine yol açmaktadır. Ancak, diğer ülkelerin rekabet

kanunlarını kabul etmesi ancak İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra olmuştur. Birleşme 1960'lı yıllarda ABD'de hukuk ve ekonomi dalgasının da etkisiyle ekonomik etkenlere bakılarak birleşme ve devralmaların incelenmesi hususu ortaya çıkmıştır ve rekabet hukuku bu yönde gelişmiştir³⁰⁷.

AB'de ise rekabet hukuku 1990lı yıllarda "modernizasyon" sürecine girmiş ve 2004 yılında kabul edilen yeni kanunlarla Amerikan hukukuna yaklaşılmaya başlamıştır. AB içerisinde modernizasyon sürecini tetikleyen etmenlerin başında Sovyetler Birliği'nin dağılması ile Doğu Avrupa'da yeni ülkelerin çıkması ve bunların AB'ye katılacağı öngörülmesidir. Bu ülkelerin AB'ye katılması ile rekabet ile ilgili davalar çoğalacak ve bu da AB üzerindeki iş yükünü artıracaktır. Bu amaçla başlatılan modernizasyon sürecinde hükümlerin değişikliği ile ilgili tavsiyeler, bir süre sonra Amerika'nın etkisi ile Amerikan hukukuna yaklaşılmaya başlamıştır. Amerikalı ve Avrupalı yetkililerin modernizasyon sürecinde görüşmeler yapması ve ABD'nin ekonomisinin AB'ye nazaran daha güçlü olması bu hukuki uyumlaşmaya da vesile olmuştur. AB'li yetkililer ABD'nin ekonomik başarısını rekabet kanunlarının düzenleniş biçimine bağlamışlardır³⁰⁸.

Türkiye'ye ise rekabet ile ilgili düzenlemeler, 1994 yılında AB ile girilen Gümrük Birliği sürecinin bir sonucu olarak hukuki hayatımıza girmiştir. 1994 yılında kabul edilen Türk Rekabet Kanunu, hazırlandığı yıllarda AB düzeyinde kabul edilen rekabet kurallarını temel almıştı, ancak yıllar içerisinde AB düzeyinde yukarıda kısaca belirtildiği gibi rekabet kuralları açısından değişiklikler olmuştur. Birleşme Tüzüğü ile getirilen yeniliklerinin en önemlisi, birleşme ve devralma kavramı yerine "yoğunlaşma (*concentration*)" kavramının kullanılmasıdır. Türk mevzuatına yoğunlaşma kavramı henüz girmemiştir.

Rekabet kurallarının gelişmesi ile kabul edilen bir diğer husus ise, rekabeti bozan uygulamalar tespit edilen uygulanan testtir. Bu test, AB düzeyinde, belli bazı tartışmalar sonucunda ABD'deki uygulamalara daha da yakınlaşarak, hâkimiyet

³⁰⁷ Daha fazla bilgi için bkz.: David J. Gerber, "Competition Law", **The American Journal of Comparative Law**, Vol. 50, 2002, s. 263-296

³⁰⁸ David J. Gerber, "Two Forms of Modernization in European Competition Law", **Fordham International Law Journal**, Vol. 31, Issue 8, 2007, s. 1247-1250

testinden ziyade ekonomik teste kaymıştır. Bu test sayesinde, pazarda hâkimiyet yaratılmasa bile, bir yoğunlaşma işleminin sonucunda ekonomik açıdan değerlendirilerek rekabeti bozup bozmadığına karar verilir.

Türk mevzuatında ise, 1994'te kabul edilen Rekabet Kanunu uygulandığından hala hâkimiyet testi uygulanarak rekabeti bozucu unsur taşıyan birleşme ve devralmalar belirlenmektedir. Ancak bu durum artık AB mevzuatı ile uyumlu değildir.

Bununla paralel olarak, AB mevzuatı ile uyumun yakalanması amacıyla yeni bir Rekabet Kanunu hazırlıklarına başlanmıştır. 14 Ocak 2014 tarihinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne, Rekabetin Korunması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı³⁰⁹ iletilmiştir. Bu taslak metinde, kanunda özellikle Birleşme Tüzüğü ile uyumlu olarak bazı değişiklikler yapılması amaçlanmıştır.

Söz konusu tasarının genel gerekçesinde de, AB ile uyumun sağlanması amacıyla gerekli değişikliklerin yapılması gerektiğinden bahsedilmiştir:

“Kanunun uygulandığı onbeş yılı aşan süre zarfında, mehz Avrupa Birliği rekabet hukukunda önemli gelişmeler olmuştur. 1/5/2004 tarihinde yürürlüğe giren reform paketinin en önemli ayağını oluşturan ve 17 sayılı Konsey Uygulama Tüzüğünü yürürlükten kaldıran 1/2003 sayılı Konsey Uygulama Tüzüğü ve yoğunlaşmaların denetimine ilişkin yeni düzenlemeler getiren 139/2004 sayılı Konsey Birleşme Tüzüğü başta olmak üzere Avrupa Birliği mevzuatında yapılan değişikliklerin, çağdaş bir rekabet hukuku mevzuatının oluşturulabilmesi ve Avrupa Birliğine üyelik müzakereleri açılarından dikkate alınması gerekmektedir. Bunun yanında, OECD tarafından hazırlanan Türkiye Rekabet Hukuku ve Politikası Gözden Geçirme Raporunda, 4054 sayılı Kanun hakkında değişiklik önerilerine yer verilmiştir. Ayrıca 9 uncu Kalkınma Planı Çalışmaları bünyesinde oluşturulan Rekabet Hukuku ve Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Raporunda da, aynı konuda tespit ve öneriler bulunmaktadır.

Ulusal ve uluslararası düzeyde işaret edilen ihtiyaçlar doğrultusunda 4054 sayılı Kanunda yapılan değişikliklerle; temel olarak Kanunun daha açık ve anlaşılır hale getirilmesi, teşebbüsler açısından hukuki belirliliğin artırılması, bürokrasinin azaltılması ve Kurum kaynaklarının ciddi rekabet ihlallerine yönlendirilmesine olanak sağlanması hedeflenmektedir. Bununla birlikte, yoğunlaşmaların değerlendirilmesi bakımından Avrupa Birliği tarafından 139/2004 sayılı Birleşme Tüzüğünde benimsenen yeni test esas alınmaktadır.”

Tasarı henüz yasalaşmamıştır.

³⁰⁹ Tasarı Metni için bkz.: (çevrimiçi) <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0882.pdf>, 20 Mart 2015

2. Muhasebe Standartları

AB mevzuatında 2013/34/EU sayılı Direktif ile şirketler belli kategorilere tabii tutulmuş ve bu şirketlerin hepsinin muhasebe standartlarına uyma yükümlülüğü getirilmiştir, ancak Türk Muhasebe Standartları henüz bütün şirketlere uygulanmamakta, yukarıda açıklandığı gibi belli başlı şirketlerin Türk Muhasebe Standartlarını uygulama yükümlülükleri bulunmaktadır.

Bu açıdan, Türk Muhasebe Standartlarının uygulanması ile alakalı olarak AB ile bir uyumsuzluk söz konusudur.

Kamu Gözetimi Kurumu tarafından yapılan 5 Kasım 2014 tarihinde yapılan bir duyuruda, 2013/34/EU sayılı Direktif ile mevzuat uyumluluğunu araştırmak amacıyla bir komisyon kurulacağı duyurulmuştur³¹⁰. Bu komisyon tarafından yapılacak değişikliklerin yürürlüğe girmesine kadar yürürlükteki mevzuatın uygulanmasına devam edileceği yine bu duyuru ile bildirilmiştir.

Bunun haricinde, Uluslararası Muhasebe Standartları sürekli olarak güncellenmekte ve değişmektedir. Hem AB mevzuatı hem de Uluslararası Muhasebe Standartları uyum sağlamak açısından, muhasebe standartlarında gerekli değişikliklerin yapılması gerekmektedir ve gelecekte de bu gereklilik devam edecektir.

3. Denetim Standartları

Ülkemizde bağımsız denetim 2012 yılında yürürlüğe giren TTK ile ekonomik hayata girmiştir³¹¹. Dolayısıyla, bağımsız denetimin hukuk sistemine oturması biraz zaman almakta ve buna ilişkin düzenlemeler ilgili kurumlar tarafından yavaş yavaş çıkarılmaktadır.

³¹⁰ Duyuru için bkz.: (çevrimiçi) [http://www.kgk.gov.tr/content_detail-261-1028-gecerli-finansal-raporlama-cercevesi-hakkinda-duyuru-\(05112014\).html](http://www.kgk.gov.tr/content_detail-261-1028-gecerli-finansal-raporlama-cercevesi-hakkinda-duyuru-(05112014).html), 20 Mart 2015

³¹¹ Bkz. TTK md. 397'nin gerekçesi:

“Anonim şirketin finansal tablolarının yani hesaplarının denetlenmesi sistemi tamamen değişmiş, 6762 sayılı Kanunda şirketin üç kanuni organından biri olan ve uzman bilgisine sahip olması zorunlu bulunmayan “murakıp (lar)” eli ile yapılan denetleme, Tasarıda yerini, bir bağımsız denetleme kuruluşunun veya yeminli mali müşavirin ya da serbest muhasebeci mali müşavirin yaptığı, finansal tablolar ile raporların, dolayısıyla, muhasebenin sürekli denetimine bırakılmıştır.”

AB ile mevzuat uyumu büyük ölçüde gerçekleştirilmiş olmasına rağmen, bağımsız denetime tabi şirketler belirlenirken eşikler çok yüksek tutulmuştur. AB mevzuatında, neredeyse bütün şirketler bağımsız denetime tabi tutulurken, Türk mevzuatında oldukça yüksek eşiklerin olması bazı şirketleri tamamen denetimsiz bırakmaktadır. Bu durum özellikle küçük işletmelerin bulunduğu ülkemiz için biraz da tehlikeli bir durum oluşturmaktadır.

Bunun haricinde, aynı muhasebe standartlarında olduğu gibi, bağımsız denetim standartları da sürekli değişmekte ve Türk Denetim Standartlarının da aynı hızda uyum sağlaması gerekmektedir. Bu açıdan bazı standartlarda değişiklik yapılması gerekmektedir.

4. Muhafaza Yükümlülükleri

Türkiye’de uygulama ve muhafaza açısından, MERSİS sisteminde ülkemizde yaygınlaşmaya başlamasıyla büyük ilerlemeler kaydedilmiştir. Ancak, AB mevzuatı ile Türk mevzuatı arasında hangi belgelerin muhafaza edileceğine dair ufak ama büyük sonuçlar doğurabilecek bir farklılık bulunmaktadır.

AB mevzuatı gereğince yıllık ve konsolide finansal hesapların ve raporların sicillerde bulunan şirket dosyalarında muhafaza edilmesi gerekmektedir. Ancak Türk mevzuatında yıllık ve konsolide finansal hesaplar ve raporlar herhangi bir yere ibraz edilmemekte ve bu raporlar resmi bir yerde arşivlenmemektedir. Sadece halka açık şirketler için kamuya açıklama yapma yükümlülüğü getirilmiştir, ancak yine söz konusu hesap ve raporların herhangi bir yere ibrazı ve resmi bir yerde arşivinin yapılması söz konusu değildir.

Her ne kadar finansal raporların şirketler tarafından arşivlenmesi söz konusu ise de, resmi bir yerde arşivlenmeyen raporların üzerinde değişiklik yapılması ya da hukuka aykırı düzenlenmesinin kolaylaşacağı düşüncesinde olup, bir uyumsuzluk çıktığında bu durumun sorun yaratacağı düşüncesindeyiz.

B. RESMİ BELGELERE GÖRE UYUM SÜRECİ

AB’ne katılım müzakereleri kapsamında, uyumlaştırılması gereken mevzuat 33 adet fasıl olarak sıralanmıştır. Türkiye bu fasıllar şeklinde ayarlanmış programı

izleyerek AB müktesebatına uyum sürecine devam etmektedir. Söz konusu fasıllar arasında “Şirketler Hukuku” faslı 6. fasıl olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu fasıl 17 Haziran 2008 yılında Slovenya Dönem Başkanlığı’nda müzakerelere açılmıştır. Fasilın kapanış kriterleri ise şu şekilde belirlenmiştir:

(i) Türkiye, AB müktesebatına uyumu sağlamak için Türk Ticaret Kanunu Tasarısını, Türk Ticaret Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun Tasarısını ve diğer ilgili mevzuatı kabul etmelidir.

(ii) Türkiye, Sermaye Piyasası Kanununu ilgili AB müktesebatı ile uyumlu olarak değiştirmelidir.

(iii) Türkiye, muhasebe, mali raporlama ve denetime ilişkin mevzuatının, ikincil düzenlemeler de dâhil olmak üzere, AB müktesebatı ile tam uyumunu sağlamalıdır.

(iv) Türkiye, denetim standartlarının ve etiğin belirlenmesinde, kamu gözetimi sistemi kapsamında bağımsız denetçilerin ve denetim şirketlerinin yetkilendirilmesinde ve kalite güvencesi çerçevesinde faaliyetlerinin izlenmesinde tek başına en üst yetkili otorite olarak Türkiye Denetim Standartları Kurumunu kurmalıdır.

(v) Türkiye, Şirketler Hukuku faslına ilişkin AB müktesebatını doğru şekilde uygulamak için idari kapasitesini güçlendirmelidir.

Görüldüğü üzere şirketler hukuku ile ilgili fasıla ilişkin olarak Türkiye, Türk Ticaret Kanunu ve Sermaye Piyasası Kanunu’nu değiştirerek büyük ilerleme kaydetmiştir.

Bunun dışında, şirketler topluluğunu ilgilendiren bir diğer husus olan rekabet alanındaki görüşmeler ise farklı bir fasıl altında sürdürülmektedir. 8. fasılda karşımıza çıkan “Rekabet Politikası” başlığının, Tarama Sonu Raporu, Avusturya Dönem Başkanlığı’nın 28 Haziran 2006 tarihli mektubu ile iletilmiştir ancak fasıl görüşmelere açılmamıştır. Fasilın açılış kriterleri ise aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

(i) Devlet destekleri konusunda şeffaflığın sağlanmasını teminen, Gümrük Birliğinin son aşamasının uygulanmasına ilişkin 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararının

kapsadığı tüm devlet desteği tedbirlerinin kapsamlı bir envanteri AB tarafına iletilmelidir.

(ii) 2001 yılından bu yana çelik sektöründe kapasite değişimine ve her bir şirkete verilen devlet desteklerine ilişkin ayrıntılı bilgi sunulmalıdır.

(iii) Türkiye ve AB arasındaki mevcut ikili anlaşmalardan kaynaklanan yükümlülüklerin yerine getirilmesi amacıyla devlet desteklerinin onaylanması, devlet destekleri uygulamasının izlenmesi ve devlet desteklerinin geri alınmasına ilişkin genel şartları ve kuralları belirleyen bir devlet destekleri kanunu kabul edilmelidir.

(iv) Mevcut ikili anlaşmalardan kaynaklanan devlet destekleri kurallarının tam olarak uygulanması için gerekli yetkilere sahip işlevsel olarak bağımsız bir devlet destekleri otoritesi kurulmalıdır. Bu otorite, devlet desteği tedbirlerini ve münferit devlet desteklerini onaylama yetkisine sahip olduğu gibi kanuna aykırı olarak verilen desteklerin geri alınması yetkisine de sahip olmalıdır. Bu gerçekleşene kadar, Gümrük Birliği Kararı gerekleri doğrultusunda, yeni destek tedbirlerinin kabul edilmesinden veya mevcut olanların uzatılmasından kaçınılmalıdır.

(v) Türkiye ve AB arasındaki mevcut ikili anlaşmalardan kaynaklanan yükümlülükler ile uyumsuz olduğu belirlenen tüm diğer destek tedbirlerinin veya eş etkili tedbirlerin uyumlaştırılması amacıyla açık bir takvim içeren, Komisyonun kabul edeceği bir eylem planı sunulmalıdır.

(vi) Kömür ve çelik ürünlerinde ticarete ilişkin olarak, AKÇT ve Türkiye arasındaki anlaşmaya aykırı şekilde verilmiş devlet desteklerinden hiçbir çelik şirketinin faydalanmamasının temini amacıyla gerekli tüm tedbirler kabul edilmelidir. 2001 tarihinden bu yana verilmiş olan bu destekler, ancak ulusal bir yeniden yapılandırma programı (“UYYP”) içerisine derç edilmiş sınırlı koşullar altında Konsey tarafından kabul edilebilir. Böyle bir yeniden yapılandırma programı, bu koşulları en iyi şekilde karşılamak amacıyla, 1 Eylül 2006 tarihinden önce kabul edilmelidir.

Bu başlıkta öncelikle Avrupa Komisyonu tarafından yayınlanan 2014 İlerleme Raporu³¹² incelenecek daha sonra Avrupa Birliği Bakanlığı tarafından yayınlanan

³¹² Commission Staff Working Document, Turkey 2014 Progress Report, Communication From the Commission to the European Parliament, The Council, The European Economic and Social Committee and the The Committee of the Regions, Enlargement Strategy and Main Challenges 2014-2015, Brussels,

Ulusal Eylem Planı³¹³ kapsamında bu alanda yapılması planlanan çalışmalar açıklanacaktır.

1. 2014 İlerleme Raporu

AB Komisyonu tarafından her yıl yayınlanan ilerleme raporları ile genel olarak Türkiye ve AB arasındaki ilişkileri incelemek, Türkiye'nin AB'ye katılımı için gerekli politik ve ekonomik kriterlerinin analizini yapmak ve Türk hukuk sisteminin AB müktesebatına olan uyumunu incelemektedir. 2014 yılına ilişkin İlerleme Raporu ise 2014 Ekim ayında yayınlanmıştır.

Söz konusu raporda, Türkiye'nin şirketler hukukuna ilişkin olarak yaptığı mevzuat değişiklikleri olumlu olarak karşılanmış, özellikle muhasebe standartlarının Uluslararası Muhasebe Standartlarına uyumlu hale getirilmesine ilişkin olarak yapılan değişiklikleri olumlu karşılanmıştır.

Raporda dikkat çekilen bir diğer husus, bağımsız denetime ilişkin getirilen hükümlerdir. Bağımsız denetime ilişkin, yukarıda da belirtildiği gibi, daha fazla şirketin, eşiklerin azaltılması suretiyle, bağımsız denetime tabi tutulması olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmiştir. Yine rapora göre, 2014 itibarıyla onaylanmış bağımsız denetçilerin sayısı 7.488 ve denetim şirketlerinin sayısı 106'dır.

AB, şirketler hukuku alanında, Türkiye'nin ileri bir düzeyde olduğuna kanaat getirmektedir.

Ayrı bir fasıl olarak rekabete ilişkin hususlarda ise, ilerlemenin sınırlı olduğuna dikkat çekilmiş, şirketler topluluğunu ilgilendiren birleşme ve devralma konusunda Türk mevzuatının ileri düzeyde olduğu, Türkiye'nin bu kuralları uygulamada oldukça yüksek düzeyde olduğuna dikkat çekilmiştir. Ancak, devlet destekleri ile ilgili herhangi bir çalışma yoktur. Bunların yanında, Türkiye'nin gümrük birliğini ihlal eden uygulamalar yapması dolayısıyla bu fasıl konusunda, oldukça ileri bir düzeyden ziyade, nispeten bir ileri düzeyden bahsedilmektedir. Aslında Türk Rekabet Kanunu ile Avrupa

8 October 2014, COM (2014) 700 final, Türkçe çevirisi için: (çevrimiçi) http://www.ab.gov.tr/files/ilerlemeRaporlariTR/2014_ilerleme_raporu_tr.pdf, 20 Mart 2015

³¹³ Avrupa Birliği'ne Katılım İçin Ulusal Eylem Planı, I. Aşama, Kasım 2014-Haziran 2015, T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, söz konusu belgeye şu linkten ulaşılabilir: (çevrimiçi) <http://www.ab.gov.tr/files/ulusaleyemplani1asama.pdf>, 20 Mart 2015

Birliği uygulaması arasında fark olmasına rağmen böyle bir açıklama yapılması ilginçtir.

2. Ulusal Eylem Planı

Avrupa Birliği Bakanlığı tarafından yayınlanan AB'ne Katılım İçin Ulusal Eylem Planı'nda Şirketler Hukuku faslı ve Rekabet Politikaları faslı için planlanan uyumlaştırma çalışmaları aktarılmıştır.

Bu Eylem Planı'na göre, özellikle Şirketler Hukuku alanında ikincil mevzuat alanında yapılacak çalışmalara değinilmiştir.

1606/2002 sayılı Tüzük'le tam uyumun sağlanabilmesi açısından, Türk Muhasebe Standartları sürekli olarak değişen Uluslararası Muhasebe Standartları ile uyumlu hale getirilmektedir. Dolayısıyla, Şirketler Hukuku faslına ilişkin yapılacak çalışmalarda daha çok Uluslararası Muhasebe Standartlarında yapılan değişikliklerin Türk Muhasebe Standartlarına uygulanmasına yer verilmiştir. Eylem Planı'na göre bu değişiklikler 2015'in başında yapılacaktır.

2015'in ilk döneminde yapılması planlanan diğer değişikler ise 2006/43/EC sayılı Direktif'e tam uyumun sağlanması için özellikle denetim standartları ve denetimin raporlanmasına ilişkin mevzuat uyumunun artırılmasıdır.

Rekabet Politikaları faslına ilişkin ise, Rekabet Kanunu'na ilişkin düzenlemelerde değişiklik yapılması ve rekabet kanununun Birleşme Tüzüğü ve ilgili diğer Tüzükler ile uyumlaştırılması da yine Ulusal Eylem Planı'nda yer almaktadır.

Ulusal Eylem Planı'na göre, 2015 I. Dönem'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne gönderilen tasarı metninin kabul edilmesi hedeflenmektedir. Bu tasarı metninin kabul edilmesinin ertesinde, Rekabet Kurulundan İzin Alınması gereken Birleşme ve Devralmalar Hakkında Tebliğ'de de değişiklikler yapılması gerekeceğinden, bu tebliğe ilişkin değişiklikler de Ulusal Eylem Planı'na dhil edilmiştir.

SONUÇ

Bir ticaret şirketinin başka bir ticaret şirketinin hâkimiyeti altına girmesi ile meydana gelen şirketler topluluğu, ekonomik hayat açısından önem arz etmektedir.

Ekonomik hayatın ayrılmaz bir parçası haline gelen şirketler topluluklarını düzenlemek için kanun koyucular tarafından farklı yaklaşımlar benimsenmiştir. Bu açıdan üç yaklaşım karşımıza çıkmaktadır: Şirketler Hukuku Yaklaşımı, Teşebbüs Yaklaşımı ve İkililik Yaklaşımı. Her yaklaşımın kendine özgü artı ve eksileri vardır.

Şirketler toplulukları küresel yapıya ulaştıklarında AB düzeyindeki kanun koyucuların da dikkatini çekmiştir. Şirketler iç pazar oluşumunun önemli bir parçası sayılmaktadırlar, bu açıdan şirketler ile alakalı bir dizi şirketler hukuku direktifi kabul edilmiştir. Ancak, şirketler toplulukları ile alakalı yapılmak istenen düzenlemeler, çeşitli eleştirilere maruz kaldığından tasarı düzeyinde kalmıştır.

Tartışmaların halen sürmesi ile birlikte, şirketler topluluklarını genel olarak AB düzeyinde düzenlemek yerine, sorun odaklı düzenlemeler yapma yaklaşımı şu an için benimsenmiştir. Bununla birlikte, şirketler topluluklarını ilgilendiren bazı direktifler kabul edilmiş, genel şirketler hukuku direktifleri içerisinde şirketler topluluklarını ilgilendirebilecek bazı düzenlemeler yapılmıştır.

Her ne kadar AB düzeyinde genel anlamda bir şirketler topluluğu düzenlemesi olmasa da, bazı akademisyenler tarafından inisiyatif alınarak çalışmalar yapılmaya devam edilmektedir.

Diğer taraftan AB düzeyinde faaliyet göstermek isteyen şirketler için bir takım yasal oluşumlar da kabul edilmiştir, bunlar arasında Avrupa Şirketi ve Avrupa Ekonomik Çıkar Grupları yer almaktadır.

Türk hukukuna gelince, eski Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenmeyen şirketler topluluğu bazı durumlarda hâkim şirketin, bağlı şirket üzerinde hâkimiyetten doğan gücünü kullanarak bağlı şirketin alacaklılarını ve pay sahiplerini zor duruma düşüren uygulamalara yol açmıştır. Bunun önüne geçmek amacıyla 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile şirketler topluluğu hukuku hukuki anlamda da hayatımıza girmiştir.

Türk Ticaret Kanunu'ndaki şirketler topluluğu ile ilgili yapılan düzenlemelerin kaynağı, kanun gerekçesinde de belirtildiği üzere Alman hukuku ve Forum Europaeum'un önerileridir, ancak bazı Türk hukuk sistemine özgü düzenlemeler de karşımıza çıkmaktadır. Şirketler topluluğu hükümleri Türk Ticaret Kanunu'nda 195 ile 210 maddeleri arasında yer almaktadır.

Türk Ticaret Kanunu'nda öncelikle şirketler topluluğunun tanımı yapılmıştır ve daha sonra şeffaflık ve sorumluluk ile ilgili hükümlere yer verilmiştir. Türk mevzuatı, Alman hukukundan esinlendiği için, şirketler topluluklarına hukuki açıdan ikililik prensibini benimseyerek yaklaştığı söylenebilir.

Türk Ticaret Kanunu dışında da şirketler topluluklarını ilgilendirebilecek ikincil mevzuatta yer alan birçok hüküm bulunmaktadır.

Dünya ile kıyaslandığında, Türk Ticaret Kanunu ile kabul edilen şirketler topluluğuna ilişkin düzenlemeler oldukça ileri düzeydedir. Nitekim, AB raporlarında da Şirketler Hukuku faslına ilişkin düzenlemelerin oldukça ileri düzeyde olduğu kabul edilmektedir.

Ancak mevzuatlar arası uyumsuzluklar hala göze çarpmaktadır. Özellikle rekabet hukuku alanında Türkiye, Avrupa uygulamalarından bir hayli geri kalmıştır. Türk Ticaret Kanunu ile yakalanan uyum ivmesi, şirketler topluluklarının özellikle kuruluş aşamasını ilgilendiren rekabet kurallarına yansımamıştır. Dolayısıyla, tasarı metninin Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilmesi ve ertesinde yine AB mevzuatı ile uyumlu ikincil mevzuatın çıkarılması gerekmektedir.

Bir diğer husus ise, sürekli olarak güncellenen uluslararası muhasebe ve denetim standartlarının ülkemiz kanunlarına da hızlıca yansması gerektiğidir. Özellikle bağımsız denetime ilişkin eşliklerin düşürülmesi gerekmektedir.

Son bir husus da, finansal raporların resmi bir şekilde arşivlenmesinin önünün açılmasıdır, bu şirketler açısından şeffaflığı artıracak ve bazı hukuka aykırı uygulamaların da önüne geçilmesini sağlayacaktır.

Bunların haricinde, her ne kadar AB düzeyinde bir düzenlemeye rastlamasak da, dünya standartları ile uyum açısından, şirketler topluluklarının düzenlemekle yükümlü

olduğu konsolide hesap tabloları üzerinden alınacak vergilere ilişkin bir düzenleme yapılması gerektiği ortadadır.

Sonuç olarak, şirketler topluluğu hukuku dünyada da geleneksel şirketler hukuku kalıplarının dışına çıktığı için oldukça tartışılan mevzu olduğunu unutmamak gerekir. Bunu şirketler topluluğu hukukuna yapılan farklı yaklaşımların olmasında da anlayabiliriz. AB düzeyinde de bu tartışmalar büyük hızıyla devam etmektedir ve bazı konularda hala düzenleme eksikliği söz konusudur. Dolayısıyla aslında ekonomisi gelişmekte olan Türkiye, Türk Ticaret Kanunu ile şirketler topluluğu hukukunu kabul etmekle kendine bu tartışmada bir yer edinmiştir ve bunu olumlu bir adım olarak değerlendirmek gerekir. Ancak bu tartışmalarla ve küreselleşen ve hızlıca değişen ekonomik hayata sağlanan uyumun devam etmesi için Türkiye'nin sürekli dinamik bir şekilde kendini yenilemesi ve gerekli mevzuat uyumlarını sürdürmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Altaş, Soner: **Yeni TTK'ya göre Şirketler Hukukunda Neler Değişti?**, 6. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınları, Kasım 2012
- Akçay,
Belgin/Bayraktaroğlu
Özçelik, Gülüm: **Lizbon Antlaşması Sonrası Avrupa Birliği: Serbest Dolaşım ve Politikalar**, Güncelleştirilmiş 2. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınları, Mayıs 2012
- Andersen, Paul
Krüger/Baums, Theodor: “The European Model Company Act Project, Perspectives in Company Law and Financial Regulation”, **Essays in Honour of Eddy Wymeersch**, ed. by Tison, Michel/De Wulf, Hans/Van der Elst, Christoph/Steennot, Reinhaard, United States, Cambridge University Press, 2009
- Arifoğlu, Avni: “Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Mali Tabloların Konsolidasyonu ve Türkiye Uygulaması”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2005
- Armour, John/Hansmann,
Henry/Kraakman, Reinier: “The Essential Elements of Corporate Law”, Oxford University Faculty of Law Research Paper No. 20/2009, Yale Law School Law, Economics & Public Policy Research Paper No. 387, Harvard Law School Law & Economics Working Paper No. 643
- Artis, M. J./Lee, N.: **The Economics of the European Union: Policy and Analysis**, United States, Oxford University Press, 1996
- Aslan, İ. Yılmaz: **Rekabet Hukuku: Teori-Uygulama-Mevzuat**, Genişletilmiş 4. Baskı, Ankara, Ekin Kitabevi, 2007
- Ateş, Mustafa: **Rekabet Hukukuna Giriş**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2013
- Ayan, Özge: “Anonim Şirketlerin Genel Kurul Kararı ile Kendi Paylarını İktisap Etmesi veya Rehin Almasının Koşulları

- (TTK 379)”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XVII, sy. 1-2, 2013, s. 185-228
- Aydın, Alihan: **Anonim Ortaklığın Kendi Paylarını Edinmesi**, İstanbul, Arıkan Basım Yayım Dağıtım Limited Şirketi, 2008
- Bilgili, Fatih/Demirkapı, Ertan: **Şirketler Hukuku**, 9. Baskı, Bursa, Dora Yayınları, Ocak 2013
- Cahn, Andreas/Donald, David C.: **Comparative Company Law: Text and Cases on the Laws Governing Corporations in Germany, the UK and the USA**, United Kingdom, Cambridge University Press, 2010
- Can, Hacı: **Avrupa Birliği İç Pazar Hukuku**, Ankara, Adalet Yayınları, Şubat 2008
- Can, Hacı: **Avrupa Birliği Hukuku**, İstanbul, Sürat Üniversite Yayınları, 2013-II
- Chandler, Alfred D. (Jr.): **Scale and Scope: The Dynamics of Industrial Capitalism**, United States, Harvard University Press, 1990
- Craig, Paul/de Bruca, Grainne: **EU Law: Text, Cases and Materials**, Fifth Edition, United States, Oxford University Press, 2011
- Conac, Pierre-Henri/Enriques, Lucas/Gelter, Martin: “Constraining Dominant Shareholders’ Self-Dealing: The Legal Framework in France, Germany, Italy”, *European Company and Financial Law Review*, Vol. 4, No. 4, 2007
ECGI - Law Working Paper No. 88/2007
Harvard Olin Fellows’ Discussion Paper No. 18/2008
(çevrimiçi)
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=15322
[21](#), 20 Mart 2015

- Davies, Gareth: **European Union Internal Market Law**, Second Edition, United Kingdom, Cavendish Publishing, 2003
- Demir, H. Erdal: **Sermaye Piyasası Kurulu'nun Anonim Şirketlerdeki Yönetim Kurulu'na İlişkin Kurumsal Yönetim İlkeleri**, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2013
- Demirbulak, Selçuk: **Avrupa Birliği Hukuku ve Ekonomi Politikası Çerçevesinde Müzakereler**, Ankara, Türkiye Barolar Birliği, Nisan 2011
- Dorresteijn, Adriaan/Monteiro, Tiago/Teichmann, Christoph/Werlauff, Erik: **European Corporate Law**, Second Edition, y.y., Kluwer Law International, 2009
- Eminoğlu, Cafer: **Türk Ticaret Kanunu'nda Kurumsal Yönetim**, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2014
- Engarcia Antunes, José: "Enterprise Forms and Enterprise Liability: Is There a Paradox in Modern Corporation Law?", Spain, paper presented at the School of Law of "Universidade Autonome de Madrid", 2004
- Enriques, Luca: "EC Company Law Directives and Regulations: How Trivial Are They?", **Journal of International Law**, Vol. 27, Issue 01, s. 1-78
- Eriş, Gönen: **6335 Sayılı Kanunla Güncellenmiş Yeni TTK Hükümlerine Göre Ticari İşletme ve Şirketler**, Ankara, Seçkin Yayınları, 2013
- Fastrich, Lorenz: "Tek Ortaklı Anonim Şirketler ve Alman Hisse Hukukunda Yeni Gelişmeler", **Türkiye ve Avrupa Birliği'nde Sermaye Şirketleri Reformu**, İstanbul, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2007, sf. 20-40, (çevrimiçi) <http://www.ito.org.tr/itoyayin/0018426.pdf>, 20

Mart 2015

- Gelir İdaresi Başkanlığı: **Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Hakkında Rehber**, Yayın No: 114, Kasım 2010
- Gerber, David J.: Competition Law, **The American Journal of Competition Law**, Vol. 50, 2002, s. 263-296
- Gerber, David J.: Two Forms of Modernization in European Competition Law, **Fordham International Law Journal**, Vol. 31, Issue 5, 2007, s. 1235-1265
- Grundmann, Stefan: **European Company Law: Organization, Finance and Capital Markets**, Antwerpen-Oxford, Intersentia, 2007
- Günay, Kerem: “Vergi Konsolidasyon Sistemleri ve Dünya Uygulamaları”, PricewaterhouseCoopers, İstanbul 2006
- Güneş, Ahmet M.: **Avrupa Birliği Hukukuna Giriş**, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2013
- Gürel, Murat: “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’nda Şirketler Topluluğunda Hakimiyetin Hukuka Aykırı Kullanılmasından Doğan Sorumluluk”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk (Ticaret Hukuku) Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2009
- Güven, Pelin: **Rekabet Hukuku**, Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2008
- Haar, Brigitte: **Corporate Group Law, Encyclopedia of European Private Law**, Ed. by. J. Basedow, Klaus J. Hopt, Reinhard Zimmermann, United Kingdom, Oxford University Press, 2011
- Hannigan, Brenda: **Company Law**, Second Edition, United Kingdom,

- Oxford University Press, 2009
- Hopt, Klaus J./Wymeersch, Eddy: **Capital Markets and Company Law**, United States, Oxford University Press, 2005
- Hopt, Klaus J./Wymeersch, Eddy: **European Company and Financial Law: Texts and Leading Cases**, Third Edition, United Kingdom, Oxford University Press, 2004
- Horspool, Margot: **European Union Law**, Third Edition, United Kingdom, Lexis Nexis UK, 2004
- İpekçi, Nizam: **Holding Şirketler**, İstanbul, İpek Yayıncılık, 2000
- Kabaalioğlu, Haluk: **AT’da Şirketler Hukuku ve Sermaye Piyasası Çalışmaları: Türkiye Açısından Bir Değerlendirme**, İstanbul, TÜSİAD Yayınları, Mart 1989
- Karahan, Sami: **Şirketler Hukuku**, Konya, Mimoza Yayınları, 2012
- Karluk, S. Rıdvan: **Avrupa Birliği: Kuruluşu, Gelişmesi, Genişlemesi, Kurumları**, 11. Baskı, İstanbul, Beta Yayınları, 2014
- Moustaki, Guy/
Engammare, Valérié (çev.
Ayşegül Sezgin Huysal): “Avrupa Birliği Şirketler Hukuku”, **MÜHF – HAD**, C. 14, sy. 1-2, s. 253-289
- Okutan, Gül: “Şirketler Topluluğu”, **Bankacılar Dergisi**, Sayı 79, 2011, s. 90-103
- Öncel, Mualla/Kumrulu,
Ahmet/Çağan, Nami: **Vergi Hukuku**, Gözden Geçirilmiş, Değişiklikler İşlenmiş, 20. Bası, Ankara, Turhan Kitabevi, 2011
- Pagell, Ruth A./Halperin,
Michael: **International Business Information: How to Find It, How to Use it**, Second Edition, United States, the Oryx Press, 1999
- Poroy/Tekinalp/Çamoğlu: **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, Güncelleştirilmiş 12. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2010

- Pulaşlı, Hasan: **6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Yeni Şirketler Hukuku Genel Esaslar**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2012
- Rapoport, Nancy B./Van Niel, Jeffrey D./Dharan, Bala G.: **Enron and Other Corporate Fiascos: The Corporate Scandal Reader**, Second Edition, United States, Foundation Press, 2009
- Reçber, Kamuran: **Avrupa Birliği Hukuku ve Temel Metinleri**, Bursa, Dora Yayıncılık, 2012
- Ruggie, John Gerard: **Just Business: Multinational Corporations and Human Rights**, United States, Amnesty International Global Ethics Series, 2013
- Tekinalp, Gülgören ve Tekinalp, Ünal: **Avrupa Birliği Hukuku**, Güncelleştirilmiş 2. Baskı, İstanbul, Beta Yayınları, 2000
- Tekinalp, Ünal: “Sermaye Şirketleri Reformu, Türkiye ve Avrupa Birliği’nde Sermaye Şirketleri Reformu”, İstanbul, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2009, s. 13-23
- Tekinalp, Ünal: **Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku: Anonim ve Limited Ortaklıklar, Tek Kişi Ortaklığı, Ortaklıklar Topluluğu, Birleşme, Bölünme ve Türk Değişirme**, Değişiklikler ve İkincil Düzenlemelerle Güncelleştirilmiş 3. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2013
- Tekinalp, Ünal: “Türk Ticaret Kanunu Tasarısının Şirketler Topluluğuna İlişkin Düzenlemesinde Kontrol İlkesi”, **Prof. Dr. Hüseyin Hatemi’ye Armağan**, C. II, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2009, s. 1543-1556
- Tekinalp, Ünal: **Yeni Anonim ve Limited Ortaklıklar Hukuku ile Tek Kişi Ortaklığın Esasları**, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 2. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2012

- Terra, Ben J.M./Wattel, Peter J.: **European Tax Law**, Fifth Edition, The Netherlands, Kluwer Law International, 2008
- Ülgen, Hüseyin/Teoman, Ömer/Helvacı, Mehmet/Kendigelen, Abuzer/Kaya, Arslan/Nomer Ertan, N. Füsün: **Ticari İşletme Hukuku**, Birinci Basıdan Üçüncü (Tıpkı) Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2009
- Van Hulle, Karel (haz.): **Avrupa Birliği'nin Şirketler Hukuku Müktesabı ve Türkiye'nin Uyumunu**, İstanbul, İktisadi Kalkınma Vakfı, Mart 2003
- Villiers, Charlotte: **Corporate Reporting and Company Law, Cambridge Studies in Corporate Law**, United Kingdom, Cambridge University Press, 2006
- Windbichler, Christine: "Corporate Group Law for Europe: Comments on the Forum Europaeum's Principles and Proposals for a European Corporate Group Law", **European Business Law Review** 1, 2000, s. 265-286, (çevrimiçi) <http://windbichler.rewi.hu-berlin.de/EBORCorpGroupWindbichler.pdf>, 20 Mart 2015
- Wymeersch, Eddy (ed.): **Groups of Companies in the EEC: A Survey Report to the European Commission on the Law Relating Corporate Groups in Various Member States**, Berlin/New York, European Communities, 1993
- "Corporate Group Law for Europe: Forum Europaeum Corporate Group Law", **European Business Organization Law Review**, Vol. 1, Issue 2, June 2000, s. 165-264
- Avrupa Birliği mevzuatı (çevrimiçi) <http://eur-lex.europa.eu/homepage.html>, 20 Mart

2015

Almanya Anonim Şirketler Kanunu (Aktiengesetz) İngilizce Çevirisi (çevrimiçi) <http://www.nortonrosefulbright.com/files/german-stock-corporation-act-109100.pdf>, 20 Mart 2015.

Avrupa Birliği Bakanlığı Resmi websitesi (çevrimiçi) <http://www.ab.gov.tr/>, 20 Mart 2015

Avrupa Model Şirketler Kanunu (EMCA) Projesi: (çevrimiçi) <http://law.au.dk/en/research/projects/european-model-company-act-emca/>, 20 Mart 2015

Avrupa Komisyonu resmi websitesi: (çevrimiçi) http://ec.europa.eu/index_en.htm, 20 Mart 2015

Avrupa Konseyi Resmi websitesi: (çevrimiçi) <http://www.coe.int/en/>, 20 Mart 2015

Birleşik Krallık Kanunları: (çevrimiçi) <http://www.legislation.gov.uk/>, 20 Mart 2015

Birleşmiş Milletler Resmi websitesi: (çevrimiçi) <http://www.un.org/en/home/index.html>, 20 Mart 2015

Delaware Eyalet Kanunları: (çevrimiçi) http://corplaw.delaware.gov/delaware_law.shtml, 20 Mart 2015

Fransız Şirketler Kanunu (Code de Commerce): (çevrimiçi) <http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000005634379>, 20 Mart 2015

Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu Resmi Websitesi: (çevrimiçi) <http://www.kgk.gov.tr/>, 20 Mart 2015

Kamuyu Aydınlatma Platformu (KAP) Resmi Websitesi: (çevrimiçi) <http://www.kap.gov.tr/>, 20 Mart 2015

Kuzey Atlantik Paktı (NATO) Resmi websitesi: (çevrimiçi) <http://www.nato.int/>, 20 Mart 2015

Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) Resmi Websitesi: (çevrimiçi) <http://spk.gov.tr/>, 20

Mart 2015

Türk Rekabet Kurulu Resmi websitesi: (çevrimiçi) <http://www.rekabet.gov.tr/tr-TR/AnaSayfa>, 20 Mart 2015

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Resmi websitesi: (çevrimiçi) http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tbmm_internet.anasayfa, 20 Mart 2015

Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazete: (çevrimiçi) <http://www.resmigazete.gov.tr/default.aspx>, 20 Mart 2015

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) Resmi websitesi: (çevrimiçi) <http://www.oecd.org/>, 20 Mart 2015

Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Vakfı (IFRS) Resmi websitesi: (çevrimiçi) <http://www.ifrs.org/Pages/default.aspx>, 20 Mart 2015

Uluslararası Denetçiler Federasyonu (IFAC) Resmi websitesi: (çevrimiçi) <http://www.ifac.org/>, 20 Mart 2015